

การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษาการหาเสียงเลือกตั้ง วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เขตเลือกตั้ง
ที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่

นายสุรชัย ตังมกรา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

POLITICS OF ELECTION: A STUDY OF 3 JULY, 2011 ELECTION, CONSTITUENCY 5,
CHIANG MAI PROVINCE

Mr. Surachai Tungmorkara

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Government

Department of Government

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษาการหาเสียงเลือกตั้ง
วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัด
เชียงใหม่

โดย

นายสุรชัย ตังมกรา

สาขาวิชา

การปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะรัฐศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

สุรชัย ตังมกรา : การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษาการหาเสียงเลือกตั้ง วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่. (POLITICS OF ELECTION: A STUDY OF 3 JULY, 2011 ELECTION, CONSTITUENCY 5, CHIANG MAI PROVINCE) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, 161 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทยประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554 เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งที่ความนิยม ประสบการณ์ทางการเมืองและผลงานส่วนบุคคลต่อยกกว่าผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคชาติไทยพัฒนา นอกจากนี้วิทยานิพนธ์ยังต้องการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เรียกว่า "กลุ่มคนเสื้อแดง" ระหว่างการเลือกตั้ง ซึ่งทำให้การเมืองเรื่องการเลือกตั้งมีความซับซ้อนน่าสนใจว่าการหาเสียงโดยผู้สมัครจากพรรคการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า ชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเกิดจากการเคลื่อนไหวของชมรมคนรักฝาง แม่อาลัย ไชยปรากฏ กลุ่มคนเสื้อแดงที่มีการวางยุทธศาสตร์ยุทธวิธีในการเลือกตั้งอย่างเป็นระบบและปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันระหว่างคนเสื้อแดงและผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งให้รู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ผ่านความทุกข์ยากร่วมกัน มีศัตรูร่วมกันและต่อสู้เพื่อสิ่งเดียวกัน ขณะเดียวกันโครงสร้างของชมรมฯซึ่งมีลักษณะแนวราบกึ่งทางการ ทำให้มีความยืดหยุ่น ขยายสมาชิกได้จำนวนมาก อันมีผลต่อการสร้างแรงสนับสนุน การสร้างกระแสคนเสื้อแดง รวมถึงการเปลี่ยนสภาพเป็นหัวคะแนนเฉพาะกิจ ในอีกด้านคณะกรรมการหาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยนำเสนอนโยบายและผลงานพรรคที่เหนือกว่าคู่แข่ง มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยความสะดวกและชุดปฏิบัติการต่างๆ ฉะนั้นทั้งชมรมฯและคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งต่างทำงานสัมพันธ์กันเพื่อสร้างกระแสพรรคเพื่อไทย กระแสคนเสื้อแดงและการต่อสู้เพื่อระบอบประชาธิปไตย สรุปคือ ชัยชนะของผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยในเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ เป็นผลจากการวางยุทธศาสตร์ของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองในนามกลุ่มคนเสื้อแดงมากกว่าจะมาจากคุณสมบัติและการหาเสียงของผู้สมัคร

ภาควิชา การปกครอง

ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา การปกครอง

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก .....

ปีการศึกษา 2556

5380737724 : MAJOR GOVERNMENT

KEYWORDS: ELECTION / ELECTION CAMPAIGN / RED SHIRT

SURACHAI TUNG MORKARA: POLITICS OF ELECTION: A STUDY OF 3 JULY, 2011 ELECTION, CONSTITUENCY 5, CHIANG MAI PROVINCE. ADVISOR: ASSOC. PROF. SIRIPAN NOGSUAN SAWASDEE, 161 pp.

The objective of the study was to explore why a candidate from Pheu Thai party won the election in the electoral district 5 in Chiang Mai provinces held on 3 July 2011 in spite of his inferior popularity, political experience and personal achievement to the candidate from Chat Thai Pattana party. Moreover, this study also aimed to analyze the Red-Shirt political movement's strategies during electoral campaign period. The linkage between the movement, the party, and the candidate had made politics of election complicated and more interesting than a normal campaign run only by a candidate

The results of the study indicated that the reasons Pheu Thai party's candidate won the election mainly because of the strategies employed by the local political group in Fang, Mae eye and Chaiprakarn district. These political groups were a part of the Red Shirt movement which executes their movement according to the current political situation. The notable strategy was to build "common identity" between the Red-Shirt and the voters, through awareness of shared grievance and adversarial attribution. This has made them feel they were on the same side, fight for the mutual goals. At the same time, they also had the horizontal organization structure with semi-formal relationship which provides them with great flexibility and expandability advantages for building political support, rallying for the Red Shirt and convincing people to become ad hoc election canvasser. In other way, Pheu Thai party also had better political campaign by promoting their good achievement in the past and presenting people with better policy than their adversaries. This was in compliance with the establishment of the election headquarter with multi-operative team such as the local political group and advertisement team who were working in conjunction to much party support. The flow of the Red Shirt supporter and their political ideology to fight for democracy has resulted in the way that convince people of this electoral district to make their vote base on the party choices rather than

Personal qualification
Department: Government

Student's Signature .....

Field of Study: Government

Advisor's Signature .....

Academic Year: 2013

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้จากการช่วยเหลือ การชี้แนะอย่างเอาใจใส่จาก รองศาสตราจารย์ สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ผู้วิจัยรู้สึกสำนึกและ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูง รวมถึงรองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง ประธานกรรมการ วิทยานิพนธ์และศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง ที่เสียสละเวลาอันมีค่ามาเป็นกรรมการ ภายนอกมหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา มารดา สำหรับการสนับสนุนทุกอย่างและขอขอบพระคุณแกน นำและสมาชิกของชมรมคนรักฝาง แม่ฮาย ไชยปรากฏ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกท่าน รวมถึงข้าราชการ ในพื้นที่อำเภอฝาง แม่ฮาย ตลอดจนบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมดล้วนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ ลุล่วงได้เป็นอย่างดี สุดท้ายนี้ผู้วิจัยต้องขอบคุณเพื่อนๆนิสิตปริญญาโทที่คอยสนับสนุน ช่วยเหลือและ ให้กำลังใจเสมอมา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ	1
หน้า.....	1
บทที่ 1.....	1
บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามในการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
สมมติฐาน	6
ระเบียบวิธีวิจัย	6
การนำเสนอผลงานวิจัย	7
บทที่ 2	8
กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา	8
แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง.....	8
แนวความคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์.....	25
แนวความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ร่วม.....	30
บทที่ 3	38
การก่อตัวของความผูกพันต่อพรรคไทยรักไทยผ่านนโยบาย.....	38
บทนำ.....	38
บริบทเศรษฐกิจไทยและความเหลื่อมล้ำ.....	39
การเรืองอำนาจของพรรคไทยรักไทย.....	43

รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549	59
สรุป.....	63
บทที่ 4.....	67
การสร้างความผูกพันผ่านอัตลักษณ์ร่วมและยุทธวิธีของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ.....	67
บทนำ.....	67
รัฐประหารกับกำเนิดชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ	69
อัตลักษณ์ร่วมของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ	73
องค์ประกอบของกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่อำเภอ ฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ	75
เป้าหมายการต่อสู้ของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ	80
การจัดโครงสร้างองค์กรของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ	83
ความสัมพันธ์ระหว่างชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการกับกลุ่มต่างๆ.....	90
การสะสมทุนของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ	92
สรุป.....	95
บทที่ 5	98
วิเคราะห์กระบวนการรณรงค์หาเสียง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเลือกตั้ง	98
บทนำ.....	98
ระยะก่อนช่วงฤดูการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง.....	100
ช่วงเวลารณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง.....	111
การทำงานของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการในช่วงเวลาสุดท้ายก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง	140
วิเคราะห์ความฟ่ายแพ้ของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา	144
สรุป.....	147
บทที่ 6	150
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	150
อภิปรายผล	151
ผลสะท้อนของชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย	153
แนวโน้มการเมืองไทยในอนาคต	154
ข้อเสนอแนะ	154

ณ

หน้า

รายการอ้างอิง 156

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์ 161

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ในสังคมแบบสามเหลี่ยม	34
แผนภาพที่ 2 แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ซึ่งก่อให้เกิดอัตลักษณ์ร่วมทางการเมือง	35
แผนภาพที่ 3 โครงสร้างของชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไซยปรากการ	83

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญคือ การเลือกตั้งอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนและแสดงถึงความเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองหรือที่เรียกว่าอำนาจอธิปไตย ประชาชนต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งกระทำการผ่านการเลือกตั้ง ฉะนั้นการเลือกตั้งจึงมีความสำคัญต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะเป็นกระบวนการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการเลือกรัฐบาลหรือบุคคลที่จะทำหน้าที่บริหารประเทศและสร้างความชอบธรรมทางอำนาจของผู้ปกครองให้เป็นที่ไปด้วยความสงบเรียบร้อย นอกจากนี้การเลือกตั้งยังมีบทบาทสำคัญในการยุติความขัดแย้งทางการเมือง โดยการกำหนดกติกาในการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มต่างๆ ทำให้คู่ต่อสู้ทางการเมืองยอมรับผลการตัดสินของผู้เลือกตั้ง วิธีการเช่นนี้ช่วยให้การสืบทอดอำนาจทางการเมืองการปกครองเป็นไปอย่างสันติวิธีไม่ต้องอาศัยวิธีการที่ผิดกฎหมายและไม่ชอบธรรม¹

แม้การเลือกตั้งจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน แต่ไม่ได้หมายความว่าประเทศที่มีการเลือกตั้งจะมีความเป็นประชาธิปไตยเสมอไป นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบรัฐสภาเมื่อปีพ.ศ.2475 ระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตยเพียงในนามมิใช่ในทางปฏิบัติ อำนาจทางการเมืองอยู่ในมือชนชั้นนำ ทหารและข้าราชการ

นับตั้งแต่พ.ศ. 2475-2516 ช่วงเวลา 28 ปีดังกล่าวกว่า 14 ปีไม่มีการก่อตั้งพรรคการเมืองและตลอดระยะเวลาดังกล่าวมีการเลือกตั้ง 6 ครั้งเท่านั้น² อย่างไรก็ตามหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 และ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 การเมืองไทยเปลี่ยนผ่านจากประชาธิปไตยภายใต้เผด็จการทหารไปสู่ประชาธิปไตยครึ่งใบ โดยมีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปีพ.ศ.2523-2531 โอกาสในการเลือกนายกรัฐมนตรีโดยประชาชนเกิดขึ้นหลังจากพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีผ่านกระบวนการเลือกตั้งการบริหารงานภายใต้รัฐบาลพลเอกชาติชายอัตรายาวตัวเศรษฐกิจสูงมาก อย่างไรก็ตามในช่วงท้ายของรัฐบาลต้องประสบปัญหาการคอร์รัปชัน ซึ่งกลายเป็นข้ออ้างของทหารในการทำรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ในปีพ.ศ.2534 นำไปสู่เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ.2535 ผลสำคัญที่การจากเหตุการณ์ดังกล่าวคือ การพยายามหยุดการแทรกแซงและสืบทอด

¹ ภิรมล ทองธรรมชาติ (2531). การเลือกตั้ง พรรคการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล. กรุงเทพฯ, มาสเตอร์เพลส. หน้า 5.

² Shigetomi Shinichi. (2010). "Political Turmoil in Thailand: The Historical Position." Retrieved 27 March 2013, from <http://www.ide.go.jp/English/Research/Region/Asia/20100524.html>. pp.2.

อำนาจทางการเมืองของทหาร³ ประกอบกับการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนที่ต้องการประชาธิปไตยแบบตัวแตนจากการเลือกตั้งมิใช่การสรรหาผลคือ การเกิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราช 2540

สิ่งที่น่าสนใจในเหตุการณ์นี้คือ ผู้เข้าร่วมชุมนุมเป็นชนชั้นกลาง ใช้โทรศัพท์มือถือเป็นช่องทางติดต่อสื่อสารและกระจายข่าวสาร โทรศัพท์มือถือเป็นสิ่งของราคาแพง ผู้ใช้ต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจดี การเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นการแสดงพลังของชนชั้นกลาง อันเกิดจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจจากระบบเศรษฐกิจเกษตรกรรมไปสู่การพัฒนาให้กลายเป็นอุตสาหกรรม ซึ่งเน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าและการลงทุนสร้างสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการลงทุนจากต่างชาติ ทำให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง ทำให้ความมั่งคั่งกระจายตัวสู่ภูมิภาคต่างๆ เกิดการสร้างงานและความต้องการแรงงานที่มีการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับระบบทุนนิยมโลก

อย่างไรก็ตามประเทศไทยกลับประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในปีพ.ศ.2540 จากความผันผวนของภาวะเศรษฐกิจโลกที่เศรษฐกิจไทยผูกพันอย่างแนบแน่น การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเรื้อรัง การเก็งกำไรอสังหาริมทรัพย์ การบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยและการขาดความโปร่งใสในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและเอกชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2540 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและภาคประชาสังคม หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการภาครัฐ การสร้างเอกภาพของพรรคการเมืองเพื่อให้มีพรรคการเมืองจำนวนน้อยในสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นจึงปรับระบบเลือกตั้งจากเขตเดียวหลายเบอร์ให้เป็นเขตเดียวเบอร์เดียวและเกณฑ์คะแนนขั้นต่ำร้อยละ 5 ในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

การเลือกตั้งครั้งแรกหลังจากมีรัฐธรรมนูญพ.ศ.2540คือ การเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 พรรคไทยรักไทยได้ที่นั่งเกือบครึ่งของสภาผู้แทนราษฎร ความสำเร็จของพรรคไทยรักไทยเกิดจากความโดดเด่นของผู้นำพรรคและนโยบายประชานิยมที่สร้างความแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น โดยเน้นประชาชนผู้มีรายได้น้อยในเขตเมืองและชนบท พวกเขาเป็นฐานคะแนนสำคัญที่พรรคการเมืองแทบไม่เคยให้ความสนใจ ด้วยการนำเสนอนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อคนเหล่านี้ พรรคไทยรักไทยประสบความสำเร็จในการปฏิบัตินโยบายตามที่หาเสียงไว้ ส่งผลให้การเลือกตั้งครั้งถัดไปในปีพ.ศ.2548 พรรคไทยรักไทยได้ที่นั่งในสภา 377 จาก 500 ที่นั่ง เสถียรภาพของรัฐบาลต้องสะดุดเนื่องจากปัญหาการคอร์รัปชันเชิงนโยบายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง การทำสงครามยาเสพติด การใช้ความรุนแรงในภาคใต้ การแทรกแซงองค์กรอิสระและที่สำคัญคือ กรณีขายหุ้นมูลค่า 1.18 พันล้านดอลลาร์สหรัฐให้แก่ เทมาเส็ก โฮลดิ้งส์ ทำให้ประชาชนบางส่วนเกิดความไม่พอใจและเริ่มต่อต้านรัฐบาล เหตุการณ์ทั้งหมดนำไปสู่การรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549

การรัฐประหารทำลายหลักการประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญพ.ศ.2540 ส่งผลให้ประชาชนผู้ไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าวออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านการรัฐประหาร การรัฐประหารนอกจากเป็นการโค่นล้มพรรคไทยรักไทยแล้ว ยังส่งผลต่อประชาชนและกลุ่มทุนบางกลุ่มที่สูญเสียผลประโยชน์

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราช 2534 มีความเป็นประชาธิปไตยน้อยกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราช 2521 ส่วนพลเอกสุจินดา คราประยูร ซึ่งแสดงเจตจำนงไม่ขอรับตำแหน่งใดๆ กลับขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยไม่ผ่านการเลือกตั้ง ส่งผลให้ประชาชนและกลุ่มคนที่คัดค้านรัฐธรรมนูญฉบับนี้ออกมาเคลื่อนไหว จนนำไปสู่เหตุการณ์นองเลือด

จากนโยบาย โดยเฉพาะผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่มั่นคงเช่น เกษตรกรรายย่อย แรงงานนอกระบบกลุ่มต่างๆ ส่วนใหญ่มีภูมิสำเนาในภาคเหนือและอีสาน คนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบายประชานิยมมากที่สุดกลุ่มหนึ่ง

การเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้รักประชาธิปไตยและกลุ่มนักรบการเมืองสังกัดพรรคไทยรักไทย ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านการรัฐประหาร ด้วยความพร้อมทั้งกำลังคนและกำลังเงินส่งผลให้กลุ่มกิจกรรมต่างๆที่มีการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ตัดสินใจเข้าร่วมกับกลุ่มนักรบการเมือง ภายใต้ชื่อองค์กรแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ (นปก.) ซึ่งมีลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายในเครือข่ายแบบหลวมๆ มีอิสระในการทำกิจกรรมค่อนข้างมาก เพราะแต่ละกลุ่มมีจุดมุ่งหมายในการเคลื่อนไหวแตกต่างกัน ต่อมาเปลี่ยนชื่อองค์กรเป็นแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.)⁴

การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) พัฒนารูปแบบและขยายช่องทางนำเสนอแนวความคิดและทัศนคติของกลุ่มผ่านสื่อ ด้วยการผลิตรายการโทรทัศน์ชื่อว่าความจริงวันนี้ (Truth Today) ออกอากาศวันที่ 21 กรกฎาคม - 10 ธันวาคม พ.ศ.2551 ทุกวันจันทร์-ศุกร์ 22.15-23.00 น.ทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (NBT) และออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ระบบเอฟเอ็ม ความถี่ 92.5 MHz และระบบเอเอ็มความถี่ 891 KHz โดยมีนายวีระ มุสิกพงษ์ นายณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ อดีตรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีและนายจตุพร พรหมพันธุ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนของพรรคพลังประชาชนเป็นผู้ดำเนินรายการ ขณะเดียวกันก็จัดชุมนุมปราศรัยโดยแกนนำกลุ่มแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.)บริเวณกรุงเทพและปริมณฑล⁵

การเคลื่อนไหวของกลุ่มมีความชัดเจนมากขึ้นนับแต่นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การเคลื่อนไหวค่อยๆขยายวงกว้างจากส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาค ในกรณีของจังหวัดเชียงใหม่โดยเฉพาะอำเภอฝาง แม่เอย และไชยปราการ ชาวบ้านจำนวนมากรู้สึกถึงความไม่เป็นธรรมที่รัฐบาลพรรคพลังประชาชนถูกยุบ ขบวนการคนเสื้อแดงจากส่วนกลางเดินสายปราศรัยในจังหวัดเชียงใหม่อย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านสันทรายคลองน้อยจำนวน 9 คน เดินทางไปกรุงเทพมหานครเพื่อร่วมชุมนุมช่วงต้นปี พ.ศ.2552 ร่วมกับกลุ่มเชียงใหม่ 51 ซึ่งมีฐานเคลื่อนไหวอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ ภายหลังชมรมคนรักฝาง แม่เอย ไชยปราการ ทำหน้าที่ประสานกลุ่มคนเสื้อแดงทั้งสามอำเภอเข้ากับการเคลื่อนไหวของส่วนกลางในช่วงกลางปีเดียวกัน⁶

เมื่อมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2554 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2554 เพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554 การเลือกตั้งครั้งนี้มีความสำคัญมาก เนื่องจากการเลือกตั้งภายใต้บริบท

⁴ อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์ (2553). การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ(นปช.).

วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 1.

⁵ ฉันทน์ ลักษณะพรพงษ์ (2555). การจัดการการสื่อสารของกองบัญชาการตำรวจนครบาล(บช.น.)กับการเข้าควบคุมสถานการณ์กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ(นปช.)ในมุมมองของผู้สื่อข่าว. วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 1.

⁶ สืบสกุล กิจนุกร (2011). ประชาธิปไตยชายแดน: ประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมืองของคนเสื้อแดงในอำเภอฝาง แม่เอย ไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่. *The 11th International Conference on Thai Studies 26 – 28 July 2011.*

ความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง ส่งผลให้การสมัครรับเลือกตั้งมีการแข่งขันมากกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา จังหวัดเชียงใหม่เป็นถิ่นกำเนิดอดีตนายกรัฐมนตรีพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตรและเป็นฐานเสียงสำคัญของพรรคเพื่อไทย

อย่างไรก็ตามโอกาสของพรรคเพื่อไทยที่จะชนะการเลือกตั้งครบทุกเขตไม่ใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขตเลือกตั้งที่ 5 ซึ่งผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมีโอกาสไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับเขตเลือกตั้งอื่น เนื่องจากผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา มีผลงานและคุณสมบัติส่วนบุคคลเหนือกว่า ประกอบกับผลการเลือกตั้งในปีพ.ศ.2550⁷

การเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554 เปลี่ยนแปลงรูปแบบเขตเลือกตั้ง จาก 4 เขตเลือกตั้งเป็น 10 เขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 3 เปลี่ยนเป็นเขตเลือกตั้งที่ 5 จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเปลี่ยนแปลงจาก 3 คน เหลือเพียง 1 คน ทั้งนายประสิทธิ์ วุฒินันชัยผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและนายไกร ดาบธรรมผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ต่างดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายไกรเป็นหมอนักพัฒนาและเคยได้รับเลือกตั้งดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาพ.ศ.2549 ด้วยคะแนนเสียงมากที่สุดของจังหวัดเชียงใหม่ ขณะที่นายประสิทธิ์มีกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่ให้การสนับสนุนในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษากระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ตลอดจนปัจจัยอันนำไปสู่ความสำเร็จในการหาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย เนื่องจากพรรคเพื่อไทยประเมินโอกาสที่จะได้รับชัยชนะในเขตเลือกตั้งนี้น้อยกว่าเขตอื่นแต่ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยได้รับชัยชนะทั้งห้าคู่แข่งสำคัญขาดลอย ขณะเดียวกันผู้วิจัยต้องการศึกษาการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่ว่ามีผลต่อชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมากน้อยเพียงใด พร้อมทั้งศึกษากำเนิด พัฒนาการ ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการตั้งคະแนนนิยมและการสนับสนุนของมวลชน ซึ่งส่งผลต่อชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย

คำถามในการวิจัย

- 1.ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการรวมตัวและการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเสื้อแดงในเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่
- 2.กลุ่มคนเสื้อแดงมีการเคลื่อนไหวอย่างไร มียุทธศาสตร์และยุทธวิธีแบบไหน จึงทำให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554
- 3.ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยใช้ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีอย่างไรในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่

⁷ การเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2550 จังหวัดเชียงใหม่ประกอบด้วย 4 เขตเลือกตั้ง จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 11 คน เขตเลือกตั้งที่ 3 พรรคพลังประชาชนไม่สามารถได้รับเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ครบ 3 คน โดยมีผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรครวมชาติพัฒนาเป็นผู้สอแตก ผลคะแนนดังนี้ อันดับหนึ่ง นายจุลพันธ์ อมรวิวัฒน์ หมายเลข 16 พรรคพลังประชาชน 75,7168 คะแนน อันดับสอง นายไกร ดาบธรรม หมายเลข 10 พรรครวมใจชาติพัฒนา 68,792 คะแนน อันดับสาม นายประสิทธิ์ วุฒินันชัย หมายเลข 18 พรรคพลังประชาชน 56,506 คะแนน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากำเนิด ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของกลุ่มคนเสื้อแดงในเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ ในกระบวนการรณรงค์หาเสียงและการสนับสนุนผู้สมัครพรรคเพื่อไทย
2. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจกระบวนการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ได้แก่ ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี การจัดองค์กรหาเสียงและระบบห้วคณะ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาการเมืองเรื่องการเลือกตั้ง : ศึกษาการหาเสียงเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาผลการเลือกตั้งจากแง่มุมการกำเนิดของกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่ว่า มีวัตถุประสงค์การจัดตั้ง รูปแบบองค์กรอย่างไรและในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 กลุ่มคนเสื้อแดงมีการกำหนดและดำเนินการด้านยุทธศาสตร์และยุทธวิธีอะไรซึ่งส่งผลกระทบต่อชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย นอกจากนี้เพื่อทราบถึงยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และการวางระบบห้วคณะในกระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ทั้งนี้ได้สอดแทรกและเปรียบเทียบกับคู่แข่งชั้นคนสำคัญจากพรรคชาติไทยพัฒนา เนื่องจากในการวิจัยนี้มีวิธีการศึกษาแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจึงมีข้อจำกัดมากมาย โดยเฉพาะการเข้าถึงข้อมูลระดับลึกทำให้ผู้วิจัยจำเป็นต้องเน้นศึกษาผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเป็นสำคัญ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การเลือกตั้ง หมายถึง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554

ยุทธศาสตร์ หมายถึง แผนการทำงานภาพใหญ่เพื่อให้เป้าหมายขององค์กรหรือกลุ่มบุคคลบรรลุผล

ยุทธวิธี หมายถึง เครื่องมือ ทรัพยากรและวิธีการของกลุ่มหรือองค์กรที่มีอยู่ เพื่อนำมาใช้ให้บรรลุเป้าหมาย

กลุ่มคนเสื้อแดง หมายถึง สมาชิกชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไชยปราการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทำความเข้าใจพัฒนาการ โครงสร้างของกลุ่มคนเสื้อแดงและยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีซึ่งนำมาใช้ในห้วงเวลารณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง อันส่งผลให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยได้รับชัยชนะ
2. เพื่อทำความเข้าใจยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย
3. เพื่อทราบความสำคัญว่า ปัจจัยใดบ้างมีผลต่อคะแนนเสียงเลือกตั้ง

สมมติฐาน

การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเสื้อแดงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเหนือผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ซึ่งต่างก็เป็นเจ้าของพื้นที่เดิมและได้ดูแลประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะทั้งกลุ่มคนเสื้อแดงและคณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งใช้ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการสร้างกระแสพรรค กระแสคนเสื้อแดงรวมถึงการสร้างอัตลักษณ์ร่วมในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ด้วยการวางแผนและทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

วิธีการดังกล่าวมีผลต่อชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ส่งผลให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่เลือกพรรคการเมืองมากกว่าบุคคล

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาการเมืองเรื่องการเลือกตั้ง : ศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาโดยอาศัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) และการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อเท็จจริง เหตุการณ์ทางการเมือง มีวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) แกนนำและบุคคลสำคัญ ทั้งนี้ผู้ศึกษาต้องการทราบข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับตัวบุคคล สถานที่และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อใช้ประกอบผลการศึกษา โดยอาศัยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่

1. กลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่หรือชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไชยปราการ

การสัมภาษณ์แกนนำและสมาชิกคนสำคัญ มีผลต่อการได้รับข้อมูลเชิงลึก ตั้งแต่วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง โครงสร้างองค์กร การระดมทุนและการสนับสนุน ตลอดจนบทบาทของการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554

2. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชน

อาชีพและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำในชุมชน ทำให้พวกเขามีความใกล้ชิดประชาชน ผู้สมัครรับเลือกตั้ง กลุ่มคนเสื้อแดงและรวมถึงหัวคะแนน ความสามารถในการโน้มน้าวและการให้ความสนับสนุนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนย่อมมีผลต่อคะแนนเสียงและความนิยมของผู้สมัคร ดังนั้นการสัมภาษณ์เชิงลึกจะทำให้ผู้วิจัยทราบถึงบทบาทในการเลือกตั้งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชน

3. หัวคะแนน

การสัมภาษณ์หัวคะแนนนั้น ผู้วิจัยสัมภาษณ์ตั้งแต่หัวคะแนนระดับอำเภอ ระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน ทั้งนี้หัวคะแนนมีทั้งข้าราชการทั้งปัจจุบันและเกษียณอายุ นักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มคนเสื้อแดง ผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไป เป้าหมายเพื่อทราบถึงกระบวนการ เทคนิคในการวางแผนของผู้สมัครและความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับหัวคะแนน

4. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

การสัมภาษณ์ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อให้ทราบถึงทัศนคติ ความคิดเห็นและการตัดสินใจเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ว่าอะไรเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกผู้สมัคร ขณะเดียวกันประชาชนเป็นผู้รับรู้ถึงเทคนิค ยุทธวิธีต่างๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มนำมาใช้ในการเลือกตั้งเพื่อสนับสนุนผู้สมัครฝ่ายตน

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์และรายงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการเลือกตั้ง ยุทธวิธีการหาเสียงของผู้สมัครและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์การศึกษา การเมื่อเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษาการหาเสียงเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่

การนำเสนอผลงานวิจัย

บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา คำถามในการศึกษา วัตถุประสงค์ ขอบเขต และวิธีการศึกษา

บทที่ 2 กรอบแนวคิดและทฤษฎี

บทที่ 3 การก่อตัวของความผูกพันต่อพรรคไทยรักไทยผ่านนโยบาย

บทที่ 4 การสร้างความผูกพันผ่านอัตลักษณ์ร่วมและยุทธวิธีของชมรมคนรักฝาง แม่ข่ายไชยปราการ

บทที่ 5 วิเคราะห์กระบวนการรณรงค์หาเสียง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเลือกตั้ง

บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย

บทที่ 2

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

สำหรับบทที่ 2 นี้ จะกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยเรื่อง การเมืองเรื่อง การเลือกตั้ง: ศึกษาการหาเสียงเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554 เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัด เชียงใหม่ มีแนวคิดหลักที่ใช้ประกอบในการศึกษาคือ

- แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
- แนวความคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์
- แนวความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นกลไกการใช้อำนาจอธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยใช้สิทธิเลือกผู้แทนที่มีนโยบายตรงกับความต้องการของตน เพื่อเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วยความชอบธรรม ลดภาวะความตึงเครียด ขจัดความขัดแย้งหรือการ สืบต่ออำนาจและเป็นกลไกที่จะควบคุมให้ผู้แทนที่ดำรงตำแหน่งจากการเลือกตั้งตระหนักอยู่เสมอว่า ตนเองต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน เพราะประชาชนเป็นผู้กำหนดอนาคตทางการเมืองด้วยการ เลือกหรือไม่เลือกตนให้กลับเข้ามาทำหน้าที่ผู้แทนอีก⁸

หลักเกณฑ์ในการเลือกตั้ง⁹

- 1.หลักอิสระแห่งการเลือกตั้ง (freedom of election) หมายถึง ความเป็นอิสระในการออกเสียงเลือกตั้ง โดยไม่ถูกขู่หรือบังคับให้การเลือกตั้งเบี่ยงเบนจากเจตนาของผู้ลงคะแนนเสียง
- 2.หลักการเลือกตั้งตามกำหนดเวลา (periodic election) หมายถึง การเลือกตั้งต้อง กำหนดเวลาเอาไว้แน่นอน เช่น กำหนดให้มีการเลือกตั้งโดยปกติทุก 4 ปี หรือ ทุก 5 ปี เป็นต้น
- 3.หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง (genuine election) หมายถึง การทำให้การเลือกตั้งเป็นไป โดยบริสุทธิ์ รัฐบาลต้องป้องกันมิให้เกิดการโกงในการเลือกตั้ง โดยอาจให้ราษฎรจัดการเลือกตั้งมากที่สุด รวมทั้งเปิดโอกาสให้มีการคัดค้าน เมื่อเห็นว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมอย่างแท้จริง
- 4.หลักการออกเสียงอย่างทั่วถึง (universal suffrage) หมายถึง การเปิดโอกาสให้มีการออกเสียงเลือกตั้งอย่างทั่วถึงแก่ประชาชน เว้นแต่กรณีที่มีข้อจำกัดอันเป็นที่รับรองกันทั่วไปเช่น ไม่ให้สิทธิเลือกตั้งแก่เด็ก บุคคลวิกลจริตหรือจิตบกพร่อง เป็นต้น

⁸ วุฒิสภา (2544). ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่. สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 11.

⁹ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2542). เอกสารการสนทนาปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย: การเลือกตั้งกับการพัฒนาทางการเมืองไทย หน่วยที่1-7. นนทบุรี, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช. หน้า 218.

5. หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค (equal suffrage) หมายถึง บุคคลทุกคนมีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งคนละหนึ่งเสียงและคะแนนเสียงทุกคะแนนมีน้ำหนักเท่ากัน

การเลือกตั้งเป็นการคัดเลือกตัวแทนในทางการเมืองเพื่อได้มาซึ่งผู้นำของสังคมเข้าไปจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้กับสมาชิกในสังคม การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของการสื่อสารทางการเมือง เป็นความพยายามที่จะแจ้งหรือบอกให้ทราบ ชักจูงและระดมอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาซึ่งผู้นำทางการเมืองการปกครอง เพราะการรณรงค์หาเสียงทำให้ประชาชนรู้จักเลือกผู้นำที่จะเป็นตัวแทนของตน เพื่อไปทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากรดังกล่าว¹⁰

การรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องช่วงชิงความได้เปรียบจากสภาพการณ์และเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงเวลานั้น จึงเสี่ยงไม่พินิจที่ผู้สมัครแต่ละคนต้องแสวงหาหรือสร้างจุดเด่นของตนและโจมตีจุดด้อยคู่แข่ง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งจึงเต็มไปด้วยวิธีการถูกกฎหมายขณะเดียวกันบางวิธีก็ผิดกฎหมาย

การศึกษาการเลือกตั้งจากกระบวนการหาเสียงเลือกตั้งนั้นจะให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมตัวรณรงค์หาเสียง

1.1 ห้วงเวลา - นักการเมืองเมืองที่มีประสบการณ์และความชำนาญทางการเมือง จะต้องเตรียมการหาเสียงล่วงหน้าอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นช่วงที่มีการยุบสภาหรือสภาหมดวาระแล้วหรือไม่¹¹ ดังนั้นห้วงเวลาในการรณรงค์หาเสียงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการที่จะช่วยผู้สมัครให้รู้ว่า ควรใช้ยุทธศาสตร์หรือยุทธวิธีใด เข้มข้นมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมิได้เกิดขึ้นในทุกวันแต่มีเฉพาะห้วงเวลาในการเลือกตั้งเท่านั้น นอกจากนี้ในห้วงเวลาดังกล่าวยังมีความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่นๆ ทั้งนี้ห้วงเวลาที่ต่างกันมีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์หรือยุทธวิธี การจัดองค์กรหาเสียงและกลุ่มเป้าหมาย

โดยทั่วไปสามารถแบ่งห้วงเวลาของการหาเสียงเลือกตั้งได้ 2 ระยะเวลาคือ

1.1.1. ระยะเวลาก่อนฤดูการรณรงค์ - เป็นช่วงเวลาที่การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอย่างไม่เป็นทางการยังไม่ได้เกิดขึ้น อีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นเวลาปกติก่อนที่จะกำหนดการเลือกตั้ง การหาเสียงในช่วงนี้ไม่ได้มีการกำหนดระยะเวลาว่าควรนานแค่ไหนขึ้นอยู่กับสถานะ, วิธีการ, เงินทุนของแต่ละคน อาจเรียกการหาเสียงก่อนฤดูการรณรงค์ว่า “การวางแผนหาเสียงระยะยาว”

¹⁰ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2545). แนวความคิดในการหาเสียงเลือกตั้ง กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ประสิทธิ์ภัณฑ์แอนด์พริ้นติ้ง. หน้า 3.

¹¹ ฐิตินันทนา เวตติวงษ์ (2533). พฤติกรรมและกระบวนการหาเสียงของผู้สมัครที่มีโอกาสได้รับเลือกตั้ง:กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 2 ของจังหวัดแห่งหนึ่งทางภาคกลางด้านทิศตะวันตก 24 กรกฎาคม พ.ศ.2531. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 25.

สำหรับนักการเมืองที่มีประสบการณ์มาก การวางแผนหาเสียงไม่จำกัดเฉพาะช่วงเวลาที่มีการกำหนดว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่เพราะเขามองว่า แท้จริงแล้วการหาเสียงในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเป็นการหาเสียงอย่างเป็นทางการหรือเป็นการหาเสียงเพิ่มเติมจากที่ตนเองได้กระทำเป็นประจำเท่านั้น ในช่วงเวลานี้ผู้สมัครหรือผู้ที่คิดจะลงสมัครจะใช้เวลาเพื่อสร้างฐานคะแนนด้วยวิธีต่างๆ เช่น ลงไปพบปะพูดคุยถามไถ่สารทุกข์สุกดิบกับชาวบ้าน การแจกสิ่งของ การเข้าร่วมทำบุญกุศลหรืองานประเพณีต่างๆ การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการสร้างความผูกพันทางด้านจิตใจกับประชาชนทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้เปรียบผู้สมัครคนอื่นๆ เพราะสามารถใช้ตำแหน่งและนโยบายของรัฐบาลเป็นเครื่องมือสร้างความนิยม เช่น การนำโครงการต่างๆสู่ชุมชนหรือการจัดชุมชนต่างๆไปดูงาน วิธีการดังกล่าวนอกจากไม่ผิดกฎหมายแล้วยังกระทำได้อย่างชอบธรรม

1.1.2. ห้วงฤดูการรณรงค์หาเสียง - เป็นช่วงเวลานับจากวันสุดท้ายของการรับสมัครเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง สามารถจำแนกได้ 3 ห้วงเวลาย่อย

1.1.2.1 ห้วงต้นฤดูการเลือกตั้ง - ในช่วงนี้ผู้สมัครแต่ละคนจะเริ่มวางแผนหาเสียงตามยุทธศาสตร์และยุทธวิธีตามคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งประเมินไว้เช่น การติดโปสเตอร์ แผ่นป้าย แจกแผ่นพับแก่ประชาชน เริ่มมีการปราศรัยหาเสียงและวางหัวคะแนน การต่อสู้ในช่วงนี้ยังไม่เข้มข้น เพียงแต่เป็นการแนะนำตนเองต่อประชาชนว่าตนจะลงสมัครในการเลือกตั้งครั้งนี้

1.1.2.2 ห้วงฤดูรณรงค์ - ในระยะนี้การแข่งขันของผู้สมัครเป็นไปอย่างเข้มข้น ผู้สมัครจะปล่อยยุทธวิธีต่างๆออกมาตอบโต้คู่แข่ง แต่ละคนจะใช้วิธีการทุกรูปแบบ กลไกและการจัดองค์กรต่างๆได้รับการปรับเปลี่ยนให้สามารถต่อสู้กับคู่แข่งได้

ผู้สมัครจะพยายามแก้ไขยุทธวิธีของตนให้รัดกุมยิ่งขึ้นและวางแผนการหาเสียงที่จะใช้ในข่วงปลายฤดูการหาเสียงเลือกตั้ง

1.1.2.3 ห้วงปลายฤดูเลือกตั้งหรือช่วง 10 วันสุดท้ายก่อนถึงวันเลือกตั้ง - ในช่วงนี้ผู้สมัครจะต่อสู้กันอย่างรุนแรง ทั้งยุทธวิธีถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย การหาเสียงเชิงกว้างและเชิงลึก เช่น การใช้หัวคะแนนระดมประชาชนให้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การโจมตีฝ่ายตรงข้าม บทบาทของคณะกรรมการหาเสียงของผู้สมัครไม่ว่าจะเป็นหัวคะแนน อาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยความสะดวกต้องทำงานอย่างหนัก เพื่อรักษาคะแนนเสียงที่มีอยู่ ขณะเดียวกันต้องสร้างคะแนนเสียงเพิ่มโดยทำให้ประชาชนที่ยังไม่ได้ตัดสินใจเลือกผู้สมัครคนไหนมาเลือกตน อีกทั้งต้องพยายามดึงคะแนนฝ่ายตรงข้ามให้มากที่สุด¹²

¹² เพียงกมล มานรัตน์ (2539). การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษากรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของเทศบาลนครเชียงใหม่ปี พ.ศ.2547. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 32.

1.2 การกำหนดเขตเลือกตั้งที่จะลงสมัครและจัดทีมผู้สมัคร - เป็นการสำรวจบริบทและสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นของผู้สมัครและคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งนั้นๆ เช่น กฎหมาย กติกา กฎเกณฑ์ ข้อบังคับเกี่ยวกับการเลือกตั้งและเทคนิคที่จะใช้ในการเลือกตั้งของตนเอง การสำรวจคะแนนเสียงของตน โดยผู้สมัครจะต้องมีการสำรวจข้อดี-ข้อเสียของตน ประเมินฐานเสียง และประมาณคะแนนที่จะต้องได้เพื่อชนะการเลือกตั้ง โดยคะแนนประเภทที่สำคัญที่สุดคือ “คะแนนจัดตั้ง” ซึ่งผู้สมัครต้องประเมินว่าจะต้องทำคะแนนจัดตั้งเท่าใดจึงจะชนะการเลือกตั้ง วิธีหนึ่งที่นิยมใช้ในการรวบรวมคะแนนเสียงจัดตั้งคือ การประเมินคะแนนจัดตั้งจากหัวหน้าคะแนนในสังกัดของตนว่าสามารถทำยอดคะแนนจากหัวหน้าคะแนนในแต่ละระดับได้เท่าใด ต้องหาเพิ่มในท้องที่อื่นอีกหรือไม่หรือเปลี่ยนแปลงยุทธวิธีให้เหมาะสมกับสถานการณ์มากยิ่งขึ้น

นอกจากพยายามเรียนรู้การสร้างจุดเด่นจุดด้อยของตนเองแล้ว ผู้สมัครต้องศึกษาคู่ต่อสู้ อย่างละเอียดเช่น ผู้สนับสนุนคู่ต่อสู้เป็นใคร ฐานคะแนนเสียงของคู่แข่งเป็นคนกลุ่มไหน เพื่อวิเคราะห์ว่าจุดใดที่มีโอกาสแย่งชิงคะแนนเสียงหรือจุดใดที่ควรปล่อยไปจะได้ไม่ต้องเสียทรัพยากรและเวลาโดยเปล่าประโยชน์ รวมถึงต้องวิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อนของคู่แข่ง โดยเริ่มจากจุดอ่อนของคู่แข่ง บันทึกลงจุดแข็งหรือทำให้คู่แข่งอ่อนกำลังลง¹³

1.3 การวางยุทธศาสตร์ในการหาเสียง- ผู้สมัครต้องกำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายเป็นลำดับแรก ส่วนหนึ่งการรณรงค์หาเสียงมีเป้าหมายเพื่อโน้มน้าวผู้ลงคะแนนที่ยังไม่ได้ตัดสินใจเลือกผู้สมัครคนใดหรือผู้ลงคะแนนที่สนับสนุนคู่แข่งคนสำคัญให้กลับมาสนับสนุนตนเอง ผู้สมัครไม่จำเป็นต้องตั้งเป้าหมายว่าจะต้องได้กี่คะแนน เพราะวิธีการนี้ต้องใช้ทรัพยากรมากแต่ทรัพยากรของผู้สมัครแต่ละคนมีจำกัด ผู้สมัครจึงต้องใช้ทรัพยากรนั้นสร้างคะแนนเสียงให้อยู่ในระดับที่เพียงพอจะชนะการเลือกตั้ง ดังนั้น “การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย” ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ผู้สมัครต้องกำหนดยุทธวิธีในรณรงค์หาเสียงให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้ ยุทธวิธีที่ใช้ในการรณรงค์หาเสียงนั้นคือ การที่ผู้สมัครใช้ช่องทาง วิธีการต่างๆในการติดต่อสื่อสารข้อมูลกับประชาชน เพื่อให้ตนสามารถชนะการเลือกตั้ง ช่องทางนั้นอาจเป็นคนเช่น ติดต่อสื่อสารผ่านหัวหน้าคะแนน ผู้สมัครสื่อสารกับประชาชนด้วยตนเองหรือสื่อสารผ่านสื่อต่างๆเป็นต้น¹⁴

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

2 .การวางแผนรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

2.1 การจัดองค์กรเพื่อการเลือกตั้ง

ในอดีตผู้สมัครรับเลือกตั้ง มักใช้วิธีการหาเสียงโดยเน้นตัวบุคคลเป็นหลัก มิให้ความสำคัญกับการจัดองค์กรเพื่อการเลือกตั้งแต่อย่างใด ตรงข้ามกลับอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้สมัครกับเพื่อนฝูง ญาติมิตร ช่วยกันรณรงค์หาเสียง โดยใช้บ้านหรือที่ทำการเป็นศูนย์กลาง ไม่มีการจัดแบ่งหน้าที่อย่างเป็นระบบ ปัจจุบันผู้สมัครที่ไม่ค่อยมีเงินทุนก็มักใช้วิธีนี้ในการหาเสียง

การเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา มีการจัดตั้งการเพื่อการเลือกตั้งในลักษณะจ้างเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์โดยตรง ศูนย์เลือกตั้งมักใช้บ้านหรือที่ทำงานของผู้สมัครเป็นศูนย์วางแผนสำหรับการรณรงค์หาเสียงเช่นกัน กล่าวได้ว่าผู้สมัครที่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่มักมีการวางแผนการเลือกตั้งเป็นอย่างดี มีการจัดตั้งศูนย์เลือกตั้ง (campaign center) ขึ้นอย่างเป็นทางการ

โดยทั่วไป งานภายในศูนย์เลือกตั้งประกอบด้วย¹⁵

1. ฝ่ายวางแผน
2. ฝ่ายปฏิบัติการ
3. ฝ่ายข่าวและการประเมิน
4. ฝ่ายโฆษณาและประชาสัมพันธ์
5. ฝ่ายการเงินและธุรการ
6. ฝ่ายเสบียงและการต้อนรับ

1. ฝ่ายวางแผน - รับผิดชอบการวางแผนเป้าหมาย นโยบายและขั้นตอนการหาเสียงทั้งหมด ตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูลคู่แข่งในพื้นที่ การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของประชาชนภายในเขตเลือกตั้ง การกำหนดคะแนนขั้นต่ำที่เพียงพอต่อชัยชนะ การจัดตั้งระบบหวัคคะแนนทั้งในระดับอำเภอ ตำบลและหมู่บ้านเพื่อให้ได้คะแนนตามเป้าหมาย ตลอดจนการปรับปรุงขั้นตอน วิธีการทำงาน วิธีติดตามและควบคุมการลงคะแนนเสียงในวันเลือกตั้ง การประเมินผลการเลือกตั้ง การติดตามประเมินผลการเลือกตั้งฝ่ายวางแผนมีงานหลักที่จะต้องดำเนินการคือ งานสถิติ งานสำรวจและประเมินผล งานวางแผนหาเสียงเลือกตั้ง

2. ฝ่ายปฏิบัติการ - มีหน้าที่ดำเนินการตามแผนงานที่คณะกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งได้วางไว้ โดยจะลงไปหาเสียงอย่างจริงจังเช่น การตกลงกับหวัคคะแนนเดิม การวางหวัคคะแนนเพิ่มตามพื้นที่ที่คะแนนความนิยมต่ำ การกำหนดหัวข้อในการปราศรัยหาเสียงแต่ละจุดให้สอดคล้องกับปัญหาในพื้นที่ซึ่งต้องประสานหวัคคะแนนหรือแกนนำในหมู่บ้าน การออกปราศรัยหาเสียงร่วมกันหรือเป็นตัวแทนของผู้สมัคร การจัดหาตัวแทนในการสังเกตในการเลือกตั้ง เป็นต้น

¹⁵ สมบัติ จันทรวงศ์ (2530). การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง:ศึกษารณการเลือกตั้งทั่วไปพ.ศ.2529. กรุงเทพฯ, มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตย. หน้า 14-16.

3. ฝ่ายข่าวและการประเมิน - ทำหน้าที่หาข่าว สร้าง - ปล่อยข่าว กรองข่าว แก่ข่าว แกลงข่าว รวมถึงติดตามตรวจสอบข่าว เพื่อใช้ในการวางแผนและปรับปรุงแผนให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

4. ฝ่ายโฆษณาและประชาสัมพันธ์- ทำหน้าที่โฆษณาและประชาสัมพันธ์ผู้สมัครในประเด็นความเหมาะสมและความดี ความสามารถและผลงานต่างๆในอดีตของผู้สมัคร เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีพอจะดึงคะแนนเสียงของผู้ลงคะแนน ฝ่ายนี้จะรับผิดชอบการจัดทำแผนป้ายโฆษณา โปสเตอร์ เอกสารต่างๆ การจัดเตรียมรถโฆษณา การประชาสัมพันธ์ต้องสอดคล้องกับแผนงานและปฏิทินงานที่ฝ่ายวางแผนกำหนด ทั้งนี้แผนและกำหนดการทั้งหมดสามารถปรับเปลี่ยนไปตามความนิยมของผู้สมัคร

5. ฝ่ายการเงินและธุรการ- ทำหน้าที่ประสานการจัดหาทุนเพื่อใช้ในการรณรงค์หาเสียง การกำหนดวิธีรับจ่ายเงินและการพิจารณาค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการหาเสียง ทั้งนี้การบริหารการเงินที่ดีมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จและประสิทธิภาพของการรณรงค์หาเสียง โดยเฉพาะในช่วงวันใกล้วันเลือกตั้ง

6. ฝ่ายเสบียงและการต้อนรับ - ทำหน้าที่ในการจัดเตรียมและดูแลเกี่ยวกับอาหาร เครื่องดื่ม สำหรับผู้ที่ช่วยในการหาเสียง รวมทั้งการเลี้ยงหัวคะแนนและผู้ลงคะแนนเสียงกลุ่มต่างๆที่ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งจัดเตรียมไว้บริการ

2.2 ระบบหัวคะแนน

หัวคะแนนมีความสำคัญต่อการหาเสียงอย่างมากในการเลือกตั้งทุกระดับ ความสำเร็จส่วนหนึ่งของผู้สมัครมาจากหัวคะแนนที่มีประสิทธิภาพ แม้คนทั่วไปจะมีทัศนคติด้านลบต่อหัวคะแนนว่าเป็นบุคคลที่ช่วยหาเสียงแก่ผู้สมัครโดยใช้วิธีผิดกฎหมายต่างๆ กลโกง หรือให้เงินแก่ผู้ลงคะแนนให้เลือกผู้สมัครที่เขาเป็นหัวคะแนนให้ ทว่าไปแล้วหัวคะแนนมักหวังค่าตอบแทนจากผู้สมัครหรือยกยอกเงินดังกล่าวไว้ส่วนหนึ่ง

ส่วนผู้ที่ช่วยผู้สมัครหาเสียงโดยไม่หวังผลตอบแทน เรียกว่า “ผู้สนับสนุน” มากกว่า “หัวคะแนน” ดังนั้น “ผู้สนับสนุน” หรือ “หัวคะแนน” คือ บุคคลที่สามารถหาคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครโดยไม่คำนึงถึงว่าจะใช้วิธีการอย่างไรมาแสวงหาความสนับสนุนให้กับผู้สมัครของตน หัวคะแนนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร ในการประสานติดต่อและกระตุ้นให้ผู้ลงคะแนนเห็นความสำคัญของผู้สมัครที่เขาสนับสนุน

ในเขตเลือกตั้งขนาดใหญ่หรือในพื้นที่ทุรกันดารคมนาคมไม่สะดวกเช่น ภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน ประชาชนอยู่ห่างไกลและกระจายตัว ทำให้การหาเสียงเป็นไปด้วยความยากลำบากหรือในพื้นที่ที่ประชาชนขาดความรู้และความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ทั้งหมดทำให้ผู้สมัครต้องอาศัยหัวคะแนนเป็นผู้กระตุ้นผู้ลงคะแนนเห็นความสำคัญและรวบรวมคะแนนเสียงที่

การจัดกระจายให้รวมกันสนับสนุนตน ฉะนั้นหัวคะแนนเปรียบเสมือนตัวกลางระหว่างผู้ลงคะแนนกับผู้สมัคร

หัวคะแนนต้องเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น มีญาติพี่น้องและมิตรสหายจำนวนมาก เป็นที่นับถือของประชาชน ผู้สมัครจึงต้องใช้หัวคะแนนเพราะเขามีความสัมพันธ์ส่วนตัวใกล้ชิดหรือเป็นผู้นำของชุมชนที่ชาวบ้านยอมรับนับถือ หัวคะแนนที่ประสบความสำเร็จในการชักจูงให้ชาวบ้านลงคะแนนแก่ผู้สมัคร มักใช้ความสัมพันธ์และการยอมรับที่ชาวบ้านมีให้กับเขาเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อโน้มน้าวใจให้ชาวบ้านคล้อยตาม แต่ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับหัวคะแนนมีไม่มากพอ หัวคะแนนอาจต้องอาศัยปัจจัยอื่นเช่น เงิน ช่วยโน้มน้าวจิตใจชาวบ้านให้เลือกผู้สมัคร บางกรณีหัวคะแนนอาจทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ประสานระหว่าง “การซื้อ-ขายคะแนนเสียง” ของผู้สมัครกับชาวบ้านเท่านั้น¹⁶

เพิ่มพงษ์ ขวลิขิตและศรีสมภพ จิตภิรมณ์ศรีได้แบ่งประเภทของหัวคะแนนไว้ดังนี้¹⁷

1.) การแบ่งประเภทของหัวคะแนนโดยยึดหลักความสัมพันธ์กับผู้สมัคร แบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่

ประเภทที่หนึ่ง กลุ่มหัวคะแนนที่เป็นเครือญาติของผู้สมัคร - เป็นกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิดและช่วยเหลือผู้สมัครในการหาเสียงมากที่สุด ความใกล้ชิดส่งผลให้หัวคะแนนกลุ่มนี้มีความซื่อสัตย์ต่อผู้สมัครมากที่สุด

ประเภทที่สอง กลุ่มหัวคะแนนที่เป็นเพื่อนหรือเป็นกลุ่มคนที่รู้จักกับผู้สมัครโดยตรง บุคคลกลุ่มนี้จะช่วยเหลือผู้สมัครในการหาเสียงมากแค่ไหน ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่าย

ประเภทที่สาม กลุ่มหัวคะแนนที่ได้รับการแนะนำมา - หัวคะแนนประเภทนี้ไม่มีความสัมพันธ์กับผู้สมัครโดยตรงแต่ได้รับคำแนะนำมาจากกลุ่มหัวคะแนนประเภทแรกและประเภทที่สอง

2.) การแบ่งหัวคะแนนตามสาขาอาชีพ

แบ่งเป็นกลุ่มข้าราชการหรืออดีตข้าราชการทั้งสองต่างเป็นกลุ่มที่มีอำนาจและอิทธิพลต่อผู้ลงคะแนนสูง มีคนเคารพนับถือมากในท้องถิ่นและเป็นตัวเชื่อมไปยังหัวคะแนนอื่นๆ ในส่วนของข้าราชการที่มีสายการบังคับบัญชา ข้าราชการระดับหัวหน้าสามารถสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุนเช่น ข้าราชการฝ่ายปกครอง ตำรวจ ทหาร สาธารณสุข ครู ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดกับท้องถิ่นมากที่สุด นอกจากนี้กลุ่มข้าราชการสามารถช่วยเหลือผู้สมัครโดยอาศัยวิธีการผิดปกติหรืออาศัยกลไกรัฐ

¹⁶ ฐิตินันทนา เวทติวงษ์ (2533). พฤติกรรมและกระบวนการหาเสียงของผู้สมัครที่มีโอกาสได้รับเลือกตั้ง:กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 2 ของจังหวัดแห่งหนึ่งทางภาคกลางด้านทิศตะวันตก 24 กรกฎาคม พ.ศ.2531. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 29.

¹⁷ เพิ่มพงษ์ ขวลิขิต และศรีสมภพ จิตภิรมณ์ศรี (2551). หัวคะแนนอย่างไรให้เป็นส.ส. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 27-34.

กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่มากจากการแต่งตั้งของทางราชการได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล กรรมการสภาตำบล กรรมการหมู่บ้าน ผู้นำเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มีเครือข่ายดีมาก ก่อนจะมาเป็นผู้นำชุมชนพวกเขาต้องมีฐานคะแนนเสียงในหมู่บ้านมากอยู่แล้ว ดังนั้นในการเลือกตั้งแต่ละครั้งผู้สมัครจึงพยายามดึงคนกลุ่มนี้มาเป็นหัวคะแนนให้กับตนเอง แต่การเลือกตั้งช่วงหลัง หัวคะแนนกลุ่มนี้มีข้อจำกัดมากขึ้นเพราะการเข้าสู่ตำแหน่งต้องแข่งขันกับผู้นำท้องถิ่นอื่นๆ จึงทำให้ฐานคะแนนถูกแบ่งแยกและไม่ได้รับคะแนนเสียงมากอย่างแต่ก่อน

กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นได้แก่ สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล นายกเทศมนตรี เทศมนตรี ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในเขตเลือกตั้ง หัวคะแนนในกลุ่มนี้มีความชำนาญในการเลือกตั้ง มีฐานคะแนนกว้างกว่าผู้นำท้องถิ่นข้างต้น ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งด้านฐานคะแนนเสียงและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

กลุ่มนักธุรกิจ พ่อค้า คหบดีท้องถิ่นได้แก่ กลุ่มพ่อค้าที่มีฐานะร่ำรวยจนเป็นผู้มีความกว้างขวางทางธุรกิจ มีความสัมพันธ์กับประชาชนทั่วไปในท้องถิ่น หัวคะแนนกลุ่มนี้มีอิทธิพลและบทบาทต่อการหาคะแนนเสียง โดยนำวิธีการให้ประโยชน์ทางวัตถุเข้าแลกเปลี่ยนหรือความสัมพันธ์เชิงธุรกิจฐานะเป็นพ่อค้า-ลูกค้าหรือเจ้านี่-ลูกหนี่มาใช้ หัวคะแนนประเภทนี้ได้รับการยอมรับมากขึ้นในการเลือกตั้งช่วงหลังๆ

พระสงฆ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับเจ้าอาวาสหรือพระอาจารย์ต่างๆเป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางจิตใจต่อชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง หากผู้สมัครสามารถโน้มน้าวให้พระช่วยหาคะแนนให้แล้ว โอกาสที่จะได้รับคะแนนเสียงในเขตเลือกตั้งในจำนวนมากเป็นไปได้สูง

กลุ่มอาชีพอื่นๆที่เป็นเจ้าพ่อ นักเลง อันธพาล หัวคะแนนประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบอาชีพไม่สุจริตหรือผิดกฎหมายเช่น เจ้ามือบ่อนการพนัน เจ้ามือหวยเถื่อนซึ่งมักมีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น แม้จะมีอาชีพที่ผิดกฎหมายเนื่องจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่อกันรวมทั้งยังมีความสัมพันธ์กับประชาชนโดยมากด้วยธุรกิจที่ไม่เปิดเผยเช่น เจ้ามือหวยใต้ดินจะเป็นที่รู้จักของประชาชนอย่างกว้างขวางแทบทุกหมู่บ้านและชุมชน โดยผ่านคนเดินโพล เมื่อเจ้ามือหวยเถื่อนแปรสภาพเป็นหัวคะแนน คนเดินโพลก็แปรสภาพเป็นหัวคะแนนในระดับชุมชนได้เป็นอย่างดี

3.) การแบ่งประเภทหัวคะแนนตามลักษณะการจัดตั้ง แบ่งออกเป็น

หัวคะแนนที่มีการจัดตั้งโดยตรงจากผู้สมัครหรือพรรคการเมืองของผู้สมัครได้แก่ หัวคะแนนที่เป็นฐานคะแนนเสียงหรือเกิดจากการจัดตั้งของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองของผู้สมัคร การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งช่วงหลังๆ ผู้สมัครพยายามจัดตั้งหัวคะแนนระดับต่างๆเพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่มากที่สุด โดยอาศัยหัวคะแนนเหล่านี้ระดมให้ผู้ลงคะแนนมาลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครด้วยวิธีการต่างๆ

คะแนนเสียงที่ได้มาในลักษณะนี้เรียกว่า “คะแนนจัดตั้ง” หมายถึง ผู้ลงคะแนนที่มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยการชักนำของหัวหน้าคะแนนผู้สมัคร

หัวหน้าคะแนนที่ไม่มีการจัดตั้งไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับผู้สมัครที่เป็นหัวหน้าคะแนนที่เกิดขึ้นเอง โดยไม่ได้มีการชักชวนจากผู้สมัครโดยตรงแต่เป็นผู้ที่ช่วยในการรณรงค์หาเสียงให้ผู้สมัครด้วยความสมัครใจโดยมิได้หวังผลตอบแทน หัวหน้าคะแนนในลักษณะนี้เกิดภายใต้สภาพการณ์พิเศษหรือผู้สมัครมีคุณสมบัติโดดเด่นต่างไปจากคุณสมบัติของผู้สมัครคนอื่นๆ

4.) การแบ่งประเภทหัวหน้าคะแนนตามความชำนาญ แบ่งออกเป็นสามประเภทคือ

หัวหน้าคะแนนมีความชำนาญได้แก่ หัวหน้าคะแนนที่มีความชำนาญในการหาเสียงในพื้นที่นั้นๆ ทุกสมัย ผู้สมัครที่มีหัวหน้าคะแนนในลักษณะนี้ช่วยหาเสียงย่อมมีหลักประกันในการได้รับคะแนนเสียง

หัวหน้าคะแนนที่ยังไม่เคยเป็นหัวหน้าคะแนนมาก่อน หัวหน้าคะแนนประเภทนี้ไม่ค่อยมีความชำนาญในการหาเสียงทำให้คาดการณ์คะแนนเสียงที่จะได้รับยาก

หัวหน้าคะแนนจอมปลอมหรือหัวหน้าคะแนนหลอกลวงได้แก่ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าคะแนนจริงแต่ใช้วิธีการต่างๆ หลอกลวงผู้สมัครว่าตนเป็นหัวหน้าคะแนนจริง เพื่อหวังเรียกจ้างผลประโยชน์จากผู้สมัครหน้าใหม่หรือยังไม่มีประสบการณ์ในพื้นที่

5.) การแบ่งหัวหน้าคะแนนตามระดับและโครงสร้างของหัวหน้าคะแนน แบ่งออกเป็น

หัวหน้าคะแนนระดับจังหวัดได้แก่ หัวหน้าคะแนนที่มีฐานคะแนนเสียงในระดับจังหวัด ถือเป็นหัวหน้าคะแนนที่มีฐานะสูงสุด เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และคุ้นเคยกับการหาเสียงเลือกตั้งเป็นอย่างดี หัวหน้าคะแนนระดับนี้อาจมีเครือข่ายหัวหน้าคะแนนหรือฐานเสียงเป็นลำดับชั้นลงมาจนถึงฐานคะแนนเสียงระดับต่ำสุด

หัวหน้าคะแนนระดับอำเภอได้แก่ หัวหน้าคะแนนที่ควบคุมฐานคะแนนเสียงในระดับอำเภอ มีฐานะรองจากหัวหน้าคะแนนระดับจังหวัด ทำหน้าที่ในการประสานระหว่างผู้สมัครกับหัวหน้าคะแนนระดับต่ำกว่า หัวหน้าคะแนนระดับอำเภออาจมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับหัวหน้าคะแนนระดับตำบลและหัวหน้าคะแนนระดับหมู่บ้านโดยตรง

หัวหน้าคะแนนระดับตำบลได้แก่ หัวหน้าคะแนนที่ควบคุมฐานคะแนนเสียงในระดับตำบล ทำหน้าที่ในการประสานกับหัวหน้าคะแนนในระดับหมู่บ้านและระดับอำเภอ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือจากชาวบ้าน

หัวหน้าคะแนนระดับคุ้มหรือกลุ่มบ้านได้แก่ บางหมู่บ้านจะมีการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มๆ ตามความสัมพันธ์ทางเครือญาติหรือพื้นเพดั้งเดิม ในกรณีนี้หัวหน้าคะแนนระดับหมู่บ้านไม่สามารถทำงานได้ครอบคลุมทั่วทั้งหมู่บ้าน ผู้สมัครต้องหาหัวหน้าคะแนนระดับคุ้มเช่น กลุ่มเครือญาติ กลุ่มพวกพ้อง เป็นต้น เพื่อให้คะแนนเสียงของผู้สมัครมีความเสถียรมากขึ้น

อย่างไรก็ตามโครงสร้างระดับต่างๆของหัวคะแนนในความเป็นจริงไม่ได้มีสภาพเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงเป็นช่วงชั้นเสมอไป บางครั้งก็มีความสัมพันธ์เชื่อมประสานโดยตรงกับผู้สมัคร การที่จะกล่าว ว่าหัวคะแนนอยู่ในระดับใดขึ้นอยู่กับฐานคะแนนเสียงที่มีอยู่เป็นสำคัญ

นอกจากนี้เพิ่มฟังก์ชันและศรีสมภพได้แบ่งหน้าที่ของหัวคะแนนออกเป็น 3 ขั้นตอน¹⁸ คือ

- ขั้นตอนก่อนวันเลือกตั้ง
- ขั้นตอนวันเลือกตั้ง
- ขั้นตอนภายหลังเลือกตั้ง

ขั้นตอนก่อนวันเลือกตั้ง หัวคะแนนมีหน้าที่ดังนี้

1.การประชาสัมพันธ์ในทางหลักการ การประชาสัมพันธ์ของหัวคะแนนในระยะนี้คือการโฆษณาให้ผู้ลงคะแนนทราบประวัติ การศึกษา การทำงาน ประสบการณ์และนโยบายของผู้สมัคร เพื่อให้ผู้ลงคะแนนเกิดความรู้สึกพึงพอใจและพร้อมลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร

2.การสำรวจข้อมูลพื้นฐานของท้องที่เช่น สภาพท้องถิ่น ความนิยม ทศนคติ ความต้องการของชุมชน จำนวนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งพร้อมเลขที่บัตรประจำตัวประชาชนของบุคคลเหล่านั้น เป็นต้น

3.งานการข่าวหมายถึง กิจกรรมในการหาข่าว สร้างข่าว ปลอ่ยข่าว ลวงข่าว ตอบโต้ข่าว โดยมีจุดประสงค์หลักที่จะสืบทราบความเคลื่อนไหวของฝ่ายตน รวมทั้งล่อลวงให้คู่แข่งสนใจสถานการณ์ของตนผิดพลาดไป

ประเด็นสำคัญในการหาข่าวของผู้สมัครแต่ละคนโดยผ่านหัวคะแนนแบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ การหาข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้ามกับการหาข่าวสถานการณ์อันเกิดจากการเคลื่อนไหวของฝ่ายตน

ในประเด็นแรกมีข่าวสารสำคัญที่จะต้องสืบหาได้แก่ คะแนนนิยมของคู่แข่งชั้นในแต่ละพื้นที่ ความเคลื่อนไหวของคู่แข่งชั้นในระดับท้องถิ่น ใครเป็นหัวคะแนนให้กับคู่แข่งคนสำคัญ การเคลื่อนไหวของคู่แข่งชั้นส่งผลกระทบต่อคะแนนนิยมของตนหรือไม่และประเมินทัศนคติของประชาชนภายในท้องที่ ต่อการปลอ่ยข่าวหรือตอบโต้ข่าว เพื่อทำสงครามจิตวิทยา

4.การประสานกับฝ่ายผู้สมัครในการดำเนินงานในพื้นที่ ในการรณรงค์หาเสียงผู้สมัครมีหน้าที่สำคัญคือ ปราศรัยออกพื้นที่เยี่ยมผู้ลงคะแนนในเขตเลือกตั้ง การวางแผนปรากฏตัวของผู้สมัครในหมู่บ้านและชุมชนต่างๆ ผู้สมัครกับหัวคะแนนต้องประสานงานกันให้ดี เพราะแต่ละเขตเลือกตั้งมีพื้นที่กว้างใหญ่ ผู้สมัครไม่สามารถลงพื้นที่ครบทุกจุด การประสานงานกับหัวคะแนนในพื้นที่จึงสำคัญ

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39-44.

นอกจากนี้หัวหน้าคณะต้องทราบว่าในท้องถิ่นมีงานประเพณีสำคัญๆหรืองานพิธีของชาวบ้านอะไรบ้างเช่น เทศกาลประจำปี งานบวช งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้นและประสานให้ผู้สมัครมาปรากฏตัวในงานเหล่านี้ ถ้าผู้สมัครไม่สามารถมาได้หัวหน้าจะต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้สมัครเสียเอง

5.การรักษาฐานคะแนนเสียงของผู้สมัคร การรณรงค์หาเสียงทุกรูปแบบของทั้งฝ่ายผู้สมัครและหัวหน้าคณะล้วนเป็นไปเพื่อรักษาฐานคะแนนเสียงทั้งสิ้น ในระดับพื้นฐานหัวหน้าคณะมีส่วนสำคัญในการรักษาฐานคะแนนเสียง การแย่งชิงฐานระดับล่างระหว่างฝ่ายต่างๆเป็นไปได้แทบทุกพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีผู้สมัครมากกว่าหนึ่งฝ่ายและมีฐานทางการเงินใกล้เคียงกัน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครแต่ละคนกับหัวหน้าคณะจะเป็นปัจจัยชี้ว่า ฐานคะแนนเสียงนั้นๆจะมีความมั่นคงหรือไม่ การรักษาฐานคะแนนเสียงของหัวหน้าคณะดำรงอยู่นานเพียงใดขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าคณะกับชาวบ้านเป็นสำคัญ ความสัมพันธ์นี้ขึ้นอยู่กับสายใยแห่งระบบอุปถัมภ์หรือระบบอาวุโส

ขั้นตอนในวันเลือกตั้ง หัวหน้าคณะมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1.การเตรียมการเพื่อนำคนไปลงคะแนน
- 2.การจัดตั้งหน่วย “แซะ” เพื่อเก็บตกคะแนนเสียงที่ยังเหลืออยู่
- 3.การสังเกตการณ์ในหน่วยเลือกตั้ง

ขั้นตอนภายหลังการเลือกตั้ง หัวหน้าคณะจะต้องทำหน้าที่ขอบคุณประชาชนแทนผู้สมัคร ไม่ว่าจะผลการเลือกตั้งจะเป็นอย่างไรก็ตาม วิธีการที่ใช้อาจเป็นการจัดเลี้ยงหรือสังสรรค์อย่างไม่เป็นทางการก็ได้

สำหรับเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นเขตการแข่งขันระหว่างผู้สมัคร 2 พรรคการเมืองใหญ่ ส่งผลให้ลักษณะการทำงานของหัวหน้าคณะยังคงมีความสำคัญเหมือนการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา แม้คณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งจะได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่ แต่คณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยไม่ประมาท ยังคงใช้หัวหน้าคณะเพื่อระดมการสนับสนุนจากผู้ลงคะแนนเสียง หากแต่หัวหน้าคณะเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบายพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชนซึ่งมีทั้งหัวหน้าคณะดั้งเดิมและหัวหน้าคณะใหม่แต่มีประสบการณ์การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ นอกจากนี้ยังมีหัวหน้าคณะที่สนับสนุนด้วยความเต็มใจช่วยประชาสัมพันธ์พรรคผ่านการนำเสนอผลสำเร็จทางนโยบายของพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชน หัวหน้าคณะกลุ่มนี้มีจำนวนไม่น้อยและไม่หวังผลตอบแทนจากพรรค

สิ่งที่น่าสนใจคือ หัวหน้าคณะเหล่านี้จำนวนมากมีความเกี่ยวข้องกับพรรคเพื่อไทยและชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไชยปราการ (กลุ่มคนเสื้อแดงที่ใหญ่และเข้มแข็งที่สุดในเขตนี้) ทั้งในฐานะการเข้าร่วมเป็นสมาชิก การเป็นคณะกรรมการบริหารชมรมฯหรือสาขาพรรคในพื้นที่

ดังนั้นรูปแบบการทำงานในห้วงรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งจึงทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีวิทยากรจากพรรคเพื่อไทยให้คำปรึกษาการวางยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ขณะทีนปช.กลางมีบทบาทในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในพื้นที่ไม่มาก หน้าที่หลักคือ การตอบรับความช่วยเหลือของชมรมฯ ในการนำแกนนำจากส่วนกลางและนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เข้ามาหาเสียงในพื้นที่เพื่อสร้างกระแสพรรคและกระแสสื่อแดงให้เกิดขึ้น

วิธีการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้ในการหาเสียง แบ่งได้ 3 ประเภทคือ

1. รูปแบบการหาเสียงที่เปิดเผยหรือเป็นทางการ

สมบัติ จันทร์ทวงศ์¹⁹ ได้จำแนกรูปแบบในการหาเสียงที่เปิดเผยหรือเป็นทางการดังนี้

1.1 การใช้สิ่งพิมพ์และการประชาสัมพันธ์ เป็นการรณรงค์หาเสียงอย่างเป็นทางการเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้ลงคะแนนในเขตเลือกตั้งให้รู้จักกับผู้สมัคร อาจกระทำเป็นป้ายคัทเอาท์บอกชื่อ ผู้สมัคร พรรคการเมืองต้นสังกัด พร้อมคำขวัญและรูปภาพของผู้สมัคร นอกจากนี้ก็มีโปสเตอร์หรือใบปลิวขนาดเล็กเพื่อแนะนำตัวผู้สมัคร ซึ่งอาจจะออกมาเป็นระยะๆ ในช่วงระหว่างที่มีการหาเสียงหรืออาจจะออกมาแก้ข่าวที่ถูกโจมตี นอกจากนี้ก็มีการใช้รถที่มีโปสเตอร์หรือแผ่นป้ายโฆษณาชื่อ หมายเลขประจำตัวของผู้สมัครให้วิ่งกระจายเสียงไปตามชุมชนต่างๆ เพื่อให้ประชาชนทราบข่าวสารของผู้สมัคร ในกรณีที่ผู้สมัครไม่ได้ออกไปสัมผัสกับประชาชนโดยตรง

1.2 การปราศรัยหาเสียงมีหลายแบบคือ อาจเป็นการปราศรัยที่ทำไปอย่างมีพิธีการ มีการจัดเวทีปราศรัยที่มีการนัดหมายและจัดเตรียมไว้ล่วงหน้าหรืออาจเป็นแบบที่ผู้สมัครได้รับเชิญให้ขึ้นเวทีปรากฏตัวและกล่าวคำปราศรัยในงานพิธีต่างๆที่หัวหน้าคณะหาช่องทางให้เช่น งานบวชนาค งานศพ งานวันเกิดหรืออาจมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในจังหวัดที่แลดูเป็นกลางทางการเมืองเช่น การจัดให้มีการอภิปรายระหว่างผู้สมัครต่างๆแถลงนโยบายหรือให้ประชาชนผู้เข้าฟังได้ซักถามข้อข้องใจได้เป็นต้น อย่างไรก็ตามการปราศรัยเพื่อหาเสียงโดยตรง อาจจะเป็นวิธีหลักในบางจังหวัดเช่น จังหวัดทางภาคใต้หรือในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง แต่ในบางพื้นที่อาจเป็นผลพลอยได้ของการประชาสัมพันธ์ตัวผู้สมัครให้เป็นที่รู้จักเท่านั้น

1.3 การเข้าถึงตัวผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เป็นการหาเสียงแบบที่นิยมเรียกกันว่า “การเคาะประตูบ้าน”เป็นที่นิยมในกลุ่มผู้สมัครหน้าใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามชุมชนที่มีคนหนาแน่นเช่น ชุมชนตลาด เขตเมือง ศูนย์การค้า เป็นต้น เพราะนอกจากจะได้ภาพพจน์ว่าเป็นผู้สมัครที่เข้าถึงได้แล้ว ยังจะดูเป็นการสร้างความรู้สึกใกล้ชิดสนิทสนมกับชาวบ้านได้ในระยะเวลาอันสั้น

¹⁹ สมบัติ จันทร์ทวงศ์ (2530). การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง:ศึกษารณการเลือกตั้งทั่วไปพ.ศ.2529. กรุงเทพฯ, มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตย. หน้า 30-60.

1.4 การใช้สื่อมวลชนเพื่อการหาเสียง สื่อมวลชนทุกประเภทโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์มีบทบาทที่สำคัญในการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการหาเสียงของพรรคการเมืองต่างๆในระดับชาติ นักการเมืองที่มีประสบการณ์จะพยายามอาศัยคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ทำตัวให้เป็นข่าวอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะสำหรับผู้สมัครหน้าใหม่จะให้ความสำคัญกับโอกาสดังกล่าวมาก เพราะถือได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ตัวเองเป็นอย่างดี เนื่องจากผู้สมัครสามารถนำข่าวดังกล่าวถ่ายเอกสารแจกจ่ายชาวบ้านหรือเพื่อนำลงในเอกสารประชาสัมพันธ์ที่ตนทำเลียนแบบรูปของหนังสือพิมพ์ สำหรับแจกจ่ายในเขตการเลือกตั้งอีกทีหนึ่ง

นอกจากหนังสือพิมพ์ระดับชาติแล้ว หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในบางจังหวัดยังเป็นเครื่องมือในการหาเสียงที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเขตเมืองหรือเขตเทศบาล แต่เนื่องจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีจำนวนพิมพ์ที่จำกัดและมีผู้อ่านจำกัดอยู่ในเขตเมืองเป็นส่วนใหญ่ การหาเสียงโดยหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จึงมีเป้าที่ค่อนข้างจำกัด

2.รูปแบบการหาเสียงที่ไม่เปิดเผยหรือพฤติกรรมการหาเสียงที่เบี่ยงเบน

กรมมล ทองธรรมชาติ ปรีชา หงส์ไกรฤกษ์และสมบุญ สุขสำราญ²⁰ ได้จำแนกพฤติกรรมการหาเสียงที่เบี่ยงเบนไว้ว่า ได้แก่

2.1 การใช้อิทธิพลจากราชการ กรณีที่พรรคการเมืองได้เป็นรัฐบาลและสมาชิกของพรรคได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการก็มักใช้ตำแหน่งอิทธิพลในหน้าที่ตำแหน่งของตนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเพื่อสร้างความได้เปรียบในการหาเสียงเลือกตั้งให้กับตนเองและลูกพรรคของตน บางครั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนได้ใช้เงินซื้อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง เพื่อให้ได้ชัยชนะในการเลือกตั้ง โดยเฉพาะในหน่วยเลือกตั้งที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากเป็นพิเศษหรือเป็นหน่วยที่มีช่องทางทุจริตได้ง่าย โดยการนำวิธีการต่างๆเช่น เวียนเทียน พลร่ม ไฟไฟ บัตรผีหรือบัตรเหลือง หรือการเจตนาขานบัตรที่ดีให้เป็นบัตรเสีย รวมไปถึงการนับคะแนนล่าช้า เพื่อตกแต่งคะแนนให้ผู้แพ้กลับเป็นฝ่ายชนะได้หรือที่นิยมกันมากคือ การจ้างให้กรรมการใช้สิทธิแทนผู้เลือกตั้งที่ไม่ไปใช้สิทธิเป็นต้น

2.2 กลวิธีการพนัน ผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนจะใช้กลวิธีการพนัน ในการหาคะแนนเสียงเลือกตั้งจากประชาชนการใช้วิธีการพนันจะมีทั้งก่อนและหลังเลือกตั้ง โดยมีวิธีการดังนี้คือ สมมติว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 1 ต้องการได้รับชัยชนะก็จะให้หัวคะแนนของตนไปสร้างข่าวว่าหมายเลข 1 สู้นหมายเลข 2 ไม่ได้ โดยมีการทำพนันให้หมายเลข 2 เป็นต่อหมายเลข 1 ถึง 1ต่อ 2 หรือ 1 ต่อ 3 และมีการวางเงินพนันค่อนข้างสูง

²⁰ กรมมล ทองธรรมชาติ (2531). การเลือกตั้ง พรรคการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล. กรุงเทพฯ, มาสเตอร์เพลส. หน้า 64.

การใช้วิธีเล่นพนันมักได้ผลแต่ผู้สมัครต้องลงทุนมาก เพราะผู้สมัครต้องเสียเงินนับล้านบาท เพื่อยอมเสียการพนัน โดยที่ต้องการให้ประชาชนที่รับทำพนันออกไปช่วยหาเสียงให้กับเขา วิธีการนี้ใช้กันแพร่หลายในเขตเลือกตั้งที่ 5 ทั้งในระดับการเลือกตั้งท้องถิ่นตลอดจนการเลือกตั้งระดับชาติ

2.3 กลวิธีทำการลายผู้แข่งขัน การทำลายผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นผู้แข่งขันมีวิธีการตั้งแต่ การจัดหามือปืนรับจ้างเพื่อฆ่าหวัคະแนนของฝ่ายตรงข้าม การฉีกโปสเตอร์หาเสียง การปะระเบิดในการปราศรัยหาเสียง การขุดคุ้ยประวัติด้านร้ายๆของผู้สมัครคู่แข่งมาประจานเพื่อให้คนเกลียดชังไม่ว่าจะเป็นจริงหรือเท็จก็ตามและวิธีการที่อันตรายที่สุดคือ การฆ่าผู้สมัครคู่แข่งซึ่งมีคะแนนนิยมสูงกว่า

2.4 การใช้เงินซื้อคะแนนเสียง บทบาทของเงินที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้ง เป็นปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ซึ่งทำให้เงินมีบทบาทเพิ่มสูงขึ้น แม้ว่ารัฐบาลพยายามจำกัดการใช้จ่ายเงินในการหาเสียงเลือกตั้งหลายยุคหลายสมัย โดยออกมาในรูปของกฎหมายเลือกตั้ง แต่ในความเป็นจริงผู้สมัครแทบทุกคนใช้จ่ายเงินเกินจำนวนทั้งสิ้นและแสดงหลักฐานค่าใช้จ่ายที่ไม่ถูกต้องภายหลังการเลือกตั้ง²¹

3. รูปแบบการหาเสียงที่ต้องตามกฎหมายแต่ผิดจริยธรรมทางการเมือง คือ การหาเสียงที่ไม่ผิดกฎหมายเมื่อพิจารณาในแง่จริยธรรมทางการเมืองแล้วถือว่าเป็นเรื่องน่าตำหนิได้แก่

3.1 การใส่ร้ายป้ายสีคู่แข่งโดยปราศจากมูลความจริง

3.2 การกระตุ้นให้ประชาชนเอือมระอาคู่แข่ง ทำให้ประชาชนเกิดความรำคาญผู้สมัครบางคนจนไม่ไปลงคะแนนเสียงให้

นอกจากนี้ยังจำแนกรูปแบบของการรณรงค์หาเสียงโดยใช้กลุ่มเป้าหมายเป็นเกณฑ์ในการแบ่งคือ²²

1. ยุทธวิธีการรณรงค์หาเสียงด้านกว้าง เป้าหมายคือ บุคคลทั้งหมดในเขตเลือกตั้งโดยไม่จำกัดกลุ่ม ข้อมูลข่าวสารต้องมีลักษณะทั่วไป วิธีการรณรงค์หาเสียงประเภทนี้จะใช้คัทเอ๊าท์ โปสเตอร์แผ่นปลิว, แผ่นพับ, การปราศรัย, การเคาะประตูบ้าน ตลอดจนการใช้สื่อทางหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์

การใช้แผ่นพับ, โปสเตอร์, แผ่นปลิว, คัทเอ๊าท์ ส่วนมากเป็นเพียงการสร้างความรู้จักมักคุ้นว่าใครเป็นใครเท่านั้นแต่ไม่ได้มีผลถึงขั้นที่ประชาชนจะลงคะแนนเสียงให้

การปราศรัยและการเคาะประตู เป็นวิธีการทั่วไปของการรณรงค์หาเสียงที่ผู้สมัครต่างใช้กัน การปราศรัยเป็นการโน้มน้าวให้ผู้ฟังเกิดความประทับใจผู้พูด เนื้อหาจะประกอบด้วยการกล่าวถึงผลงานในอดีตและสิ่งที่คุณสมัครจะกระทำต่อไปในอนาคต บางคนจะมีเนื้อหาเสียดสี วิพากษ์ วิจารณ์ จุดอ่อนของคู่แข่ง อย่างไรก็ตาม การปราศรัยหาเสียงก็ใช้ไม่ได้ในบางพื้นที่เช่น บางพื้นที่ไม่มีคนไปฟัง

²¹ เพิ่มพงษ์ ขวลิท และศรีสมภพ จิตภิรมณ์ศรี (2551). หาคะแนนอย่างไรให้เป็นส.ส. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 52.

²² เพียงกมล มานะรัตน์ (2539). การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษากรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของเทศบาลนครเชียงใหม่ปี พ.ศ.2547. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 28.

การหาเสียง ผู้สมัครจะใช้ทีมงาน พรรคพวก ระดมคนไปฟังการหาปราศรัยหาเสียงของตน เพื่อสร้างบรรยากาศการปราศรัยให้คึกคัก การปราศรัยเป็นที่นิยมใช้กันมากในแถบภาคใต้ กรุงเทพฯและเมืองใหญ่

การเคาะประตูบ้านเป็นวิธีการและผู้สมัครและทีมงานร่วมกันเดินไปทักทายชาวบ้านในที่ต่างๆ เพื่อแนะนำตนเองให้เป็นที่รู้จัก แต่การเดินเคาะประตูบ้านมีประสิทธิภาพน้อยกว่าผู้ลงคะแนนน้อยลง เนื่องจากผู้สมัครทุกคนต่างใช้วิธีการนี้และการพบเป็นเพียงช่วงเวลาสั้นๆ ยากต่อการสร้างความผูกพันระหว่างผู้สมัครกับผู้ลงคะแนน

2. ยุทธวิธีการรณรงค์หาเสียงด้านลึก เป็นยุทธวิธีที่ผู้สมัครเน้นย้ำกับกลุ่มเป้าหมายอย่างเฉพาะเจาะจง ทั้งรูปแบบการเข้าถึงสนิทกับตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคล รวมถึงบุคคลที่หวังผลในคะแนนเสียงได้ การรณรงค์ในลักษณะนี้มีความล่อแหลมสูงที่จะแปรเปลี่ยนเป็นการรณรงค์การหาเสียงโดยทุจริต

การปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย ความชอบธรรมในอำนาจของผู้ปกครอง ขึ้นอยู่กับ การยอมรับและความสนับสนุนของประชาชน จากการศึกษาของ Micheal และ Susan Mezey พบว่า²³ ในประเทศกำลังพัฒนา บทบาทของสถาบันนิติบัญญัติซึ่งเป็นรากฐานแห่งอำนาจของผู้ปกครองจะมีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการได้รับความสนับสนุนจากประชาชนเพราะการสนับสนุนจากประชาชนจะทำให้ฝ่ายบริหารเห็นความจำเป็นและสำคัญของฝ่ายนิติบัญญัติ

นอกจากนั้นผลการศึกษาของนักวิชาการทั้งสองยังชี้ให้เห็นว่า ความสนับสนุนของประชาชนที่มีต่อสถาบันนิติบัญญัตินั้นไม่ได้เกิดขึ้นทันทีแต่เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพราะในประเทศที่กำลังพัฒนา สถาบันนิติบัญญัตียังเป็นสถาบันใหม่และขาดความต่อเนื่อง ประชาชนมักประเมินสถาบันนิติบัญญัติ โดยพิจารณาจากพฤติกรรมส่วนบุคคลของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทศนคติของประชาชนเกิดจากการประเมินบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าการประเมินของสถาบันโดยรวม นอกจากนั้นยังเกิดจากความคาดหวังที่ประชาชนมีต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกแต่ละคน และต่อการตัดสินใจร่วมกัน (มติของสภา) อีกด้วย ความคาดหวังนี้ก่อให้เกิดความต้องการหรือข้อเรียกร้องให้ประชาชนมีต่อสมาชิกและสถาบันนิติบัญญัติ

โดยทั่วไปประชาชนสามารถเรียกร้องความต้องการจากแหล่งอำนาจหลายแหล่งด้วยกัน นั่นคือ ในสังคมหนึ่งมีโครงสร้างมากมายที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ โครงสร้างดังกล่าวได้แก่ระบบราชการ กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง กลุ่มสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานปกครองท้องถิ่นและสถาบันศาสนา เป็นต้น ถ้าสมาชิกและสถาบันนิติบัญญัติจะมีความหมายต่อประชาชนแล้ว ก็จะต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ระดับหนึ่งและจะได้รับความ

²³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2530). ปัญหาพัฒนาทางการเมืองไทย. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 78-79.

สนับสนุนมากยิ่งขึ้นไป ถ้าสมาชิกและสถาบันนิติบัญญัติสามารถตอบสนองความต้องการหรือทำหน้าที่บางอย่างที่โครงสร้างอื่นของสังคมไม่สามารถกระทำได้หรือกระทำแต่ไม่ดีเท่า ไม่ฉับไวเท่า

ผลการศึกษาของ Micheal และ Susan Mezey ดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Heinz Eulau และ Paul D.Karp ซึ่งมองว่า การเลือกตั้งจะต้องสามารถให้ตัวแทน (ส.ส.) ที่สามารถเข้ามาทำหน้าที่ในการสนองตอบต่อประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งอย่างน้อย 4 ด้าน²⁴ คือ

1. การตอบสนองเชิงนโยบาย เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับผู้ลงคะแนนเสียงในการกำหนดนโยบายสาธารณะประเด็นสำคัญคือ การเกี่ยวข้องกับความต้องการเชิงนโยบายของประชาชนกับการกระทำหรือพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นคือ เมื่อใดก็ตามถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งได้ข้อตกลงในนโยบายหนึ่งๆ ไม่ว่าจะการได้มาของข้อตกลงร่วมกันนั้นจะเป็นอย่างไร เมื่อนั้นแสดงว่าการเป็นตัวแทนของ ส.ส. ผู้นั้นสนองตอบต่อประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้ง

2. การสนองตอบในเชิงบริการเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์หรือบริการต่างๆที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำให้แก่ประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งการกระทำในการให้บริการนี้ ไม่เกี่ยวข้องกับบริการในเชิงนิติบัญญัติ บริการเหล่านี้ได้แก่ การพบปะ การตอบจดหมาย การจัดประชุมหรือทัศนศึกษาให้แก่ประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งของตน การให้บริการนี้ครอบคลุมไปถึงการช่วยติดต่อประสานงาน จนไปถึงการแก้ไขปัญหาระหว่างประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งกับข้าราชการประจำที่ประชาชนเหล่านั้นจะต้องเกี่ยวข้องด้วยเช่น กรณีที่ประชาชนเดือดร้อนในเรื่องที่ดินหรือน้ำในการเกษตรและต้องการให้ข้าราชการประจำให้การช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ตนแต่ประชาชนไม่สามารถที่จะติดต่อกับข้าราชการประจำที่รับผิดชอบในเรื่องนั้นได้หรือข้าราชการประจำนั้นไม่ให้การช่วยเหลือ จึงทำให้ประชาชนต้องขอร้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของตนติดต่อกับข้าราชการประจำแทน บทบาทนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่คล้ายตัวกลางที่จะเป็นผู้ประสานงานหรือเป็นตัวเชื่อมระหว่างประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งกับผู้ให้บริการต่างๆ

3. การสนองตอบในเชิงการจัดสรรผลประโยชน์ เกี่ยวข้องกับบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการจัดสรรผลประโยชน์ต่างๆให้แก่ประชาชนในเขตเลือกตั้งของตนเช่น งบประมาณเพื่อการพัฒนาในเขตที่ตนเป็นผู้แทน การสนับสนุนโครงการบางโครงการที่จะให้ผลประโยชน์แก่เขตเลือกตั้งของตน ผลประโยชน์เหล่านี้เป็นไปในทุกด้านเช่น เกษตร อุตสาหกรรม สาธารณสุข การศึกษา พาณิชยกรรม จนถึงความมั่นคงภายใน เป็นต้น ซึ่งหมายความว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากรต่างๆที่จะเป็นประโยชน์แก่พื้นที่หนึ่งในด้านต่างๆ

²⁴ กนก วงศ์ตระหง่าน (2530). การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์. หน้า 120-122.

4. การตอบสนองในเชิงสัญลักษณ์ มีลักษณะในเชิงจิตวิทยามากกว่า ในขณะที่การตอบสนองใน 3 ประเด็นข้างต้นมีลักษณะในเชิงพฤติกรรมของการเป็นตัวแทน ความสัมพันธ์ของการเป็นตัวแทนยังเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความไว้วางใจที่ประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งสามารถจะให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของตนได้ ด้วยการให้การสนับสนุนหรือความร่วมมือ การให้ความสนับสนุนและให้ความร่วมมือเช่นนี้ เกิดขึ้นเพราะความเชื่อถือและความไว้วางใจต่อสมาชิกสภาผู้แทนของตนนั้นหมายความว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายนั้นมีคุณสมบัติคล้ายกับการเป็น “สัญลักษณ์” ที่ประชาชนให้ความเชื่อถือและความไว้วางใจได้นั่นเอง

ในประเด็นของการสนองตอบนี้ การศึกษาของ Mezey ยังได้ชี้ให้เห็นว่า²⁵ การรับเอาความต้องการของประชาชนมาเพื่อทำการตอบสนองจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการคือ ความสามารถที่ผู้เรียกร้องจะเข้าถึงกลไกนั้นกับความสามารถของกลไกนั้นในการตอบสนอง นอกจากนี้ Mezey ยังกล่าวอีกว่า การเข้าถึงขึ้นอยู่กับการที่สถาบันนั้นเป็น “ระบบเปิด” มากน้อยเพียงใด กลไกและวิธีการสลับซับซ้อนเพียงใด

โดยปกติสถาบันนิติบัญญัติมักจะเป็นโครงสร้างทางการเมืองที่เข้าถึงได้ง่ายกว่าโครงสร้างทางการเมืองอื่นๆ แต่ข้อเสียคือ ความสามารถในการตอบสนองความต้องการมักจะมีต่ำกว่าระบบราชการเช่น สถาบันนิติบัญญัติของไทยจัดเป็นสถาบันทางการเมืองที่เปิดให้คนเข้าถึงได้สูงและเป็นแหล่งที่รับข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนเป็นจำนวนมาก แต่มีความสามารถตอบสนองความต้องการเหล่านั้นค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันอื่น

ผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นว่า ประชาชนจะให้การสนับสนุนต่อสมาชิกและสถาบันนิติบัญญัติที่มาจากทางเลือกตั้งนั้นก็ต่อเมื่อสมาชิกและสถาบันดังกล่าวสามารถที่จะรับเอาความต้องการของประชาชนมาทำการสนองตอบได้ดีกว่าโครงสร้างทางสังคมการเมืองอื่นๆ และความสนับสนุนนั้นจะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป จากการเรียนรู้ในการแสดงบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกและสถาบันโดยรวม

จากการศึกษาดังกล่าว อาจนำมาปรับใช้ในการอธิบายถึงความสนับสนุนที่ประชาชนมีต่อพรรคการเมืองดังนี้คือ ประชาชนจะให้การสนับสนุนโดยไปลงคะแนนเสียงให้กับพรรคการเมืองที่สามารถนำข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนมาทำการตอบสนองได้ดีกว่าพรรคการเมืองอื่น

นั่นคือ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของพรรคการเมืองที่มีโอกาสจะได้รับเลือกตั้งคือ การที่พรรคการเมืองต้องประเมินความคาดหวังและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องและสามารถจัดรูปแบบขององค์กรและกระบวนการจัดหาเสียงในแนวทางซึ่งสามารถรับเอาความต้องการของประชาชนภายในเขตเลือกตั้งมาทำการสนองตอบได้ดีกว่า หรือคาดว่าจะทำได้ดีกว่าพรรคการเมือง

²⁵ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2530). ปัญหาพัฒนาทางการเมืองไทย. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 80.

อื่นๆ พรรคการเมืองนั้นจึงจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและมีโอกาสจะได้รับเลือกตั้งมากกว่า พรรคการเมืองอื่น

แนวความคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท ลักษณะความสัมพันธ์ เป็นไปอย่างใกล้ชิด โดยอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรม จรรยาและความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นสำคัญ มีการยอมรับนับถือฐานะของบุคคลมากกว่าความสามารถ รักถิ่นฐาน มีนิสัยโอบอ้อมอารี ไม่ขัดใจใครและให้ความช่วยเหลือ ไปมาหาสู่กันเป็นประจำในสังคมหมู่บ้าน จากลักษณะความเป็นสังคมเกษตรกรรมทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์ของปัจเจกด้วยกันเอง เป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงคุณภาพของบุคคลมากกว่าความสัมพันธ์ที่หลากหลายของบุคคลต่างๆ²⁶

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์ (patron-client relationship) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนในระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์นี้มีลักษณะเชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งมีได้แยกออกจากกันกล่าวคือ มิได้ตกลงร่วมมือกันเป็นลายลักษณ์อักษรและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจะมีความผูกพันไปจนถึงการสร้างฐานอำนาจในท้องถิ่นให้แก่ผู้อุปถัมภ์ ในขณะที่เดียวกันในหลายกรณีอาจกล่าวได้ว่าผู้รับอุปถัมภ์เป็นฝ่ายเสียเปรียบแต่ก็ไม่สามารถตัดขาดจากความสัมพันธ์ได้ เพราะเหตุว่ามีหนี้บุญคุณติดอยู่เสมอ ความกตัญญูกตเวทีเป็นตัวช่วยให้ความสัมพันธ์เช่นนี้คงอยู่ได้²⁷

ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์มีลักษณะลำดับชั้น (Vertical organization) ซึ่งต่างจากความสัมพันธ์แนวราบ (horizontal organization) กล่าวคือ สมาชิกทุกคนมีสิทธิที่จะเปลี่ยนตำแหน่งกับสมาชิกอื่นๆและสมาชิกใหม่มีสิทธิทัดเทียมกับสมาชิกเก่า ขณะที่ความสัมพันธ์ลำดับชั้น (vertical organization) การเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นไปได้ยาก มิได้เกิดจากการใช้สิทธิ ความสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับ ก ผู้เดียวถ้า ก สลายตัวไป สมาชิกอื่นๆก็จะไม่สามารถสร้างความมั่นคงให้แก่กลุ่มได้²⁸

E.R.Wolf อธิบายความสัมพันธ์ในการอุปถัมภ์มีลักษณะบางอย่างที่คล้ายกับความสัมพันธ์ฉันท์มิตร เพื่อประโยชน์ที่แน่นอนกว่าการสร้างความสะดวก การเป็นเพื่อนโดยหวังผลประโยชน์นี้มีแนวโน้มที่จะขยายขอบเขตออกไปจากความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนที่เป็นอยู่ เป็นการสร้างหนทางให้ได้เข้าพบและรู้จักเพื่อนของเพื่อนต่อไป²⁹

²⁶ กมล สมวิเชียร (2520). ประชาธิปไตยกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์. หน้า 27.

²⁷ พฤทธิสถาน ชุมพล, ม. ร. ว. (2517). "แนวคิดในการรวมกลุ่มอิทธิพลหลัง 14 ตุลาคม 2516." *วารสารธรรมศาสตร์* 3(พฤษภาคม 2517): 138-139.

²⁸ Wolf, E. R. (1966). *The social Anthropology of Complex Societies*. London, Tavistack. pp.10-12.

²⁹ *Ibid.*, pp.13.

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์-ผู้รับอุปถัมภ์มีลักษณะเช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างนายกับไพร่ ในสังคมไทยโบราณและปัจจุบันความสัมพันธ์เช่นนี้ยังคงมีอยู่ แม้รูปแบบสังคมและการปกครองไทยได้นำโครงสร้างขององค์กรสมัยใหม่ตามแบบตะวันตกมาใช้ แต่โครงสร้างสมัยใหม่กลับกลายเป็นโครงสร้างที่กำหนดความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเท่านั้น โดยที่โครงสร้างเดิมแบบผู้อุปถัมภ์-ผู้รับการอุปถัมภ์ ยังคงเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการและในการปฏิบัติมีความสำคัญและอิทธิพลมากกว่าความสัมพันธ์ทางการเมือง³⁰

David A. Wilson ได้ยกตัวอย่างการรวมตัวกันในหมู่ข้าราชการไทยกระทำอยู่ในรูปของ “คลีก” (clique) หมายถึง กลุ่มประเภทที่สมาชิกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและรวมตัวกันเพราะความผูกพันส่วนตัวเช่น ความสัมพันธ์ที่เกิดจากความรักและความจงรักภักดีระหว่างเจ้านายกับลูกน้องกลุ่มในลักษณะเช่นนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในแก๊งมีความเหนียวแน่นกว่าแก๊งอื่นและเป็นไปได้ว่าทุกคนต่างภักดีกับเจ้านายคนเดียวกันอาจขัดแย้งกันหรือเป็นอริในเชิงแข่งขันเพื่อแสวงหาความโปรดปรานของเจ้านายเพื่อเป็นทายาทสืบทอดอำนาจ³¹

สรุปได้ว่า คลีก (clique) เป็นการรวมตัวกันในรูปของผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์ การรวมตัวมิได้มีจุดเริ่มต้นจากบุคคลที่มีนโยบายหรืออุดมการณ์เหมือนกัน แต่เป็นการรวมตัวกันเพื่อแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ ลักษณะของคลีก (clique) คือ รูปทรงปิรามิด เป็นข่ายงานความเชื่อมโยงไม่เป็นทางการระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์หลายระดับ³²

James C. Scott ให้คำจำกัดความของความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างคนในสังคมที่มีฐานะ บทบาทแตกต่างกัน พิจารณาได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองบุคคลซึ่งเป็นการผูกพันแบบใช้สอย โดยคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่าหรือเรียกว่าผู้อุปถัมภ์ (patron) จะใช้อิทธิพลและสิ่งที่มีอยู่คุ้มครอง ให้ประโยชน์แก่ผู้มีฐานะต่ำกว่าหรือที่เรียกว่าผู้รับอุปถัมภ์ (client) ซึ่งผู้ได้รับการอุปถัมภ์ต้องตอบแทนผู้อุปถัมภ์ด้วยการให้ความจงรักภักดีลักษณะช่วยเหลือตอบแทน ซึ่งรวมถึงการอุทิศตัวรับใช้แก่ผู้อุปถัมภ์³³

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์-ผู้รับอุปถัมภ์จะเกิดขึ้นเมื่อมีบุคคลสองคนหรือตั้งแต่สองคนขึ้นไปซึ่งมีความแตกต่างในเรื่องของอำนาจ สถานะทางเศรษฐกิจ ฝ่ายผู้อุปถัมภ์จะมีทรัพยากรมากกว่าฝ่ายผู้รับอุปถัมภ์ ทั้งสองต่างมีความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนผลประโยชน์คือ ผู้อุปถัมภ์อาศัยทรัพยากรที่มีอยู่สร้างให้เกิดประโยชน์หรือปกป้องหรือทั้งสองอย่างแก่ผู้ใต้อุปถัมภ์ โดยหวังจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนจากผู้ใต้อุปถัมภ์ในรูปแบบของความจงรักภักดี การทำงานให้หรือการช่วยเหลือ

³⁰ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523). *อุดมการณ์ทางการเมือง*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์บรรพกิจ. หน้า 42.

³¹ Wilson David A (1962). *Politics in Thailand*. New York, Cornell University Press. pp.59.

³² Scott James, C. (1972). *Comparative Politics Corruption*. New York Prentice-Hall. pp.59.

³³ ธีรยุทธ บุญมี (2533). *ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทยหน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช. หน้า 199.

ทางการเมือง เมื่อผู้รับอุปถัมภ์ให้การช่วยเหลือหรือบริการแก่ผู้อุปถัมภ์แล้ว สิ่งที่คุณอุปถัมภ์จะได้รับเป็นการตอบแทนคือ การให้ความคุ้มครอง การช่วยเหลือต่างๆทางวัตถุหรืออาชีพการงาน ดังนั้นความสัมพันธ์ของสองฝ่ายขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากอีกฝ่าย เมื่อผู้รับอุปถัมภ์ได้รับความช่วยเหลือจนไม่สามารถตอบแทนผู้อุปถัมภ์ได้อย่างเท่าเทียม ส่งผลให้เกิดบุญคุณที่ผูกพันบุคคลนั้นเข้ากับผู้อุปถัมภ์ ฉะนั้นผู้รับการอุปถัมภ์ต้องตอบแทนบุญคุณส่วนมากเริ่มจากการตอบแทนทางเศรษฐกิจจนนำไปสู่การตอบแทนทางสังคมและตอบแทนในทางการเมืองในที่สุด³⁴

ระบบอุปถัมภ์เป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของสังคมไทยเนื่องจากเป็นสังคมที่กำหนดสถานภาพของบุคคลจากบนมาสู่ล่างกล่าวคือ สังคมไทยมีโครงสร้างเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล นอกจากนี้ระบบอุปถัมภ์ยังเป็นผลมาจากความเชื่อของสังคมไทยเรื่องบุญกรรมและเรื่องการตายแล้วเกิดใหม่เช่น ความเชื่อว่าผู้เกิดมาบนกองเงินกองทอง ทรัพย์สิน อำนาจวาสนาเป็นเพราะผลบุญที่ทำไว้แต่ชาติปางก่อน เหตุที่คนเราเกิดมาไม่เท่าเทียมกันเพราะบุญบารมีที่สะสมไว้แต่ชาติปางก่อน เมื่อมีการยึดถือความแตกต่างในระดับสูงต่ำของฐานะ จึงพบว่าความสัมพันธ์ของบุคคลที่แตกต่างกันมีความสำคัญต่อการจัดระเบียบสังคมด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ที่เห็นได้ง่ายที่สุดคือ ความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่-ผู้น้อยหรือความสัมพันธ์แบบลูกพี่-ลูกน้อง อันเป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนฐานความไม่เสมอภาคในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม³⁵

การที่ผู้อุปถัมภ์จะให้การช่วยเหลือหรือให้ประโยชน์แก่ผู้รับอุปถัมภ์ได้นั้น ผู้อุปถัมภ์ต้องมีทรัพยากรหรือผลประโยชน์อยู่ 3 ส่วนคือ³⁶

1. ความรู้และทักษะ
2. การควบคุมโดยตรงเหนือทรัพย์สินหรือสิทธิในปัจจัยต่างๆ เช่น เงิน การเป็นเจ้าของธุรกิจหรือกิจการต่างๆซึ่งสามารถใช้เพื่อสร้างความจงรักภักดีจากผู้ที่มีฐานะต่ำกว่าตนได้
3. การควบคุมโดยอ้อมเหนือทรัพย์สินหรืออำนาจหน้าที่บางด้านเช่น การอยู่ในตำแหน่งทางการเมืองการปกครอง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองการปกครองอาศัยความชอบธรรมของตนอยู่บนระบบอุปถัมภ์

ทรัพยากรของผู้อุปถัมภ์ทั้ง 3 ประเภท ยังเป็นการกำหนดขนาดของเครือข่ายอุปถัมภ์ การมีอยู่และความต่อเนื่องยั่งยืนของเครือข่ายอุปถัมภ์นั้นด้วยกล่าวคือ หากผู้อุปถัมภ์ตายทรัพยากรทั้ง 3 ประเภทของเขาจะลดลง หรือผู้อุปถัมภ์ไปตัดหรือลดผลประโยชน์ของกลุ่มผู้รับอุปถัมภ์ลงไปจำนวนผู้รับอุปถัมภ์ภายในเครือข่ายของเขาจะลดลงด้วย เพราะกลุ่มอุปถัมภ์ขึ้นอยู่กับคนๆเดียวไม่ได้

³⁴ Prudhisan Jumbala (1987). *Government and Politics of Thailand*. New York, Oxford University Press. pp.111.

³⁵ อมรา พงศาพิชญ์และปรีชา คุวินทร์พันธ์ (2543). *ระบบอุปถัมภ์*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 3-4.

³⁶ โอลิทัย วัฒนาพร (2527). *การเมืองและกระบวนการนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่น:ศึกษาเทศบาลนครแห่งหนึ่งในจังหวัดภาคเหนือ*. สารานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 13-14.

ขึ้นอยู่กับลักษณะของคนทั้งกลุ่ม การดำรงอยู่ของกลุ่มจึงขึ้นอยู่กับผู้อุปถัมภ์ที่เป็นศูนย์กลางของกลุ่ม³⁷

การตอบแทนที่ผู้รับการอุปถัมภ์ให้แก่ผู้อุปถัมภ์ของตนสามารถตอบแทนได้ 4 ทางคือ³⁸

1. การตอบแทนด้านแรงงานหรือด้านวัตถุเช่น ในบางโอกาสผู้รับการอุปถัมภ์ก็จะนำเอาสิ่งของมากำนัลแก่ผู้อุปถัมภ์เพื่อแสดงถึงความผูกพัน ความจงรักภักดีหรือตอบแทนโดยการทำงานให้แก่ผู้อุปถัมภ์

2. ช่วยเหลือในการต่อสู้เช่น การเป็นพรรคพวกช่วยเหลือเมื่อผู้อุปการะของตนถูกรังแกจากฝ่ายอื่น

3. การช่วยเหลือตอบแทนทางการเมืองเช่น การเป็นหัวคะแนนให้ผู้อุปถัมภ์ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้หรือการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการเมืองด้านอื่นๆให้แก่ผู้อุปถัมภ์ เป็นต้น

4. การตอบแทนเชิงพิธีกรรมหรือศาสนา อันเป็นการแสดงถึงความจงรักภักดีเช่น การที่ผู้ใต้อุปถัมภ์ต้องไปรดน้ำคำหัวผู้อุปถัมภ์ในวันเกิด การไปร่วมงานและช่วยงานในการประกอบพิธีกรรมอื่นที่ผู้อุปถัมภ์จัด

โดยทั่วไปแล้วการแข่งขันทางการเมืองการเลือกตั้ง ได้แปรรูปความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ได้น้อย 4 ประการคือ³⁹

1. ช่วยปรับปรุงอำนาจต่อรองของผู้รับอุปถัมภ์กับผู้อุปถัมภ์ในการเลือกตั้ง ผู้รับอุปถัมภ์ได้รับทรัพยากรทางการเมืองใหม่โดยที่การลงคะแนนเสียงหรือการไม่ลงคะแนนเสียงนั้นมีผลกระทบต่อผู้ต้องการได้รับตำแหน่ง คะแนนเสียงนี้สามารถกลายเป็นผลประโยชน์ที่ควรได้รับของผู้รับอุปถัมภ์

2. ส่งผลสนับสนุนให้เกิดบูรณาการในระดับแนวตั้งของโครงสร้างแบบผู้อุปถัมภ์จากระดับหมู่บ้านจนถึงรัฐบาลกลาง ในการเลือกตั้งระดับชาติพรรคการเมืองหรือเข้าสู่กระบวนการที่เป็นทางการมากขึ้น

3. นำไปสู่การสร้างกลุ่มผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์แบบปิรามิด (new patron-client pyramids) และทำให้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์กลายเป็นการเมืองกล่าวคือ ผู้อุปถัมภ์ท้องถิ่นก็จะพยายามยิ่งขึ้น ในการยกเอาความสัมพันธ์กับคนอื่นให้มาเป็นผู้รับการอุปถัมภ์ เพื่อให้ฐานะของตนในการเลือกตั้งเข้มแข็งมากขึ้นเป็นการพยายามเปลี่ยนอำนาจส่วนตัวให้มาเป็นอำนาจทางการเมืองในรูปคะแนนเสียง

4. ช่วยเสริมสร้างให้กลุ่มผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ที่เป็นกลุ่มตรงกันข้ามยังคงอยู่ได้ในระดับท้องถิ่น

³⁷ นกมล สุคนธวิท (2539). พรรคการเมืองไทยกับการเมืองท้องถิ่น: ผลประโยชน์และฐานอำนาจ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 41.

³⁸ ธีรยุทธ บุญมี (2533). ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทยหน่วยที่ 1-7. นนทบุรี, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมจริราช. หน้า 207.

³⁹ เพียงกมล มานะรัตน์ (2539). การเมืองเรื่องการเมืองเลือกตั้ง: ศึกษากรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของเทศบาลนครเชียงใหม่ปี พ.ศ.2547. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 28.

ในส่วนของประเทศไทยถ้ากระบวนการเลือกตั้งผู้สมัครเป็นผู้นำในเชิงอุปถัมภ์มากไปด้วย อิทธิพลและบารมีซึ่งผู้รับอุปถัมภ์อยู่ภายใต้สายสัมพันธ์ของคนจำนวนมากนั้นคือ มีพรรคพวกหรือเพื่อนคอยช่วยเหลือทั้งในเรื่องของจำนวนคะแนนเสียงที่อยู่ในมือหรือการช่วยเหลือให้ ยิ่งถ้ามีผู้รับอุปถัมภ์หรือพรรคพวกกระจายไปในทุกพื้นที่เขตเลือกตั้ง เขาก็จะมีโอกาสได้รับการเลือกตั้งมากกว่าคนอื่น ๆ และเนื่องจากกลุ่มความสัมพันธ์อุปถัมภ์มักจะเป็นกลุ่มใหญ่มีสมาชิกมากแต่กลับมีความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง จึงเกิดตัวกลางเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ที่เป็นศูนย์กลางกับผู้รับอุปถัมภ์ที่เป็นประชาชนทั่วไป ในกระบวนการเลือกตั้งเรียกคนที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางว่า “หัวคะแนน”

หัวคะแนนเป็นผู้ที่มีบทบาทและเป็นกลไกที่สำคัญในกระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ในการสร้างและเปลี่ยนความนิยมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้เป็นคะแนน นอกจากนี้ยังกำหนดหน้าที่ ผู้ให้ข่าวสารทางการเมือง ชักนำและควบคุมให้ประชาชนมาลงคะแนนเสียงในวันเลือกตั้ง หัวคะแนนจึงมีสำคัญต่อนักการเมืองในการประสานงานและติดต่อกับประชาชน เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเหล่านั้นลงคะแนนเสียงและดำเนินกิจกรรมทางการเมืองให้แก่ตน⁴⁰

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหัวคะแนนกับผู้สมัครแบ่งออกได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ⁴¹

1. หัวคะแนนหลักหรือหัวคะแนนระดับหนึ่ง ได้แก่บุคคลที่มีความผูกพันหรือสนิทสนมกับผู้สมัครมาตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้งเช่น ญาติพี่น้อง ผู้เคยมีบุญคุณหรือเป็นบุคคลที่ผู้สมัครไว้วางใจให้สนับสนุนตนโดยปราศจากการให้เงินหรือผลประโยชน์ตอบแทน หัวคะแนนระดับนี้ต้องเป็นบุคคลกว้างขวาง มีพวกพ้องหรือคนรู้จักในท้องถิ่นจำนวนมากและรู้ความเป็นไปของการเมืองท้องถิ่นมากพอจะคัดเลือกผู้เข้ามาช่วยงานหาเสียงของผู้สมัคร หัวคะแนนระดับนี้ปกติจะไม่ลงไปพื้นที่หรือมีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านเพื่อ “แปรเสียงให้เป็นคะแนน” โดยตรงแต่ทำหน้าที่ตัวกลางติดต่อและควบคุมหัวคะแนนในระดับต่างๆให้แก่ผู้สมัคร

2. หัวคะแนนในระดับรองหรือระดับล่างได้แก่ บุคคลที่ไม่ได้ใกล้ชิดกับผู้สมัครมาก่อนหรือถ้าจะมีก็เป็นเพียงความสัมพันธ์แบบฉาบฉวยแต่หัวคะแนนระดับรองอาจมีความสัมพันธ์อันดีกับหัวคะแนนหลักและการเข้ามาทำงานให้แก่ผู้สมัครก็เป็นการร้องขอหรือสั่งงานจากหัวคะแนนหลัก โดยที่ตัวผู้สมัครและหัวคะแนนระดับล่างอาจไม่เคยพบกันเลยก็ได้ในการทำงานของหัวคะแนนระดับนี้จะคาดหวังค่าจ้างหรือค่าตอบแทน

เพิ่มพงษ์ ขวลิขิต ได้แบ่งประเภทของหัวคะแนน โดยระดับความผูกพันและความใกล้ชิดกับผู้สมัครสามารถแบ่งหัวคะแนนได้ 3 ประเภท⁴² ได้แก่

⁴⁰ พิชัย แก้วสารัญ สมเจตน์ นาคเสวีและวรวิทย์ บารู (2531). การเลือกตั้งปตตานิปี 2529 ศึกษากรณีกระบวนการหาเสียงและระบบหัวคะแนน. กรุงเทพฯ, มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา. หน้า 97.

⁴¹ สมบัติ จันทร์วงศ์ (2530). การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง:ศึกษากรณีการเลือกตั้งทั่วไปพ.ศ.2529. กรุงเทพฯ, มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตย. หน้า 47-48.

⁴² เพิ่มพงษ์ ขวลิขิต (2523). การบริหารคะแนนเสียงกับการเลือกตั้ง:กรณีศึกษาการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 85-86.

1. กลุ่มหัวคะแนนที่เป็นเครือญาติพี่น้องกับผู้สมัคร ถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกับผู้สมัครมากที่สุด การอาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติทำให้ผู้สมัครได้เปรียบและมีส่วนช่วยในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมากที่สุด ความผูกพันดังกล่าวมีผลให้หัวคะแนนมีความซื่อสัตย์ต่อผู้สมัครมากที่สุด

2. กลุ่มหัวคะแนนที่เป็นเพื่อนฝูงหรือเป็นกลุ่มคนที่รู้จักกับผู้สมัครโดยตรง กลุ่มบุคคลประเภทนี้ไม่ใช่เครือญาติกับผู้สมัครแต่เป็นบุคคลที่ผู้สมัครรู้จักทำให้ระดับการช่วยเหลือขึ้นอยู่กับระดับความผูกพันที่มีต่อผู้สมัคร

3. กลุ่มหัวคะแนนที่ได้รับการแนะนำมาอีกต่อหนึ่ง หัวคะแนนประเภทนี้ไม่มีความผูกพันโดยตรงกับผู้สมัครซึ่งผู้สมัครได้รับคำแนะนำจากหัวคะแนนประเภทที่หนึ่งหรือประเภทที่สอง ด้วยความผูกพันที่น้อยกว่า 2 ประเภทแรกประเมินได้ว่าอาจจะมีปัญหาต่อการหาและการรักษาคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัคร

แนวความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ร่วม

อัตลักษณ์ (identity) เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือ *identitas* เดิมใช้คำว่า *idem* มีความหมายว่า “เหมือนกัน” (the same) อัตลักษณ์มีความหมายโดยนัย 2 ประการคือ ความเหมือนและความมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างออกไป นั้นหมายถึงการตีความบนพื้นฐานและเงื่อนไขของความสัมพันธ์และการเปรียบเทียบระหว่างปัจเจกและกลุ่มในสองมุมมอง โดยมุ่งไปที่ความเหมือนและความแตกต่าง⁴³

Clifford Geertz อัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่าง ๆ นั้น ตีตัวมาตั้งแต่แรกเริ่มพร้อมกับการกำเนิดได้รับมาในฐานะสมาชิกของกลุ่มเช่น เชื้อสาย พี่น้อง เครือญาติ ศาสนา ความเชื่อ ภาษาและธรรมเนียมปฏิบัติทางสังคม (social practice) ที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนนั้นๆ⁴⁴

Richard Jenkins อัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับสองลักษณะของการเปรียบเทียบคือ ระหว่างบุคคลหรือสิ่งอื่นว่ามีความเหมือนหรือความต่าง ถ้าหากจะสำรวจต่อไปว่าคำว่า *identify* คำนี้เป็นคำประกอบสำคัญของ *identity* หมายถึง การบอกถึงลักษณะหรือจำแนกแยกแยะให้เด่นชัดออกมา ดังนั้น จึงปฏิเสธไม่ได้ว่ามีบางสิ่งที่แสดงและกระทำต่อกันหรือผลักดันต่ออัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์ไม่ใช่เป็นเพียงเฉพาะแบบและอัตลักษณ์ไม่ได้เป็นสิ่งของเพราะอัตลักษณ์ต้องได้รับการสร้างหรือสถาปนา อยู่เสมอซึ่งการนิยามจำแนกตัวของเราเองหรือของคนอื่นเช่นนี้ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการให้ความหมายและการให้ความหมายมักเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

อัตลักษณ์เป็นเพียงแค่กระบวนการหรือเข้าใจว่าเป็นเพียงลักษณะของสิ่งที่เป็นอยู่หรือการกลายเป็นแต่อัตลักษณ์ของบุคคลหนึ่งไม่เคยเป็นสิ่งที่หยุดนิ่งตายตัว เพราะในความเป็นจริงแล้วการที่

⁴³ อาทิตย์ วงศ์อดิติกุล (2549). ชาวตอยไร่สัญชาติกับอัตลักษณ์:ศึกษากรณีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวมุขบ้านพญาไพรเกล้ามา จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 15.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

เรารู้ว่าเราเป็นใครนั้น เราจึงจำเป็นบุคคลที่มีลักษณะหนึ่งเดียวและพหุลักษณะเสมอและอัตลักษณ์ไม่ได้เป็นเหมือนภาพวาดที่ถูกเขียนไว้อย่างตายตัวและไม่มีชีวิตชีวา เพราะอัตลักษณ์สามารถได้รับการประเมินใหม่อยู่ตลอดเวลา⁴⁵

ฉลาดชาย รมิตานนท์ อัตลักษณ์หมายถึง สิ่งที่เราารู้สึกว่าเป็นเราหรือพวกเราและมีความแตกต่างไปจากพวกเขาหรือคนอื่น กลุ่มอื่นและสิ่งที่เราารู้สึกว่าเป็น “เราหรือพวกเรา” แตกต่างจากพวกเขาหรือคนอื่น อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องเป็นหนึ่งเดียวแต่สามารถมีหลากหลายลักษณะที่ประกอบขึ้นมาเป็น “เรา” “พวกเรา” อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีมาแต่เดิมตามธรรมชาติ แต่ถูกสร้างขึ้นมาจากสังคม ดังนั้นอัตลักษณ์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างความเหมือนระหว่าง “พวกเรา” และ “พวกเขา” หรือ “คนอื่น” กระบวนการสร้างอัตลักษณ์จะเกิดขึ้นพร้อมกับกระบวนการสร้างความเหมือน⁴⁶

อภิญา เฟื่องฟูสกุล อัตลักษณ์มักถูกกล่าวถึงควบคู่ไปกับมโนทัศน์เรื่องอำนาจ การนิยามความหมายหรือการสร้างภาพแทนความจริง อัตลักษณ์น่าจะหมายถึง คุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลและมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า เอกลักษณ์ ซึ่งเป็นการบอกกล่าวถึง สิ่งที่เป็นคุณสมบัติของคนหรือสิ่งหนึ่งและมีความหมายขยายต่อไปอีกว่า เป็นคุณสมบัติเฉพาะของคนหรือสิ่งนั้นทำให้เกิดลักษณะที่โดดเด่นและแตกต่างไปจากสิ่งอื่น⁴⁷

ธีรยุทธ บุญมี อัตลักษณ์ที่แสดงออกในยุคปัจจุบันมีอยู่สองลักษณะคือ ลักษณะส่วนบุคคล (personal identity) และอัตลักษณ์กลุ่ม (collective identity) อัตลักษณ์ทั้งสองกระจายตัวในสังคมแต่ละแบบและประวัติศาสตร์แต่ละช่วงแตกต่างกัน อัตลักษณ์ของบุคคลบางอย่างเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมจนเกือบจะจับต้องได้ รู้สึกได้ทั้งหมดเช่น รูปร่าง หน้าตา เพศ สถานะ ความรู้ เป็นต้น ส่วนอัตลักษณ์กลุ่มจะมีลักษณะร่วม โดยอาศัยสัญลักษณ์บางอย่างที่มีลักษณะนามธรรม โดยทั่วไปเรามักเข้าใจว่า ถ้าอยู่ในสังคมกลุ่มเล็กๆเช่น ชุมชน หมู่บ้าน เราก็จะมีอัตลักษณ์กลุ่มที่ค่อนข้างชัดเจนสามารถรู้สึกได้สัมผัสได้มากกว่าอัตลักษณ์กลุ่มที่กว้างขวางขึ้นไปเรื่อยๆเช่น ความเป็นพลเมือง ความเป็นชาติหรือความเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ กล่าวในอีกทางหนึ่งถ้าเป็นกลุ่มใหญ่ก็จะรู้สึกมีความเป็นนามธรรมสูงกว่า ส่วนกลุ่มเล็กๆมีลักษณะความเป็นนามธรรมหรือความเป็นจินตนาการที่ต่ำกว่า⁴⁸

อัตลักษณ์ เป็นการรับรู้ว่าเขาเป็นใคร เหมือนและแตกต่างกับบุคคลอื่นอย่างไร ทั้งเรื่องความเหมือนและความต่างระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคลและระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม อัตลักษณ์เป็น

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

⁴⁷ อภิญา เฟื่องฟูสกุล (2546). อัตลักษณ์. กรุงเทพฯ, ไทเกอร์ พริ้นติ้ง. หน้า 3-4.

⁴⁸ ธีรยุทธ บุญมี (2531). ชาตินิยมและหลังชาตินิยม. กรุงเทพฯ, มาสเตอร์เพรส. หน้า 8.

กระบวนการทางสังคมที่ถูกสร้างเพื่อให้สมาชิกในสังคมหรือกลุ่มคนในสังคมรับรู้ถึงความแตกต่างในความสัมพันธ์ทางสังคมกับกลุ่มอื่น

จากการศึกษาของ Marilynn B. Brewer ได้อ้างถึง Thosits and Virshup ว่า ความโดดเด่นระหว่างปัจเจกบุคคล (me -identity) (role-base identity) และส่วนรวม (we-identity) (group and category identities) อัตลักษณ์ส่วนบุคคลคือ การรวมเอาความรู้สึกและตระหนักว่าตนเป็นใคร ในขณะที่อัตลักษณ์ร่วมเป็นการตระหนักและนิยามว่าตนเองเป็นสมาชิกหรือเป็นคนของกลุ่มใดในแง่ความเป็นตัวแทนของคนทั้งหมดในกลุ่ม⁴⁹

ในทางสังคมวิทยา ทฤษฎีบทบาทอัตลักษณ์ (role-identity theory) กลุ่มภายใน (ingroup) คือ ชุดของปัจเจกบุคคลในสังคมซึ่งต่างมีปฏิสัมพันธ์กันและกัน แต่ละคนมีบทบาทและลักษณะเฉพาะของตนเองขึ้นอยู่กับบทบาทตำแหน่งที่เป็นอยู่ในเวลานั้น ในทางตรงกันข้ามทฤษฎีอัตลักษณ์สังคม (social -identity theory) มองว่า กลุ่มภายใน (ingroup) คือ ชุดของปัจเจกซึ่งแบ่งปันคุณลักษณะและประสบการณ์ร่วม

งานของ Brewer มีสมมติฐานว่า อัตลักษณ์สังคม (social identity) ความคิดในตัวปัจเจกได้รับจากความสัมพันธ์ทางสังคมและกลุ่มในสังคมที่ปัจเจกบุคคลเข้าร่วม โดยมีคุณค่าและอารมณ์เป็นส่วนประกอบ Brewer แบ่งความหมายของอัตลักษณ์สังคมใน 4 ความหมาย

1. Person-based social identities - อัตลักษณ์ทางสังคมอยู่ในตัวปัจเจกบุคคล อิทธิพลดังกล่าวมาจากการเข้าร่วมกลุ่มในสังคมจำเพาะเจาะจงและแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกันในหมู่สมาชิก คล้ายกับการขัดเกลาทางสังคม Thosits and Virshup กล่าวว่า อัตลักษณ์ทางสังคมตอบคำถามว่า “ฉันเป็นคนพวกไหน” หรือ “ฉันเป็นสมาชิกหรือสังกัดหมู่เหล่าใด” ดังนั้นเนื้อหาของอัตลักษณ์จึงอยู่ที่ความคาดหวัง ความเชื่อและอุดมการณ์ ที่ปัจเจกเข้าร่วมเป็นสมาชิกและได้รับอัตลักษณ์มา

2. Relation social identities- ปัจเจกบุคคลมีความสัมพันธ์กับปัจเจกบุคคลอื่น อัตลักษณ์เชิงบทบาท ได้รับมาจากความสัมพันธ์ระหว่างกันในกลุ่มขนาดใหญ่ หรืออาจเป็นความสัมพันธ์ทางอาชีพ เช่น หมอ-คนไข้ ความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น พ่อ แม่-บุตร และความสัมพันธ์ของบุคคลใกล้ชิด เช่น คนรัก ลักษณะเหล่านี้มีจัดรวมในการเป็นเครื่องช่วยที่เชื่อมโยงภายในกลุ่มและขยายออกไป

3. Group-based social identity - ค่อนข้างมีความแตกต่างไปจาก 2 ข้อแรก โดยเน้นไปที่สังคมมากกว่าจะมุ่งสนใจในปัจเจก ความสำคัญจึงอยู่ที่การให้ภาพของปัจเจกที่เป็นตัวแทนของทั้งหมด

4. Collective identity - คล้าย Group-based social identity โดยความคิดรวบยอดของอัตลักษณ์ร่วมคือ การแบ่งปันและถ่ายทอดความเป็นตัวแทนกลุ่มที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ

⁴⁹ Brewer Marily, B. (2001). "The Many Face of Social Identity: Implication for Political Psychology." *Political Psychology* 22(March 2001): 115-125.

ผลประโยชน์และประสบการณ์ร่วม รวมทั้งเชื่อมโยงถึงการกระตุ้นให้กลุ่มแสดงตัวตนและนำเสนอภาพลักษณ์ต่อสาธารณะว่า กลุ่มตั้งขึ้นมาอย่างไร เพื่ออะไรและต้องการอะไร ดังนั้นอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) จึงเป็นภาพของความสำเร็จในการดึงกลุ่มคนซึ่งมีความคิดเหมือนกันมารวมตัวกัน⁵⁰

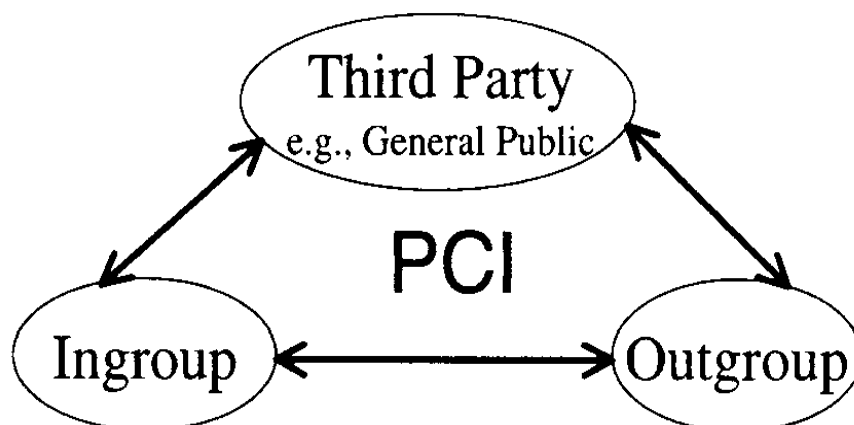
เมื่อทราบถึงลักษณะของอัตลักษณ์ร่วมแล้ว (collective identity) เพื่ออธิบายงานของผู้ศึกษาจำเป็นต้องดูว่า อัตลักษณ์ร่วมนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างไร ในบทความ Politicized Collective Identity A Social Psychological Movement⁵¹ พฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์เกิดจากบริบททางสังคมของกลุ่มที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีความโดดเด่นจะดึงดูดความสนใจของสาธารณะชนให้สนใจอัตลักษณ์ของพวกเขา มีโอกาสที่ปัจเจกจะถูกโน้มน้าวให้คล้อยตามได้ อัตลักษณ์ของกลุ่มทำให้เข้าใจได้ง่ายว่า ทำไมมนุษย์ถึงได้เลือกปฏิบัติกับคนต่างกลุ่มและยินได้หรือเต็มใจเชื่อฟังความคิด ค่านิยมของกลุ่มตนเองอย่างง่ายดาย อัตลักษณ์ร่วมโดยเฉพาะการดึงเอาความยุติธรรมในสังคมมาหลักสำคัญ เพื่อหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การใช้อัตลักษณ์ร่วมจึงเป็นเป็นเงื่อนไขสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมและในขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งความขัดแย้ง

อย่างไรก็ตามไม่ใช่ว่าทุกกลุ่มที่ดำรงอยู่ในสังคมสามารถสร้างความโดดเด่นหรือมีบทบาทได้เท่ากันหมด จะมีเพียงไม่กี่กลุ่มเท่านั้นที่สร้างความแตกต่างและผลักดันตนจนครอบงำพื้นที่ของสังคมได้ อัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ไม่ได้ดำรงอยู่ด้วยลำพังแต่ต้องได้รับการสนับสนุนจากสังคมสมาชิกในกลุ่มด้วย

แน่นอนว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้ มันเป็นตัวสะท้อนถึงโครงสร้างทางอำนาจทั้งหมดในสังคม การปะทะกันระหว่างสองกลุ่มใหญ่อยอมนำไปสู่การขยายตัวสู่ภาคต่างๆและพื้นที่ความขัดแย้งที่มากขึ้น นอกจากกลุ่มทั้งสองแล้วยังมีกลุ่มที่สามคือ สาธารณะชนทั่วไปและอำนาจรัฐ กลุ่มขัดแย้งทั้งสองจึงพยายามควบคุม เป็นมิตร และอย่างน้อยที่สุดต้องไม่ถูกมองในแง่ลบ เราเรียกความขัดแย้งและการช่วงชิงนี้ว่า สามเหลี่ยมเหล็กแห่งการช่วงชิงอำนาจ (Triangulated to power struggle)

⁵⁰ Ibid., pp.117-119

⁵¹ Simon bernd and Klandermans bert (2001). "Politicized Collective Identity A Social Psychological Movement." *American psychologist* 56(Apil 2001): 319-331.

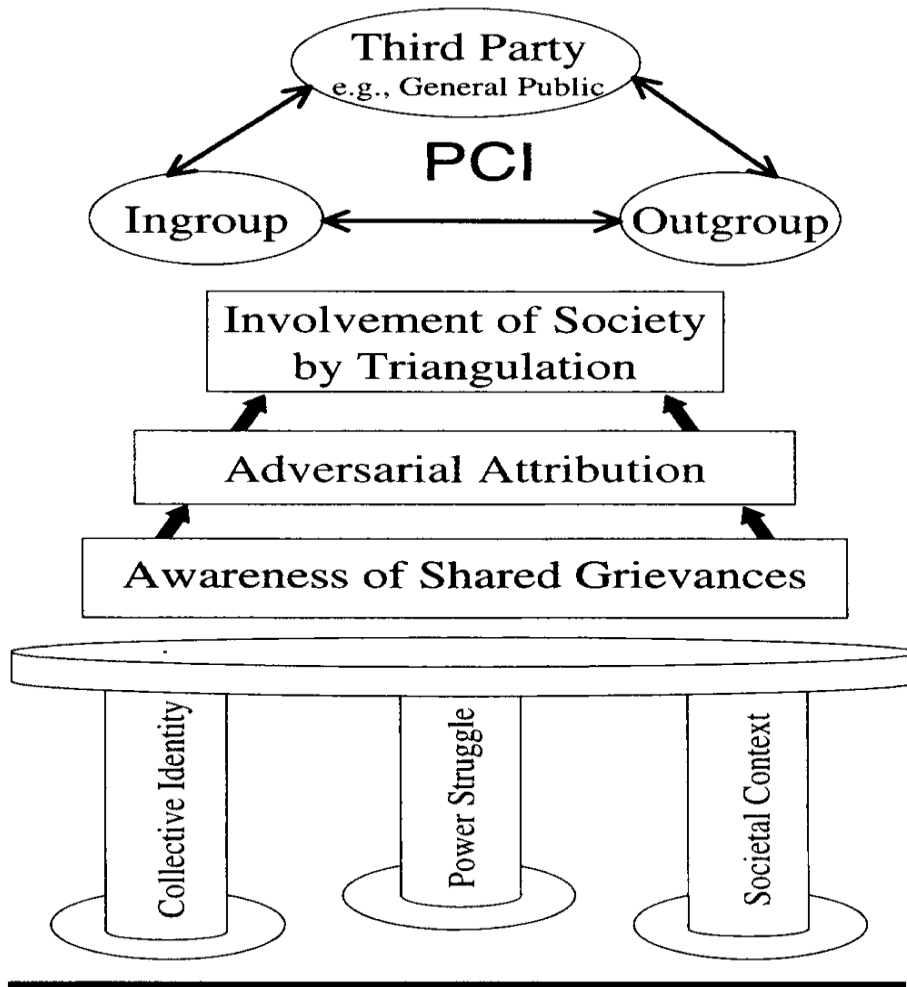
แผนภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ในสังคมแบบสามเหลี่ยม

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มในสังคมเข้าใจได้ในรูปของกิจกรรมทางการเมือง อัตลักษณ์ร่วมกันทางการเมือง (politicized collective identity) เป็นรูปแบบหนึ่งของอัตลักษณ์ร่วมซึ่งกลุ่มแสดงแรงจูงใจออกมาอย่างชัดเจน เพื่อช่วงชิงอำนาจ พื้นที่และขยายสมาชิกกลุ่ม สิ่งเหล่านี้เป็นความขัดแย้งทางการเมืองซึ่งกระทำในนามของกลุ่ม ภายในกลุ่มต้องแบ่งปันให้สมาชิกทุกคนตระหนักถึงการเป็นสมาชิกในฐานะตัวแทนกลุ่มทั้งหมด การสร้างศรัทธาร่วมกันและการขยายฐานไปสู่สังคม ดังนั้น การรับรู้ของสังคมจึงเกี่ยวข้องกับ กลุ่มที่สาม (third party)

อัตลักษณ์ร่วมกันทางการเมือง(Politicized Collective Identity)

เป็นผลจากความสัมพันธ์ของกลุ่มที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนแรกจะเริ่มจากการแบ่งปันหรือถ่ายทอดความคับข้องใจหรือความรู้สึกถูกรุกราน ขั้นตอนต่อมาคือ การสร้างศรัทธาจากกลุ่มภายนอกกลุ่มเหล่านั้นจะต้อง ถูกโทษและทำให้อยู่ในสถานะลำบาก รวมถึงต้องเป็นผู้ชดใช้ ในขั้นตอนนี้เริ่มเกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งเชิงอำนาจ ในช่วงเวลาเดียวกันกลุ่มต้องแสวงหาความร่วมมือกับกลุ่มอื่นในสังคม ซึ่งก็คือ กลุ่มที่สาม (third party) อาจจะเป็นมวลชนผู้เป็นกลาง หรือ อำนาจของรัฐก็ได้ ประเด็นของการต่อสู้จำเป็นต้องถ่ายทอดออกไปสู่สาธารณะให้มาก

Figure 1
A Triangular Model of Politicized Collective Identity (PCI)

แผนภาพที่ 2 แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ซึ่งก่อให้เกิดอัตลักษณ์ร่วมทางการเมือง

การซึมซับความทุกข์ยากร่วมกัน (Awareness of Shared Grievance)

ความรู้สึกคับข้องใจหรือถูกรุกรานเป็นขั้นตอนแรกของความขัดแย้งเชิงอำนาจซึ่งกระทำในนามของกลุ่มและเป็นฐานสำคัญในขั้นตอนต่อไปของการเกิดอัตลักษณ์ร่วมทางการเมือง (politicized collective identity) ดังนั้น ความไม่เท่าเทียมกันทางกฎหมายหรือความไม่ยุติธรรมจึงสร้างความรู้สึกด้อยค่าเมื่อเปรียบเทียบกับอีกกลุ่มหนึ่ง การถ่ายทอดความรู้สึกเหล่านี้ไปสู่สมาชิกอื่นๆ ในลักษณะประสบการณ์ร่วมจึงส่งผลต่อความรู้สึกที่สมาชิกมีต่อประเด็นที่เกิดขึ้น

อัตลักษณ์ร่วมจะเป็นตัวช่วยให้กลุ่มมีความกลมเกลียวและช่วยถ่ายทอดประสบการณ์ของแต่ละบุคคลให้เป็นประสบการณ์ร่วมของสมาชิกทุกคน อัตลักษณ์ร่วมกับการชี้ทราบบความทุกข์ยากร่วมกันจึงเป็นความสัมพันธ์อย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน

การมีศัตรูร่วม (Adversarial Attribution)

ขั้นตอนแรกคือ การชี้ทราบบความทุกข์ยากร่วมกัน (awareness of shared grievance) ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดกลุ่มซึ่งถูกทำให้เป็นการเมือง ในขั้นตอนนี้เป็นการทำให้อีกกลุ่มหนึ่งเป็นศัตรู แม้ว่าขั้นตอนนี้ยังไม่ถูกทำให้เป็นการเมืองแต่ก็เพียงพอที่จะทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความโกรธแค้นและผลักดันให้เกิดการกระทำในเวลาต่อมา

อัตลักษณ์ร่วมกับการมีศัตรูร่วมต่างสนับสนุนกันและกัน เพราะอัตลักษณ์ร่วมทำให้สมาชิกในกลุ่มเหมารวมและให้ภาพกลุ่มตรงข้ามในมุมมองเดียวตามที่กลุ่มอยากให้เป็น ทำให้แบ่งแยกพวกเขา-พวกเขา ตัวอย่างชัดเจนคือ ในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวยิวในเยอรมันถูกโทษว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์ในสังคมแบบสามเหลี่ยม (Involving Society by Triangular)

กลุ่มซึ่งร่วมแบ่งปันความโกรธ ความคับข้องใจ และผ่านขั้นตอนการทำให้อีกฝ่ายหนึ่งกลายเป็นศัตรู การทำให้เป็นการเมืองได้กำเนิดในขั้นตอนสุดท้ายนี้ เนื่องจากความขัดแย้งได้ขยายตัวออกไปสังคมในวงกว้างและบังคับว่าต้องเลือกข้าง ความเกี่ยวข้องกับสังคมนี้มีความสำคัญต่อการได้รับชัยชนะและได้เปรียบในแง่สถานะ ดังนั้นอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) เพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ เมื่อเกิดขึ้นร่วมกับความสัมพันธ์ในสังคมแบบสามเหลี่ยม ในการเรียกให้สมาชิกและคนในสังคมรับรู้จึงทำให้เกิดเป็นการเมืองและการเคลื่อนไหว

จากกรอบแนวคิดและทฤษฎีทั้งสามสามารถอธิบายงานวิจัยชิ้นนี้ให้มีความชัดเจนและครอบคลุมมิติทางการเมืองในการเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งนี้ กล่าวคือ แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมีความสำคัญมากที่ช่วยอธิบายกระบวนการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครทั้ง การวางยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อผลแพ้ชนะ เพราะรวมถึงการสร้างคะแนนความนิยม งานการข่าว การแทรกซึม การโต้ตอบตลอดจนการสร้างพันธมิตรร่วมทางการเมืองกับกลุ่มสังคมต่างๆภายในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนเสื้อแดง ขณะเดียวกันแนวความคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ช่วยวิพากษ์มุมมองกลับของการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งรูปแบบสังคมดั้งเดิมที่อำนาจผูกติดกับผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นแปรเปลี่ยนไป นับตั้งแต่พรรคไทยรักไทยใช้นโยบายประชานิยมที่กำหนดให้ประชาชนในชนบทเป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบาย ส่งผลให้ความสัมพันธ์แนวตั้งเริ่มเปลี่ยนแปลงทั้งระหว่างประชาชนกับผู้มีอิทธิพลและประชาชนต่อกลุ่มหรือองค์กรต้นสังกัด (เช่น โครงสร้างการทำงานของชมรมคนรักฝาง แม่ยาย ไชยปราการ) ส่วนแนวความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ร่วม อธิบายการกำเนิดและ

ทำงานของกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่เพื่อสร้างคุณลักษณะ ความรู้สึกร่วมกันผ่านสัญลักษณ์ ความเป็น
ประชาธิปไตยที่ต่อต้านระบอบอำมาตย์และการสร้างความทรงจำร่วมกัน ในห้วงเวลาณรงค์หาเสียง
เลือกตั้งอัตลักษณ์ถูกใช้เป็นเครื่องมือหาเสียงของพรรคเพื่อไทย เพื่อระดมมวลชนเคลื่อนไหวเพื่อ
สนับสนุนพรรคในวงกว้าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 3

การก่อตัวของความผูกพันต่อพรรคไทยรักไทยผ่านนโยบาย

บทนำ

แนวทางการพัฒนาประเทศส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชากรและเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นประชาธิปไตย มีงานวิจัยบ่งชี้ว่าประเทศที่ยากจนและมีความเหลื่อมล้ำสูงมักประสบปัญหาในการปรับเปลี่ยนไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ขณะที่ประเทศเศรษฐกิจก้าวหน้าและมีการกระจายรายได้ที่ดีกว่าเช่น ประเทศกลุ่มยุโรปตะวันตก แคนาดาและออสเตรเลียต่างประสบความสำเร็จในการสร้างประชาธิปไตยที่มั่นคง (consolidated democracy) ส่วนประเทศที่มีรายได้ไม่เท่าเทียมกัน ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการพัฒนาประชาธิปไตย⁵² ประเทศไทยมีทิศทางการพัฒนาไม่แตกต่างจากประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆคือ เน้นการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมเพื่อก้าวสู่การเป็นประเทศพัฒนา ส่งผลให้ประชาชนกลุ่มหนึ่งได้รับประโยชน์จากการพัฒนา แต่ประชาชนอีกส่วนหนึ่งกลับไม่ได้รับประโยชน์ ประชากรส่วนใหญ่เหล่านี้มักเป็นแรงงานนอกระบบภาคเกษตรกรรม การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องกว่า 2 ทศวรรษต้องมาหยุดลงเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจพ.ศ.2540 ผลกระทบเกิดขึ้นอย่างทั่วหน้า กลุ่มคนยากจนได้รับผลกระทบและมีจำนวนมากที่สุด พรรคไทยรักไทยและ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตรเล็งเห็นประโยชน์จากการบริหารประเทศที่ล้มเหลวในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานมาใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การนำเสนอความใหม่ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ วิธีการคิดหรือบริหารเชิงธุรกิจและนโยบายประชานิยม (populist policies) ซึ่งครอบคลุมประชาชนแทบทั้งหมด ส่งผลให้พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งทั่วไปพ.ศ.2544และ2548

เป้าหมายของบทนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน เพื่อสร้างความเข้าใจในบทที่ 4 และ 5

1.บริบทเศรษฐกิจไทยและความเหลื่อมล้ำ – ผู้วิจัยต้องการอธิบายการพัฒนาเศรษฐกิจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำอย่างไรซึ่งนำไปสู่การกำหนดนโยบายของพรรคไทยรักไทย

2.การเรืองอำนาจของพรรคไทยรักไทย – ผู้วิจัยต้องการอธิบายการกำเนิดและการเข้าสู่อำนาจของพรรคไทยรักไทยเกิดขึ้นได้อย่างไร รวมถึงการเข้าใจแนวคิดพื้นฐานของนโยบายประชานิยม ผลสำเร็จในการปฏิบัติและผลที่ตามมา

3.การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 – ผู้วิจัยต้องการอธิบายเหตุการณ์หลังการรัฐประหารนำไปสู่การต่อสู้ของนปช.แดงทั้งแผ่นดินซึ่งส่งผลต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเสื้อแดง

⁵² สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2553). "ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับประชาธิปไตย." หน้า 9 – 10.

ทำให้เข้าใจการต่อสู้ของชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไชยปราการและการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่

บริบทเศรษฐกิจไทยและความเหลื่อมล้ำ

แนวทางการพัฒนาประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจ นับตั้งแต่สงครามเย็นสิ้นสุดลง การพัฒนาประเทศตั้งบนฐานคิดการนำประเทศสู่ความทันสมัยตามแบบตะวันตกและการหลุดพ้นความเป็นประเทศยากจน เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมและวัฏจักรการพัฒนาจากการเพิ่มขึ้นของรายได้ (ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) หรือรายได้ต่อหัว (per capita income) ที่เป็นตัวเงินจากการขายแรงงานใน “ภาคเศรษฐกิจที่เป็นทางการ” หรือการรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม แนวคิดนี้ปฏิเสธการกระจายรายได้ ฉะนั้นการพัฒนาถูกทำให้หมายถึง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งก็คือ การพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งที่ผ่านมาประเทศด้อยพัฒนาหลายประเทศเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมโดยใช้ยุทธวิธีบูรณาการเศรษฐกิจเข้ากับระบบเศรษฐกิจโลก ผ่านการพัฒนา 3 ขั้นตอนดังนี้คือ การพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า การส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อส่งออกและการทดแทนสินค้าเกษตรส่งออกด้วยสินค้าอุตสาหกรรม

นับตั้งแต่ปีพ.ศ.2503 เป็นต้นมา นโยบายทดแทนการนำเข้าถูกนำมาปฏิบัติโดยรัฐบาลผ่านมาตรการแทรกแซงกีดกันทางการค้า การตั้งกำแพงภาษีต่อสินค้านำเข้า เพื่อส่งเสริมการผลิตสินค้าเพื่อขายตลาดภายใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจเริ่มจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2503-2509) ที่ให้ความสำคัญในการระดมทุนเพื่อพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรมต้องแบกรับภาระการพัฒนา เป็นทั้งแหล่งวัตถุดิบ แรงงานราคาถูกและตลาดระบายสินค้า ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2515 ภายใต้นโยบายกระจายการผลิตเพื่อการส่งออก รัฐบาลเข้ามาส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อส่งออก โดยเฉพาะพืชที่ทำรายได้ดีในตลาดโลก มีการส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวซึ่งเป็นการสนับสนุนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว การใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลงและเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อการเกษตรส่งผลให้ชาวนาไทยตกอยู่ในสภาพพึ่งพิงตลาดโลกเพื่อขายผลผลิต รัฐใช้กลไกราคาเช่น การเก็บภาษีพรีเอมิยมข้าวและภาษีส่งออกเพื่อเก็บส่วนเกิน ระดมทุนมาใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า โดยสรุปมีลักษณะดังนี้ ส่งเสริมการลงทุนของต่างชาติในอุตสาหกรรมผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคหรือสินค้าฟุ่มเฟือยที่เคยนำเข้าเช่น รถยนต์ สิ่งทอ เป็นต้น การผลิตมีเป้าหมายอยู่ที่การขายในตลาดภายใน ขณะที่อุตสาหกรรมเป็น “หัวขั้วของการพัฒนา” (growth-pole) ภาคการเกษตรดั้งเดิมกลายเป็นผู้รับภาระของการพัฒนา เป็นแหล่งอาหาร วัตถุดิบ แหล่งอุปทานแรงงานจำนวนมากและแหล่งรายได้จากการส่งออกสินค้าเกษตรเพื่อนำเข้าทุน

การพัฒนาอุตสาหกรรมโดยละทิ้งภาคการเกษตรส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในอัตราสูงโดยเฉลี่ยอยู่ระหว่างร้อยละ 7-8 ต่อปี สังคมไทยดั้งเดิมคือ สังคมเกษตรกรรมเป็นระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ ผลิตข้าวเป็นอาหารหลัก ที่สำคัญแบบแผนดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงหลัง พ.ศ.2503 เพราะการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตของระบบเศรษฐกิจไทยจากภาคเกษตรกรรมไปสู่การเป็นอุตสาหกรรม เห็นได้ว่าสัดส่วนของสาขาเกษตรกรรมที่มีต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ได้เริ่มต้นลดลงนับจากต้นทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา กล่าวคือ ในปีพ.ศ.2494 สัดส่วนของสาขาเกษตรกรรมร้อยละ 50.1 ในขณะที่เวลาต่อมา พ.ศ.2498, 2509, 2513, 2523, 2533 สัดส่วนดังกล่าวได้ลดลงเป็นร้อยละ 42, 39.8, 28.3, 25.4, 12.4 ตามลำดับ ในช่วงเวลาเดียวกันสัดส่วนของสาขาอุตสาหกรรมได้เพิ่มขึ้น อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาคือ ร้อยละ 15.2 ในปีพ.ศ.2494 ในเวลาต่อมาคือปีพ.ศ. 2498, 2503, 2513, 2523, 2533 เป็นร้อยละ 17.6, 18.2, 29.3, 28.4, 39.2⁵³

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในช่วงต้นทำให้วิถีชีวิตของชาวนาเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเพื่อทำกินมาเป็นเกษตรกรรมเพื่อการส่งออกและการรับจ้างนอกภาคการเกษตร การพัฒนาที่เอาเปรียบเกษตรกรทำให้พวกเขาประสบปัญหาความยากจน การไม่มีที่ดินทำกิน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม

นับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เศรษฐกิจประเทศไทยผนวกเข้ากับระบบเศรษฐกิจโลกอย่างแนบแน่น มุ่งเน้นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกแทนอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า ทำให้ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีบทบาทต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก นับตั้งแต่ปี 1986-1996 อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยก้าวสู่เลขสองหลัก⁵⁴ ประเทศไทยมีโอกาสเป็นเสือตัวที่ 5 ของเอเชีย

แม้ว่าประเทศไทยจะให้ความสำคัญต่อภาคอุตสาหกรรมจนละเลยการผลิตแบบดั้งเดิมหรือภาคนอกระบบ (informal sector)⁵⁵ แต่กลับพบว่าเศรษฐกิจใต้ดินและภาคนอกระบบมีจำนวนแรงงาน

⁵³ วรวิทย์ เจริญเลิศ (ม.ป.ท.). คนงานหญิง สหภาพแรงงานและเอ็นจีโอกับกระบวนการปฏิรูประบบสุขภาพความปลอดภัย. ลูกชิ้นสู้: ขบวนการประชาชนร่วมสมัย. ผาสุก พงษ์ไพจิตร. กรุงเทพฯ, สำนักงานสนับสนุนกองทุนงานวิจัย: 1-45.

⁵⁴ Bertelsmann Stiftung's Transformation Index (BTI) 2012 (2012). Thai country report. pp3.

⁵⁵ คือ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่ได้รับการยอมรับ (Unrecognized) ไม่ได้รับการบันทึก (Unrecorded) ไม่ได้รับการดูแล (Unprotected) และดำเนินงานอยู่นอกกฎระเบียบ (Unregulated) ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มหลัก กล่าวคือ

กลุ่ม Dualist: เป็นกลุ่มที่มีแนวคิดที่ว่า ภาคเศรษฐกิจนอกระบบเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว ในช่วงที่เศรษฐกิจมีการเปลี่ยนผ่านจากภาคเศรษฐกิจที่ล้าหลังไปเป็นภาคอุตสาหกรรมสมัยใหม่เท่านั้น นอกจากนี้ยังเห็นว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจในระบบและนอกระบบนอกระบบมีการแยกออกจากกัน และในกิจกรรมในส่วนภาคนอกระบบจะค่อยๆหายไปจากระบบเศรษฐกิจ อันเป็นผลจากแรงจูงใจของผลตอบแทนที่สูงกว่าในภาคเศรษฐกิจในระบบซึ่งมีความทันสมัย

กลุ่ม Structuralist: เป็นกลุ่มที่มีแนวคิดขัดแย้งกลุ่ม Dualist โดยเห็นว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกระบบเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของการพัฒนาเศรษฐกิจตามระบบทุนนิยมและจะคงดำเนินต่อไปอย่างถาวร อันเป็นผลจากการที่ภาคการผลิตต้องมีการปรับลดต้นทุนเพื่อรักษาสถานะความได้เปรียบในการแข่งขันเอาไว้ ซึ่งแนวทางหนึ่งก็คือ การส่งมอบงานในกระบวนการผลิตให้ภาคนอกระบบเป็นผู้ดำเนินการแทน เพื่อหวังที่จะลดต้นทุนต่างๆที่จะเกิดขึ้นจากกิจกรรมในภาคเศรษฐกิจในระบบ

กว่า 24,133,741 คน จากจำนวนแรงงานทั้งหมด 38,191,581คน มากไปกว่านั้นภาค การผลิตที่ไม่เป็นทางการยังมีส่วนแบ่งมากกว่า ร้อยละ 50 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP)⁵⁶ ภาคการผลิตนอกระบบจึงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย แต่แรงงานนอกระบบ⁵⁷ยังคงดำรงชีวิตอยู่ในความเสี่ยงทั้งแง่สวัสดิการทางสังคมที่จะได้รับจากหน่วยงานรัฐ ความมั่นคงทางรายได้ การขาดความชัดเจนของกฎระเบียบในการประกอบอาชีพตามกฎหมายแรงงานและขอบเขตการดำเนินงานของภาครัฐ ความช่วยเหลือด้านหลักประกันต่างๆในทางสังคมและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงิน

การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อการเป็นประเทศอุตสาหกรรมส่งผลให้ประเทศไทยมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงแต่แฝงไปด้วยความขัดแย้งในตัว (The Asia paradox) ซึ่งในท้ายที่สุดก็เป็นตัวสร้างอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกล่าวคือ แบบจำลองของการพัฒนาอุตสาหกรรมมีข้อขัดแย้ง 2 ประการคือ นโยบายดึงดูดการลงทุนต่างประเทศเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตและการจ้างงานซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีหยดน้ำ (Trickle down theory) เช่น ให้คนรวยได้รวยก่อนแล้วคนจนค่อยรวยตามตามการพัฒนาที่แพร่กระจายเหมือนหยดน้ำ อย่างไรก็ตามกลยุทธ์เน้นการเจริญที่มุ่งเติบโตจากการส่งออกและการบูรณาการทางเศรษฐกิจ ทำให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ไม่ได้ลดช่องว่างรายได้ระหว่างคนรวยและคนจน อีกประการคือ การพัฒนาได้ทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแต่ขาดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์⁵⁸

ประสบการณ์พัฒนาเศรษฐกิจไทยแตกต่างจากประเทศอุตสาหกรรมใหม่เช่น ไต้หวันมีการพัฒนาอุตสาหกรรมควบคู่กับการปฏิรูปที่ดิน ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวไปพร้อมๆกับการกระจายรายได้ แต่สำหรับประเทศไทยพบว่าช่วงที่เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัว ช่องว่างรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจนกลับยิ่งขยายตัวห่างกันมากขึ้น ซึ่งอาจหมายความว่า ภายใต้การเติบโตทางเศรษฐกิจ คนจนอาจจะรวยขึ้นบ้างแต่ก็มีรายได้เพิ่มขึ้น (รวย) ช้ากว่าคนรวย ช่องว่างรายได้จึงขยายตัว⁵⁹

การพัฒนาที่ผ่านมาได้ทำให้ระดับปัญหาปัญหาความยากจนบรรเทาลง สิ่งที่น่าสนใจคือ อะไรเป็นเกณฑ์วัดระดับความยากจน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติถือ

กลุ่ม Legalist: การดำเนินกิจกรรมในเศรษฐกิจนอกระบบเกิดจากการตอบสนองอย่างมีเหตุผลของผู้ประกอบอาชีพอิสระขนาดเล็กมาก ต่อกฎระเบียบของหน่วยงานรัฐที่มี

⁵⁶ Ibid., p.16.

⁵⁷ คำจำกัดความขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) สามารถจำแนกได้ออกเป็นสองกลุ่มคือ

1.แรงงานในฐานะผู้ประกอบอาชีพอิสระ ประกอบด้วยนายจ้าง ผู้จ้างตนเองและสมาชิกในครอบครัวที่ทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน

2.แรงงานในฐานะที่เป็นลูกจ้างนอกระบบ ซึ่งอาจทำงานในวิสาหกิจที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการก็ได้ รวมถึงแรงงานที่ไม่มีนายจ้างแน่นอน ซึ่งประกอบไปด้วย แรงงานรับจ้างรายวัน แรงงานรับเหมาช่วงในภาคอุตสาหกรรม แรงงานพันธะสัญญาและแรงงานชั่วคราว แรงงานที่ทำงานไม่เต็มเวลา ที่ไม่ได้รับความคุ้มครองและแรงงานต่างด้าวที่ไม่ได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย

⁵⁸ วรวิทย์ เจริญเลิศ (ม.ป.ท.). คนงานหญิง สหภาพแรงงานและเอ็นจีโอกับกระบวนการปฏิรูประบบสุขภาพความปลอดภัย. ลุกขึ้นสู้: ขบวนการประชาชนร่วมสมัย. ผาสุก พงษ์ไพจิตร. กรุงเทพฯ, สำนักงานสนับสนุนกองทุนงานวิจัย: 1-45.

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-45.

เกณฑ์การวัดความยากจนแบบสัมบูรณ์ (absolute poverty) โดยใช้เส้นความยากจน (poverty line)⁶⁰ เป็นเกณฑ์การวัด ข้อมูลในส่วนนี้เป็นข้อมูลปัจจุบันเพื่อให้เห็นภาพว่าประเทศไทยประสบปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำอย่างไร ผลส่วนหนึ่งเกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมและช่วยให้เข้าใจบริบทความขัดแย้งทางการเมืองไทยในยุคปัจจุบันมากขึ้น

ความยากจนในประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยรัฐบาลพรรคไทยรักไทยทั้งจำนวนและสัดส่วนคนจน โดยลดลงจากจำนวน 12.6 ล้านคนในปีพ.ศ.2543 เหลือ 9.1, 7.0, 6.1 ล้านคนตามลำดับปีพ.ศ.2545, 2547 และ 2548⁶¹ ปัจจุบันปีพ.ศ.2554 เหลือจำนวนคนจน 4.9 ล้านคน คนกลุ่มนี้มีความอ่อนไหวต่อภาวะวิกฤติได้ง่าย

สิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่กับความยากจนคือ ช่องว่างความยากจน (poverty gap) มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 11.6 ในปีพ.ศ.2543 เหลือร้อยละ 5.3 ในปีพ.ศ.2549 และเหลือร้อยละ 2.4 ในปีพ.ศ.2554⁶² อย่างไรก็ตามจากดัชนีวัดการกระจายรายได้จากค่าจีนิ (gini index) จากข้อมูลของสำนักข่าวกรองอเมริกา ประเทศไทยมีการเหลื่อมล้ำจากการกระจายรายได้อันดับที่ 12 ของโลก⁶³ ความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากความต้องการของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศให้มีความร่ำรวยซึ่งเน้นที่ตัวเลขการเติบโต การเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยต่อหัวจนละเลยการกระจายรายได้ที่เท่าเทียม นับเป็นความล้มเหลวของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยเป็นปัญหารุนแรงและก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม ในปัจจุบันความมั่งคั่ง (wealth distribution) มีการกระจุกตัวอยู่ในคนจำนวนน้อย โดยกลุ่มคนรวยที่สุด 10 % เป็นเจ้าของรายได้ร้อยละ 39.2 โดยเฉพาะกลุ่มคนที่จนที่สุดซึ่งเป็นคนที่อยู่ใต้เส้นความยากจน ถือครองรายได้เพียงร้อยละ 1.6 ของรายได้ทั้งหมด ดังนั้นความแตกต่างระหว่างรายได้ระหว่างกลุ่มต่างๆจึงมีมาก ทั้งความแตกต่างของรายได้กลุ่มคนรวยที่สุดกับกลุ่มระดับกลางและความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนที่รวยที่สุดกับกลุ่มคนจนที่สุดต่างกัน 25.1 เท่า⁶⁴

ดังนั้นความยากจนจึงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างซึ่งประกอบด้วย การขาดโอกาส การไม่สามารถเข้าถึงสิทธิพื้นฐานได้ การขาดระบบการคุ้มครองสิทธิที่เหมาะสม การเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและการจัดสรรทรัพยากรโดยรัฐอย่างไม่เท่าเทียม คนรวยมักได้รับประโยชน์มากกว่าคนจน

⁶⁰ เส้นความยากจน (Poverty line) เป็นเครื่องมือสำหรับใช้วัดภาวะความยากจน โยคำนวณจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของปัจเจกบุคคลในการได้มาซึ่งอาหารและสินค้าบริการที่จำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งบุคคลที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่ำกว่าเส้นความยากจนจะถือว่าเป็นคนจน

⁶¹ รวบรวมจากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ.

⁶² คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2554. กรุงเทพฯ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. หน้า 2-3.

⁶³ Central Intelligence Agency. (2012). "Distribution of the family income." Retrieved 12 October 2012, from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172rank.html>

⁶⁴ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2554. กรุงเทพฯ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. หน้า 3-3.

กรุงเทพมหานครมากกว่าชนบท⁶⁵ โครงสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศไทยเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุนมากกว่าผู้ใช้แรงงาน โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมที่มีการใช้เทคโนโลยีสูง รัฐให้การสนับสนุนอย่างมากเพื่อพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นชาติอุตสาหกรรมส่งผลต่อภาคการผลิตดั้งเดิมและแรงงานนอกระบบถูกละทิ้ง คนกลุ่มดังกล่าวเป็นผู้มีรายได้น้อย ไม่มีอำนาจ ไม่มีสิทธิและเสียงและไม่มีหลักประกันในชีวิต ทำให้ไม่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและเลื่อนฐานะทางสังคมได้ ผู้วิจัยไม่ได้หมายความว่าความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจะต้องก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองเสมอไป เพียงแต่ความขัดแย้งทางการเมืองไทยในปัจจุบันมีปัจจัยความเหลื่อมล้ำเป็นสิ่งที่เร้าให้ความขัดแย้งเกิดเร็วขึ้นและขยายวงกว้าง กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและการเมืองต่ำกว่าเชื่อว่า คนกลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าพยายามปิดกั้นสิทธิทางการเมืองของตน⁶⁶

การเรืองอำนาจของพรรคไทยรักไทย

กำเนิดพรรคไทยรักไทย

พรรคไทยรักไทยก่อตั้งในวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2541 โดย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตรเป็นหัวหน้าพรรคซึ่งเป็นพรรคการเมืองแรกที่ตั้งขึ้นหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการจัดตั้งพรรคการเมือง พ.ศ.2540 ห้วงเวลาการก่อตั้งพรรคประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ ส่วนหนึ่งเป็นผลเกิดจากการเร่งพัฒนาอุตสาหกรรม การเน้นตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการมุ่งให้ความสนใจต่อเศรษฐกิจมหภาคและระหว่างประเทศมากกว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนบนรากฐานการกระจายรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท

ระหว่าง พ.ศ.2510-2530 รายได้ประชาชาติของประเทศไทยสูงกว่ากลุ่มประเทศรายได้ต่ำและกลุ่มประเทศรายได้ปานกลางซึ่งเติบโตกว่า 6.5% ต่อปี ขณะที่ประเทศเหล่านี้มีอัตราการเติบโต 2.4 % ต่อปี⁶⁷ หลังจากนั้นประเทศไทยยังคงมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เงินลงทุนต่างประเทศมีสัดส่วนมากขึ้น ขณะที่กลุ่มทุนขนาดใหญ่ภายในประเทศเริ่มมองหาตลาดภายนอกและขยายธุรกิจสู่ประเทศเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตามประชาชนจำนวนมากไม่ได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนยากจนภาคการเกษตร ภายหลังคนกลุ่มนี้จะได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจมากที่สุดกลุ่มหนึ่ง พรรคไทยรักไทยเห็นความสำคัญของคนกลุ่มนี้

⁶⁵ ผาสุก พงษ์ไพจิตรกล่าวในงานเสวนาหัวข้อ “ วิกฤติประเทศไทยประเทศไทย เราจะไปทางไหนดี ” เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.2256 ว่า ช่วงทศวรรษ 2520 รายได้ทั้งหมดจากภาษีประมาณ 5 -10 % กระจายสู่จังหวัดอื่นที่มีใช้กรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ หลังจากนั้น พ.ศ.2544 เพิ่มขึ้นเป็น 16% และหลังจากนั้นตัวเลขสูงขึ้นเป็น 24-26 % นอกจากนี้พรรคการเมืองและชนชั้นนำได้รับงบประมาณมากกว่า 95 % ในทศวรรษ 2510 ทศวรรษ 2520 84 % และต้นทศวรรษ 2540 ประมาณเกือบ 80 % จะเห็นได้ว่า กลุ่มคนเหล่านี้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากกว่ากลุ่มอื่น

⁶⁶ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2553). "ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับประชาธิปไตย." หน้า 4.

⁶⁷ Warr, P. (2009). *The Thai Economy after the Coup*. Singapore, Silkworm Book. pp.151.

ซึ่งจะกลายเป็นฐานเสียงสำคัญของพรรคไทยรักไทยจนถึงพรรคเพื่อไทย การกำหนดนโยบายต่างๆ จึงมุ่งตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตพื้นฐานของคนกลุ่มนี้

เศรษฐกิจที่กำลังเฟื่องฟูต้องหยุดชะงักลงจากวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ.2540 สืบเนื่องจากหลายปัจจัยเช่น เศรษฐกิจไทยพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศสูงส่งผลให้มูลค่าสินค้าส่งออกผันผวนตามสถานะเศรษฐกิจโลก มูลค่าการนำเข้ามากกว่ามูลค่าการส่งออก ปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลเรื้อรังเป็นผลจากมูลค่าสินค้านำเข้าสูงกว่าเพราะต้องนำเข้าสินค้าประเภททุนในรูปของเครื่องจักรและวัตถุดิบ ประกอบกับการนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือย ความไม่เพียงพอของเงินออมภายในประเทศทำให้ต้องพึ่งพาเงินทุนต่างประเทศมากเกินไปจนจำเป็นต้องรับการขยายตัวด้านการลงทุนซึ่งระยะหลังเป็นเงินกู้ระยะสั้นและผู้กู้ส่วนใหญ่คือภาคเอกชนมากกว่าภาครัฐ ปัญหาการใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบตะกร้าเงิน (basket of currencies) ที่ผูกติดกับเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐอเมริกาแทนการเปลี่ยนแปลงตามความเป็นจริงในตลาดแลกเปลี่ยน ภาวะเศรษฐกิจทำให้ราคาสินทรัพย์สูงขึ้นอย่างไรเสียสภาพจากการเก็งกำไรและการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือย⁶⁸

พรรคไทยรักไทยอาศัยวิกฤติให้เป็นโอกาสเสนอตัวเพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารประเทศที่ล้มเหลวจากพรรคประชาธิปัตย์กล่าวคือ ก่อนหน้านี้รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ไม่มีความเด็ดขาดในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ส่งผลให้เงินทุนต่างประเทศไหลออกอย่างต่อเนื่องและค่าเงินบาทอ่อนตัวลงก่อให้เกิดผลกระทบตามมาเป็นลูกโซ่ ประชาชนจำนวนมากเริ่มไม่เชื่อการบริหารของรัฐบาล ผลสุดท้ายต้องยอมรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ที่เต็มไปด้วยเงื่อนไขอันเข้มงวด รัฐบาลต้องลดงบประมาณทั้งสิ้น 123,000 ล้านบาทและตัดวงเงินรายจ่ายเหลือมปีอีก 12,000 ล้านบาท เมื่อเงินจากภาครัฐลดน้อยลงในขณะที่ภาคเอกชนประสบกับการปิดกิจการและปัญหาการสร้างงานใหม่⁶⁹

พลเอกชวลิตประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2540 ทำให้รัฐบาลชุดต่อมาภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัยจากพรรคประชาธิปัตย์ ต้องแบกรับความคาดหวังจากประชาชนว่าจะมีความสามารถนำพาประเทศไทยรอดพ้นจากปัญหาได้ดีกว่ารัฐบาลชุดที่แล้ว แต่การบริหารงานภายใต้ข้อจำกัดทั้งปัญหาเศรษฐกิจและข้อจำกัดจากข้อบังคับเข้มงวดของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ที่สืบเนื่องจากรัฐบาลพลเอกชวลิต อีกทั้งการมุ่งแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจภาคการเงิน การธนาคารเป็นหลัก ทำให้ถูกมองว่า **รัฐบาลช่วยเหลือคนรวยละทิ้งคนจน** เห็นได้อย่างชัดเจนจากการมองข้ามข้อเรียกร้องจากภาคประชาชนและการใช้มาตรการแข็งกร้าวกับผู้เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องต่างๆ วิกฤติเศรษฐกิจ ไม่เพียงแต่ทำลายเศรษฐกิจไทยแต่ยังรวมถึง

⁶⁸ บูซอริ ยีหะมะ (2547). นโยบายหาเสียงแนวประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ:การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 71.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

ภาพลักษณ์ การทำงานและผู้นำของพรรคประชาธิปัตย์ แม้ความเป็นจริงพรรคประชาธิปัตย์ประสบความสำเร็จระดับหนึ่งในการพาประเทศรอดพ้นช่วงแรกของปัญหา

ฉะนั้นวิกฤติเศรษฐกิจ การปฏิบัติตามข้อบังคับของกองทุนการเงินระหว่างประเทศและประสิทธิภาพการบริหารงานของรัฐบาลที่ไม่ถูกใจประชาชน ทำให้พรรคประชาธิปัตย์เสียเปรียบพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งครั้งต่อไป พรรคไทยรักไทยอาศัยจุดนี้สร้างความได้เปรียบ

ความโดดเด่นของพรรคไทยรักไทย

ความไม่เท่าเทียมกันอันเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบทรวมถึงบางส่วนของชุมชนเมือง รัฐบาลที่ผ่านมาเกือบทั้งหมดเพิกเฉยกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพวกเขา กล่าวได้ว่าพรรคไทยรักไทยได้รับประโยชน์จากการพัฒนาประเทศที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ทำให้นโยบายส่วนใหญ่ของพรรคเน้นกลุ่มคนยากจนซึ่งต้องการหลุดพ้นจากความจน ความเหลื่อมล้ำ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชนบทมากกว่าการพยายามขยายความเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่เขตเมือง ทั้งหมดเป็นสิ่งที่พรรคการเมืองไทยมองข้ามมาตลอด

พรรคไทยรักไทยทราบความต้องการของประชาชนทุกระดับ แนวนโยบายพรรคต้องการกระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายจากประชาชนและภาครัฐที่ส่งผลให้เศรษฐกิจเติบโตอีกครั้ง การนำเสนอ นโยบายเช่น การจัดตั้งบรรษัทบริหารสินทรัพย์ การพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย 3 ปี การประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทหรือกองทุนหมู่บ้าน จัดเป็นการใช้กลยุทธ์หาเสียงแบบประชานิยม (populist policies) เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ละคะแนนเสียงให้ตรงจุดและสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ทุกคนกำลังเผชิญห้วงเวลานั้น การประชาสัมพันธ์พรรคในฐานะผู้กอบกู้เศรษฐกิจของชาติและเป็นความหวังใหม่จึงเกิดขึ้น

ความสำเร็จในการหาเสียงด้วยนโยบายประชานิยม (populist policies) จะมากน้อย ถ้าอยู่ภายใต้สถานการณ์หรือปัจจัยที่เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองใช้ประโยชน์จากปัญหาที่เกิดขึ้น ฉะนั้นวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ.2540 คือ จุดเปลี่ยนสำคัญของการเมืองไทยซึ่งส่งผลให้พรรคไทยรักไทยเข้ามามีอำนาจทางการเมืองผ่านการอาศัยนโยบายประชานิยมที่แปลกใหม่ หลายนโยบายเอื้อประโยชน์ต่อคนจนในชนบทซึ่งอยู่ในภาคการผลิตที่ไม่เป็นทางการ (Informal sector)⁷⁰ ส่วนมากอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความเหลื่อมล้ำสูงและรายได้ต่ำหากเปรียบเทียบกับภาคอื่น ขณะเดียวกันพรรคพยายามแสดงตนเป็นคู่ตรงข้ามพรรคประชาธิปัตย์คือ เป็นตัวแทน

⁷⁰ ปัจจุบันมีแรงงานนอกระบบ 24.6 ล้านคน จากผู้มีงานทำทั้งสิ้น 39.3 ล้านคน แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกว่า 15.1 ล้านคนหรือ 61.4 % ของแรงงานนอกระบบทั้งหมด ทั้งนี้แรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังไม่ได้รับความคุ้มครองทางสังคมอย่างเป็นระบบสูงกว่า 77.0 % ของแรงงานทั้งหมดในภาคเทียบกับกรุงเทพมหานครแล้วมีเพียง 32.2 % เท่านั้น.

และมุ่งแก้ปัญหาของประชาชนทุกระดับ มิใช่ต้องการช่วยเหลือเฉพาะนักธุรกิจและชนชั้นกลางในเมือง

นอกจากการนำเสนอนโยบาย การนำเสนอผู้นำพรรคคือ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำเนิด การบริหาร การกำหนดทิศทางการเมืองของพรรคและที่สำคัญคือ การสุขภาพลักษณะความเป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ มีความคิดในการบริหารประเทศ ด้วยแนวคิดที่ว่าประเทศเปรียบเสมือนบริษัท ทำให้พรรคมีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ต้องบรรลุคือการฟื้นฟูเศรษฐกิจ กำจัดความยากจนและการคอร์รัปชัน แตกต่างจากพรรคประชาธิปัตย์ที่บริหารล่าช้า อิงกับขั้นตอนของระบบราชการและสมาชิกส่วนใหญ่เป็นนักกฎหมายซึ่งไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาเศรษฐกิจต้องแก้ด้วยนักธุรกิจไม่ใช่ นักกฎหมาย ความโปร่งใสในการบริหารประเทศจนก่อให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ นี่คือนักธุรกิจไทยรักไทยต้องการสื่อกับประชาชนทุกคน

อย่างไรก็ตามการนำเสนอภาพความสำเร็จทางธุรกิจซึ่งมีฐานะร่ำรวยอันดับต้นๆของประเทศ และติดอันดับโลกดูห่างเหินกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่มีฐานะยากจน บ่อยครั้งพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ พยายามนำเสนอภาพลักษณ์ว่า เติบโตจากครอบครัวคนจีนที่ฐานะปานกลางในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยความขยันและตั้งใจทำงานทำให้สามารถเปลี่ยนชีวิตจากเด็กบ้านนอกคนหนึ่งกลายเป็นนักธุรกิจหมื่นล้าน จากภูมิหลังครอบครัวและการเลี้ยงดูมีผลต่อความเข้าใจคนจนว่าเขาต้องการอะไร ฉะนั้นการนำเสนอภาพพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ให้ประชาชนรับรู้ว่าเป็นนักบริหารต้องกระทำร่วมกับการนำเสนอความเป็นคนบ้านนอกที่มีโอกาสสร้างธุรกิจจนเลื่อนสถานะทางสังคมได้ ถ้าบุคคลนั้นมีความสามารถและโอกาส

พรรคไทยรักไทยและพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ มักเน้นย้ำเสมอถึงนโยบายต่างๆสามารถสร้างโอกาสและช่องทางการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรทั้งทุนและความรู้ผ่านการสนับสนุนของรัฐบาล ถ้าพวกเขาได้รับเงินสนับสนุนทางตรงซึ่งพรรคถือว่าต้องทำให้พวกเขาหลุดพ้นจากความยากจน แม้ว่าเจตนาอันนี้จะหวังผลในประเด็นอื่นด้วยก็ตาม

นอกเหนือความโดดเด่นของผู้นำพรรคแล้ว การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของพรรคเกิดจากการรวมตัวกันของนักธุรกิจกลุ่มทุนโทรคมนาคมและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อื่นๆที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากวิกฤติเศรษฐกิจ กลุ่มทุนเหล่านี้ต้องการปกป้องผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนเอง นโยบายต่างๆของรัฐบาลต้องตอบสนองต่อการดำเนินงานและต้องการหยุดยั้งการเข้ามามีอิทธิพลทางเศรษฐกิจของบริษัทต่างชาติที่เข้ามาซื้อกิจการสำคัญของประเทศ การเข้าสู่โลกของการเมืองในฐานะของผู้สมัครซึ่งมีส่วนได้เสียในการกำหนดนโยบายโดยตรง ย่อมดีกว่าการสนับสนุนทางการเงินเบื้องหลังพรรคการเมืองต่างๆ การเข้าร่วมของกลุ่มทุนต่างๆส่งผลให้พรรคไทยรักไทยมีความได้เปรียบ

ด้านการเงินสูงกว่าพรรคการเมืองอื่น เพราะทุนเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อดำเนินกิจกรรมในห้วงเวลาเลือกตั้ง

กลุ่มทุนสื่อสารโทรคมนาคมและอุตสาหกรรมที่เข้าร่วมก่อตั้งพรรคไทยรักไทยล้วนถือครองสินทรัพย์จำนวนมากในตลาดหลักทรัพย์⁷¹ กลุ่มทุนเหล่านี้ต่างมีบทบาทสำคัญเมื่อพรรคไทยรักไทยเป็นรัฐบาล แบ่งได้ 6 กลุ่มคือ 1.กลุ่มธุรกิจโทรคมนาคมประกอบด้วย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร, นายอดิศักดิ์ โพธารามิก กลุ่มบริษัทจีสมิน 2.กลุ่มอุตสาหกรรมบันเทิง - นายประชา มาสินนทร์ กลุ่มบริษัทป๊อปปี้เวิลด์ 3.กลุ่มธุรกิจยานยนต์ - นายสุริยยะ จรุงเรืองกิจ 4.กลุ่มเกษตรกรรม - นายธนิษฐ์ เจียรนวนนท์ กลุ่มบริษัทซีพี 5.กลุ่มอสังหาริมทรัพย์ประกอบด้วย นางสุดารัตน์ เกยุราพันธ์, นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย, นายพินิจ จารุสมบัติ นายวีรชัยและนายอนันต์ อัศวโภคิน กลุ่มบริษัทแลนด์ แอนเฮาส์ 6.กลุ่มธุรกิจก่อสร้างประกอบด้วย นายเสนาะ เทียนทอง, นายสมศักดิ์ เทพสุทิน, นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ

กลุ่มทุนโทรคมนาคมมีความสำคัญมากที่สุดสำหรับพรรคไทยรักไทย เนื่องจากได้รับผลกระทบน้อยที่สุดจากวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ก็อยู่ในกลุ่มนี้และสะสมความมั่งคั่งจนกลายเป็นกลุ่มทุนใหม่แทนที่กลุ่มทุนเก่าซึ่งผูกขาดอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะกลุ่มทุนธนาคารและสถาบันการเงินซึ่งได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง การมีอำนาจทางการเมืองของพรรคไทยรักไทยเกี่ยวข้องกับกลุ่มทุนต่างๆ พร้อมกับอำนาจที่ลดลงของกลุ่มทุนเก่าและพรรคประชาธิปไตยที่แน่นอนนโยบาย การจัดวางแผนและบุคลากรไม่ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยที่มีการแข่งขันสูง

พรรคไทยรักไทยนำเสนอความเป็นพรรคการเมืองที่เชี่ยวชาญด้านการบริหาร มีแนวคิดและการนำเสนอนโยบายโดดเด่นกว่าพรรคการเมืองอื่น ขณะเดียวกันนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้นำพรรคและนโยบายประชานิยมควบคู่ แต่การประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งจนสามารถดำรงตำแหน่งรัฐบาลไม่ใช่เรื่องง่าย ยิ่งพรรคการเมืองก่อตั้งใหม่ความลำบากยิ่งสูงถ้าไม่มีจุดเด่นอื่นทดแทน ดังนั้นการสร้างพรรคการเมืองใหม่ให้เติบโตเร็วที่สุดคือ การดึงอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีโอกาสชนะการเลือกตั้งจากพรรคการเมืองอื่น นักการเมืองกลุ่มนี้มีฐานคะแนนเสียงเดิม พรรคไม่ต้องเสียเวลาเงินทุนเพื่อสร้างบุคคลกรมาก แม้ช่วงเริ่มต้นก่อตั้งพรรคไทยรักไทยพรรคต้องการสร้างการเมืองใหม่ที่มีความเป็นมืออาชีพมิใช่เลือกตั้ง ถ้าพรรคกระทำตามแนวทางเดิมน่าจะไม่มีความเตรียมตัวพร้อมสำหรับการเลือกตั้งที่จะมาถึงอย่างแน่นอน พรรคจึงผกผันระหว่างความใหม่ของนโยบายและสมาชิกใหม่จำนวนหนึ่งที่ไม่เคยมีประสบการณ์ตรงทางการเมืองแต่เคยเป็นผู้บริหาร นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจและการเมือง ส่วนความเก่านั่นคือ การดึงอดีตนักการเมืองเข้าสู่พรรค ทำให้ภาพของพรรคไทยรักไทยดูสับสนกับแนวคิดและความตั้งใจแรกเริ่มที่จะเป็นพรรค

⁷¹ ในปีพ.ศ.2544 ตระกูลเหล่านี้มีมูลค่าทรัพย์สินกว่า 400,000 ล้านบาท หรือคิดเป็น 49.3 % ของรายจ่ายทั้งประเทศ ถ้าคิดรวมสินทรัพย์ทั้งหมดมูลค่ารวมกว่า 500,000 ล้านบาท.

การเมืองน้ำดีไม่เหมือนพรรคการเมืองอื่นซึ่งต้องการเข้าสู่สภาเพื่อตักตวงผลประโยชน์ ถ้าพิจารณาจากส่วนนี้พรรคไทยรักไทยเองก็ไม่ต่างจากพรรคการเมืองอื่นๆในอดีตที่พรรคเคยโจมตี

การเติบโตด้วยวิธีการนี้เป็นหลักประกันเบื้องต้นว่าพรรคจะได้รับที่นั่งในสภาไม่น้อย อีกทางหนึ่งพรรคสามารถขยายมวลชนหน้าใหม่ผ่านเครือข่ายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้น ดังที่ McBride แสดงทัศนะว่า พรรคไทยรักไทยใช้วิธีการซื้อมากกว่าการสร้าง เพราะพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ หัวหน้าพรรคต้องการสร้างทางลัดในการเติบโตและเข้าสู่อำนาจทางการเมืองผ่านการเลือกตั้ง⁷²

ผู้วิจัยมองว่า ช่วงเริ่มต้นก่อร่างพรรค หัวหน้าพรรคมีวัตถุประสงค์ชัดเจนคือ ต้องการชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ พรรคไม่มีทางเลือกอื่นจำต้องสร้างความแตกต่างจากพรรคประชาธิปไตยและพรรคการเมืองอื่นๆ ฉกฉวยโอกาสจากการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจให้เป็นโอกาสจากความเปลี่ยนแปลงของพรรคประชาธิปัตย์ที่ล้มเหลวต่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ฉะนั้นการนำเสนอ นโยบายประชานิยม ผู้นำพรรคและการดึงอดีตนักการเมืองเก่าสู่พรรคคือ ปัจจัยสำคัญของชัยชนะ มองในแง่หลักการและอุดมการณ์แล้วพรรคไทยรักไทยมุ่งหวังชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นสำคัญ จัดว่าเป็นพรรคฉวยโอกาส(opportunist party) มากกว่าพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ (ideological party)

รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2540 กับการเติบโตของพรรคไทยรักไทย

รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างซึ่งมีตัวแทนจากทุกจังหวัด เนื้อหารัฐธรรมนูญต้องการตรวจสอบการทำงานภาครัฐเพื่อป้องกันการทุจริตยึดหลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและแบ่งสรรตัวแทนประชาชนที่มาจาก การเลือกตั้งออกเป็น 3 ประเภทคือ สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ นอกจากนี้ยังจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) จัดการเลือกตั้งแทนกระทรวงมหาดไทยเพื่อกำจัดความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับข้าราชการที่มีหน้าที่ระหว่งการเลือกตั้ง

สิ่งที่น่าสนใจคือ รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผลโดยตรงต่อการขึ้นสู่อำนาจของพรรคไทยรักไทยและ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณกล่าวคือ จุดประสงค์สำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ต้องการสร้างพรรคการเมืองขนาดใหญ่ให้มีจำนวนน้อยเพื่อให้การเมืองในระบอบรัฐสภา มีเสถียรภาพจากการปกครองโดยรัฐบาลที่มาจากเสียงส่วนใหญ่ของสภาคล้ายประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ทั้งสองประเทศมีระบบพรรคการเมืองสองพรรคใหญ่ที่มีความเข้มแข็ง ระบบสองพรรคการเมืองนอกจากความมีเสถียรภาพแล้ว ยังช่วยป้องกันการแทรกแซงการบริหารจากทหาร ลดโอกาสการเข้ามาของผู้มีอิทธิพลระดับ

⁷² McBride, E. (2002). A Survey of Thailand. *The economist*.

ท้องถิ่นที่นักวิชาการจำนวนมากมองว่าเป็นสาเหตุความล้มเหลวทางการเมืองไทยและการใช้เงินเพื่อ
ก้าวสู่อำนาจ⁷³

เพื่อบรรลุมิติวัตถุประสงค์ข้างต้นรัฐธรรมนูญบัญญัติให้เปลี่ยนระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรแบบแบ่งเขตจากเขตเดียวหลายคน (multi - member district) ระบบนี้ ผู้มีคะแนนมาก
ที่สุด 3 อันดับแรกจะได้รับเลือก ถ้าเป็นเขตเลือกตั้งขนาดเล็กผู้ที่ได้รับเลือกต้องได้คะแนนมากที่สุด
จำนวน 1 - 2 คนแล้วแต่ขนาดเขตเลือกตั้ง⁷⁴ การแบ่งเขตเลือกตั้งเช่นนี้ทำให้ การแข่งขันระหว่าง
ตัวบุคคลและพรรคไม่รุนแรงมาก บ่อยครั้งมีการสมยอมกันระหว่างผู้สมัครต่างพรรค ทำให้การแข่งขัน
ไม่รุนแรง ส่งผลให้ไม่ต้องใช้เงินทุนการหาเสียงมากเกินไป การเปลี่ยนไปสู่ระบบเขตเดียวเบอร์เดียว
(single - member district) จุดประสงค์ต้องการให้ผู้ลงคะแนนเลือกตั้งมีความผูกพันกับผู้สมัคร
ระบบนี้ทำให้การแข่งขันรุนแรงมากกว่าระบบเดิม ผู้สมัครมีความจำเป็นต้องเลือกพรรคการเมืองที่มี
โอกาสชนะการเลือกตั้งมากที่สุดในเขตเลือกตั้งนั้น ประเด็นนี้อาจเป็นปัจจัยดึงดูดผู้สมัครให้เข้าสังกัด
พรรคการเมืองใหญ่หรือพรรคการเมืองที่ชื่อเสียง ถ้าพิจารณาปัจจัยแห่งทุนทรัพย์ที่ต้องใช้รณรงค์หา
เสียงเลือกตั้งหรือหัวหน้าพรรคที่มีชื่อเสียงและคุณภาพของสมาชิกพรรค พรรคการเมืองขนาดใหญ่
ได้เปรียบพรรคการเมืองขนาดกลางและขนาดเล็ก⁷⁵

ส่วนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อ (party list/PR) ใช้ประเทศเป็น
เขตเลือกตั้ง พรรคการเมืองใดได้คะแนนเสียงรวมทั้งประเทศต่ำกว่า 5 % ของจำนวนผู้ไปใช้สิทธิ
ทั้งหมด พรรคการเมืองนั้นจะไม่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในสภา เงื่อนไขนี้เอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมือง
ขนาดใหญ่มากกว่าพรรคการเมืองขนาดเล็กซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลดจำนวนพรรค
การเมืองที่ประกอบกันเป็นรัฐบาล ผลสุดท้ายอาจนำไปสู่การเกิดพรรคการเมืองขนาดใหญ่สองพรรค
ถ่วงดุลอำนาจกัน ระบบนี้ต้องการให้ผู้ลงคะแนนเลือกตั้งพิจารณาพรรคการเมืองจากนโยบายมากกว่า
ตัวบุคคล การรณรงค์หาเสียงเพื่อไม่ให้คะแนนรวมของพรรคต่ำกว่า 5 % ต้องใช้เงินทุนมหาศาลใน
การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง พรรคการเมืองขนาดใหญ่หรือพรรคที่มีทุนทรัพย์ปริมาณมากเช่นพรรค
ไทยรักไทยจึงได้เปรียบ

ปัจจัยเหล่านี้ทำให้พรรคไทยรักไทย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตรและกลุ่มทุนขนาดใหญ่สามารถ
เข้ามามีบทบาททางการเมืองได้โดยตรงในเวลาอันสั้น พวกเขาไม่จำเป็นต้องสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง
พรรคการเมืองแค่นั่นเองเป็นผู้เข้าร่วมเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางธุรกิจและอำนาจการเมือง

⁷³ มาตรา 107 (3) บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้ที่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร - สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า เว้นแต่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา.

⁷⁴ Ake Tangsupvattana. (2011). "Political -Institutional Changes and De-democratization in Thailand." Retrieved 30 May 2014, from <http://www.scribd.com/doc/56296379/Political-Institutional-Changes-and-De-democratization-in-Thailand>. pp. 9.

⁷⁵ บุชอร์ ยีหมะ (2547). นโยบายหาเสียงแนวประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ:การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า108.

ความสำเร็จของนโยบายประชานิยม

หลังจากวิกฤติเศรษฐกิจพ.ศ. 2540 กลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กได้รับผลกระทบจำนวนมาก นอกจากนี้ชาวบ้านที่ยากจนก็ได้รับผลกระทบโดยตรงเช่นกัน พรรคไทยรักไทยเล็งเห็นถึงการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ ทำให้พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ นำ Italian model มาประยุกต์ใช้กำหนดนโยบายประชานิยมซึ่งประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีทันสมัย⁷⁶ ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็กจะได้รับการสนับสนุนเงินทุน ความรู้และการจัดการจากรัฐบาล อีกทั้งยังช่วยกำจัดหนี้เสียออกจากระบบเศรษฐกิจอีกด้วย นโยบายหลักๆที่สำคัญของพรรคมุ่งเน้นกลุ่มคนภาคเศรษฐกิจนอกระบบ (informal sector) ที่ปัจจุบันมีจำนวนมากถึง 62.2% ของแรงงานทั้งหมด (39.6 ล้านคน)⁷⁷ หลังเกิดวิกฤติกลุ่มคนเหล่านี้กลายเป็นคนยากจนเพิ่มขึ้นอีก 3.3 ล้านคน พวกเขาส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความยากจนมากที่สุด เมื่อดูรายได้ของคนกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีรายได้เฉลี่ย 29,425 บาทต่อเดือน แต่คนแม่ฮ่องสอนมีรายได้เพียง 6,181 บาทต่อเดือน⁷⁸ คนกรุงเทพมหานครอยู่ภายใต้เส้นความยากจน 2 % ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 17 % และภาคเหนือ 16%⁷⁹

พรรคไทยรักไทยจึงประกาศสงครามกับความยากจน โดยสัญญาว่าจะเพิ่มรายได้ สร้างการจ้างงานให้มากขึ้น สร้างหลักประกันชีวิตขั้นพื้นฐานผ่านการนำเสนอประชานิยม นโยบายเหล่านี้ถูกคาดหวังว่าจะทำให้ชีวิตของพวกเขาดีขึ้นและหลุดพ้นจากความยากจน จนกระทั่งสามารถเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้นตามความสามารถและโอกาสจากรัฐบาลที่มองเห็นความสำคัญและการดำรงอยู่ของพวกเขา แน่ใจว่านโยบายทั้งหมดจะถูกปฏิบัติได้ พรรคไทยรักไทยต้องได้รับเลือกเป็นรัฐบาล

เพื่อให้เข้าใจการทำงานของนโยบายประชานิยม ก่อนอื่นต้องทราบลักษณะการทำงานของระบบเศรษฐกิจในมุมมองของพรรคไทยรักไทยเสียก่อนนั่นคือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาทวิวิถี (Dual – track Development Strategy) แบ่งได้ 2 ส่วนคือ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบเปิด (outward orientation) คือ การสร้างเสถียรภาพทางการเงินแก่ภาคธนาคาร โดยให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ไทย (TAMC) บริหารสินทรัพย์เช่น หนี้เสียจากธนาคารภาครัฐหรือภาคเอกชน ถือเป็นจัดการความเสี่ยงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

⁷⁶ Pasuk Phongpaichit and Chris Baker. (2003). "PLUTO-POPULISM IN THAILAND: BUSINESS REMAKING POLITICS." Retrieved 26 March 2013, from <http://pioneer.chula.ac.th/~ppasuk/plutopopulism.pdf>. pp. 5 .

⁷⁷ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555). การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ.2555 กรุงเทพฯ, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. หน้า 6.

⁷⁸ United Nations Development Programme. (2007). "Thailand Human Development Report 2007 " Retrieved 13 May 2013, from

<http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/Rio20/images/Sufficiency%20Economy%20and%20Human%20Development.pdf>. 117.

⁷⁹ Ibid.: 9.

การพัฒนาระดับรากหญ้า (grass-root development) คือ การให้ความช่วยเหลือกลุ่มคน รายได้น้อยเช่น กลุ่มแรงงานนอกระบบ นโยบายพรรคไทยรักไทยต้องการดึงคะแนนเสียงจากคนกลุ่ม นี้ด้วยนโยบายกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้าน , 30 บาทรักษาทุกโรค, ผลิตภัณฑ์ OTOP เป็นต้น

ทั้งสองส่วนต่างต้องการกระตุ้นการเติบโตเศรษฐกิจ โดยการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนรายจ่ายให้ คนจนใช้จ่ายมากขึ้น เมื่อการใช้จ่ายสูงขึ้นก็จะเกิดการหมุนเวียนของเงินในระบบ รัฐบาลสามารถ กระตุ้นการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติได้⁸⁰

พรรคไทยรักไทยเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ การที่เขาตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองใดพรรค การเมืองหนึ่งมีหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้อง อยู่ที่ผู้ลงคะแนนจะให้ความสำคัญในปัจจัยอะไร ถ้าพรรค การเมืองมีนโยบายตอบสนองความต้องการหรือสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น โอกาสที่ พรรคนั้นจะได้รับเลือกย่อมมีสูงกว่าพรรคการเมืองที่มีนโยบายและความสามารถในการจัดการกับ ปัญหาที่ต่ำกว่าหรือไม่มีประสิทธิภาพ การกำหนดนโยบายของพรรคที่ครอบคลุมผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ทุกระดับตั้งแต่กลุ่มทุนขนาดใหญ่จนถึงผู้มีความเป็นอยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจน (poverty line) และ หลายนโยบายมีความใหม่และช่วยบรรเทาความลำบากในการดำรงชีวิตภายใต้วิกฤติซึ่งเสี่ยงต่อการตก งาน การล้มละลายหรือการเริ่มต้นธุรกิจใหม่ นโยบายของพรรคมีลักษณะประชานิยมคือ การวาง กลยุทธ์เพื่อนำพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งครั้งนี้ การจะได้รับความไว้วางใจจากประชาชน โดยเฉพาะพรรคที่เกิดใหม่เป็นเรื่องยาก พรรคจึงต้องสร้างความนิยมทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทซึ่ง จะกลายเป็นฐานคะแนนเสียงสำคัญของพรรคในอนาคต การทำให้พรรคเป็นส่วนหนึ่งใน ชีวิตประจำวันผ่านการโฆษณาตามสื่อต่างๆถือเป็นข้อได้เปรียบพรรคอื่น เพราะหัวหน้าพรรคและ สมาชิกสำคัญต่างเป็นเจ้าของสื่อหลักของประเทศและมีเงินทุนมหาศาล ขณะเดียวกันนโยบายถูกใช้ เป็นสื่อกลางในการติดต่อกันระหว่างพรรคกับผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ฉะนั้นนโยบายของพรรคนอกจากเป็น ช่องทางสื่อสารแล้วยังใช้ทำลายความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ของสังคมชนบท เพื่อให้พรรคไทยรัก ไทยทำหน้าที่แทนผ่านนโยบาย

นโยบายหลักของพรรคอย่างกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้าน การพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย นโยบายประกันสุขภาพแห่งชาติ 30 บาทรักษาทุกโรคคือ การนำเงินอัดฉีดหมู่บ้านโดยตรงเพื่อให้ ชาวบ้านสามารถบริหารงบประมาณเอง หลังจากพรรคไทยรักไทยดำรงตำแหน่งรัฐบาลพรรคเร่ง ดำเนินนโยบายต่างๆทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายข้างต้นซึ่งเปรียบเสมือนอาวุธลับของพรรค อีกทั้งแสดงถึงความเหนือชั้นของการบริหารที่แตกต่างจากพรรคประชาธิปัตย์คือ พรรคไทยรักไทย สามารถดำเนินนโยบายตามที่หาเสียงได้ทันทีไม่ต้องรอรอบการพิจารณาทางกฎหมายที่เข้มงวด และเสียเวลา

⁸⁰ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2547). "ทักษิโณมิกส์ (Thaksinomics)." 30 ตุลาคม 2556, from <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9470000090390>.

ความสำเร็จในการปฏิบัติตามแนวนโยบายทำให้อิทธิพลของเจ้าพ่อท้องถิ่นลดลงมาก แม้ว่าพรรคไทยรักไทยต้องการสร้างพรรคโดยทำลายระบบอุปถัมภ์ดั้งเดิมในชนบท อย่างไรก็ตามพรรคกลับดึงผู้มีอิทธิพลเหล่านั้นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในฐานะสมาชิกเพื่อขยายฐานคะแนนเสียง อาจกล่าวได้ว่าการกำจัดคนกลุ่มนี้ให้หมดเป็นไปได้ยาก การลดทอนอำนาจของพวกเขาและการดึงมาเป็นพวก ส่งผลให้พรรคสามารถควบคุมคนเหล่านี้และใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสมาชิกพรรค ฐานคะแนนเสียงต่างๆและนโยบายที่เป็นช่องทางติดต่อของชาวบ้าน ส่งผลให้ผู้มีอิทธิพลดั้งเดิมกลายเป็นส่วนหนึ่งของพรรคซึ่งไม่มีอำนาจเต็มเหมือนอย่างในอดีต

ดังนั้นบริบทการพัฒนาประเทศไทยที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ นโยบายของพรรคการเมืองมุ่งสนองความเติบโตของกลุ่มธุรกิจและชนชั้นนำ ความล้มเหลวของภาครัฐและพรรคประชาธิปัตย์ในการแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจพ.ศ.2540 ทั้งหมดทำให้พรรคไทยรักไทยอาศัยจุดอ่อนดังกล่าวสร้างความได้เปรียบ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเลือกตั้งที่จะมาถึง ด้วยการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อนและวางยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ความยากจน คุณภาพชีวิต ขณะเดียวกันก็มุ่งสร้างประเทศให้ก้าวไปข้างหน้าผ่านการวางพื้นฐานเศรษฐกิจภายในประเทศสู่การเติบโตอย่างรู้ทันและอยู่รอดในระบบทุนนิยมโลกที่มีการแข่งขันสูง ประกอบกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เอื้อต่อการเข้ามามีอำนาจของพรรคไทยรักไทยและการดึงอดีตนักการเมืองเข้าสู่พรรค ทำให้พรรคไทยรักไทยใช้เวลาไม่นานในการพัฒนาสู่พรรคการเมืองที่มีศักยภาพพร้อมลงสมัครชิงชัยในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคไทยรักไทยได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 248 คนแบ่งเป็นระบบแบ่งเขตเลือกตั้ง 200 คนและระบบบัญชีรายชื่อ 48คน ชายเพียง 3 ที่นั่งจะได้ครองเสียงข้างมากในสภา ภายหลังพรรคเสรีธรรมและพรรคความหวังใหม่เข้าร่วมกับพรรคไทยรักไทยส่งผลให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 286 คนซึ่งเพียงพอจัดตั้งรัฐบาลเสียงข้างมากภายใต้การบริหารงานของพรรคไทยรักไทย⁸¹ ส่วนคู่แข่งสำคัญคือ พรรคประชาธิปัตย์ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 128 คน⁸² ผลการเลือกตั้งแสดงถึงความไม่ไว้วางใจพรรคประชาธิปัตย์ พรรคไทยรักไทยได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนจากแนวทางการนำเสนอการบริหารจัดการประเทศด้วยการนำวิสัยทัศน์และบริหารแบบธุรกิจมาใช้ การนำเสนอและประชาสัมพันธ์นโยบายที่แปลกใหม่ ผู้นำพรรคซึ่งมีบุคลิกโดดเด่นและสมาชิกพรรคซึ่งเป็นทั้งนักการเมืองหน้าเก่าและหน้าใหม่ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ทางการเมืองแต่เป็นที่รู้จักในวงวิชาการและภาคเอกชน ทำให้พรรคไทยรักไทยประสบความสำเร็จในการเลือกตั้ง

⁸¹ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตพรรคไทยรักไทยได้คะแนน 32.14 % ของคะแนนเลือกตั้งหรือคิดเป็นครึ่งหนึ่งของที่นั่งในสภาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบนี้ สิ่งที่น่าสนใจคือ มีเพียง 5 พรรคการเมืองเท่านั้นที่ได้รับเลือกในระบบบัญชีรายชื่อคือ พรรคไทยรักไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย พรรคความหวังใหม่และพรรคชาติพัฒนา.

⁸² แบ่งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต 97 คนและระบบบัญชีรายชื่อ 31 คน.

นโยบายหาเสียงของพรรคไทยรักไทยดังต่อไปนี้มีความสำคัญซึ่งนำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้ง และเป็นฐานรากของนโยบายของพรรคในอนาคตรวมถึงพรรคการเมืองอื่นๆ ที่พยายามวาง แนวนโยบายลักษณะเดียวกันคือ นโยบายประชานิยม

นโยบายประกันสุขภาพแห่งชาติ 30 บาทรักษาทุกโรค

นโยบายนี้มีความโดดเด่นมากที่สุด เมื่อพรรคไทยรักไทยดำรงตำแหน่งรัฐบาล ทางพรรคเร่ง ดำเนินนโยบายตามที่หาเสียงทันที นโยบายนี้มีจุดประสงค์ต้องการให้ความช่วยเหลือคนยากจนทั้งใน เขตชนบทและเขตเมืองให้เข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่มีมาตรฐานอย่างเท่าเทียม นโยบาย แบ่งได้ 3 ส่วนคือ 1.ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจ - ครอบคลุมข้าราชการ และลูกจ้างของรัฐมากกว่า 7 ล้านคน 2.ระบบประกันสังคม - ครอบคลุมผู้ประกอบการรายย่อยนอก ภาคการเกษตรกว่า 10 ล้านคน 3.ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า - ครอบคลุมประชากร 45.7 ล้านคน⁸³

ผลที่ตามมาหลังจากใช้นโยบายประกันสุขภาพแห่งชาติ 30 บาทรักษาทุกโรคทำให้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 ประชากรไทยทุกคนได้รับความคุ้มครองหรือหลักประกันทางสุขภาพทุกคน ทำให้ไม่ เพียงแต่ผู้ยากจนเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากนโยบายนี้ ชนชั้นกลางก็ได้รับประโยชน์เช่นกัน พวกเขา ไม่ต้องจ่ายค่ารักษายาบาลจำนวนมากแก่โรงพยาบาลเอกชน จำนวนการใช้บริการของประชาชนใน ระบบนี้เพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากคนไข้วัยเด็กและวัยสูงอายุ⁸⁴ ที่สำคัญนโยบายนี้ทำให้คนยากจนในประเทศ ไทยประหยัดค่าใช้จ่ายในการรักษายาบาลปีละ 10,634 ล้านบาท⁸⁵

ระหว่างพ.ศ.2544 – 2545 เป็นช่วงเวลาเริ่มต้นใช้นโยบายประชาชนลดค่าใช้จ่ายด้านการ รักษาพยาบาลลงประมาณ 8,178 บาทถึง 9,432 บาทต่อปี ช่วยให้ประชาชนมีกำลังซื้อและนำเงินใช้ จ่ายในส่วนที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ผลข้างเคียงของนโยบายนี้ทำให้จำนวนประชากรที่อยู่ใต้เส้น ความยากจนลดลงกว่า 300,000 คนจากจำนวนเดิม 6.1 ล้านคนในพ.ศ.2549⁸⁶ สิ่งที่ไม่อาจมองข้าม ได้คือ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามนโยบายต้องใช้ปริมาณเงินมหาศาล รัฐบาลจำเป็นต้องนำรายได้จาก การเก็บภาษีทั่วไปซึ่งผู้ที่มีรายได้มากต้องเสียภาษีในรูปภาษีต่างๆ เพราะผู้ใช้บริการจากนโยบายนี้มัก เป็นคนยากจนในภาคเกษตรกรรม ผู้มีฐานะเศรษฐกิจดีมักใช้บริการคลินิกหรือโรงพยาบาลเอกชน มากกว่า ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการกระจายรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ อย่างไรก็ตาม เรื่องคุณภาพการให้บริการและยายังไม่มีมาตรฐานที่ดี เมื่อเปรียบเทียบคุณภาพกับการใช้บริการ ปกติหรือโรงพยาบาลเอกชน

⁸³ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ของประเทศไทย ปี 2554. กรุงเทพฯ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. หน้า 3-12.

⁸⁴ จำนวนคนไข้ที่ใช้บริการโรงพยาบาลเพิ่มจาก 19 ล้านคนในพ.ศ.2544 เป็น 36.7 ล้านคนพ.ศ.2546 และ 46.2 ล้านคนในพ.ศ.2547.

⁸⁵ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2550). ทักษิณา-ประชานิยม. กรุงเทพฯ, มติชน. หน้า 135.

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136.

นโยบายกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท

นโยบายนี้เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของพรรคไทยรักไทยที่รับแรงดำเนินการทันที⁸⁷ นโยบายนี้ได้รับแนวคิดจากธนาคารกรามีน (Grameen bank) ซึ่งให้บริการสินเชื่อรายย่อย (microfinance) จุดประสงค์ต้องการกระตุ้นการเติบโตเศรษฐกิจภายในประเทศด้วยการสร้างรายได้แก่ประชาชนให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่าย เนื่องจากการเข้าถึงเงินทุนเป็นปัญหาใหญ่ของผู้มีรายได้น้อย การมอบเงินให้หมู่บ้านละ 1 ล้านบาทที่ผ่านหลักเกณฑ์เบื้องต้นจะช่วยให้ชาวบ้านมีความคิดริเริ่ม ฝึกฝนการบริหารเงินเพื่อทราบพื้นฐานการเป็นผู้ประกอบการ ทักษะ การเขียนบริหารโครงการที่คิดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของหมู่บ้านผ่านการตัดสินใจร่วมกัน ช่วยลดการอพยพไปหางานทำในเมืองใหญ่เพราะเกิดการสร้างงานในพื้นที่ เปรียบเทียบกับโครงการให้ความช่วยเหลือประชาชน (มियाชวา) ของรัฐบาลพรรคประชาธิปไตยที่ประสบความสำเร็จไม่ก่อให้เกิดการสร้างงาน องค์กรความรู้และทักษะ

รัฐบาลใช้งบประมาณในนโยบายนี้มากกว่า 59,400 ล้านบาทหรือ 1.5 % ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ในพ.ศ.2544 ปีแรกของการใช้นโยบายงบประมาณเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากจำนวนหมู่บ้านและผู้เข้าร่วมโครงการมากกว่า 18 ล้านคนจากจำนวน 78,000 หมู่บ้าน (ตั้งแต่พ.ศ.2544 - 2549) ส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึง 46.9 – 49.9 % ส่วนภาคใต้ฐานคะแนนเสียงสำคัญของพรรคประชาธิปัตย์มีเพียง 9.8 – 9.9 % เท่านั้น ขณะที่ชุมชนต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร 26 %⁸⁸ พิจารณาได้ว่ากลุ่มคนที่ได้รับประโยชน์จากนโยบายกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาทเกือบทั้งหมดอยู่ในเขตชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ

นโยบายวิสาหกิจชุมชน (OTOP)

นโยบายนี้สนับสนุนให้ชาวบ้านผลิตสินค้าจากวัสดุหรือภูมิปัญญาชาวบ้านท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นหรือแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อส่งออกสู่ลูกค้าภายในประเทศและต่างประเทศ เชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นเข้ากับเศรษฐกิจต่างประเทศเพื่อสอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เข้าสู่วิถีชีวิตและมีผลกระทบต่อการค้าของชาวบ้าน ทำให้พวกเขาได้รับประโยชน์จากระบบทุนนิยมมิใช่อยู่ในสถานะเสียเปรียบจากการตั้งรับ พวกเขาสามารถเพิ่มขึ้น สร้างงานและรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งสำคัญอีกประการคือ พวกเขาสามารถพึ่งพาตนเอง พัฒนาทักษะด้านการจัดสรรทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความคิดสร้างสรรค์และสร้างผู้ประกอบการรายย่อยให้เกิดขึ้น ทำให้พวกเขาสามารถสร้างฐานะของตนเอง โดยรัฐบาลสนับสนุนเงินลงทุน เทคโนโลยี ความรู้ที่

⁸⁷ ตั้งแต่พ.ศ.2544 – 2548 รัฐบาลจ่ายเงินให้หมู่บ้าน 99.1 % ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด (78,000 หมู่บ้าน) เป็นจำนวนเงิน 259 พันล้านบาท.

⁸⁸ Worawan Chandoevit and Bawornpan Ashakul. (2007). "The Impact of the Village Fund on Rural Households." Retrieved 28 March 2013, from http://tdri.or.th/archives/download/quarterly/text/j08_2.pdf:11.

เกี่ยวข้องและหาตลาดรองรับสินค้า จะเห็นได้ว่านโยบายนี้เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้าน ลักษณะการทำงาน วัตถุประสงค์และผลลัพธ์จึงคล้ายคลึงกัน

กรมพัฒนาชุมชนมีหน้าที่หลักดูแลการประชาสัมพันธ์และหาตลาดแก่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เหล่านี้ งานแสดงสินค้าสำคัญหลายครั้งหรือเวทีการประชุมทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศต้องนำเสนอผลิตภัณฑ์ของแต่ละท้องถิ่น ผู้ประกอบการไม่ต้องเสียค่าเช่า ค่าประชาสัมพันธ์และได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าต่างๆ ผลที่ตามมาคือ พวกเขาเป็นเจ้าของกิจการง่ายขึ้น รายได้และการสร้างงานมากขึ้น ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2545 ตำบล 6,822 แห่งเข้าร่วมโครงการนี้ ยอดขายผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 200 ล้านบาทปีพ.ศ.2544 เป็น 19,027 ล้านบาทในปีพ.ศ.2545 พอถึงพ.ศ.2548 ยอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นเป็น 50,000 ล้านบาท⁸⁹ นอกจากนี้อัตราการออกไปหางานทำในเมืองลดลงเพราะเกิดการสร้างงานในหมู่บ้าน

นโยบายวิสาหกิจชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในชนบทที่ถูกทอดทิ้ง โดยกระตุ้นให้เกิดการสร้างงาน การบริโภคเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่กำลังตกต่ำให้กลับมาเฟื่องฟูอีกครั้งซึ่งการเติบโตของภาคธนาคารและอุตสาหกรรมตกต่ำลงไปมาก ผลโดยตรงของนโยบายนี้ยังช่วยสร้างผู้ประกอบการหน้าใหม่ เกิดความรักท้องถิ่นด้วยการนำเสนอเอกลักษณ์ของวัฒนธรรม ทรัพยากรแปรรูปสู่การพาณิชย์ ขณะเดียวกันช่วยลดการอพยพเข้ามาขายแรงงานในเมืองใหญ่ซึ่งอัตราจ้างงานไม่เพียงพอต่อความต้องการ ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่การเกิดเมืองโตเดี่ยวและปัญหาคุณภาพชีวิตของคนในเมือง

นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย 3 ปี

เกษตรกรจำนวนมากได้รับผลกระทบทางตรงต่อวิกฤตเศรษฐกิจ แต่ไม่ใช่ครั้งแรกที่พวกเขาได้รับผลกระทบ การพัฒนาประเทศที่ทอดทิ้งภาคการเกษตรทั้งการพัฒนากรรมวิธีการเพาะปลูก การชลประทาน การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเกษตรยังไม่เพียงพอเพิ่มอัตราการผลิตต่อไร่ ความรู้ด้านการรวมกลุ่มเพื่อต่อรองกับพ่อค้าคนกลางหรือรัฐบาลมีไม่มาก ฉะนั้นเกษตรกรต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนของราคาพืชผลตามกลไกราคา การถูกกดขี่จากพ่อค้าคนกลาง ภัยพิบัติจากธรรมชาติ คุณภาพของผลผลิตและที่สำคัญเกษตรกรจำนวนมากไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง⁹⁰ ส่งผลให้เกษตรกรจำนวนมากต้องตกเป็นหนี้รายวันท้องถิ่นหรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ พรรคไทยรักไทยมองเห็นปัญหานี้เพื่อให้เกษตรกรหลุดพ้นจากการเป็นหนี้และช่วยสร้างกลุ่มผู้บริโภครายใหม่ขนาดใหญ่ นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย 3 ปีจึงเกิดขึ้น

⁸⁹ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2550). ทักษิณา-ประชานิยม. กรุงเทพฯ, มติชน. หน้า 135.

⁹⁰ ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปีพ.ศ.2554 พบว่า ครัวเรือนที่ถือครองทำการเกษตรมีจำนวนทั้งหมด 1.2 ล้านครัวเรือน ในจำนวนนี้เป็นครัวเรือนยากจนมากกว่า 2.8 แสนครัวเรือน (มากกว่า 1.1 ล้านคน) และข้อมูลจากศูนย์อำนวยการต่อสู้เอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.) ในปีพ.ศ. 2547 รายงานว่ามีผู้ไม่มีที่ดินทำกินจำนวน 889,279 ราย มีที่ดินทำกินแต่ไม่เพียงพอจำนวน 517,213 ราย มีที่ดินแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ 811,279 ราย

นโยบายนี้เกษตรกรไม่ต้องชำระหนี้เป็นเวลา 3 ปี ไม่มีการเพิ่มดอกเบี้ยสำหรับเงินต้นที่เป็นหนี้ เพื่อลดภาระหนี้สิน ขณะเดียวกันช่วยลดการเกิดหนี้เสียซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางการเงินแก่ธนาคาร หลังจากพรรคไทยรักไทยเป็นรัฐบาล ปัญหาหนี้สินเกษตรกรได้รับการบรรเทา อีกทั้งรัฐบาลปรับปรุงการดำเนินงานภาคการเกษตรควบคู่กับการกระตุ้นเศรษฐกิจจากหมู่บ้านนโยบายทั้งสามเข้าด้วยกัน เพราะประชากรยากจนจำนวนมากอยู่ในภาคเกษตรกรรมหนึ่งในภาคการผลิตที่ไม่เป็นทางการ (informal sector) ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของนโยบาย กลุ่มคนเหล่านี้เป็นฐานคะแนนเสียงสำคัญของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งครั้งหน้า

จุดเด่นของนโยบายต่างๆของพรรคไทยรักไทยมีร่วมกันคือ การให้ความสำคัญต่อการสร้างระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนเขตชนบทให้ดีขึ้น ด้วยการใช้นโยบายเป็นตัวสร้างหรือให้โอกาสให้คนกลุ่มนี้สามารถมีรายได้มากขึ้น เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตน้อยลง เข้าถึงเงินทุนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างฐานะ เมื่อพวกเขามีความเป็นอยู่ที่ดีก็จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในสังคมระหว่างคนรวยกับคนจนและระหว่างเมืองกับชนบทให้น้อยลง อีกทั้งช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการใช้จ่าย การจ้างงานอีกด้วย ความสำเร็จของพรรคไทยรักไทยที่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจมีแนวโน้มดีขึ้น นโยบายที่หาเสียงได้ผลตอบรับที่ดีปฏิบัติได้จริงและรวดเร็ว พรรคไทยรักไทยจึงเป็นพรรคการเมืองแรกที่มาจากการเลือกตั้งอยู่ครบวาระ 4 ปีและได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปอีกครั้งเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 โดยได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 377 คน แบ่งเป็นระบบแบ่งเขตเลือกตั้ง 310 คน⁹¹ และระบบบัญชีรายชื่อ 67 คน⁹² สิ่งที่น่าสนใจคือ มีพรรคการเมือง 4 พรรคเท่านั้นที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกได้แก่ พรรคไทยรักไทย 377 คน พรรคประชาธิปัตย์ 96 คน พรรคชาติไทย 25 คนและพรรคมหาชน 2 คน ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งพรรคใช้คำขวัญ “4ปีซ่อม 4 ปี สร้าง” แสดงถึงความต้องการสานต่อนโยบายเดิมและสร้างนโยบายใหม่ อาจกล่าวได้ว่าพรรคไม่มีนโยบายโดดเด่นเหมือนกับนโยบายหาเสียงครั้งที่แล้ว แต่พรรคต้องการสานต่อนโยบายเดิมที่ประสบความสำเร็จเป็นสำคัญ

ผลสะท้อนจากชัยชนะของพรรคไทยรักไทย

ความสำเร็จของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งทั่วไป ฐานคะแนนเสียงหลักอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ⁹³ พวกเขาได้รับประโยชน์จากนโยบายของพรรคไทยรักไทยมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น พรรคการเมืองใดนำเสนอนโยบายครอบคลุมฐานคะแนนเสียงจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มคนยากจนหรือชนชั้นกลางระดับล่างซึ่งมีจำนวนมากที่สุด พรรคการเมืองนั้นมี

⁹¹ คิดเป็นร้อยละ 61 หรือร้อยละ 77.5 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบนี้.

⁹² สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อมีพรรคการเมืองเพียง 3 พรรคเท่านั้นคือ พรรคไทยรักไทย 67 คน พรรคประชาธิปัตย์ 26 คนและพรรคชาติไทย 7 คน.

⁹³ จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือมีจำนวนทั้งสิ้น 123 คน จาก 214 คนในการเลือกตั้งปี พ.ศ.2544 และเพิ่มจำนวนสูงขึ้นเป็น 197 คน จาก 212 คนในปีพ.ศ.2548.

โอกาสได้คะแนนเสียงมาก แต่นโยบายที่ผ่านมาในอดีตต้องตอบสนองความต้องการของประชาชน และมีผลงานประจักษ์ต่อคนจำนวนมาก

พรรคไทยรักไทยทำให้นโยบายของพรรคการเมืองมีความสำคัญในการเลือกตั้ง โดยมีประชาชนเป็นจุดศูนย์กลางในการกำหนดนโยบาย พรรคการเมืองไทยในอดีตไม่ให้ความสำคัญต่อนโยบาย ถ้าจะชนะการเลือกตั้งพรรคการเมืองต้องประสานกับหัวคะแนน ผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น เนื่องจากตั้งแต่ประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ความเจริญกระจายสู่ภูมิภาคต่างๆรองรับการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจไทยซึ่งถูกผนวกเข้ากับระบบตลาดโลก ความเป็นเมืองเกิดขึ้นในหัวเมืองใหญ่ของแต่ละภูมิภาคส่งผลให้ทุนมิได้กระจุกตัวอยู่ที่กรุงเทพมหานครอีกต่อไป นักธุรกิจรุ่นใหม่ในต่างจังหวัดและผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นเริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมือง ตั้งแต่พ.ศ.2518 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่า 80 % มาจากต่างจังหวัด สวนทางกับบทบาทของนักธุรกิจและชนชั้นนำของกรุงเทพที่บทบาททางการเมืองเริ่มน้อยลง ส่งผลให้พรรคการเมืองขนาดใหญ่อย่างพรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทยและพรรคกิจสังคมเริ่มเปิดรับนักธุรกิจจากต่างจังหวัด ฉะนั้นระบบหัวคะแนนจึงมีความสำคัญต่อชัยชนะของพรรคการเมือง อีกทั้งผู้สมัครส่วนใหญ่เป็นผู้มีฐานะดีหรือมีอิทธิพลภายในท้องถิ่นหรือจังหวัดต่างใช้ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์แปรเปลี่ยนความช่วยเหลือหรือเงินทองให้กลายเป็นคะแนน

แบบแผนดังกล่าวเริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่อพรรคไทยรักไทยประสบความสำเร็จจากนโยบายประชานิยมกล่าวคือ พรรคไทยรักไทยและพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ต้องการให้นโยบายเป็นสื่อกลางระหว่างพรรคไทยรักไทย (รวมถึงตัวพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ) กับประชาชน นโยบายประชานิยมทำให้ระบบอุปถัมภ์เปลี่ยนจากผู้อุปถัมภ์ท้องถิ่น (ได้แก่ นักธุรกิจ ผู้มีอิทธิพล นักการเมืองท้องถิ่น) ไปเป็นระบบอุปถัมภ์ระดับชาติผ่านพรรคไทยรักไทย⁹⁴ พรรคไทยรักไทยติดต่อประชาชนโดยตรงผ่านนโยบาย สื่อและการสร้างสมาชิกพรรคซึ่งมีจำนวนมากกว่า 13 ล้านคนในพ.ศ.2547 แต่การกำจัดผู้มีอิทธิพลให้หมดไม่ใช่เรื่องง่ายพรรคไทยรักไทยจึงดึงคนเหล่านี้เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคไทยรักไทย แม้ระบบอุปถัมภ์ภายในชนบทระหว่างชาวบ้านกับนักธุรกิจ ผู้มีอิทธิพลหรือนักการเมืองท้องถิ่นไม่อาจหมดไปเสียทั้งหมด หากแต่มันถูกทำให้อ่อนกำลังเพื่อให้พรรคเข้ามาแทนที่ในการกำหนดความสัมพันธ์ใหม่ขึ้นมา ดังนั้นพรรคไทยรักไทยสร้างรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ใหม่ที่ควบคุมโดยรัฐผ่านนโยบายประชานิยมที่แทรกแซงการทำงานของกลไกตลาดซึ่งไร้ประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรและความมั่งคั่งแก่ประชาชน

⁹⁴ ผู้บริหารพรรคไทยรักไทยพยายามสร้างพรรคให้เป็นจุดศูนย์กลางกำหนดนโยบายต่างๆและเป็นผู้ให้กู้ยืมเงินรายใหญ่แก่ประชาชนชนบทผ่านนโยบายกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านหรือนโยบายวิสาหกิจชุมชนเป็นต้น พรรคไทยรักไทยจึงดึงดูดให้ผู้ลงคะแนนกลุ่มนี้ลงคะแนนให้แก่พรรค.

การมีอำนาจของพรรคไทยรักไทยและพ.ต.ท.ดร.ทักษิณนอกจากทำให้รูปแบบการเมืองไทยเปลี่ยนแปลงแล้ว ผลของมันทำให้กลุ่มธุรกิจซึ่งเป็นพันธมิตรกับพรรคไทยรักไทยได้รับประโยชน์ทั้งจากการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยตรงหรือการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย เศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้องเช่นโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ (megaproject) อย่างการก่อสร้างสนามบินสุวรรณภูมิ การสร้างถนนและสาธารณูปโภคเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจมหภาค และรองรับการลงทุนจากต่างชาติใช้เงินมากกว่า 358,000 ล้านบาท⁹⁵ บริษัทก่อสร้างขนาดใหญ่ที่มีความสัมพันธ์อันดีกับพรรคไทยรักไทยต่างได้รับงานเหล่านี้

ชนวนเหตุร้ายแรงที่ส่งผลต่อการเริ่มต้นความขัดแย้งทางการเมืองไทยคือ การตัดสินใจขายหุ้นของกลุ่มบริษัทชิน คอร์ปอเรชั่นจำนวนร้อยละ 49.61 แก่เทมาเส็กโฮลดิ้ง (Temasek Holding) ของรัฐบาลสิงคโปร์⁹⁶ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2549 ก่อให้กระแสวิพากษ์ถึงผลประโยชน์ทับซ้อนและศีลธรรมทางการเมืองของผู้นำประเทศ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณและรัฐบาลต้องเผชิญกับแรงต้านของหลายฝ่ายถึงการเลี้ยวซ้ายและการแก้กฎหมายพระราชบัญญัติประกอบกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2548 ให้ต่างชาติถือครองหุ้นได้ 49 % จากเดิมกำหนดไว้ 25 % โดยเฉพาะจากกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ฉะนั้นเพื่อรักษาความอยู่รอดพรรคไทยรักไทยประกาศยุบสภาและจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 2 เมษายน พ.ศ.2549 การเลือกตั้งครั้งนี้พรรคประชาธิปัตย์ปฏิเสธส่งตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งเพราะรู้ว่าไม่มีโอกาสชนะ แสดงถึงการปฏิเสธระบบการเลือกตั้งที่มีพรรคไทยรักไทยและพ.ต.ท.ดร.ทักษิณและทำให้การเลือกตั้งเกิดความไม่ชอบธรรมเพราะพรรคฝ่ายค้านไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคไทยรักไทยยังคงรักษาคะแนนความนิยมไว้ได้แม้ว่าจะลดลงก็ตาม กระนั้นผลการเลือกตั้งถูกตัดสินจากศาลรัฐธรรมนูญให้มีผลโมฆะ ทำให้ต้องจัดการเลือกตั้งใหม่อีกครั้งในวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2549 แต่กลับเกิดการรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผลของการรัฐประหารทำให้ความขัดแย้งทางการเมืองไทยครั้งใหญ่เกิดขึ้นนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ประชาชนส่วนใหญ่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มคนเสื้อเหลืองและกลุ่มคนเสื้อแดง กลุ่มคนเสื้อแดงคือ กลุ่มชนชั้นกลางใหม่ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรม คนเหล่านี้ไม่ได้มีฐานะยากจนที่สุดของสังคม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพลักษณะผู้ประกอบการรายย่อยภาคเกษตรกรรม⁹⁷ (ผู้วิจัยจำแนกว่าอยู่ในกลุ่มแรงงานนอกระบบ) คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีการศึกษาและรายได้ต่ำกว่ากลุ่มเสื้อเหลือง ที่สำคัญพวกเขาได้รับประโยชน์จากนโยบายของพรรคไทยรักไทยมาก

⁹⁵ อธิชาติ บุญมี. (2546). "4 ปี ระบอบทักษิณ ก้าวสู่การเมืองระบอบเผด็จการพรรคเดียวของไทยรักไทย มุ่งยึดสัมปทานประเทศ." Retrieved 26 October 2013, from <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9470000028495>.

⁹⁶ รัฐบาลสิงคโปร์ลงทุนในปีนั้นกว่า 73.3 พันล้านบาท.

⁹⁷ อภิชาติ สถิตนิรมัย (2552). ชนชั้นกลางกับปรากฏการณ์เสื้อแดง. *ประชาชาติธุรกิจ*: 24.: 30.

ที่สุด ขณะที่กลุ่มคนเสื้อเหลืองประกอบด้วยชนชั้นกลาง ผู้มีการศึกษาและชนชั้นนำของประเทศ ความขัดแย้งนี้นำไปสู่เหตุการณ์นองเลือดหลายครั้งโดยเฉพาะเหตุสลายการชุมนุมด้วยความรุนแรง เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2553

รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549

การรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) สร้างความไม่พอใจต่อประชาชนที่รักประชาธิปไตย ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากการบริหารประเทศของพรรคไทยรักไทยและพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ จึงเกิดการเคลื่อนไหวต่อต้านการรัฐประหารหลายกลุ่ม ด้วยมีจุดยืนทางการเมืองแตกต่างกันออกไปมีทั้งผู้สนับสนุนและไม่สนับสนุนอดีตนายกรัฐมนตรีพ.ต.ท.ดร.ทักษิณเช่น เครือข่าย 19 กันยายนด้านรัฐประหาร กลุ่มคนวันเสาร์ไม่เอาเผด็จการ กลุ่ม 24 มิถุนาประชาธิปไตย กลุ่มพีทีวี เป็นต้น

หลังจากการตัดสินใจยุบพรรคไทยรักไทยเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ.2550 กลุ่มพีทีวีซึ่งสมาชิกในกลุ่มเป็นนักการเมืองสังกัดพรรคไทยรักไทยชุมนุมที่ท้องสนามหลวง ประกาศขับไล่รัฐบาลและคณะรัฐประหาร ต่อมากลุ่มพีทีวีและนปท. (แนวร่วมประชาชนด้านรัฐประหาร - ชื่อเดิมกลุ่ม 18 องค์การด้านรัฐประหาร) มีมติร่วมเคลื่อนไหวในนาม แนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ (นปก.) อย่างเป็นทางการ ในวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ.2550⁹⁸ การเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆแทบทั้งหมดถูกผนวกรวมไว้ภายใต้การนำของ นปก.โดยมียุทธศาสตร์หลักคือ มุ่งระดมกำลังเข้าร่วมการชุมนุมใหญ่ที่สนามหลวงเพื่อโค่นล้มคมช.

วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2550 แกนนานปก.ต้องการให้พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ลาออกจากตำแหน่งประธานองคมนตรี เป็นเหตุให้ถูกสลายการชุมนุมมีผู้บาดเจ็บหลายสิบราย

รัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2550 เป็นผลพวงจากรัฐประหาร กลุ่มนปก.ไม่ยอมรับรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ทางกลุ่มต้องการรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2540 มาใช้ในการปกครองอีกครั้ง ทางกลุ่มได้ลงพื้นที่เพื่อประชาสัมพันธ์และจัดเวทีปราศรัยตามสถานที่ต่างๆ อย่างไรก็ตามผลการลงประชามติวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2550 ร่างรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2550 (อุบลพรรณ กระจำโพธิ์ 2553) ผ่านการรับรองจากเสียงส่วนใหญ่คือ เห็นชอบ 14,249,520 คน ไม่เห็นชอบ 10,419,912 คน จากผลคะแนนทำให้ประกาศยุติการชุมนุม

การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2550 พรรคพลังประชาชนชนะการเลือกตั้งและเป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาล นำโดยนายสมัคร สุนทรเวช ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี วันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2551 กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเคลื่อนไหวอีกครั้ง ทางกลุ่มถูกมองว่าสนับสนุน

⁹⁸ อุบลพรรณ กระจำโพธิ์ (2553). การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ(นปช.). วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 47.

การรัฐประหารเพื่อโค่นล้มรัฐบาลภายใต้การนำของพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเริ่มต้นจากการคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2550 และยกระดับมาเป็นการขับไล่รัฐบาล โดยจัดการชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างขวางในวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2551 เริ่มที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยจนถึงการปักหลักชุมนุมที่สะพานม้ามวาน ขณะชุมนุมเกิดเหตุปะทะกันระหว่างกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับฝ่ายต่อต้าน

วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2551 กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเคลื่อนไหวกว้างขวางภายใต้ชื่อ “กองทัพประชาชนกู้ชาติอย่างสงบ อหิงสา ปราศจากอาวุธ ยึดมั่นในสันติวิธี” ซึ่งกลุ่มพันธมิตรใช้แผน “ปฏิบัติการไทยคู่ฟ้า” คือ การยึดทำเนียบรัฐบาลเป็นเหตุให้แกนนำกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย 9 คน ถูกออกหมายจับข้อหากบฏและการบุกรุกสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (NBT) ซึ่งเป็นสถานที่จัดรายการ “ความจริงวันนี้” เป็นเหตุให้นักบวชวิชัยถูกจับกุมจำนวน 82 คน รัฐบาลจึงประกาศภาวะฉุกเฉินและมีความพยายามใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมแต่ไม่สำเร็จ

การเคลื่อนไหวกว้างขวางของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยครั้งนี้ทำให้นักช. ตั้งเวทีขึ้นที่ท้องสนามหลวงในวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ.2551 เป็นการตั้งเวทีครั้งแรกในนามนักช. ภายหลังจากการเลือกตั้งวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2550 เพื่อรวมพลังของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวกว้างขวางของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จนกลางดึกวันที่ 1 กันยายนทางแกนนำนักช.ส่วนหนึ่งนำโดยชินวัณน์ หาบุญพาดที่ประจำอยู่ที่เวทีท้องสนามหลวงตัดสินใจเคลื่อนขบวนไปประชิดกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยโดยไม่ผ่านมติแกนนำในขณะนั้น ทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับนักช. ในเช้ามีดของวันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2551 มีผู้เสียชีวิต 1 คนคือ ณรงค์ศักดิ์ ครอบโรส เหตุปะทะดังกล่าวมีส่วนสำคัญผลักดันให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเร่งพิจารณาคดีของสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี จากการที่เรื่องไกร ลีภิพัฒน์ สมาชิกวุฒิสภากระบวนสรรหาและคณะสมาชิกวุฒิสภา รวมทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า สมัครมีการกระทำความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 267⁹⁹ จากการที่ยังคงเป็นพิธีกรในรายการ “ชิมไปบ่นไป” และรายการ “ยกโขยง” ของบริษัทแห่งหนึ่ง ซึ่งเข้าข่ายเป็นลูกจ้างของบุคคล แม้จะเป็นพิธีกรในรายการดังกล่าวมาหลายปีตั้งแต่ก่อนรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแต่ยังเป็นพิธีกรต่อไปภายหลังจากรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผลการตัดสินคดีของศาลรัฐธรรมนูญในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2551 ออกมาด้วยมติเป็นเอกฉันท์ 9:0 ว่าสมัครมีความผิดซึ่งทำให้ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปด้วย อันมีผลต่อคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ¹⁰⁰

⁹⁹ มาตรา 267 ให้นำมาตรา 265 มาใช้บังคับกับนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีด้วย เว้นแต่เป็นการดำรงตำแหน่งหรือดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และจะดำรงตำแหน่งใดในทางหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์กรที่ดำเนินในธุรกิจ โดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกันหรือเป็นลูกจ้างของบุคคลไม่ได้ด้วย

¹⁰⁰ อุบลพรรณ กระจำโพธิ์ (2553). การเคลื่อนไหวกว้างขวางของการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ(นปช.). วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 66-67.

หลังจากกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยยึดทำเนียบรัฐบาล ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้นายสมักร สุนทรเวช พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในเวลาต่อมา นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและเตรียมแถลงนโยบายต่อรัฐสภาตรงกับวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2551 แต่ถูกกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยขัดขวางโดยการปิดล้อมรัฐสภา

ทางนปช.ก็มีการเคลื่อนไหวเช่นเดียวกันในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2551 มีการจัดรายการความจริงวันนี้สัญจรเป็นครั้งแรก โดยผู้จัดได้ประกาศให้ผู้เข้าร่วมใส่เสื้อสีแดงเข้าร่วมกิจกรรม นับเป็นครั้งแรกที่มีการใช้สีแดงเป็นสัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหวอย่างเป็นทางการ จนกลายเป็นสัญลักษณ์จนถึงปัจจุบัน¹⁰¹ การเคลื่อนไหวทั้งหมดรวมศูนย์ที่รายการความจริงวันนี้สัญจรซึ่งสัญจรจัดตามสถานที่ต่างๆ เช่น วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2551 ที่ราชมิ่งคลาภิเษาสถาน วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2551 วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรีและวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2551 ลานคนเมือง หน้าศาลาว่าการกรุงเทพมหานครเพื่อต่อต้านการรัฐประหารซ่อนรูปโดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ¹⁰²

อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยทำการบุกยึดสนามบินดอนเมืองและสนามบินสุวรรณภูมิในวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2551 และประกาศชุมนุมยึดเยื่อทำให้รัฐบาลต้องประกาศภาวะฉุกเฉินในพื้นที่ดังกล่าว รัฐบาลไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ให้กลับมาสู่ความสงบได้การชุมนุมยุติลงเมื่อศาลรัฐธรรมนูญตัดสินคดียุบพรรคพลังประชาชนและพรรคร่วมรัฐบาลทั้งสองพรรคคือ พรรคชาติไทยและพรรคภูมิใจไทย ส่งผลให้กรรมการบริหารพรรค 109 คนถูกตัดสิทธิทางการเมือง

เหตุการณ์ยุบพรรคนำไปสู่การเปลี่ยนชื่อทางการเมืองกล่าวคือ สมาชิกพรรคพลังประชาชนบางส่วนและพรรคร่วมรัฐบาลหันไปสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ ผลการลงมติเลือกนายกรัฐมนตรีปรากฏว่า นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จากพรรคประชาธิปัตย์ชนะพล.ต.อ.ประชา พรหมนอก จากพรรคเพื่อไทยด้วยคะแนน 235 ต่อ 198 เสียง ส่งผลให้นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 27 ของประเทศ

หลังจากนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ครอบครัวยุติการความจริงวันนี้ได้ออกมาเปิดโปงการแทรกแซงทางการเมืองของอำมาตย์ในการรัฐประหารและเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในช่วงที่ผ่านมาและยื่นข้อเรียกร้องจากรัฐบาลใน 4 ประเด็น 1.ให้ดำเนินคดีกับพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่ทำการยึดทำเนียบและสนามบิน 2.ปลดนายกษิต ภิรมณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

¹⁰¹ พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (PAD) ใช้สัญลักษณ์สีเหลืองซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ พวกเขาอ้างว่า ทักษิณและพวกพ้องโกงประเทศชาติและทำทลายสถาบันพระมหากษัตริย์สมควรได้รับการลงโทษและถูกรัฐประหาร ขณะที่แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (UDD) ใช้สัญลักษณ์สีแดงซึ่งเป็นสัญลักษณ์คอมมิวนิสต์ พวกเขาอ้างว่า การรัฐประหารเป็นการทำลายหลักการประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

¹⁰² อุเชนทร์ เชียงเสน (2552). "นับแต่ไป ไม่เหมือนเดิม : กำเนิด "เสื้อแดง" ในฐานะขบวนการโต้กลับ (Counter Movement)." 25.

ซึ่งเป็นแกนนำสำคัญและมีส่วนในการยึดสนามบิน 3.นำรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2540 มาใช้ 4.ยุบสภา จากนั้นจึงเดินสายจัดงาน “แดงทั้งแผ่นดิน” สัญจรในต่างจังหวัดก่อนจะกลับมาชุมนุมใหญ่ ในวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2552¹⁰³

หลังจากวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2552 กลุ่มนปช.ย้ายการชุมนุมจากสนามหลวงมาที่หน้าทำเนียบรัฐบาล เพื่อรอการชุมนุมใหญ่ในวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2552 เมื่อถึงวันชุมนุมมีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก แกนนำได้ประกาศยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวครั้งนี้อย่างเป็นทางการว่า “เพื่อล้มล้างระบบอำมาตยาธิปไตยและขับไล่รัฐบาลให้พ้นจากอำนาจ” โดยประกาศข้อเรียกร้องผ่านแถลงการณ์ฉบับที่ 1 จำนวน 3 ข้อคือ 1.พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์และนายชาญชัย ลิขิตจิตตะ ต้องพิจารณาตัวเอง ด้วยการลาออกจากตำแหน่งองคมนตรีเพื่อความบริสุทธิ์ของสถาบันองคมนตรี 2.อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ต้องออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทั้งสองขั้นตอนต้องเกิดขึ้นในทันทีอย่างไม่มีเงื่อนไข 3.การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การปรับปรุงใดๆให้ดีขึ้นตามหลักสากลต้องมีการปรึกษาหารือระหว่างนักประชาธิปไตยผู้มีประวัติและพฤติกรรมเชิดชูระบอบประชาธิปไตยเป็นที่ประจักษ์ โดยให้เวลาหนึ่งวันในการให้บุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติตามข้อเรียกร้องดังกล่าว กลุ่มนปช.ขยายพื้นที่การชุมนุมไปหน้าบ้านสี่เสาเทเวศร์และพื้นที่ข้างเคียง เพื่อเพิ่มแรงกดดันแต่ท้ายที่สุดรัฐบาลสั่งสลายการชุมนุม¹⁰⁴

หลังเหตุการณ์ “สงกรานต์เลือด” ทางกลุ่มนปช.ยังคงมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องและมีการปรับองค์กรใหม่ ซึ่งในอดีตบทบาทนำอยู่ที่ฝ่ายนักการเมืองโดยเฉพาะทีมสามเกลอเป็นหลักและการก่อนหน้านี้ นปช.ไม่เคยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวชัดเจนจึงขาดทิศทาง การเคลื่อนไหวและหลักการที่ยึดถือร่วมกันภายในหมู่แกนนำรวมทั้งระหว่างนปช.กับผู้ร่วมชุมนุมที่ชัดเจน ปัญหาดังกล่าวทั้งบทบาทการนำและแนวทางการเคลื่อนไหวที่ไร้ทิศทางทำให้เกิดผลลบต่อขบวนการ¹⁰⁵ ประกอบกับการถวยาภิเษกของนายวิระ มุสิกพงศ์โดยไม่ผ่านการปรึกษาในระดับแกนนำทั้งหมดนำไปสู่การจัดองค์กรที่เป็นทางการมากขึ้นเป็น “นปช.แดงทั้งแผ่นดิน”

หลังการปรับเปลี่ยนองค์กร นปช.แดงทั้งแผ่นดินได้ปรับระดับการเรียกร้องและวิธีการลงเน้นประเด็นการเปิดโปงกลุ่มอภิสิทธิ์ชนและประเด็นสองมาตรฐานเช่น กรณีพล.อ.เปรมมีส่วนเกี่ยวข้องในการบุกรุกพื้นที่เขาสอยดาวเพื่อนำไปทำสนามกอล์ฟหรือกรณีพล.อ.สุรยุทธ์ ถูกกล่าวหาว่าครอบครองพื้นที่ป่าสงวนเขายายเที่ยง ดังนั้นประเด็นหลักในการต่อสู้คือ การเปิดเผยและตีแผ่

¹⁰³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

¹⁰⁴ อุบลพรรณ กระจำโพธิ์ (2553). การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ(นปช.). วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 85.

¹⁰⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 92.

เบื้องหลังของผู้มีอำนาจในสังคมไทย ซึ่งได้รับการปฏิบัติเหนือกว่าประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ กระแสจึงมุ่งที่การโจมตีองค์กรเป็นสำคัญ

ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ.2533 นปช.แดงทั้งแผ่นดินลดระดับข้อเรียกร้องจากเดิมมุ่งเป้าไปที่ การโค่นล้มอำมาตย์มาเป็นเป้าหมายระยะสั้นคือ การยุบสภา การเจรจาระหว่างรัฐบาลและแกนนำ นปช.แดงทั้งแผ่นดินเกิดขึ้น ด้วยข้อเรียกร้องเรื่องระยะเวลาที่ตกลงกันไม่ได้กล่าวคือ รัฐบาลเสนอให้มีการยุบสภาภายใน 9 เดือนแต่ทางนปช.แดงทั้งแผ่นดินต้องการให้ยุบสภาภายใน 15 วัน ระยะเวลา การชุมนุมที่ยาวนานและข้อตกลงที่ไม่บรรลุผลทำให้นปช.แดงทั้งแผ่นดินเริ่มสูญเสียมวลชน

การเคลื่อนไหวของนปช.แดงทั้งแผ่นดินได้ยกระดับการชุมนุมโดยกระจายกำลังไปตาม จุดสำคัญของกรุงเทพมหานครเช่น ราชประสงค์ สีลม เป็นต้น ซึ่งแกนนำนปช.แดงทั้งแผ่นดินตัดสินใจ ชุมนุมยึดเยื้องจนกว่าจะมีการยุบสภา การเจรจาระหว่างรัฐบาลและแกนนำนปช.แดงทั้งแผ่นดินไม่มีที่ ทำประสบความสำเร็จ ในช่วงเวลาดังกล่าวรัฐบาลเริ่มมีท่าทีแข็งกร้าวและมองว่าผู้เข้าร่วมชุมนุมมี แนวโน้มก่อความรุนแรงหรือบางส่วนอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อการร้าย ขบวนการสลายการชุมนุมมี มากขึ้นทำให้นปช.แดงทั้งแผ่นดินมีมาตรการระดมมวลชนให้มากขึ้นกว่าเดิมเพื่อรักษาพื้นที่และ ป้องกันผู้เข้าร่วมชุมนุมจากการสลายการชุมนุมของรัฐบาลที่อาจเกิดขึ้น

รัฐบาลขอคืนพื้นที่ในวันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2533 โดยส่งกองกำลังไปบริเวณสะพานผ่านฟ้า ทำให้เกิดการปะทะระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ จากเหตุปะทะทำให้รัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉิน

วันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2533 นายกรัฐมนตรีออกแถลงแผนปรองดอง 5 ข้อ แกนนำนปช.แดงทั้งแผ่นดินตอบรับแผนปรองดอง โดยมีเงื่อนไขว่า ต้องยกเลิกพระราชกำหนดราชการใน สถานการณ์ฉุกเฉิน เปิดสถานีโทรทัศน์ประชาชน (People Channel) ถอนกำลังทหารและระบุน วันยุบสภาให้ชัดเจน นายกรัฐมนตรีได้แถลงวันยุบสภาเป็นวันที่ 15-30 กันยายน พ.ศ.2533 แต่นปช.แดงทั้งแผ่นดินไม่รับข้อเสนอในประเด็นนี้ ขณะเดียวกันแผนปรองดองไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและกลุ่มเสื้อหลากสี หลังจากเหตุการณ์ลอบยิงพล.ต.ชาติชาย สวัสดิผล ในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2533 สถานการณ์รุนแรงมากขึ้นตามลำดับ ผลสุดท้ายรัฐบาลได้ ปิดล้อมบริเวณพื้นที่ราชประสงค์และใช้กำลังทหารเข้าสลายการชุมนุมจนยึดพื้นที่สำเร็จในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2533

สรุป

การพัฒนาประเทศไทยก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือที่มีช่องว่างระหว่างรายได้และการพัฒนาพื้นฐานมากกว่าภาค อื่น ส่งผลให้คนกลุ่มนี้ขาดโอกาสเข้าถึงทรัพยากร การศึกษา สิทธิขั้นพื้นฐาน เห็นได้อย่างชัดเจนคือ สิทธิทางการเมืองซึ่งข้อเรียกร้องต่างๆไม่มีพลังมากพอจะเปลี่ยนแปลงสังคม ยิ่งกว่านั้นมุมมองของชน ชั้นกลางที่มีต่อคนกลุ่มนี้คือ ด้อยการศึกษา ไม่ฉลาด ยากจนและเป็นต้นตอของการซื้อขายเสียง

อันทันมาซึ่งนักการเมืองคอร์ปชั่น คนกลุ่มนี้ต้องถูกกีดกันออกจากการเมืองและให้การศึกษาแก่พวกเขา

พรรคไทยรักไทยอาศัยประโยชน์จากความเหลื่อมล้ำจากการพัฒนาประเทศที่ไม่เท่าเทียมระหว่างภาคเมืองและภาคชนบทมาใช้ประโยชน์ในการเลือกตั้งผ่านการนำเสนอนโยบายประชานิยม (populist policies) ที่มีความเป็นรูปธรรม ชัดเจน เข้าใจง่ายและสอดคล้องกับสภาพการณ์ขณะเดียวกันหลายนโยบายมุ่งแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชนชั้นกลางซึ่งได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจจนต้องปิดกิจการจำนวนมาก พรรคไทยรักไทยยังใช้กลยุทธ์การตลาดการเมืองนำเสนอ นโยบายพรรค ผู้นำพรรคและคุณสมบัติของคณะทำงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับการบริหารประเทศ

นอกจากนี้บริบททางเศรษฐกิจและสังคมขณะนั้นมีส่วนช่วยพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้ง ได้แก่ วิกฤตเศรษฐกิจเศรษฐกิจ พ.ศ.2540 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ที่ต้องการสร้างพรรคการเมืองน้อยพรรคในรัฐสภาด้วยการเปลี่ยนระบบการเลือกตั้งใหม่ ส่งผลให้กลุ่มทุนขนาดใหญ่เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้นผ่านพรรคไทยรักไทย

ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งทั่วไปพ.ศ.2544และ2548 นโยบายประชานิยมต้องการช่วยเหลือคนจนให้สามารถพึ่งพาตนเองด้วยการสนับสนุนของรัฐบาลด้านการให้เงินทุนผ่านนโยบายกองทุนหมู่บ้านหรือนโยบายวิสาหกิจชุมชน การให้ความรู้และการตลาดใหม่ๆ ก่อให้เกิดการสร้างงาน การจ้างงาน กระตุ้นการบริโภคของประชาชนทำให้เศรษฐกิจมหภาคเติบโตอีกครั้ง

จุดเด่นอีกประการหนึ่งของพรรคไทยรักไทยคือ การสร้างความเติบโตแก่ชนบทมากขึ้นแทนที่จะเน้นการพัฒนาแต่ในเขตเมือง ส่งผลให้ระบบอุปถัมภ์ดั้งเดิมในชนบทถูกทำลาย กลายเป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระดับชาติระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนผ่านนโยบาย นอกจากนี้ยังทำให้ประชาชนเกิดความผูกพันต่อพรรคการเมืองทั้งในแง่การได้รับผลประโยชน์จากนโยบายโดยตรงและความรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายของพรรค เสียงของพวกเขาได้รับความสำคัญ พวกเขาสามารถเลือกรัฐบาลและผู้นำที่เห็นว่าจะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ประกอบกับประชาชนสามารถติดต่อกับพรรคได้ง่ายผ่านการเป็นสมาชิกพรรค การออกพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประจำเขต การเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับนโยบายและผลสำเร็จผ่านสื่อต่างๆ

อย่างไรก็ตามการขึ้นมามีอำนาจของพรรคไทยรักไทยและพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ สร้างความไม่พึงพอใจแก่กลุ่มทุนเก่าที่สูญเสียประโยชน์จากการขึ้นมามีอำนาจของกลุ่มทุนใหม่ซึ่งมีความสามารถในการแข่งขันสูงกว่า รวมถึงความไม่พอใจของชนชั้นกลางและนักวิชาการในหลายประเด็นเช่น การบริหารงานแผ่นดินการ การใช้ความรุนแรงในการปราบยาเสพติดและการจัดการปัญหาภาคใต้

การเอื้อประโยชน์ให้แก่พวกพ้องในโครงการต่างๆเข้าลักษณะการคอร์รัปชันเชิงนโยบายและการตัดสินใจขายหุ้นของกลุ่มบริษัทชิน คอร์ปอเรชั่นแก่กลุ่มเทมาเส็กโฮลดิ้งส์ที่ไม่เสียภาษี ความขัดแย้งต่างๆที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549

เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ก็เช่นกัน ประชาชนในพื้นที่ได้ตระหนักถึงผลสำเร็จของนโยบายหาเสียงพรรคไทยรักไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายเกี่ยวกับการเกษตร การท่องเที่ยวและการส่งเสริมการสร้างงานในชุมชนผ่านโครงการวิสาหกิจชุมชนและกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ส่งผลให้พวกเขามีรายได้ที่ดีขึ้นและมีความมั่นคงในชีวิต อีกประเด็นที่ไม่อาจมองข้ามคือ การใช้ความเป็นคนภูมิภาคเดียวกันของพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ในการรณรงค์หาเสียงเพื่อสร้างความเป็นท้องถิ่นนิยม (ความเป็นคนเมืองหรือนายกคนเมือง)เชื่อมโยงกับพรรคไทยรักไทย

ฉะนั้นลักษณะร่วมกันระหว่างประชาชนส่วนใหญ่และประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่คือ การเป็นกลุ่มคนที่ได้รับประโยชน์จากนโยบายของพรรคไทยรักไทย (และพรรคพลังประชาชน) เมื่อรัฐบาลที่พวกเขาได้เลือกเข้ามาบริหารประเทศกลับถูกรัฐประหาร นโยบายต่างๆต้องหยุดชะงัก ส่งผลให้เกิดแรงต้านขึ้นจากประชาชนกลุ่มนี้ พวกเขาเริ่มแบ่งปันความคับข้องใจและความรู้สึกถูกกลืนรอนสิทธิทางการเมืองที่พวกเขาพึงได้รับผ่านการเลือกตั้ง (awareness of shared grievance) ส่งผลให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มต่างๆขึ้นมา ฉะนั้นการทำให้ฝ่ายคู่ตรงข้ามคือ กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหารกลายเป็นศัตรูร่วม (adversarial attribution) จึงเกิดขึ้น ในที่นี้คือ กลุ่มอำมาตย์นั่นเอง

การทำให้เป็นการเมืองมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วงชิงอำนาจ ขยายพื้นที่ของกลุ่มและหาสมาชิกเพื่อสร้างแนวร่วมในการต่อสู้ การนำกลุ่มคนที่สูญเสียสิทธิและอำนาจทางการเมือง รวมถึงผลประโยชน์ที่ได้รับมารวมตัวกันก็เพื่อต่อต้านฝ่ายตรงข้าม

ด้วยเหตุนี้การสร้างอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องประชาธิปไตย นโยบายที่ให้ประโยชน์ การมีพื้นที่ทางการเมืองผ่านกระบวนการเลือกตั้ง การสร้างชุดความคิดไพร่-อำมาตย์และการใช้สีแดง ทั้งหมดเพื่อสร้างความเป็นพวกเรา (we หรือ ingroup) ให้แตกต่างจากอีกกลุ่มหนึ่งหรือพวกเขา (us หรือ outgroup) ขณะเดียวการการจะชนะฝ่ายตรงข้ามได้ต้องช่วงชิงมวลชนที่อยู่นอกเหนือความขัดแย้ง (third group) ด้วยเหตุนี้เมื่อปัจจัยทุกอย่างเกิดขึ้นภายในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน การเคลื่อนไหวของกลุ่มนปช.แดงทั้งแผ่นดินจึงเกิดขึ้นและขยายไปสู่พื้นที่ต่างๆของประเทศ

ดังนั้นความสำคัญของบทนี้ต้องการนำเสนอว่า พรรคไทยรักไทยกำเนิดขึ้นมาได้อย่างไรทำไมพรรคถึงได้รับความนิยมจนสามารถชนะการเลือกตั้งได้ถึง 2 สมัยติดต่อกัน ความนิยมนี้ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อแดงภายหลังการรัฐประหารอย่างไรและทำให้ทราบลักษณะร่วมของกลุ่มคนเสื้อแดงว่า ทำไมพวกเขาถึงรวมตัวกันได้ อีกส่วนหนึ่งช่วยให้เห็นภาพ

การกำเนิดของชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไซยปรการซึ่งมีความเกี่ยวข้องทางอัตลักษณ์ทางการเมืองกับ
คนเสื้อแดงส่วนใหญ่ของประเทศ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 4

การสร้างความผูกพันผ่านอัตลักษณ์ร่วมและยุทธวิธีของชมรมคนรักฝาง แม่เอย ไชยปราการ บทนำ

การรัฐประหารปีพ.ศ.2549 มีความแตกต่างจากการรัฐประหารทุกครั้งที่ผ่านมา เนื่องจากบริบททางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากการพัฒนาประเทศเพื่อก้าวสู่การเป็นชาติอุตสาหกรรม รัฐบาลมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจโดยผูกติดกับระบบเศรษฐกิจโลก ส่งผลให้ประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงระดับสองหลักช่วงปีพ.ศ.2531 – 2533 ผลจากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ทำให้ภาคเกษตรกรรมถูกละเลยต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงในระบบทุนนิยมโลกที่เน้นการผลิตจำนวนมากและอิงราคาผลผลิตตามราคาตลาดโลก การผลิตเพื่อยังชีพเปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อส่งออก วิธีการผลิตใช้เทคโนโลยีทันสมัยแทนการใช้แรงงานคนและเครื่องจักรขนาดเล็ก เกษตรกรรายย่อยมีข้อจำกัดด้านทุนทรัพย์และความรู้ จึงไม่สามารถพัฒนาคุณภาพการผลิตให้ทัดเทียมเกษตรกรรายใหญ่หรือกลุ่มทุน อีกทั้งเงื่อนไขด้านสภาวะอากาศ ภัยพิบัติ ราคา น้ำมันและความไม่แน่นอนของราคาพืชผล เป็นตัวกระตุ้นให้เกษตรกรรายย่อยล้มละลายและละทิ้งภาคเกษตรกรรมสู่ภาคนอกการเกษตร โดยเฉพาะภาคการผลิตที่ไม่เป็นทางการ (informal Sector) (ปัจจุบันมีแรงงานภาคการผลิตไม่เป็นทางการ 24.8 ล้านคน (ร้อยละ 62.6%)¹⁰⁶)

แรงงานนอกระบบต้องเผชิญกับปัญหาค่าแรงต่ำและไม่ได้รับสวัสดิการทางสังคม ขาดความชัดเจนในกฎระเบียบสำหรับการประกอบอาชีพ ส่งผลให้แรงงานเหล่านี้อยู่นอกระบบและการดำเนินงานของรัฐทำให้ไม่ถูกบันทึกในระบบทะเบียนจึงขาดโอกาสต่างๆ ทางเศรษฐกิจและหลักประกันทางสังคม

อรรถจักร์กล่าวว่า การขยายตัวของภาคการผลิตไม่เป็นทางการได้เชื่อมต่อและเปลี่ยนแปลงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับชนบทไปอย่างสิ้นเชิง คนในพื้นที่ชนบทได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เมือง ความเป็นเมืองและชนบทมีความละลายและพรมามัวไม่ชัดเจนอีกต่อไป รายได้จากภาคการผลิตไม่เป็นทางการกลายมาเป็นรายได้หลักในการดำรงชีวิตแทนการทำงานหรือเกษตรกรรมรูปแบบอื่นๆ¹⁰⁷ ส่งผลให้คนส่วนใหญ่ในชนบทมีวิถีชีวิตขึ้นอยู่กับเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและนโยบายของรัฐบาลในแบบที่ไม่ต่างจากวิถีชีวิตของคนชนชั้นกลางเก่าในเมือง¹⁰⁸ ซึ่งความผันผวนทางเศรษฐกิจมีผลโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของคนกลุ่มนี้

หลังวิกฤตเศรษฐกิจพ.ศ.2540 เกิดการปฏิรูปครั้งใหญ่ในระบบเศรษฐกิจและการเมืองไทยบนรากฐานของความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง การกระจายอำนาจให้องค์กร

¹⁰⁶ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555). การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ.2555 กรุงเทพฯ, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. หน้า 6.

¹⁰⁷ อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2553). ใต้กระแสพลังงานสีแดง:การจัดตั้งของภาคการผลิตที่ไม่เป็นทางการ. กรุงเทพฯธุรกิจ: 10.

¹⁰⁸ อภิชาติ สถิตนิรมัย (2552). ชนชั้นกลางกับปรากฏการณ์เสื้อแดง. ประชาชาติธุรกิจ: 24.

ปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้ประชาชนเรียนรู้การบริหารจัดการด้วยตนเองการเคลื่อนไหวของกลุ่มภาคประชาสังคมต่างๆและการเปลี่ยนแปลงระบบเลือกตั้งใหม่เพื่อให้มีพรรคการเมืองน้อยพรรค นำไปสู่ความมีเสถียรภาพของรัฐบาล สิ่งสำคัญนายกรัฐมนตรีต้องมากจากการเลือกตั้ง (รัฐธรรมนูญ 4 ฉบับระบุว่านายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง คือ ฉบับที่ พ.ศ.2517, พ.ศ.2534 (แก้พ.ศ.2535), พ.ศ.2540และพ.ศ.2550)

การเลือกตั้งไม่เป็นเรื่องไกลตัวอีกต่อไป เสียงของประชาชนมีความหมายทางการเมืองพวกเขาสามารถเลือกพรรคการเมืองและนายกรัฐมนตรีที่ตนเองชื่นชอบและเชื่อว่าสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตพวกเขาให้ดีขึ้น นโยบายพรรคไทยรักไทยสามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจของคนกลุ่มนี้เช่น นโยบายประกันสุขภาพแห่งชาติ 30 บาทรักษาทุกโรค นโยบายกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้าน นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย 3 ปี เป็นต้น ดังนั้น การรัฐประหารเป็นการทำลายพรรคการเมืองและนายกรัฐมนตรีที่พวกเขาเลือกตั้งและส่งผลกระทบต่อนโยบายซึ่งพวกเขาได้รับประโยชน์เป้าหมายของบทนี้แบ่งได้ 7 ส่วน ดังนี้

1.รัฐประหารกับการกำเนิดชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ – ผู้วิจัยต้องการอธิบายการกำเนิด วิวัฒนาการตั้งแต่การเข้าร่วมชุมนุมครั้งแรกที่กรุงเทพมหานครจนถึงหลังเหตุสลายการชุมนุม

2.อัตลักษณ์ร่วมของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ – ผู้วิจัยต้องการอธิบายอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกชมรมฯ ซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนองค์กร สร้างการสนับสนุนและมีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเลือกตั้ง

3.องค์ประกอบกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่อำเภอฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ – ผู้วิจัยต้องการอธิบายเพื่อให้ทราบว่าแกนนำของชมรมฯจำแนกได้กี่กลุ่มซึ่งทำให้เข้าใจในลักษณะการทำงานที่หลากหลาย ขณะเดียวกันช่วยให้เข้าใจประเภทและลักษณะทางสังคม/ เศรษฐกิจของสมาชิก ทั้งสองส่วนต่างมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมของชมรมฯในภาพรวม

4.เป้าหมายการต่อสู้ของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ – ผู้วิจัยต้องการอธิบายเป้าหมายการต่อสู้ของชมรมฯ ยุทธวิธีเพื่อบรรลุเป้าหมายอันเป็นรูปแบบเฉพาะที่ปรับให้สอดคล้องกับลักษณะพื้นที่

5.การจัดโครงสร้างองค์กรของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ – ผู้วิจัยต้องการอธิบายให้ทราบว่า ลักษณะองค์กรแนวราบ (horizontal Organization) ของชมรมฯ ส่งผลการขยายมวลชน การหาสมาชิก ภารกิจหลักอย่างไร รวมถึงการจัดตั้งหมู่บ้านเสื้อแดง เนื้อหาส่วนนี้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการอธิบายลักษณะการทำงานในห้วงการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

6.ความสัมพันธ์ระหว่างชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการกับกลุ่มอื่น – ผู้วิจัยต้องการอธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างชมรมฯกับกลุ่มอื่นๆ ช่วยให้เห็นพลวัตทางการเมืองหลายมิติและตัวละครทางการเมืองอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

7. การสะสมทุนของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรการ – ผู้วิจัยต้องการอธิบายแหล่งที่มาของเงินทุนที่ทำให้ชมรมมีความโดดเด่น สามารถดำเนินนโยบายและกิจกรรมอย่างมีอิสระ

รัฐประหารกับกำเนิดชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรการ

หลังเหตุการณ์รัฐประหารชาวบ้านในเขตพื้นที่ 3 อำเภอต่างเสวนาตามท้องนา ไร่ สวน (ประชากรกว่าร้อยละ 70% ในพื้นที่ 3 อำเภอประกอบอาชีพเกษตรกรรม)¹⁰⁹ หรือแหล่งชุมชนความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหาร ชาวบ้านจำนวนหนึ่งเข้าร่วมเวทีการปราศรัยในตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่และกรุงเทพมหานคร นี่คื จุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การกำเนิดของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรการ

ร้านอาหาร “ครัวเสาทิน” ของนายแก้วเป็นสถานที่ชุมนุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองของผู้ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหาร ในเดือนกุมภาพันธ์พ.ศ.2550 นายแก้วและเพื่อนนัดรับประทานอาหารที่ร้าน “ครัวคนเมือง” พร้อมแจกเอกสารที่มีเนื้อหากล่าวถึงคมช. ใช้งบ 1,500 ล้านบาทในช่วงรัฐประหาร ส่งผลให้นายแก้วถูกทหารนำตัวไปขังที่ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่เป็นเวลา 7 วัน ระหว่างถูกคุมขังนายแก้วถูกถามที่มาของเอกสารดังกล่าว¹¹⁰

ขณะเดียวกันกลุ่มอดีตสหยาบางคนก็เคลื่อนไหวก็ถูกจับเช่นกัน กลุ่มอดีตสหยาเป็นอีกกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวต่อต้านการรัฐประหาร ในอดีตอำเภอฝางเคยถูกประกาศเป็นพื้นที่สีชมพู เนื่องจากเป็นเขตเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ตามยุทธวิธีป่าล้อมเมือง ต่อมาถูกยกเลิกตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 66/2523¹¹¹

การเคลื่อนไหวของนปช. ในกรุงเทพมหานครมีความเข้มข้นมากขึ้น วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2551 ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินคดีนายสมัครสุนทรเวชว่า ฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 267 จากการเป็นพิธีกรรายการ “ชิมไปบ่นไป” และรายการ “ยกโขยงหกลมงเข้า” เข้าข่ายเป็นลูกจ้างของบุคคล ทำให้ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีซึ่งมีผลต่อคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ

ช่วงเวลานั้นนปช.จัดรายการ “ความจริงวันนี้สัญญา” เพื่อพบปะระหว่างพิธีกรกับผู้ชมซึ่งส่วนใหญ่คือ ผู้สนับสนุนรัฐบาลและไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อ

¹⁰⁹ บรรยายสรุปอำเภอฝาง แม่ಾಯ ไชยปรการ.

¹¹⁰ สืบสกุล กิจนุกร (2011). ประชาธิปไตยชายแดน: ประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมืองของคนเสื้อแดงในอำเภอฝาง แม่ಾಯ ไชยปรการ จังหวัดเชียงใหม่. *The 11th International Conference on Thai Studies 26 – 28 July 2011*. 15.

¹¹¹ คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2553 เรื่องนโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ สารสำคัญของคำสั่งนี้ คือ การใช้หลัก “การเมืองนำการทหาร” ในการต่อสู้กับการก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ การปกครองแบบเผด็จการเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้คอมมิวนิสต์เติบโตและความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ดังนั้นต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการเมืองเท่านั้น ประเด็นน่าสนใจคือข้อความว่า ปฏิบัติต่อผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์หรือผู้หลงผิดที่เข้ามาบดหรือที่จับได้อย่างเพื่อนร่วมชาติ ชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจถึงนโยบายของรัฐบาลในปัญหาอย่างถ่องแท้ช่วยเหลือให้ชีวิตใหม่ร่วมกันต่อไปในสังคมอย่างเหมาะสม.

ประชาธิปไตย ในช่วงรัฐบาลพรรคพลังประชาชน รายการ “ความจริงวันนี้สัญจร” จัดขึ้นทั้งหมด 4 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2551 ครั้งที่ 2 วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2551 ครั้งที่ 3 เป็นการจัดรายการความจริงวันนี้ภาคพิเศษ วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ครั้งที่ 4 วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2551

กลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารทั้ง 3 อำเภอดัดสินใจเข้าร่วมการชุมนุมที่ กรุงเทพมหานคร ด้วยการชักชวนจากนายแก้วและผู้เข้าร่วมเสวนาที่ร้านครัวเสวาทิน¹¹² (ภายหลังกลุ่มคนเหล่านี้ต่างมีบทบาทสำคัญในฐานะแกนนำร่วมขับเคลื่อนการทำงานของชมรมฯ¹¹³) ซึ่งตรงกับรายการ “ความจริงวันนี้สัญจร” ครั้งที่ 2 ณ สนามกีฬาราชมิ่งคลาสิคกีฬาสถาน แต่ติดขัดเรื่องทุนทรัพย์ จึงหารายได้ด้วยการจัดโต๊ะจีนจำนวน 100 โต๊ะ (1 โต๊ะมี 10 ที่นั่ง) ได้เงิน 400,000 บาท (กำไร 50,000 บาท) รายได้อีกส่วนมากเงินบริจาคของชาวบ้านเพื่อสมทบค่าเดินทางของสมาชิก

ชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรการจัดตั้งอย่างเป็นทางการภายหลังการเข้าร่วมชุมนุม ณ สนามราชมิ่งคลาสิคกีฬาสถาน ชื่อแรกที่ถูกเสนอคือ “คนรักกลุ่มน้ำฝาง” แต่ไม่ผ่านมติที่ประชุม ด้วยเหตุผลว่า การรวมตัวก่อตั้งชมรมฯประกอบด้วยผู้มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยต่อต้านรัฐประหารจากทั้ง 3 อำเภอ ฉะนั้นควรใช้ชื่อ “ชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรการ”

ภารกิจแรกคือ การรณรงค์ให้ความรู้ประชาชนตามหมู่บ้านต่างๆ จัดขึ้นครั้งแรกที่วัดปงตำ อำเภอไชยปรการและขยายสู่หมู่บ้านต่างๆทั้ง 3 อำเภอ ช่วงแรกชาวบ้านยังไม่รับรู้ถึงการมีอยู่ของชมรมฯ แกนนำจึงเชิญพ่อหนานป็น เจ้าของกิจการผลิตและจำหน่ายอิฐใหญ่ที่สุดใน 3 อำเภอ เข้าร่วมในตำแหน่งประธาน เนื่องจากชาวบ้านให้ความเคารพและมีทุนทรัพย์ การเข้ารับตำแหน่งประธานชมรมฯของพ่อหนานป็นทำให้ชมรมฯ มีสมาชิกเพิ่มขึ้นและมีเงินทุนสำหรับบริหารจัดการ ถือว่าเป็นข้อได้เปรียบหนึ่งของชมรมฯที่แตกต่างจากกลุ่มคนเสื้อแดงอื่นๆในจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งประธานมีฐานะเศรษฐกิจที่ดี ส่งผลให้ช่วงแรกของการก่อตั้งชมรมฯประสบอุปสรรคน้อย ทำให้ให้ชมรมฯมีโอกาสและศักยภาพในการเจริญเติบโตสูง

การสื่อสารในกลุ่มสมาชิกมีสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การให้ความรู้ ฉะนั้นสถานีวิทยุเป็นสื่อกลางที่เหมาะสมเพราะสามารถส่งสารสู่คนจำนวนมากได้พร้อมกันและรวดเร็ว ประชาชนในเขตชนบทหรือเขตเมืองสามารถรับฟังได้ อีกทั้งมีต้นทุนต่ำกว่าสื่อชนิดอื่นเหมาะสมกับขนาดและทุนทรัพย์ชมรมฯ

ชมรมฯหาทุนสร้างสถานีวิทยุซึ่งต้องใช้งบประมาณ 750,000 บาท ด้วยการจัดคอนเสิร์ตขึ้นในวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ.2552 ณ โรงเรียนบ้านแม่ฮ้าง อำเภอแม่ಾಯ โดยติดต่อแกนนำนปช.

¹¹² หนึ่งในแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2556.

¹¹³ บทบาทของกลุ่มคนเหล่านี้ในห้วงเวลาการเลือกตั้งคือ การประชาสัมพันธ์นโยบายของพรรคเพื่อไทยผ่านสถานีวิทยุ การลงพื้นที่/จัดเสวนาการเมืองระดับกลุ่มย่อยตามหมู่บ้านต่างๆ การเข้าร่วมวางแผนกับคณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและการเป็นหัวคะแนนให้แก่ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและการประสานงานกับผู้สมัคร/พรรคเพื่อไทยเสมือนตัวเชื่อมนั่นเอง

ส่วนกลางเพื่อปราศรัยและร้องเพลงได้แก่ จตุพร พรหมพันธุ์, ณัฐวุฒิ ใสกึ่ง, วิภูแถลง พัฒนภูมิไท, อริสมันต์ พงษ์เรืองรอง จำหน่ายบัตรเข้าชมราคา 100 บาท รายได้หลังหักต้นทุนประมาณ 2 แสนบาท (ยอดรายได้จากการขายบัตร 5 แสนบาท) พ่อหนานปันสมทบอีก 3 แสนบาท เมื่อได้เงินเพียงพอชมรมฯ จึงสร้างสถานีวิทยุทันที (ภายหลังได้รับเงินบริจาคอีก 250,000 บาท)

วิทยุของชมรมฯ คลื่น 92.0 MHz ตั้งอยู่ที่บ้านพ่อหนานปัน ออกอากาศครั้งแรกวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2552 ส่งสัญญาณครอบคลุมหลายอำเภอได้แก่ ฝาง แม่สาย ไชยปราการ เชียงดาว พัวัว จังหวัดเชียงใหม่และอำเภอแม่จัน แม่สรวย จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นพื้นที่เขตติดต่ออำเภอฝาง บทบาทของวิทยุชุมชนมีความสำคัญ 3 ประการคือ การกระจายข่าวสาร การรับบริจาค และการถ่ายทอดความเคลื่อนไหวจากกรุงเทพ ทำให้ชาวบ้านติดตามข่าวสารการเมืองอย่างใกล้ชิด ชมรมฯ มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นทำให้ได้เงินสนับสนุนเพื่อบริหารสถานีวิทยุและจัดกิจกรรมทางการเมือง หลังจากเปิดสถานีวิทยุ ชมรมฯ เข้าร่วมกับคนเสื้อแดงทั่วประเทศเดินทางไปถวายฎีกา วันที่ 17 สิงหาคม 2552 ที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 คันรถโดยสาร คันละ 50 คน ส่วนในพื้นที่ 3 อำเภอจัดเวทีปราศรัยขนาดย่อมเป็นระยะ

แนวคิดในประเด็นการเคลื่อนไหวผ่าน “การถวายฎีกา” เกิดขึ้นระหว่างการชุมนุม ณ เวทีท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ.2552 นายวีระ มุสิกพงษ์ คุยผ่านวิดีโอคอนเฟอเรนซ์กับพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ที่ต่อสายเข้ามาร่วมสนทนาปราศรัยกับผู้ชุมนุม นายวีระปรึกษาหารือกับพ.ต.ท.ทักษิณ ถึงแนวทางการถวายฎีกาเพื่อให้พ.ต.ท.ทักษิณ ได้กลับประเทศซึ่งเป็นการหารือส่วนตัวไม่ได้ผ่านการประชุมระหว่างแกนนำนปช. ต่อมานายวีระออกมาแถลงว่าเป็นความคิดของตนผู้เดียว ผู้เข้าร่วมชุมนุมให้การตอบรับเป็นอย่างดี ประกอบกับแกนนำที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมและร่วมต่อสู้กันมาตั้งแต่เริ่มแรกคือจตุพร พรหมพันธุ์และณัฐวุฒิ ใสกึ่ง ตกลงที่จะดำเนินแนวทางการเคลื่อนไหวด้วยการถวายฎีกา

ความขัดแย้งในประเด็นถวายฎีกาเป็นผลจากปัญหาการนำและแนวทางการเคลื่อนไหวของนปช.ในอดีตที่บทบาทหลักอยู่ที่ฝ่ายนักการเมืองและก่อนหน้านั้นนปช.ไม่เคยกำหนดยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวที่ชัดเจน จึงขาดทิศทางและหลักการยึดถือร่วมกันภายในหมู่แกนนำ รวมทั้งระหว่างนปช.กับผู้ร่วมชุมนุม ดังนั้นจากประเด็นการถวายฎีกาส่งผลให้มีการหาแนวทางแก้ไขปัญหาและสรุปบทเรียนจากการเคลื่อนไหวในอดีตเพื่อปรับปรุงองค์กรซึ่งภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นนปช.แดงทั้งแผ่นดิน

แนวทางการเคลื่อนไหวโดยวิธีการถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษแก่ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ กลุ่มแนวร่วมต่างจังหวัดหลายกลุ่มระดมรายชื่อผ่านวิทยุชุมชนซึ่งเป็นช่องทางสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

กลุ่มคนเสื้อแดงหลายกลุ่มเริ่มก่อตั้งผ่านวิหุขุมชนมาก่อนแล้ว วิธีการล่ารายชื่อถวายฎีกาส่งผลให้กลุ่มย่อยตามต่างจังหวัดรวมตัวกันแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น¹¹⁴

ในปีพ.ศ.2553 นปช.แดงทั้งแผ่นดินเคลื่อนไหวมากยิ่งขึ้น เน้นการเปิดโปงอภิสิทธิ์ชนและประเด็นสองมาตรฐานให้ประชาชนรับรู้เช่น กรณีเขายายเที่ยงของพล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์และเขาสอยดาวซึ่งพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบุกรุกเพื่อทำสนามกอล์ฟ ต่อมานปช.แดงทั้งแผ่นดินประกาศเคลื่อนไหวใหญ่ด้วยการระดมประชาชนให้ได้หนึ่งล้านคน เพื่อกดดันรัฐบาลภายใต้การนำของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ยุบสภาและจัดการเลือกตั้งใหม่

วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ.2553 เป็นวันเคลื่อนไหวพลและวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2553 เป็นวันชุมนุมใหญ่ เพื่อเตรียมความพร้อม นปช.แดงทั้งแผ่นดินจึงจัดโรงเรียนผู้ปฏิบัติงานนปช.แดงทั้งแผ่นดินขึ้น มีการเดินสายปราศรัยในจังหวัดต่างๆตามที่เครือข่ายพันธมิตรร้องขอและจัดเวทีปราศรัยตามต่างจังหวัดจากส่วนกลาง¹¹⁵

ชมรมฯ ได้เข้าร่วมการชุมนุมครั้งนี้ การระดมเงินทุนสนับสนุนครั้งที่ 2 จึงเกิดขึ้นด้วยการจัดผ้าป่า 3 อำเภอ เจ้าคณะอำเภอฝางเป็นประธาน ได้เงินเกือบ 5 แสนบาท เจ้าคณะอำเภอฝางมอบเงินทั้งหมดแก่ชมรมฯ เงินทุนอีกส่วนมาจากการบริจาคของคนเสื้อแดง รวมทั้งหมด 1 ล้านบาท เงินจำนวนนี้ใช้สนับสนุนรถกระบะมากกว่า 100 คันๆละ 5,000 บาท แต่ละคันมีมวลชนเสื้อแดงไม่เกิน 8 คน/คัน (รวมสัมภาระ) ผู้ไม่ได้เข้าร่วมชุมนุมต่างร่วมกันบริจาคข้าว, อาหารแห้ง โรงสีกาวิละบริจาคข้าวแก่ผู้ร่วมชุมนุมประมาณ 100 กระสอบ มวลชนเสื้อแดงสามอำเภอประมาณ 1,000 คนออกเดินทางจากสถานีวิหุขุมชนคนรักฝาง แม่ข่าย ไชยปราการ¹¹⁶

ระยะเวลาการชุมนุมไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้า ฉะนั้นการหมุนเวียนผู้เข้าร่วมชุมนุมเป็นเรื่องสำคัญเพราะทุกคนต้องประกอบอาชีพ ช่วงเวลาสับเปลี่ยนกระทำทุก 7 วัน สลับไปเรื่อยๆจนสิ้นสุดการชุมนุมแต่ละครั้งต้องลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน

วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 รัฐบาลสั่งสลายการชุมนุมเพื่อยึดคืนพื้นที่บริเวณราชประสงค์ การนำเสนอข้อมูลถูกตรวจสอบอย่างเข้มงวดภายใต้พระราชบัญญัติความมั่นคงแห่งชาติ ทหารเข้าควบคุมสถานีโทรทัศน์ 2 ช่องและสถานีวิทยุ 245 สถานีจากทั้งหมด 524 สถานี¹¹⁷ สื่อคนเสื้อแดงถูกห้ามนำเสนอส่งผลให้สถานีวิทยุถูกปิด ก่อนปิดสถานีวิทยุพ่อนานปันคุยกับประชาชนในพื้นที่ผ่านการออกอากาศถึงการยุติบทบาทของสถานี ผลจากการปิดสถานีวิทยุทำให้พ่อนานปันต้องยุติบทบาทประธานชมรมฯเพราะถูกกดดันจากเจ้าหน้าที่รัฐ อย่างไรก็ตามชมรมฯมิได้ยุติบทบาทการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย

¹¹⁴ อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์ (2553). การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ(นปช.). วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 100 -103.

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 117.

¹¹⁶ หนึ่งในแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไชยปราการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2556.

¹¹⁷ Chamber, P. (2010). "Thailand on the Brink Resurgent Military.Eroded Democracy." *Asian Survey* 50: 836-858.

สถานีวิทยุชุมชนย้ายไปที่หมู่บ้านสันทรายคองน้อย อำเภอฝาง อาศัยเงินที่เหลือจากการรับบริจาคเพื่อระดมทุนครั้งที่สองสร้างสถานีใหม่ ลักษณะที่ตั้งสถานีวิทยุต่างจากเดิมอย่างสิ้นเชิงคือ สถานีวิทยุเก่าตั้งอยู่ริมถนนหลวง ฝาง-แม่ฮาด ง่ายต่อการเข้าถึงแต่สถานีใหม่ตั้งอยู่กลางหมู่บ้านซึ่งมีมวลชนเสื้อแดงเข้มแข็งที่สุดแห่งหนึ่งใน 3 อำเภอ สถานีวิทยุออกอากาศอีกครั้งในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2553 ชื่อ “สถานีวิทยุประชาธิปไตยเพื่อประชาชนของชมรมคนรักฝาง แม่ฮาด ไชยปราการ” คลื่น 93.0 MHz

ด้วยบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนไป ทำให้เนื้อหาที่เน้นการถ่ายทอดสดการประชุม เปลี่ยนเป็น เนื้อหาที่ครอบคลุมทั้งการเมือง เศรษฐกิจ บันเทิง ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การเกษตร ผู้จัดรายการหลักๆคือ นายแก้ว ซึ่งจัดรายการช่วงเวลา 13.0-14.30 น. นอกจากนี้ยังมีครู ข้าราชการอื่นและนักเรียนร่วมจัดรายการ เพื่อเสริมสร้างทักษะการพูด การแสดงออกของเยาวชนในพื้นที่ สถานีวิทยุมีรายได้ส่วนหนึ่งจากการโฆษณาขายสินค้าของบริษัท ห้างร้านต่างๆใน 3 อำเภอ ทั้งหมดเป็นกิจการของคนเสื้อแดงทั้งสิ้น¹¹⁸ ในส่วนการหารายได้ของชมรมคนรักฝาง แม่ฮาด ไชยปราการ อันจะนำเสนอในหัวข้อต่อไป

อัตลักษณ์ร่วมของชมรมคนรักฝาง แม่ฮาด ไชยปราการ

ความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไปของพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชนเกิดจากความสามารถในการปฏิบัติตามนโยบายที่หาเสียงไว้ นโยบายจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีผลต่อชัยชนะและการสนับสนุนของประชาชน กระนั้นยังมีองค์ประกอบอื่นที่ทำให้เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่มีความโดดเด่น แม้อัตลักษณ์บางอย่างที่หยิบยกมาจากคล้ายคลึงกับกลุ่มคนเสื้อแดงอื่นๆ ทว่ากลับมีความแตกต่างตามบริบทของพื้นที่ อัตลักษณ์ร่วมดังกล่าวประกอบด้วย

1. การเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบาย

เขตเลือกตั้งนี้ถูกจัดอยู่ในกลุ่มอำเภอรอบนอกซึ่งห่างจากตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่มากกว่า 150 กิโลเมตร ด้วยระยะทางที่ห่างไกลทำให้ชาวบ้านต้องพึ่งพาตนเองมากกว่ารอความช่วยเหลือจากรัฐและไม่ได้รับการสนับสนุนด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานมากนัก ส่งผลให้ชาวบ้านต้องต่อสู้เรียกร้องสิทธิต่างๆกับภาครัฐและนายทุนด้วยตัวเอง

เมื่อพรรคไทยรักไทยได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปด้วยการนำเสนอ นโยบายประชานิยมที่มุ่งเน้นประชาชนเป็นจุดศูนย์กลางในการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะกลุ่มคนยากจนเขตเมืองและชนบท รวมถึงเกษตรกรรายย่อย

ความสำคัญของนโยบายเหล่านี้ช่วยให้ชาวบ้านในพื้นที่มีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อนำมาหาเลี้ยงชีพ มีโอกาสพัฒนาคุณภาพชีวิต ลดความเสี่ยงจากการไม่ได้รับหลักประกันหรือ

¹¹⁸ หนึ่งในแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่ฮาด ไชยปราการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2556.

สวัสดิการอื่นๆจากรัฐและเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นให้มีความทัดเทียมมากขึ้นเช่น เงินกองทุนหมู่บ้านช่วยให้ชาวบ้านร่วมกันจัดสรรเงินให้เกิดประโยชน์สูงสุด เสริมสร้างการสร้างงานและกระจายรายได้ภายในชุมชน อีกทั้งเสริมสร้างแนวคิดริเริ่มการเป็นผู้ประกอบการรายย่อยหรือนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคช่วยชาวบ้านลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล เพื่อนำเงินดังกล่าวใช้จ่ายในเรื่องจำเป็น

2. การถูกฉีกรอนสิทธิทางการเมือง

นโยบายหาเสียงส่วนใหญ่ของพรรคการเมืองไทยมักไม่ให้ความสำคัญต่อกลุ่มคนยากจนหรือบุคคลชายขอบ นับตั้งแต่พรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชนดำรงตำแหน่งรัฐบาล ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับพรรคการเมืองได้เปลี่ยนแปลงกล่าวคือ พรรคการเมืองไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป ชาวบ้านรู้สึกว่าคุณเองมีความสำคัญหรือมีตัวตนในทางการเมือง สิทธิที่พวกเขาถูกใช้และรับรองผ่านการเลือกตั้งผู้นำและพรรคการเมืองที่ให้ประโยชน์

การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 ทำลายรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งและผลิตนโยบายที่ให้ประโยชน์ ทำให้ผู้เลือกพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชนรู้สึกถึงความอยุติธรรมและถูกพรากสิทธิ์ที่มี ความรู้สึกนี้ถูกถ่ายทอดไปยังชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการรวมตัวและการสร้างความเป็นคู่ตรงข้ามกับอีกฝ่าย ประกอบกับเหตุสลายการชุมนุมช่วยเร่งความขัดแย้งให้มีความรุนแรงมากขึ้น ดังนั้นคำว่า ความอยุติธรรม สองมาตรฐาน ไพร่-อำมาตย์ จึงถูกสร้างให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างผู้ที่ได้รับการปฏิบัติหรือมีสถานภาพทางสังคมที่ต่ำกว่า

3. การสร้างความเป็นท้องถิ่น

ระยะทางที่ห่างไกลทำให้อำเภอฝาง แม่ฮาย ไชยปราการมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น ความรู้สึกเป็นชุมชนเดียวกันจึงเกิดขึ้นมาซึ่งต่อมาภายหลังได้พัฒนาสู่การแยกตัวเป็นจังหวัด ฝาง ประเด็นนี้มีทั้งผู้สนับสนุนและคัดค้าน จุดยืนของชมรมฯต่อประเด็นนี้คือ การสนับสนุนให้แยกตัวเป็นจังหวัด

ความเป็นท้องถิ่นนิยมยังสะท้อนผ่านการต่อสู้หรือการใช้วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เสริมสร้างและยึดเหนี่ยวสมาชิกไว้เช่น การทำบุญในงานเทศกาลหรืองานสำคัญภายในท้องถิ่นชมรมฯ ได้สนับสนุนและแสดงออกถึงการมีอยู่ผ่านการใช้สัญลักษณ์ไม่ว่าจะเป็น สีแดง ตุ้ม สัญลักษณ์ประจำชมรมฯ เป็นต้น ฉะนั้นความเป็นคนท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำเดียวกัน ถูกใช้เพื่อสร้างความเป็นพวกเดียวกัน กีดกันคนถิ่นอื่นซึ่งในการเลือกตั้งความเป็นท้องถิ่นถูกหยิบใช้ในการรณรงค์หาเสียง

4. การอุทิศตนเพื่อองค์กร

จากอัตลักษณ์ร่วมทั้งสามข้างต้น ถ้าขาดการจัดวางองค์กรที่ดีและการสร้างความรู้สึกร่วมกันแล้ว การขับเคลื่อนและการรักษาระดับความเข้มข้นของการรวมตัวจะไม่เข้มข้น ชมรมฯ ได้สร้างชุดความคิดหลักขึ้นมาซึ่งมีสาระสำคัญคือ การต่อสู้โค่นล้มระบอบอำมาตย์ พิทักษ์รักษาประชาธิปไตยและปกป้องรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งที่เป็นผู้สร้างนโยบายที่พวกเขาได้รับประโยชน์ ฉะนั้นการสร้างความรักภักดีย่อมมีผลต่อการดำรงอยู่ขององค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและช่วยดึงดูดความสนใจจากประชาชนในพื้นที่

ดังนั้นการสร้างความรู้สึกร่วมกันผ่าน 1. การรับสมัครสมาชิกไม่จำกัดจำนวน 2. การจัดโครงสร้างชมรมฯ แนวนราบ 3. การตัดสินใจกระทำผ่านเสียงส่วนใหญ่ของที่ประชุมคณะกรรมการใหญ่ และรับฟังเสียงสะท้อนจากสมาชิกที่เห็นต่าง ทั้งหมดช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของชมรมฯ ร่วมกัน นอกจากนี้การจัดกิจกรรมสำคัญต่างๆ เพื่อเน้นย้ำเป้าหมายการต่อสู้ การระลึกถึงผู้เสียชีวิตที่มีอุดมการณ์เดียวกันและการรักษาความทรงจำร่วม (collective memories) ของเหตุการณ์ในอดีตซึ่งกระตุ้นและรักษาระดับความเข้มข้นของการเป็นผู้อุทิศตนเพื่อชมรมฯ

องค์ประกอบของกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่อำเภอ ผาง แม่เอย ไชยปราการ

เมื่อทราบการกำเนิดชมรมคนรักผาง แม่เอย ไชยปราการ ว่าต้องผ่านช่วงเวลาและเหตุการณ์สำคัญใดมาบ้างจนสามารถวางรากฐานอย่างแข็งแกร่ง ในส่วนนี้จะขยายความว่า กลุ่มผู้ก่อตั้งชมรมฯ ประกอบด้วยคนกลุ่มใดและสมาชิกชมรมฯ จำแนกได้กี่กลุ่ม¹¹⁹

แกนนำผู้ก่อตั้งชมรมคนรักผาง แม่เอย ไชยปราการ

ความโดดเด่นของชมรมฯ คือ แกนนำประกอบด้วยบุคคลที่มีความหลากหลาย ส่งผลต่อการขับเคลื่อนการทำงานและการสร้างแนวร่วมกับภาคประชาสังคมอื่น ผลคือ ชมรมฯ มีความเข้มแข็งและยืดหยุ่นต่อการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆ

1. กลุ่มอดีตสหาย

ในอดีตอำเภอผางเป็นพื้นที่สีชมพู อยู่ในเขตการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยซึ่งกำหนดยุทธศาสตร์ “ต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ ใช้ชนบทล้อมเมืองและยึดเมือง” ในเขตภาคเหนือมีการขยายแนวร่วมและต่อสู้กับเจ้าหน้าที่รัฐอย่างเปิดเผย เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2510 ที่บ้านน้ำบาน ตำบลไร่หลวง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ถือเป็นวันเสียปืนแตกในเขตภาคเหนือ

¹¹⁹ Ibid.

บริบททางสังคมช่วงพ.ศ.2516-2519 นักศึกษาและประชาชนบางกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางสังคม อุดมการณ์สังคมนิยมค่อนข้างเหมาะสมกับการอภิปรายสังคมภายใต้การเอาเปรียบจากนายทุนต่อกรรมกรและชาวนา ช่วงเวลาดังกล่าวเกิดการปฏิวัตินำไปสู่การปกครองระบบสังคมนิยมในกัมพูชา เวียดนามและลาว ชนชั้นนำเกรงว่าประเทศไทยอาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้การเคลื่อนไหวของนักศึกษาถูกมองว่าเป็นการกระทำของคอมมิวนิสต์ เหตุการณ์ความรุนแรง 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ส่งผลให้นิสิตนักศึกษาและประชาชนจำนวนมากหนีการกวาดล้างและเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

แกนนำหลายคนของชมรมฯต่างผ่านเหตุการณ์ดังกล่าว นายแก้วหนึ่งในแกนนำของชมรมฯ กล่าวว่

“การต่อสู้ในช่วง 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ลุงเข้าร่วมเพราะตระหนักว่าสังคมไทยต้องเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่เปลี่ยนการปกครองพ.ศ.2475 เป็นต้นมา ประเทศไทยไม่เคยเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง มันเหมือนก้อนหินทับ ถ้าให้มวลชนผลักหินจะทับตายเอา¹²⁰”

การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 เป็นการทำลายหลักการประชาธิปไตย เหตุผลนี้ทำให้แกนนำผู้มีประสบการณ์ต่อสู้ร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์เข้าร่วมชมรมฯ

สมาชิกกลุ่มอดีตสหาย ส่วนหนึ่งทำหน้าที่วางแผนการเคลื่อนไหว กำหนดทิศทาง การต่อสู้ตามสถานการณ์เฉพาะหน้า หลักสำคัญคือ ไม่ใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ สร้างพันธมิตรหรือแนวร่วม (ดัดแปลงจากแนวคิดของกลุ่มคอมมิวนิสต์) กับกลุ่มต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อลดแรงปะทะและแสวงหาผู้มีแนวคิด อุดมการณ์เดียวกัน แนวทางของชมรมฯ มีทิศทางเดียวกับยุทธศาสตร์ของ นปช. แดงทั้งแผ่นดิน¹²¹ ดังนั้นจากประสบการณ์เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อมวลชน การมีเครือข่ายของอดีตสหายในสาขาอาชีพต่างๆ ทำให้กลุ่มอดีตสหายสามารถคิดรูปแบบการเคลื่อนไหวให้เหมาะสมกับท้องที่ บริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสานงานกับกลุ่มคนเสื้อแดงต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

¹²⁰ Ibid. 4 มีนาคม 2556.

¹²¹ ยุทธศาสตร์ – เดินด้วย 2 ขา ทำงานด้วย 2 แขน ในเขต 5 เขตยุทธศาสตร์

- 1) ประสานการเคลื่อนไหว การต่อสู้ของประชาชนเข้ากับการต่อสู้ของการเมืองในระบบ (2 ขา)
- 2) ยึดกุมมวลชนพื้นฐาน ช่วงชิงชนชั้นกลาง รวมทั้งข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พลเรือน นักธุรกิจ ตลอดจนชนชั้นสูงและผู้รักประชาธิปไตย รักความเป็นธรรมในวงการต่างๆ (2 แขน)
- 3) จัดตั้งยกระดับเคลื่อนไหวมวลชนในเขตชนบท ในเขตเมือง ในเขต กทม. ในสังคมอินเทอร์เน็ต ในเขตต่างประเทศ

2. กลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจ

จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยและการลงพื้นที่ ย่านเศรษฐกิจของอำเภอฝาง แม่อาลัย ผู้อาศัยบริเวณนี้มีแนวโน้มสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์มากกว่าบริเวณอื่นและบางกลุ่มเป็นแกนนำในการรณรงค์จัดตั้งจังหวัดฝาง คล้ายคลึงกับรายงานของสหประชาชาติ (UNDP) ซึ่งว่า ในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2550 ประชาชนใน 25 จังหวัดเลือกพรรค ก. มีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าประชาชนใน 32 จังหวัดที่เลือกพรรค ข. อย่างเห็นได้ชัด โดยจังหวัดที่เลือกพรรค ก. มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 3.2 แสนบาทต่อปี ในขณะที่จังหวัดที่เลือกพรรค ข. มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 9.2 หมื่นบาทตามลำดับ¹²² อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการใน 3 อำเภอ จำนวนไม่น้อยให้การสนับสนุน พรรคเพื่อไทยและชมรมฯ บางส่วนร่วมก่อตั้ง บางส่วนสนับสนุนทางการเงินและสิ่งของอุปโภคบริโภคเช่น ร้านทอง ร้านค้าปลีก-ค้าส่ง ร้านขายอุปกรณ์การเกษตร เป็นต้น

3. กลุ่มข้าราชการท้องถิ่น

ส่วนราชการในเขต 3 อำเภอ ข้าราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นจำนวนมากสนับสนุนชมรมฯ ทั้งเป็นแกนนำจัดตั้งและสมาชิกเช่น ผู้อำนวยการการปกครองส่วนท้องถิ่น ครู ทหาร ตำรวจ สิ่งที่น่าสนใจคือ ตำรวจมีแนวโน้มสนับสนุนอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณและพรรคเพื่อไทย เพราะอดีตนายกรัฐมนตรีเคยรับราชการตำรวจและมักแต่งตั้งตำรวจในตำแหน่งสำคัญในองค์กรใหญ่ ขณะที่ทหารลำดับยศน้อยมักเป็นสื่อแดง

ในช่วงเลือกตั้งข้าราชการบางคนเป็นหัวคะแนน บางตำแหน่งมีความใกล้ชิดประชาชนสามารถโน้มน้าวและเปลี่ยนแปลงความคิดให้คล้อยตามได้ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลข้าราชการได้รับความเคารพและมีความน่าเชื่อถือจากประชาชนมากกว่าพื้นที่เจริญ

4. ประชาชน

การรัฐประหารเป็นจุดเปลี่ยนทำให้ชาวบ้านจำนวนมากกลายเป็นคนเสื้อแดง เนื่องจากการรัฐประหารทำลายพรรคการเมืองซึ่งเป็นแหล่งกำเนิด “นโยบายประชานิยม” นโยบายนี้รองรับความเสี่ยงในชีวิตและสร้างความเท่าเทียมทางโอกาส (Equality of opportunity) ในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ การศึกษา การเข้าถึงทรัพยากร ฯลฯ ที่ทำให้คนกลุ่มนี้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีโอกาสขยับฐานะสูงขึ้นตามศักยภาพ

¹²² UNDP ไม่ได้ระบุว่าพรรค ก.คือพรรคประชาธิปัตย์ และพรรค ข.คือพรรคพลังประชาชน แต่ก็ให้ข้อมูลละเอียดเพียงพอที่ทำให้สามารถระบุได้เช่นนั้น (ใน สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์)

ประเภทสมาชิกชมรมฯ

เมื่อทราบว่ากลุ่มแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่อาลัย ไชยปราการ ประกอบด้วยคนกลุ่มใด สิ่งที่ต้องพิจารณาต่อไปคือ การจำแนกสมาชิกมีทั้งหมดกี่กลุ่มและมีลักษณะอย่างไร

กลุ่มปัญญาชน

ประกอบด้วยกลุ่มอดีตอดีตรัฐมนตรี ข้าราชการ/อดีตข้าราชการ ครู สมาชิกองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) จำนวนหนึ่งที่เคยมีบทบาทต่อสู้ด้านสิ่งแวดล้อมกับนายทุนในพื้นที่ รวมถึงการได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยชื่อดังในภาคเหนือในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย คนกลุ่มนี้มีความสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ วางยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้เพื่อโค่นล้มระบอบอำมาตย์ในระยะยาวหรือการสร้าง “กระแสนเสื้อแดง” และ “กระแสนพรรค” ในช่วงรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง กลุ่มปัญญาชนเป็นผู้ประสานกลุ่มคนเสื้อแดงอื่นทั้งส่วนกลางและจังหวัดเชียงใหม่ เติบสายให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ประสานนปช.แดงทั้งแผ่นดินเพื่อจัดอบรมโรงเรียนนปช.แดงทั้งแผ่นดินในเขต 3 อำเภอด้วย

กลุ่มปัญญาชนมีความสำคัญมากที่สุดต่อการขับเคลื่อนองค์กรแต่มีจำนวนน้อยที่สุด¹²³ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพบนหลักแนวคิดและทฤษฎีการเมือง ชมรมฯต้องสร้างคนกลุ่มนี้ขยายแนวคิดและเผยแพร่ออกสู่มวลชนทั้ง 3 อำเภอ ซึ่งเป็นการติดอาวุธทางปัญญาแก่สมาชิก¹²⁴

กลุ่มรักประชาธิปไตย

กลุ่มนี้ต้องการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมด้วยการเลือกรัฐบาลผ่านการลงคะแนนเลือกตั้งรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองเป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับ ฉะนั้นการต่อสู้ทางการเมืองก็เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยที่แท้จริง ปราศจากการแทรกแซงจากมือที่มองไม่เห็นซึ่งอยู่ภายใต้แนวคิดประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เพื่อป้องกันข้อครหาจากฝ่ายตรงข้าม

กลุ่มรักพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร

กลุ่มนี้มีจำนวนไม่น้อยกว่ากลุ่มรักประชาธิปไตย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตรเป็นคนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พรรคไทยรักไทยใช้ความเป็นคนท้องถิ่นเพื่อสร้างคะแนนนิยม แสดงถึงการใช้อัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ของความเป็นคนเมืองคือ การสร้างความรู้สึกเป็นคนกลุ่มเดียวกัน มิใช่คนกลุ่มอื่น ถ้าไม่เลือกคนบ้านเดียวกันเท่ากับปฏิเสธความเป็นกลุ่มเดียวกัน

¹²³ หนึ่งในแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่อาลัย ไชยปราการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2556.

¹²⁴ ความคิดมวลชนแบ่งได้ 3 ระดับ 1) **ความคิดชาวบ้าน** – ความรู้ทางการเมืองน้อยมาก ถ้าไม่ให้ความรู้จะส่งผลกระทบต่อความมีประสิทธิภาพและความเป็นเอกภาพขององค์กร คนกลุ่มนี้มักอยากเด่นและคิดว่าถูกเสมอ (วีระชน เอกชน) 2) **ความคิดมวลชน** – ยกระดับความคิดทางการเมืองให้ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง 3) **ความคิดผู้ปฏิบัติงาน** – วิสัยทัศน์กว้างไกล รู้จักให้อภัย ระวังความขัดแย้งไม่ให้นำไปนอกกลุ่ม และต้องขจัดความคิดชาวบ้านให้หมด (หนึ่งในแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่อาลัย ไชยปราการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2556.)

การใช้ความเป็นคนเมืองในการเลือกตั้ง ผู้วิจัยประสบด้วยตนเองตั้งแต่วัยเยาว์จนถึงปัจจุบัน ไม่ต่างกับภาคใต้ต้องเลือกพรรคประชาธิปัตย์ อีกทั้งภาพลักษณ์ของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ คือ นักธุรกิจ ผู้มีความสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะหนี้ IMF และความสำเร็จของนโยบายพรรค ดังนั้น พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร จึงเป็นการสะท้อนความเป็นท้องถิ่นนิยม โดยใช้ความเป็นคนเมือง เชื่อมโยงตนเองกับผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ความน่าสนใจคือ กลุ่มรักทักษิณให้น้ำหนักประชาธิปัตย์น้อยกว่าความนิยมในตัวของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ

เมื่อทราบถึงลักษณะการรวมตัวและแกนนำจัดตั้งชมรมคนรักฝาง แม่ยาย ไชยปราการ แต่ละกลุ่มมีลักษณะ เหตุผลเข้าร่วมแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามคนกลุ่มนี้มีลักษณะส่วนใหญ่ร่วมกันคือ เป็นชนชั้นกลางระดับล่าง ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพนี้จัดเป็นแรงงานนอกระบบตามคำจำกัดความของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงแรงงานและสำนักงานประกันสังคม¹²⁵

แรงงานนอกระบบคือ ฐานของกลุ่มคนเสื้อแดง นักวิชาการบางท่านชี้ว่าคนเสื้อแดงไม่ใช่คนกลุ่มยากจนที่สุดเช่น อภิชาติ สถิตนิรมัย อธิบายคนเสื้อแดงเป็นชนชั้นกลาง (ระดับล่าง) ใหม่หรือนิธิ เอียวศรีวงศ์ อธิบายคนเสื้อแดงเป็นชนชั้นกลางระดับล่างในชนบท (และในเมือง)

ข้อมูลตัวเลขอธิบายความยากจนคือ เส้นความยากจน (Poverty line) พ.ศ. 2555 เส้นความยากจนประเทศไทยคือ 2,422 บาท/คน/เดือน พิจารณาภาคเหนือและอีสานซึ่งมีกลุ่มคนเสื้อแดงมากที่สุดคือ 2,160 บาท/คน/เดือน และ 2,131 บาท/คน/เดือนตามลำดับ จังหวัดเชียงใหม่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 92,110 บาท/คน/ปี ขณะที่รายได้เฉลี่ยประชากรชนบทอยู่ที่ 53,092 บาท/คน/ปี สิ่งที่น่าสนใจคือ อำเภอฟางซึ่งเป็นที่ตั้งของชมรมฯ และเป็นกำลังหลักของกลุ่มคนเสื้อแดงมีรายได้เฉลี่ย

¹²⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) – ให้ความหมายเศรษฐกิจนอกระบบหมายถึง การประกอบอาชีพและธุรกิจซึ่งไม่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการภาครัฐ จำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 4 กลุ่มย่อย 1.กลุ่มการผลิต เช่น เกษตรกร รายย่อย แรงงานรับจ้างภาคเกษตร ผู้รับงานมาทำที่บ้าน ผู้รับจ้างรายย่อย ธุรกิจระดับครัวเรือน ธุรกิจชุมชน ผู้ประกอบอาชีพอิสระ 2.กลุ่มการค้าและบริการ ได้แก่ หาบเร่แผงลอย การรับซื้อของเก่า 3.กลุ่มบริการขนส่ง เช่น มอเตอร์ไซด์รับจ้าง รถตู้โดยสาร รถแท็กซี่ 4.กลุ่มกิจกรรมภาคครอบครัว เช่น การทำงานบ้าน การดูแลคนชรา.

กระทรวงแรงงาน – จำแนกแรงงานนอกระบบ 7 กลุ่ม มีแนวคิดเดียวกับ ILO ประกอบด้วย ผู้รับงานไปทำที่บ้านและผู้รับจ้างทำของ สหกรณ์เครดิตยูเนียน เกษตรกรและชาวประมง คนขับยานพาหนะรับจ้างนอกระบบ ผู้ประกอบอาชีพอิสระในและนอกภาค การเกษตร ลูกจ้างของนายจ้างที่ไม่ได้ทำงานประจำ และลูกจ้างทำงานบ้าน

สำนักงานประกันสังคม – แรงงานนอกระบบคือ ผู้มีการทำงาน มีรายได้ และไม่มีนายจ้างหรือไม่อยู่ในความคุ้มครองของกฎหมาย ประกันสังคม จำแนกได้ 2 กลุ่ม คือ 1.กลุ่มที่มีการทำงานหรือรับจ้างและมีรายได้ เช่น ผู้รับทำงานทำที่บ้าน ผู้รับจ้างทำของ แรงงานรับจ้างตามฤดูกาล (แรงงานภาคเกษตร) แรงงานในกิจการประมง 2.กลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระทั่วไปเช่น คนขับรถรับจ้าง ผู้ทำการเกษตรที่มีที่ดินของตนเองเพื่อเช่า ช่างเสริมสวย ช่างตัดผม เจ้าของร้านของชำ รวมถึงผู้ประกอบอาชีพอิสระ ระดับวิชาชีพรายได้สูง เช่น แพทย์ ทันตแพทย์ หนายความ.

ตาม จปฐ.ปี พ.ศ.2554 110,593 บาท/คน/ปี ซึ่งเป็นอำเภอที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีมากที่สุดของจังหวัดเชียงใหม่

คนเสื้อแดงในอำเภอฝาง แม่อาวย ไชยปราการ มีใช้กลุ่มคนยากจนที่สุด การเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองมีต้นทุนและสูญเสียเวลาในการประกอบอาชีพ ผู้มีฐานะยากจนมากย่อมสนใจการทำมาหากินมากกว่าการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง

ผู้เข้าร่วมชมรมฯ มิใช่มีแค่ชนชั้นกลางระดับล่างเท่านั้น ผู้มีฐานะดีในอำเภอจำนวนหนึ่งเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมเช่นกัน ดังนั้นชมรมฯ มิได้กำหนดลักษณะเชิงเศรษฐกิจและสังคมของผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิก ทุกคนที่มีอุดมการณ์หรือความต้องการให้ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตย สามารถเข้าร่วมชมรมได้ การดึงมวลชนเข้าร่วมบนหลักการประชาธิปไตยทำให้จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แกนนำคนหนึ่งของชมรมฯกล่าวว่า

“ถ้ารัฐบาลพรรคเพื่อไทยบริหารประเทศไม่น่าพึงพอใจหรือมีแนวโน้มเป็นพันธมิตรกับกลุ่มอำมาตย์ ชมรมฯพร้อมถอนการสนับสนุนที่มีต่อพรรคทันที ถ้ามีพรรคการเมืองอื่นมีแนวคิดและปฏิบัติตามแนวทางต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ชมรมฯพร้อมสนับสนุน¹²⁶”

ด้วยหลักการต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ปราศจากการแทรกแซงทางการเมืองและการรัฐประหาร สนับสนุนประชาธิปไตยที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน ทำให้ผู้เข้าร่วมชมรมฯมีความหลากหลายทางอาชีพและฐานะเศรษฐกิจ ชมรมฯจึงมีลักษณะข้ามชนชั้น (Cross- class)

เป้าหมายการต่อสู้ของชมรมคนรักฝาง แม่อาวย ไชยปราการ

นปช. แต่งตั้งแผ่นดินวิเคราะห์ว่า ความขัดแย้งหลักของสังคมไทยคือ ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจและรูปแบบการเมืองการปกครองระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง อธิบายดังนี้ ภายใต้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้กลายเป็นชาติอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและละเลยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บริบททางสังคม (social Context) เช่นนี้ กระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองในอนาคต การขึ้นครองอำนาจของพรรคไทยรักไทยซึ่งมีนโยบายต่อประชาชนยากจนหรือชนชั้นกลางระดับล่าง ส่งผลให้พรรคมีมวลชนสนับสนุนอย่างรวดเร็ว

ความนิยมต่อพรรคไทยรักไทยและการเป็นพันธมิตรกับกลุ่มทุนใหม่ที่มีความสามารถแข่งขันระดับโลก กระทบต่อกลุ่มทุนเก่าและชนชั้นนำ เป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มทุนเก่ากับกลุ่มทุนใหม่คือ ทักซิณและพรรคพวก (Power Struggle) ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบายพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชน (ส่วนมากเป็นประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ)

¹²⁶ หนึ่งในแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่อาวย ไชยปราการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2556.

การรัฐประหารส่งผลให้คนกลุ่มนี้ได้รับผลกระทบ เนื่องจากเกรงว่านโยบายต่างๆจะไม่ได้รับการสานต่อ อีกนัยหนึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2540 เปิดโอกาสให้พวกเขาเลือกผู้นำและพรรคการเมืองที่ตนเองชื่นชอบ การรัฐประหารจึงเปรียบเสมือนการมองข้ามหรือปฏิเสธการมีอยู่ของสิทธิทางการเมือง การต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยจึงเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยสะท้อนถึงความไร้มาตรฐานของรัฐในการจัดการกับแกนนำและผู้เข้าร่วมชุมนุมเช่น การยึดทำเนียบรัฐบาล การยึดสนามบินสุวรรณภูมิและการขับไล่รัฐบาล ขณะที่การกระทำแบบเดียวกันของคนเสื้อแดงกลับถูกปฏิบัติตรงกันข้าม

การถูกเลือกปฏิบัติจากรัฐทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความมั่งคั่ง ตลอดจนสิทธิทางการเมืองซึ่งคนกลุ่มนี้ถูกกีดกันออกจากพื้นที่การเมืองและผลประโยชน์ ทำให้พวกเขารู้สึกถึงความไม่เป็นธรรม การสร้างชุดวาทกรรมไพร่-อำมาตย์ของนปช.แดงทั้งแผ่นดิน เพื่อรวบรวมกลุ่มคนที่มีลักษณะเหมือนกัน ไพร่คือ สัญลักษณ์แทนตัวเองของกลุ่มคนเสื้อแดง อำมาตย์คือกลุ่มชนชั้นนำ นปช.แดงทั้งแผ่นดินกำหนดขอบเขตถึงองค์มนตรีและพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เท่านั้น วาทกรรมนี้ทรงพลังต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแสดงถึงลักษณะสังคมไทยยังคงมีกลิ่นอายการปกครองระบบเก่า

จุดประสงค์หลักของวาทกรรมไพร่ - อำมาตย์คือ การสร้างอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ระหว่างคนเสื้อแดง แม้ความจริงลักษณะความสัมพันธ์ทางการผลิตนี้จะไม่ได้อยู่แล้วก็ตาม เมื่อทุกคนรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน (we) แตกต่างจากพวกอื่น (us) การตระหนักถึงความเป็นสมาชิกกลุ่มย่อมเกิดขึ้น พวกเขาเรียนรู้ถึงการเป็นตัวแทน การสร้างอัตลักษณ์ร่วมเป็นกระบวนการสำคัญในการขับเคลื่อนมวลชนเสื้อแดงทุกระดับ ส่งผลให้ยกระดับสู่การแสดงความรู้สึกร่วมกันว่าถูกปฏิบัติต่ำกว่าหรือด้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ (awareness of shared grievances)

อำมาตย์ถูกทำให้เป็นคู่ตรงข้ามกับคนเสื้อแดง นี่คือการสร้างความมีศัตรูร่วม (adversarial attribution) รองรับการเคลื่อนไหวว่าพวกเขาสู้เพื่ออะไร การโค่นล้มระบอบอำมาตยาธิปไตยเป็นเป้าหมายสำคัญของการต่อสู้ของนปช.แดงทั้งแผ่นดินและกลุ่มคนเสื้อแดงทั่วประเทศ ดังนั้นต้องกำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีและแนวนโยบายคือ การแบ่งยุทธศาสตร์เป็น 2 ช่วง คือ 1.เป้าหมายเฉพาะหน้า 1.1 การยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2550 และผลผลิตของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) รวมทั้งกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมทั้งปวง 1.2 ยุติการรัฐประหารทุกรูปแบบให้หมดจากประเทศไทย 2.เป้าหมายระยะยาว การโค่นล้มระบบอำมาตยาธิปไตยผ่านยุทธศาสตร์เดินด้วย 2 ขา ทำงานด้วย 2 แขน ใน 5 เขตยุทธศาสตร์¹²⁷

ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีสอดคล้องกับชมรมคนรักผาง แม่ाय ไชยปราการคือ ประชาธิปไตยที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน ปราศจากการแทรกแซงจากอำมาตย์ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยที่สำคัญคือ การเน้นคำว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ชมรมฯมียุทธวิธี ดังนี้

¹²⁷ เอกสารประกอบการจัดศึกษาของผู้ปฏิบัติกรนปช.แดงทั้งแผ่นดินพ.ศ.2555.

1. การให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนทุกระดับ
2. การเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน
3. สนับสนุนผู้นำชุมชนดูแลและแก้ไขปัญหาเสพติด ตลอดจนให้ความช่วยเหลือกลุ่มต่างๆ
4. การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อให้ความช่วยเหลือสมาชิก
5. การจัดตั้งแกนนำระดับต่างๆ อย่างทั่วถึง

การแสวงหาพันธมิตรเพื่อยึดครองพื้นที่ทางความคิดของคนในสังคม ฉะนั้นยังมีมวลชนมากเท่าไรย่อมมีโอกาสบรรลุวัตถุประสงค์ในการต่อสู้มากเท่านั้น การยกระดับการต่อสู้กระทำได้ง่าย เพราะความเห็นพ้องของสาธารณชนส่วนใหญ่อยู่ข้างตนแล้ว อย่างน้อยที่สุดถ้าไม่สามารถถึงฝ่ายที่สามมาเป็นพวก (คนนอกความขัดแย้ง/third party) ต้องไม่ถูกมองเป็นศัตรู นโยบายเฉพาะหน้า นปช. แต่งทั่วแผ่นดินข้อที่ 2 ความว่า

“สามัคคีประชาชนไทย โดยมีมวลชนพื้นฐานเป็นกำลังหลักประสานกับชนชั้นกลางและชนชั้นสูงผู้รักประชาธิปไตยและรักความเป็นธรรมทุกภาคส่วนทั้งในภาคธุรกิจ พรรคการเมือง องค์กรศาสนา สถาบันการศึกษา ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พลเรือน เพื่อต่อสู้กับระบอบอำมาตยาธิปไตยที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของไทยให้ได้รับระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง”

ยุทธวิธีการต่อสู้ของชมรมฯ คล้ายกันคือ สนับสนุนผู้นำชุมชน ดูแลและแก้ไขปัญหาเสพติด ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือทางสังคมต่อกลุ่มต่างๆ และอีกข้อคือ การเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน การสร้างพันธมิตรดังกล่าวกระทำผ่านพิธีกรรมทางศาสนา (จะกล่าวในบทที่ 5) การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจากการระดมเงินบริจาคของสมาชิกมอบให้สำนักนายกรัฐมนตรีหรือเหตุการณ์ไฟไหม้ที่อำเภอฝาง ชมรมฯ กระจายข่าวสารผ่านวิทยุเพื่อขอความช่วยเหลือและบริจาคทรัพย์สินแก่ผู้ได้รับความเสียหาย การให้ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่และการเคลื่อนไหวโดยปราศจากความรุนแรง ทำให้ประชาชนในพื้นที่ให้การสนับสนุนเข้าร่วมเป็นสมาชิกจำนวนมาก

ชมรมคนรักฝาง แม่อาลัย ไชยปราการ ใช้วาทกรรมไพร่ – อำมาตย์ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ (Collective Identity) เพื่อระดมมวลชนให้เข้าร่วมการเคลื่อนไหว แกนนำคนหนึ่งกล่าวว่า

“ ในการเคลื่อนไหวของนปช. แต่งทั่วแผ่นดิน การใช้วาทกรรมไพร่ – อำมาตย์ ในการต่อสู้ โคนล้มระบอบอำมาตย์ **ชมรมฯ ของเราก็กี่เหมือนกัน** ผมยอมรับคำว่าอำมาตย์และไพร่ มีพลังนะ **สำหรับคนเสื้อแดง มันทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน** มีจุดหมายเหมือนกันคือประชาธิปไตย เพราะประเทศเราปกครองด้วยชนชั้นฟ้าตลอด ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม¹²⁸”

ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ผู้นำนักของวาทกรรมไพร่ – อำมาตย์ มีความสำคัญน้อยลงเพราะไม่ต้องใช้ระดมมวลชนเหมือนอดีตแต่ยังเป็นจุดมุ่งหมายในการ

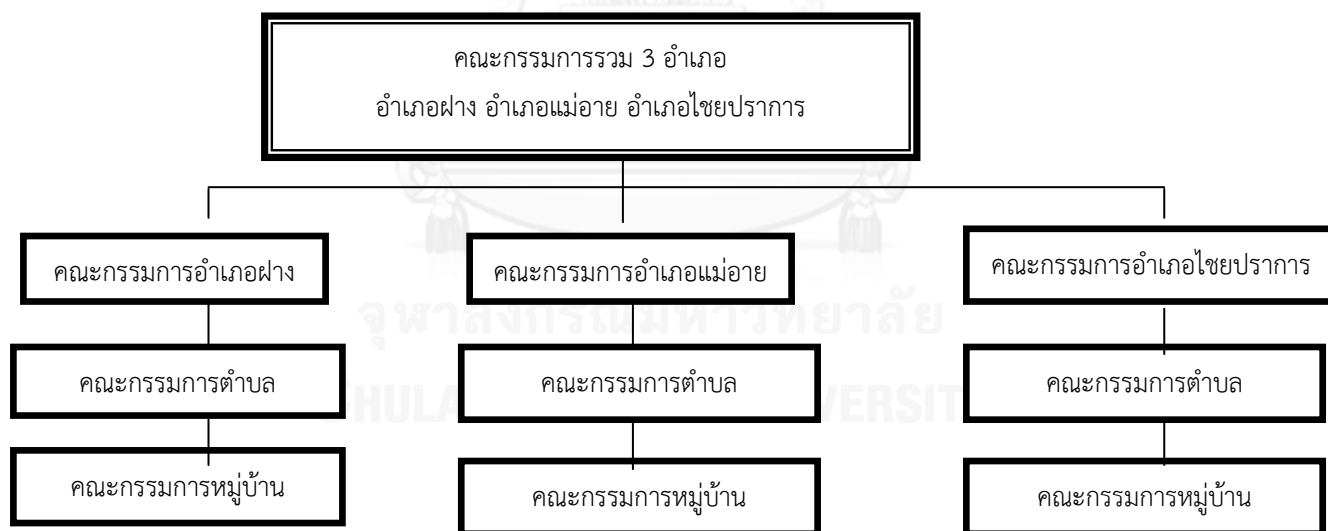
¹²⁸ หนึ่งในแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่อาลัย ไชยปราการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2556.

ต่อสู้ ปัจจุบันชมรมฯให้ความสำคัญต่อเสถียรภาพรัฐบาลชุดนี้ กลุ่มคนเสื้อแดงทั่วประเทศต้องเฝ้าระวังและเป็นแนวร่วมต่อต้านการแทรกแซงของอำมาตย์ ความสำคัญในห้วงเวลานี้สำหรับชมรมฯคือ ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและประเมินผลสำเร็จของนโยบาย

การจัดโครงสร้างองค์กรของชมรมคนรักฝาง แม่ായ ไชยปราการ

การก่อตัวของชมรมฯเริ่มจากองค์กรที่ไม่เป็นทางการ มีเครือข่ายหลวมๆและจัดลำดับชั้นบังคับบัญชา ช่วงแรกคณะกรรมการประกอบด้วย พ่อหนานปิ่นดำรงตำแหน่งประธาน นายแก้วดำรงตำแหน่งรองประธานและคณะกรรมการซึ่งมาจากตัวแทนหมู่บ้านละหนึ่งคน หลังเหตุการณ์สลายการชุมนุมวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2553 รัฐบาลสั่งปิดสถานีวิทย์และเข้มงวดต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของคนเสื้อแดง จากแรงกดดันจากภาครัฐทำให้พ่อหนานปิ่นต้องลาออกจากตำแหน่งประธานชมรมคนรักฝาง แม่ായ ไชยปราการ

การปรับรูปแบบองค์กรจำเป็นต่อการอยู่รอดและการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมฯทำให้รูปแบบการนำโดยประธานและรองประธานถูกแทนที่ด้วยคณะกรรมการร่วม 3 อำเภอ แบ่งเป็นคณะกรรมการอำเภอฝาง คณะกรรมการอำเภอแม่ายและคณะกรรมการอำเภอไชยปราการซึ่งคณะกรรมการอำเภอจะแบ่งภาระหน้าที่คณะกรรมการแต่ละระดับ ดังภาพ

แผนภาพที่ 3 โครงสร้างของชมรมคนรักฝาง แม่าย ไชยปราการ

ลักษณะองค์กรลำดับชั้น (vertical organization) เป็นรูปแบบการบริหารองค์กรดั้งเดิม การดำเนินงานขึ้นอยู่กับประธานเป็นสำคัญ ถ้าประธานถูกจับกุมการดำเนินกิจกรรมของชมรมฯ จะไม่ต่อเนื่องและอาจสลายตัวได้ กรณีพ่อนานป็นเป็นตัวอย่างชัดเจน มีความเป็นไปได้สูงกว่าช่วงแรกของการจัดตั้งชมรมฯ ต้องอาศัยเงินทุนและบารมีพ่อนานป็น ดังนั้นสถานการณ์การเมืองมีผลกระทบต่อการจัดระเบียบองค์กรใหม่คือ ลักษณะองค์กรแนวราบ (horizontal organization) ไม่มีตำแหน่งประธานและรองประธาน ทุกคนที่เข้าร่วมชมรมฯ มีสถานะเป็นสมาชิกทัดเทียมกัน นายแก้วหนึ่งในแกนนำสำคัญของชมรมฯ ให้เหตุผลถึงการจัดตั้งองค์กรลักษณะแนวราบว่า

“ในอดีต ก่อน 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 มีการกำเนิดสหพันธ์ชาวนาชาวไร่ในภาคต่างๆ ภาคเหนือมีอินทผาศรีบุญเรืองเป็นผู้นำ ภายหลังถูกกำจัด ทำให้กลุ่มสหพันธ์ชาวนาชาวไร่ภาคเหนือสลายตัว ดังนั้นการทำงานของเรานี้ต้องทำงานแนวราบ ขยายคณะกรรมการให้มีจำนวนมากที่สุดเพื่อกระจายความเสี่ยง ถ้าคณะกรรมการร่วม 3 อำเภอ คนใดคนหนึ่งเสียชีวิตผลกระทบต่อชมรมฯ ก็จะไม่มากเพราะมีตัวแทนอื่นมาทดแทนและยังง่ายต่อการบริหารจัดการ แน่แน่นอนว่าในการตัดสินใจต้องใช้เสียงส่วนใหญ่ของที่ประชุม¹²⁹”

การดำเนินกิจกรรมในนามของชมรมฯ ทุกระดับต้องผ่านความเห็นของคณะกรรมการร่วมทั้ง 3 อำเภอซึ่งมีหน้าที่กำหนดนโยบายและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในรูป “แกนนำรวมหมู่” หรือทางชมรมฯ เรียกว่า “ประชาธิปไตยรวมศูนย์” คณะกรรมการระดับล่างสามารถเสนอแนวทางการดำเนินงานของชมรมฯ ต่อคณะกรรมการร่วม 3 อำเภอได้ เพื่อให้ชมรมฯ มีเอกภาพในการดำเนินการรวมกลุ่มในปัจจุบันกลายเป็น “กึ่งทางการ” สะท้อนจากการกำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี การวางโครงสร้างคล้ายคลึงนปช. แดงทั้งแผ่นดิน อีกทั้งมีบัตรสมาชิกเป็นหลักฐาน แสดงถึงลักษณะคล้ายการรวมตัวกึ่งทางการของนปช. แดงทั้งแผ่นดิน

การเป็นแนวร่วมของชมรมฯ ไม่จำเป็นต้องดำเนินการทุกอย่างตาม นปช. แดงทั้งแผ่นดินสั่งการหรือขอความร่วมมือ ถ้าแนวทางของ นปช. แดงทั้งแผ่นดินในไม่ตรงกับแนวทางของชมรมฯ การดำเนินกิจกรรมหรือการเข้าร่วมพิธีการต่างๆ จะไม่เกิดขึ้นเช่น วันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2556 กิจกรรมระลึกถึง 3 ปีแห่งการชุมนุมทางการเมืองและเหตุการณ์สลายการชุมนุมบริเวณสะพานผ่านฟ้าลีลาศ ทางชมรมฯ ไม่เข้าร่วมเนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่มีภาระต้องทำในช่วงเทศกาลสงกรานต์ แต่กิจกรรมวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2556 นปช. แดงทั้งแผ่นดินส่วนกลางจัดพิธีรำลึกเหตุการณ์สลายการชุมนุมคนเสื้อแดง ณ กรุงเทพมหานคร มติชมรมฯ เห็นด้วยกับการเข้าร่วมพิธีรำลึกจึงเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศจำนวนกว่า 25 คัน ผู้เข้าร่วมประมาณ 1,000 คน

¹²⁹ Ibid.

การจัดตั้งคณะกรรมการในระดับต่างๆ ทำให้ความเป็นทางการของชมรมฯสูงขึ้น แต่ชมรมฯ ไม่มีสถานที่หรือสำนักงาน ไม่มีการแบ่งฝ่ายชัดเจนเหมือนนปช.แดงทั้งแผ่นดิน การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มกระทำการแจ้งข่าวในหมู่สมาชิก คณะกรรมการระดับต่างๆและการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุของชมรมฯ

นอกจากการจัดตั้งองค์กรแนวราบ (horizontal organization) จุดที่ไม่อาจมองข้ามคือการจัดตั้งและคัดเลือกบุคคลในหมู่บ้านที่มีความสามารถในงานมวลชน งานการเมืองและงานเลือกตั้งเพื่อขับเคลื่อนงานในระดับเล็กที่สุดจนถึงการคัดเลือกในระดับอำเภอต่อไป เกณฑ์การคัดเลือกประเมินจากรายชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯและนปช.แดงทั้งแผ่นดิน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด 20 อันดับแรกถือว่าเป็น “คนเสื้อแดงระดับเข้มขัน” และ 10 อันดับถัดมาเป็นคนเสื้อแดงระดับรอง ผู้ทำการประเมินคือ สมาชิกสภาจังหวัด 3 อำเภอและหน่วยข่าวกรองเสื้อแดงระดับหมู่บ้านและระดับตำบล (กระบวนการคัดเลือกมาจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมบ่อยและมีความสามารถ) การประเมินผลงานมีดังนี้

การระดมมวลชน - การระดมมวลชนเป็นหัวใจสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมของชมรมฯไม่ว่าเป็นการชุมนุมในกรุงเทพฯหรือในตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ถ้าระดมมวลชนได้ภายใน 24 ชั่วโมง ถือเป็นคนเสื้อแดงมีอุดมการณ์ หากเลย 24 ชั่วโมงถือเป็นคนเสื้อแดงผลประโยชน์ไม่อุทิศตนต่อองค์กร

การหาสมาชิก - จุดเน้น นปช.แดงทั้งแผ่นดินและชมรมฯคือ การสร้างพันธมิตรกับกลุ่มต่างๆ และการหาสมาชิก แคนนำคนเสื้อแดงระดับหมู่บ้านต้องหาสมาชิกใหม่ให้ได้มากที่สุด ถ้ามีเหตุการณ์หรือความวุ่นวายทางการเมือง จำนวนสมาชิกมากทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่กล้า

การประเมินทั้งสองมีผลซึ่งกันและกัน ถ้าแคนนำหาสมาชิกได้จำนวนมากและเผยแพร่แนวคิดของชมรมฯในเชิงวิชาการหรือการโน้มน้าวให้มีอุดมการณ์ทางการเมืองเหมือนตน แคนนำผู้นั้นย่อมไม่ประสบปัญหาการระดมมวลชนลูกข่ายตนเอง ขณะเดียวกันมวลชนลูกข่ายมีหน้าที่หาสมาชิกด้วย ดังนั้นตัวชี้วัดนี้นอกจากสามารถวัดความสามารถเฉพาะตัวของแคนนำแล้ว ยังเพิ่มมวลชนจำนวนมากภายในระยะเวลาสั้นๆ ผ่านระบบลูกโซ่

1. การขยายมวลชน

ชมรมฯมีรูปแบบการจัดองค์กรไม่ซับซ้อนและเปิดกว้างต่อทุกคนที่มีอุดมการณ์ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยสามารถเข้าเป็นสมาชิกได้ อย่างไรก็ตามกลุ่มคนที่เป็นฐานสำคัญของชมรมฯคือ กลุ่มคนรากหญ้า (ตามคำนิยามของชาวบ้าน) หรือกลุ่มชนชั้นกลางระดับล่าง การขยายฐานสมาชิกซึ่งเป็นชนชั้นกลางและผู้รักประชาธิปไตยมีความจำเป็นอย่างมาก ถ้าโน้มน้าวคนกลุ่มนี้หรือคนกลุ่มอื่นๆ (เช่น พ่อค้าและนักธุรกิจในตัวเมืองของ 3 อำเภอ มีความโน้มเอียงไม่สนับสนุนการเคลื่อนไหวของชมรมฯ) ได้สำเร็จเท่ากับชมรมฯสร้างแนวร่วมได้ในวงกว้าง นอกจากนี้ชมรมฯต้องสร้างตัวแทนใน

ระดับหมู่บ้านที่มีความรู้ทางการเมืองเพื่อเข้าอบรมเชิงวิชาการกับนปช.แดงทั้งแผ่นดิน เมื่อกลับมายังหมู่บ้านเขามีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการเกี่ยวกับการเมืองและอุดมการณ์ให้แก่ประชาชน

การต่อสู้เพื่อโค่นล้มระบอบอำมาตยาธิปไตยเป็นเป้าหมายใหญ่ร่วมกันของนปช.แดงทั้งแผ่นดินและชมรมฯ การบรรลุเป้าหมายต้องใช้เวลา การอธิบายให้สมาชิกชมรมฯ มวลชนผู้ปฏิบัติงานทุกระดับและประชาชนทั่วไปทราบถึงหลักการ แนวทางเคลื่อนไหวและการเพิ่มความรู้เชิงวิชาการแก่สมาชิกต้องกระทำอย่างเร่งด่วน

วันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2556 โรงเรียนการเมือง นปช.แดงทั้งแผ่นดินหลักสูตรผู้ปฏิบัติงานระดับต้นปีพ.ศ. 2555-2556 ครั้งที่ 13 ณ ศาลเจ้าฝาง จังหวัดเชียงใหม่ จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสมาชิกชมรมฯและประชาชนผู้สนใจเข้าใจแนวทางนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีและความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทย

การจัดโรงเรียนการเมืองนปช.แดงทั้งแผ่นดิน มีค่าใช้จ่ายสูง แม้วิทยากรจากนปช.แดงทั้งแผ่นดินส่วนกลางจะไม่รับค่าตัว แต่ค่าใช้จ่ายส่วนต่างๆมีมากตามจำนวนผู้เข้าร่วม ช่องทางระดมทุนกระทำผ่านแกนนำชมรมฯระดับต่างๆได้เงินสนับสนุนจำนวน 270,000 บาทและนายบุญเลิศ บุรณุปกรณ์ จำนวน 100,000 บาท ยอดรวม 370,000 บาท (ใช้ดำเนินกิจกรรม 250,000 บาท เงินส่วนที่เหลือเก็บเข้าชมรมฯ) ผู้วิจัยมีโอกาสเข้าร่วมโรงเรียนการเมืองนปช.แดงทั้งแผ่นดิน หลักสูตรผู้ปฏิบัติการระดับต้น มีผู้เข้าร่วมมากกว่า 2,300 คน จุดประสงค์เพื่อยกระดับความคิดทางการเมืองคนเสื้อแดงในพื้นที่ซึ่งมีจุดอ่อนในความรู้เชิงวิชาการ เน้นย้ำถึงจุดยืนในการต่อสู้เพื่อโค่นล้มระบอบอำมาตย์ ผ่านการปรับยุทธวิธีให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่

โรงเรียนการเมืองนปช.แดงทั้งแผ่นดิน ต้องการให้กลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่มีเอกภาพในการเคลื่อนไหว มีทิศทางต่อสู้ร่วมกันชัดเจน โดยให้ความรู้ด้านการกำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี นโยบายและเป้าหมายของการต่อสู้ รวมถึงกรณีศึกษาเพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถเป็นแกนนำระดับต่างๆ ภายในพื้นที่ได้ทันทีและเผยแพร่แนวคิดไปยังบุคคลอื่นในลักษณะการหาสมาชิกใหม่ให้มากที่สุด

หลังจากผ่านหลักสูตรผู้ปฏิบัติงานระดับต้นต้องประเมินผลงานของผู้ปฏิบัติงานเพื่อเลื่อนลำดับสู่หลักสูตรสูงขึ้นคือ หลักสูตรผู้ปฏิบัติงานระดับกลาง ใช้เวลาอบรมประมาณ 3 วันและหลักสูตรผู้ปฏิบัติงานระดับสูง ใช้เวลาอบรมประมาณ 5 – 7 วัน รูปแบบการประเมินมีลักษณะคล้ายคลึงกับที่กล่าวไว้ในตอนต้นคือ วัดจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่ 3 อำเภอหรือชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไชยปราการ การหาสมาชิกตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงระดับตำบล

2.ภารกิจหลักของสมาชิกชมรมคนรักผาง แม่เอย ไชยปรการ

2.1 งานมวลชน

มวลชนเป็นปัจจัยชี้ขาดแห่งชัยชนะ¹³⁰ งานมวลชนเป็นสิ่งที่นปช.แดงทั้งแผ่นดินและชมรมฯให้ความสำคัญ สมาชิกต้องหาสมาชิกใหม่เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯและการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ การหาสมาชิกใหม่เป็นการสร้างแนวร่วมแขนงซ้ายคือ ชนชั้นกลาง ข้าราชการ ตลอดจนชนชั้นสูงและผู้รักประชาธิปไตย ขณะเดียวกันต้องไม่ละเลยการผูกมิตรกับมวลชนคนเสื้อแดงกลุ่มอื่น ซึ่งถือว่าเป็นแนวขวาด้วย

2.2 งานการข่าว

การรับรู้ข่าวสารจากส่วนกลางหรือกลุ่มอื่นๆภายในจังหวัดมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมและการเตรียมพร้อมต่อสถานการณ์ที่ไม่อาจคาดถึง คนเสื้อแดงในหมู่บ้านชุดหนึ่งเรียกว่า “ชุดการข่าว” ทำหน้าที่รวบรวมข่าวสารจากส่วนกลางและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มอื่นในพื้นที่ เพื่อนำมาบอกคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน ผู้นำทุกระดับและกระจายสู่สมาชิกระดับต่างๆ งานการข่าวที่วางอย่างเป็นระบบเป็นจุดแข็งของกลุ่มงานเสื้อแดงในพื้นที่ 3 อำเภอ เป็นผลสืบเนื่องจากลักษณะรูปแบบการบริหารองค์กรแนวราบ (horizontal organization) และการวางเครือข่าย (network) ในหมู่สมาชิก ประกอบกับรับฟังข่าวสารจากสถานีวิทยุคนเสื้อแดง

2.3 งานให้ความรู้

ความสำเร็จในการต่อสู้เกิดจากการติดอาวุธทางปัญญาให้แก่สมาชิก แกนนำระดับหมู่บ้านในขนาดย่อมเป็นฐานและก้าวสู่สมาชิกกระดับสูงขึ้นไป สมาชิกที่ผ่านการอบรมหรือถูกประเมินว่ามีความรู้ทางการเมืองระดับดีจะถูกจัดสรรให้มีอีกบทบาทคือ การให้ความรู้ทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีและเป้าหมายของคนเสื้อแดงทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น เนื่องจากชาวบ้านส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ในการต่อสู้อย่างเป็นระบบ ทำให้มีผลกระทบต่อการดำเนินงานของชมรมและการต่อสู้ทางการเมือง

2.4 งานเลือกตั้ง

ในห้วงเวลาการเลือกตั้ง ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นหัวคะแนนให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยซึ่งเป็นพันธมิตรกับคนเสื้อแดง การเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554 มีความสำคัญต่อคนเสื้อแดงในแง่การตัดสินใจเลือกผู้นำประเทศและพรรคการเมืองที่ให้ประโยชน์ต่อพวกเขา ด้วยบริบททางการเมืองบนความขัดแย้ง ทำให้การเลือกตั้งครั้งนี้มีผลต่อการดำรงอยู่ของคนเสื้อแดง ดังนั้นพรรคเพื่อไทยต้องได้เป็นพรรครัฐบาล คณะกรรมการหมู่บ้านเสื้อแดงมีหน้าที่สร้างความนิยมและตัดคะแนนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนพรรคอื่น

¹³⁰ เอกสารประกอบการจัดศึกษาของผู้ปฏิบัติงานนปช.แดงทั้งแผ่นดินพ.ศ.2555.

3. หมู่บ้านเสื้อแดง

การจัดตั้งหมู่บ้านเสื้อแดงต้องมีสมาชิกคนเสื้อแดงในหมู่บ้านมากกว่า 60 คน ไม่จำเป็นต้องผ่านการประชาคมจากชาวบ้านในหมู่บ้านแต่ต้องขอความร่วมมือผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายเสียก่อน¹³¹ เมื่อครบหลักเกณฑ์เบื้องต้นจึงสามารถจัดตั้งหมู่บ้านเสื้อแดงได้ วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2554 นายสุชาติ ธาดาธำรงเวช เดินทางมาเปิดหมู่บ้านประชาธิปไตยต่อด้านยาเสพติดเสริมสร้างความสามัคคี ในพื้นที่อำเภอฝางมากกว่า 200 หมู่บ้าน

ก่อนการเปิดหมู่บ้านมีประเด็นละเอียดอ่อนคือ ป้ายหมู่บ้านจำเป็นต้องมีรูปอดีต นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณและนางสาวยิ่งลักษณ์ นายกรัฐมนตรีหรือไม่ ถ้าให้ น.ช.แดงทั้งแผ่นดินมาเปิดต้องไม่มีรูปและใช้ชื่อ “หมู่บ้าน น.ช.” ชมรมฯ ปกฤษากำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้มติว่า ควรใช้ป้ายรูปอดีต นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณและนางสาวยิ่งลักษณ์ เนื่องจากกลุ่มคนเสื้อแดงจำนวนหนึ่งยังมีความนิยมชมชอบอดีตนายกรัฐมนตรี ขณะเดียวกันเพิ่งผ่านช่วงเลือกตั้งทั่วไปไม่นาน ประเทศไทยมีผู้นำหญิงคนแรกและเป็นคนของพรรคเพื่อไทย ทำให้ได้รับความนิยมจากคนเสื้อแดงในพื้นที่และยังสานต่อกระแสพรรคเพื่อไทย

การดำเนินงานของหมู่บ้านประชาธิปไตยต่อด้านยาเสพติดเสริมสร้างความสามัคคี กระทำผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 10 – 15 คนและแกนนำระดับศักยภาพ 1 คน บทหลัก “ร่วมกัน นำ ร่วมกันบริหาร ร่วมกันจัดการ” คณะกรรมการมีหน้าที่ติดต่อประสานงานระหว่างหมู่บ้าน ประชาธิปไตยต่อด้านยาเสพติดกับ น.ช.แดงทั้งแผ่นดิน กลุ่มเสื้อแดงในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงพรรคเพื่อไทย คณะกรรมการมิได้ทำงานตลอดเวลาเหมือนคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 เมื่อมีเหตุการณ์หรือพิธีสำคัญต่างๆ จึงรวมตัวดำเนินกิจกรรมภายในหมู่บ้าน

เป้าหมายในการจัดตั้งหมู่บ้านประชาธิปไตยต่อด้านยาเสพติดเสริมสร้างความสามัคคีคือ เสริมสร้างสามัคคีระหว่างกลุ่มคนเสื้อแดงภายในหมู่บ้านและภายในพื้นที่ 3 อำเภอ ผ่านการทำงานอย่างเป็นระบบภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้การศึกษาการเมืองตลอดจนเพิ่มความสามารถของเครือข่ายคนเสื้อแดงตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบลและระดับอำเภอ นอกจากนี้ในเขตพื้นที่อำเภอฝาง แม่อาลัย ไชยปราการ เป็นพื้นที่ระบาดของยาเสพติด เนื่องจากอยู่ติดแนวชายแดน ประเทศไทยกับสหภาพเมียนมาร์ การต่อด้านยาเสพติดใช้เป็นส่วนหนึ่งของชื่อหมู่บ้าน ขณะที่สมัยพรรคประชาธิปัตย์ดำรงตำแหน่งรัฐบาลไม่สามารถหยุดยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ การผูกโยง

¹³¹ ในหมู่บ้านที่มีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านเสื้อแดงหรือชื่ออย่างเป็นทางการคือ หมู่บ้านประชาธิปไตยต่อด้านยาเสพติดเสริมสร้างความสามัคคี หมู่บ้านนั้นจะมีผู้ใหญ่บ้านเสื้อแดงแยกออกมาจากผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 หรือบางหมู่บ้านอาจเป็นบุคคลเดียวกัน การจัดตั้งต้องผ่านการสำรวจทัศนคติเบื้องต้นเสียก่อน ผู้วิจัยพบว่า มีประชาชนในพื้นที่หลายคนรู้สึกไม่พอใจที่หมู่บ้านตนเองกลายเป็นหมู่บ้านเสื้อแดง เนื่องจากเป็นการแสดงทัศนคติทางการเมืองอย่างชัดเจนและผนวกเอาผู้มีทัศนคติทางการเมืองที่แตกต่างรวมด้วยกัน อย่างไรก็ตามด้วยปริมาณประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนเสื้อแดงทำให้กลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยไม่อาจแสดงความเห็นแย้งได้อย่างเปิดเผย

ข้อนี้แสดงถึงความหมายอีกประการคือ การเชื่อมโยงกับภาคประชาชนเพื่อให้การดำเนินงานของหมู่บ้านมีหลายมิติ มิใช่มิติการเมืองเพียงอย่างเดียว

ต้องยอมรับว่าในพื้นที่ 3 อำเภอ ประกอบด้วยคนเสื้อแดงจำนวนมากแต่การจัดตั้งหมู่บ้านประชาธิปไตยต่อต้านยาเสพติดเสริมสร้างความสามัคคี โดยไม่ผ่านการทำประชาคมภายในหมู่บ้าน ย่อมทำให้ชาวบ้านจำนวนหนึ่งคัดค้าน ไม่เต็มใจให้หมู่บ้านของตนเป็นหมู่บ้านเสื้อแดงและขึ้นป้ายรูป พ.ต.ท.ดร.ทักษิณและนางสาวยิ่งลักษณ์ นายกรัฐมนตรี ดังนั้นการสร้างแนวร่วมกับประชาชนผู้มีปัญหาหลากหลายสาเหตุจึงลดแรงต้านทานได้ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตามจุดประสงค์หลักคือ มิติทางการเมือง การจัดตั้งหมู่บ้านประชาธิปไตยต่อต้านยาเสพติดเสริมสร้างความสามัคคีเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ทางสัญลักษณ์ การรวมกลุ่มเป็นหมู่บ้านเพื่อรวบรวมสมาชิกที่มีทัศนคติทางการเมืองเหมือนกันคือ การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองและการสนับสนุนพรรคการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน การเคลื่อนไหวของมวลชน ความเข้มแข็งและเอกภาพภายในกลุ่มผ่านการมีตัวตนในสังคมนั้นคือ การก่อตั้งหมู่บ้านต้องอยู่ภายใต้หลักการที่คนส่วนใหญ่ยอมรับได้ การใช้ชุดความคิดประชาธิปไตย ความสามัคคีและยาเสพติด ล้วนสร้างความชอบธรรมในการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของกลุ่ม ทำให้การต่อสู้เชิงสัญลักษณ์ซึ่งบุคคลภายนอกมองหมู่บ้านเสื้อแดงจัดตั้งเพื่ออดีตนายกรัฐมนตรีนาย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณถูกลดทอนลงไปทางกลุ่มสามารถใช้สิ่งเหล่านี้รุกคืบสู่ผู้มีอุดมการณ์ทางการเมืองต่างจากตนง่ายขึ้นและสร้างแนวร่วมกับผู้รักประชาธิปไตย

นอกจากการจัดตั้งเพื่อต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตย การจัดตั้งหมู่บ้านเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างแกนนำท้องถิ่นกับแกนนำระดับชาติผ่านการติดต่อประสานการดำเนินกิจกรรมเพื่อดึงคนจากส่วนกลางมาเป็นวิทยากรหรือเชิญนักการเมืองสังกัดพรรคเพื่อไทยเข้ามาเยี่ยมชมการดำเนินงานของหมู่บ้าน การรวบรวมและการสร้างฐานมวลชนภายในหมู่บ้านทำให้คนเสื้อแดงมีอำนาจต่อรองทางการเมืองกับรัฐบาลและฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล

แกนนำคนเสื้อแดงในพื้นที่ 3 อำเภอไม่แน่ใจว่าการรัฐประหารจะเกิดขึ้นอีกครั้งหรือไม่ การเพิ่มจำนวนหมู่บ้านประชาธิปไตยต่อต้านยาเสพติดเสริมสร้างความสามัคคีให้มากที่สุด เพื่อเป็นเกราะคุ้มกันรัฐบาลจากฝ่ายตรงข้ามและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลว่าดำเนินการตามนโยบายสำเร็จมากน้อยเพียงใด ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการจัดตั้งหมู่บ้านฯทำให้สามารถเข้าถึงโครงการและงบประมาณจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ การจัดตั้งหมู่บ้านจึงเป็นมากกว่าการต่อสู้ในมิติการเมือง ปัญหาบางประการที่พบ¹³² คือ หลายหมู่บ้านสามารถดึงงบประมาณเข้าสู่หมู่บ้านได้แต่กลับไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ เนื่องจากแกนนำบางคนนำเงินงบประมาณดังกล่าวไปใช้ในการส่วนตัว

¹³² กำนันอำเภอฝาง ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2555.

สรุปว่า หมู่บ้านประชาธิปไตยต่อต้านยาเสพติดเสริมสร้างสามัคคี จุดประสงค์การจัดตั้งเพื่อต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตย ปกป้องรัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้ง ดูแลปัญหายาเสพติดทำให้การต่อสู้ของชมรมฯ มีมิติอื่นนอกจากการเมือง แม้การจัดตั้งหมู่บ้านจะไม่ผ่านการประชาคมจากประชาชนในหมู่บ้าน แต่การยกระดับการรวมกลุ่มสู่การเป็นหมู่บ้านที่มีการจัดการบริหารอย่างเป็นระบบ รวมถึงการวางแผนยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี การมีปฏิสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับประเทศระดับเดียวกันและกลุ่มคนเสื้อแดงด้วยกัน นับว่าเป็นพัฒนาการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพในการพัฒนาประชาธิปไตย กระนั้นการจัดการปัญหาทุจริตงบประมาณและการแข่งขันระหว่างหมู่บ้านในการดึงงบประมาณต้องได้รับการแก้ไข

ความสัมพันธ์ระหว่างชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรภาการกับกลุ่มต่างๆ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรภาการ กับนปช.แดงทั้งแผ่นดิน

ชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรภาการเป็นพันธมิตรกับนปช.แดงทั้งแผ่นดิน ลักษณะ “แนวร่วม” มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและการโค่นล้มระบอบอำมาตย์ แม้นปช.แดงทั้งแผ่นดินได้เปิดโรงเรียนผู้ปฏิบัติงานเพื่อสร้างแกนนำและมวลชนให้เข้าใจเป้าหมาย การต่อสู้ ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี แนวนโยบายปฏิบัติแก่กลุ่มคนเสื้อแดงต่างๆ แต่ไม่มีการบังคับและการสร้างกฎที่เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้กลุ่มคนเสื้อแดงแต่ละกลุ่มรวมถึงชมรมฯ ปรับเปลี่ยนยุทธวิธี บางอย่างเข้ากับสภาพพื้นที่แต่ยังคงรูปแบบเนื้อหาสำคัญของส่วนกลางไว้เช่น ยุทธศาสตร์คือการระดมผู้เข้าร่วมชุมนุม 1 ล้านคนเพื่อเข้าไปในกรุงเทพมหานคร ยุทธวิธีคือ การเดินทางไปกรุงเทพมหานครด้วยวิธีการเดินทางต่างๆเช่น เครื่องบิน รถโดยสารประจำทาง รถยนต์ส่วนตัวหรือการเดินทางเป็นหมู่คณะ ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของกลุ่มคนเสื้อแดงแต่ละพื้นที่

การจัดกิจกรรมสำคัญของชมรมฯ หลายครั้งเชิญวิทยากรจากนปช.แดงทั้งแผ่นดินเข้าร่วมเช่น การจัดคอนเสิร์ตระดมทุนสร้างสถานีวิทย์ การเชิญแกนนำนปช.แดงทั้งแผ่นดินและนางสาวยิ่งลักษณ์ ลงพื้นที่ช่วยผู้สมัครพรรคเพื่อไทยหาเสียง การจัดโรงเรียนการเมืองนปช.แดงทั้งแผ่นดิน (ส่วนกลางไม่มีนโยบายเปิดให้ครบทุกจังหวัด แต่ถ้ากลุ่มคนเสื้อแดงท้องถิ่นต้องการนปช.แดงทั้งแผ่นดินยินดีเป็นวิทยากรให้)

ผู้วิจัยไม่ได้หมายความว่าชมรมฯต้องพึ่งพานปช.แดงทั้งแผ่นดินทุกเรื่อง บางกรณีการขอความร่วมมือจากส่วนกลางถ้าไม่ผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการ ชมรมฯก็จะไม่ส่งมวลชนเข้าร่วม เช่น เหตุการณ์รำลึกการสลายการชุมนุม วันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2553 ชมรมฯมิได้ส่งมวลชนเข้าร่วมหรือกรณีการชุมนุมที่กรุงเทพมหานคร ผู้เข้าร่วมชุมนุมส่วนหนึ่งจากชมรมฯต้องการกลับบ้านเพราะการชุมนุมมีระยะเวลานาน แกนนำชมรมฯ อนุญาตให้ผู้เข้าร่วมชุมนุมเดินทางกลับบ้านได้ เห็นได้ว่าลักษณะความสัมพันธ์เป็นแบบไม่เป็นทางการและเป็นอิสระต่อกัน ประกอบกับสายสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างแกนนำทั้งสองระดับ ทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม

2.ความสัมพันธ์ระหว่างชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการกับกลุ่มคนเสื้อแดงเชียงใหม่

การกำเนิดของชมรมได้รับอิทธิพลจากนปช.แดงทั้งแผ่นดินและกลุ่มคนเสื้อแดงในจังหวัดเชียงใหม่ แกนนำของชมรมฯและแกนนำเสื้อแดงเชียงใหม่มีความสนิทสนมกันในระดับหนึ่ง การจัดเวทีเสวนาทางการเมืองในพื้นที่อำเภอฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ บ่อยครั้งเชิญวิทยากรจากกลุ่มเสื้อแดงในจังหวัด อย่างไรก็ตามแนวทางการต่อสู้ของกลุ่มเสื้อแดงแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน ชมรมฯถือว่าการต่อสู้เพื่อมวลชนต้องปราศจากการใช้ความรุนแรง ขณะที่กลุ่มรักเชียงใหม่ 51 มักใช้ความรุนแรงมากกว่ากลุ่มอื่น กลุ่มคนเสื้อแดงมียุทธวิธี นโยบายส่วนย่อยไม่เหมือนกันมองจากภายนอกอาจดูเหมือนขัดแย้ง ในความเป็นจริงแต่ละกลุ่มมีบริบททางสังคมและพื้นที่ต่างกัน การปรับแนวทางให้เหมาะสมกับพื้นที่มีผลต่อประสิทธิภาพองค์กร สิ่งที่น่าสนใจคือ แต่ละกลุ่มไม่แทรกแซงกันและกัน

3.ความสัมพันธ์ระหว่างชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ กับ พรรคเพื่อไทย

การก่อตัวของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ เป็นผลจากการรัฐประหาร ผู้วิจัยไม่สามารถแบ่งได้ชัดเจนระหว่างพ.ต.ท.ดร.ทักษิณกับประชาธิปไตยในมุมมองของชาวบ้าน ช่วงเริ่มแรกทั้งสองเกิดขึ้นพร้อมๆกันขึ้นอยู่กับสมาชิกชมรมฯให้นำหน้าการต่อสู้ทิศทางใด การปฏิเสธว่าพ.ต.ท.ดร.ทักษิณและพรรคไม่มีความสัมพันธ์ใดๆกับชมรมฯ ดูไม่สมเหตุสมผลนัก (แม้ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ จะมีผลต่อการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมฯ แต่ไม่มีอำนาจชี้้นำการตัดสินใจและทิศทางการต่อสู้ การตัดสินใจเป็นผลจากมติร่วมของคณะกรรมการ) บทบาทของอดีตนายกรัฐมนตรีพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ (ในสายตาคนภายนอก) ต่อชมรมฯคือ การให้กำลังใจในการต่อสู้ของคนเสื้อแดง

การวางความสัมพันธ์กับพรรคเพื่อไทย ชมรมฯให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ชมรมฯสนับสนุนพรรคเพื่อไทยตามยุทธศาสตร์ 2 ข้อ ประสานการเคลื่อนไหว การต่อสู้ของประชาชนเข้ากับการต่อสู้ของการเมืองในระบบ¹³³ พรรคเพื่อไทยเป็นพันธมิตรต้องให้การช่วยเหลือ ชมรมฯไม่แสดงจุดยืนให้การสนับสนุนอดีตนายกรัฐมนตรีพ.ต.ท.ดร.ทักษิณและพรรคเพื่อไทยชัดเจนแต่แสดงผ่านการสนับสนุนประชาธิปไตยจากการเลือกตั้ง

การสร้างระยะห่างกับพรรคเพื่อไทยทำให้ชมรมฯ มีสถานะเป็นพันธมิตรมิใช่เป็นแขนขาของพรรคเพื่อไทย การรักษาความสัมพันธ์อาศัยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทยเป็นตัวกลางส่งผ่านข้อเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่ ปัญหาการดำเนินงานของชมรมและข่าวสารสำคัญ

ย้อนกลับไปในการเลือกตั้งทั่วไปพ.ศ.2554 เขตเลือกตั้งที่ 5 มีการแข่งขันสูงมาก พรรคเพื่อไทยมีโอกาสไม่มากที่จะได้รับชัยชนะเขตนี้ การเคลื่อนไหวของชมรมฯเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุดซึ่งทำให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยได้รับชัยชนะ คาดการณ์ไม่ยากถึงระดับความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการระหว่างชมรมฯกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทย ส่งผลบุคคลภายนอกเห็นความสัมพันธ์ระหว่างชมรมฯกับบุคคลมิใช่กับพรรคการเมือง

¹³³ เอกสารประกอบการจัดศึกษาของผู้ปฏิบัติการนปช.แดงทั้งแผ่นดินพ.ศ.2555.

การก่อตั้งและดำเนินกิจกรรมของชมรมฯ ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกทั้งการจัดผ้าป่า การจัดคอนเสิร์ต การจัดโต๊ะจีน การขยายห้วยหุ้น (รายละเอียดจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป) อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมทางการเมืองหรือการเข้าร่วมชุมนุมต้องอาศัยเงินทุนค่อนข้างมาก ผู้วิจัยพบว่าพรรคเพื่อไทยให้การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น เช่น 1.การให้เงินสนับสนุนชมรมฯ ารณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยใช้ในการปราศรัยและออกขบวนรถประกาศ “เชิญชวน” จำนวนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2.การให้เงินสนับสนุนการจัดตั้งหมู่บ้านประชาธิปไตยต่อต้านยาเสพติดเสริมสร้างความสามัคคี 3.การสนับสนุนรถจักรยาน 25 คัน เพื่อรับคนเสื้อแดงเข้าร่วมชุมนุมรำลึกเหตุการณ์ 19 พฤษภาคม (ค่าใช้จ่ายต่อคันสูงถึง 38,000 บาท)

ชมรมฯ และพรรคเพื่อไทยมีความสัมพันธ์ทางการเมืองเกื้อกูลกัน พรรคเพื่อไทยมีมวลชนเสื้อแดงเป็นเครือข่ายพันธมิตรให้การสนับสนุนเสถียรภาพรัฐบาล ลดโอกาสการแทรกแซงจากกลุ่มอำมาตย์ ในช่วงที่มีการเลือกตั้งชมรมฯ ทำหน้าที่รณรงค์หาเสียงช่วยผู้สมัคร บางส่วนเป็นหัวคะแนน ขณะที่ชมรมฯ เองได้รับการสนับสนุนทางการเงินและความช่วยเหลืออื่นจากพรรคผ่านการประสานกับนายประสิทธิ์ วุฒินันชัย

การสร้างระยะห่างระหว่างสองฝ่ายยังคงจำเป็น การผูกติดมากเกินไปถูกมองเป็นแขนขาของพรรค ขณะเดียวกันชมรมต้องการยืนหยัดด้วยตนเอง ฟังพาพรรคเฉพาะเรื่องจำเป็น ดังนั้นความสัมพันธ์ของชมรมต่อพรรคจึงกระทำผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การสะสมทุนของชมรมคนรักฝาง แม่ായ ไชยปราการ

การดำรงอยู่ของชมรมฯ เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมต้องใช้เงินทุน ดังนั้นการหาเงินทุนด้วยตนเองเกือบทั้งหมด ไม่พึ่งพานปช.แดงทั้งแผ่นดิน กลุ่มคนเสื้อแดงในจังหวัดเชียงใหม่และพรรคเพื่อไทยทำให้ชมรมฯ เคลื่อนไหวอย่างอิสระซึ่งเป็นจุดเด่น ในส่วนนี้จะอธิบายวิธีการระดมทุนของชมรมฯ ว่าใช้วิธีการอะไรบ้าง บางวิธีสะท้อนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

1.การจัดงานบุญและผ้าป่า

หลังจากรัฐบาลภายใต้การนำของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ยกเลิกพระราชกำหนดฉุกเฉินในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ชมรมฯ จัดพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์สลายการชุมนุม วันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2553 และวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2553 พิธีบายศรีสู่ขวัญประเพณีสำคัญของภาคเหนือ เพื่อเรียกขวัญที่หนีออกจากตัวให้กลับคืนมาและฟื้นฟูกำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมชุมนุม ช่วงทำพิธีมีการปราศรัยจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทย ผู้วิจัยเห็นด้วยกับ สืบสกุล กิจนุกร ว่าในการจัดงานทำบุญในวัดสะท้อนการต่อสู้เชิงความหมายสำคัญถึงบทบาทของวัดที่เป็นสถานที่ทำบุญแก่ผู้เสียชีวิต มิใช่สถานที่ทำบาปด้วยการฆ่าคน¹³⁴

¹³⁴ สืบสกุล กิจนุกร (2011). ประชาธิปไตยชายแดน: ประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมืองของคนเสื้อแดงในอำเภอฝาง แม่ായ ไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่. *The 11th International Conference on Thai Studies 26 – 28 July 2011.*

การระดมทุนผ่านการทำบุญ โดยเฉพาะการทอดผ้าป่าสามัคคี สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชนบท ซึ่งชาวบ้านมีการผูกพันกับการทำบุญ นอกจากนี้ยังเพิ่มความชอบธรรมเนื่องจากวิถีการระดมทุนลักษณะนี้ช่วยลดแรงต้านจากผู้มีความคิดทางการเมืองหรือไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของชมรม การหารายได้ด้วยวิธีทอดผ้าป่าใช้ระดมทุนเพื่อ

1.1 การสร้างสถานีวิทย์

สถานีวิทย์เป็นช่องทางสื่อสารระหว่างสมาชิกที่สำคัญเพื่อถ่ายทอดสาร ระดมพล ให้ความรู้ทางการเมือง การทอดผ้าป่าสามัคคีครั้งแรกจึงเกิดขึ้น การทอดผ้าป่าได้รับความร่วมมือจากกำนันผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ร่วมเป็นเจ้าภาพ รายได้ส่วนหนึ่งชมรมฯ นำถวายวัดประจำอำเภอ เจ้าอาวาสรับต้นผ้าป่าและส่งคืนให้ชมรมฯ สมทบทุนสร้างสถานีวิทย์ หลังเหตุการณ์สลายการชุมนุมรัฐบาลเข้มงวดต่อสถานีวิทย์กระจายเสียงท้องถิ่นเพื่อดำเนินการถ่ายทอดต่อ ชมรมฯ ต้องย้ายสถานีวิทย์เนื่องจากที่ตั้งเดิมเสี่ยงต่อการถูกปิดล้อมจากทหารที่ตั้งใหม่อยู่ใจกลางหมู่บ้านสันทรายคองน้อย การทอดผ้าป่าสามัคคีครั้งที่สองเพื่อสร้างสถานีวิทย์ให้ทันสมัยและมีขนาดใหญ่โตกว่าเดิม

1.2 การสนับสนุนผู้เข้าร่วมชุมนุม

การเดินทางเข้าร่วมชุมนุมที่กรุงเทพมหานครมีค่าใช้จ่ายสูง คนเสื้อแดงในพื้นที่ 3 อำเภอเข้าร่วมชุมนุมหลายพันคน การทอดผ้าป่าเพื่อสร้างสถานีวิทย์จะแบ่งเงินส่วนหนึ่งสนับสนุนค่าน้ำมันรถและอาหารแก่ผู้เข้าร่วมชุมนุม นอกจากนี้ยังมีการทำบุญ การเรียกรับเงินระหว่างคนเสื้อแดงและผ้าป่าระดับหมู่บ้านเพื่อระดมทุนแก่คนเสื้อแดงในหมู่บ้านต่างๆ อีกทางหนึ่ง

1.3 บัตรสมาชิกชมรมคนรักฝาง แม่อาลัย ไชยปราการ

สมาชิกชมรมฯ ต้องมีบัตรสมาชิกเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ผู้สมัครสมาชิกไม่เสียค่าใช้จ่ายในการทำบัตร (บัตรมีต้นทุน 10 บาท/บัตร ค่าใช้จ่ายส่วนนี้มาจากเงินกองกลางจากการบริจาค) หลังจากสมัครสมาชิกแล้วคนเหล่านี้จะบริจาคเงินเข้าชมรมฯ ตามกำลังทรัพย์

การเป็นสมาชิกทำให้ทราบจำนวน ที่อยู่ เพื่อสะดวกแก่การติดต่อและนัดรวมพล ดำเนินการต่อสู้และเคลื่อนไหวตามนโยบายของชมรมฯ แม้บัตรสมาชิกแสดงถึงรูปแบบองค์กรที่เป็นทางการผ่านกฎระเบียบชมรมฯ ซึ่งหลายข้อสอดคล้องกับแนวทางนปช.แดงทั้งแผ่นดิน โดยเฉพาะการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยด้วยสันติวิธี

กลุ่มคนเสื้อแดงบางกลุ่มในจังหวัดเชียงใหม่หรือจังหวัดอื่นนิยมใช้ความรุนแรง ดังนั้นการกระทำที่ผิดไปจากแนวนโยบายของชมรมฯ ถือว่ามีใช้สมาชิกและเป็นการปกป้องภาพพจน์องค์กรจากผู้ไม่หวังดี อย่างไรก็ตามชมรมฯ ไม่มีบทลงโทษชัดเจนต่อสมาชิกที่ฝ่าฝืนแนวนโยบาย การควบคุมตนเองในหมู่สมาชิกเป็นวิธีการง่ายที่สุด

อีกบทบาทของชมรมฯ คือ การหาสมาชิกซึ่งเป็นสิ่งที่นปช.แดงทั้งแผ่นดินเน้นย้ำ แม้แต่การเปิดโรงเรียนการเมืองนปช.ที่อำเภอฝาง แกนน่านปช.แดงทั้งแผ่นดินขอความร่วมมือให้ชมรมฯ หา

สมาชิกเพิ่มขึ้นอีก ในลักษณะเครือข่าย (Network) แพร่ขยายออกไปเรื่อยๆ การจัดตั้งหมู่บ้านเสื้อแดง ขับเคลื่อนจากคณะกรรมการหมู่บ้าน หน้าที่หลักคือ การหาสมาชิก การบริหารหมู่บ้าน การทำงานมวลชน กล่าวได้ว่า สมาชิกของชมรมฯ เกือบทั้งหมดเป็นสมาชิก นปช.แดงทั้งแผ่นดิน

2.การจัดคอนเสิร์ต

ชมรมฯจัดคอนเสิร์ต วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ.2554 ณ สนามกีฬาโรงเรียนแม่อย่าง อำเภอแม่สาย ชมรมฯติดต่อแกนนำนปช.ส่วนกลางเพื่อมาปราศรัยและร้องเพลง บัตรเข้าชมราคา 100 บาท รายได้จากการจัดคอนเสิร์ตมากถึง 5 แสนบาท นอกจากนี้ยังมีโต๊ะจีนในงานราคา 1,000/โต๊ะ (ต้นทุน 600 บาท/โต๊ะ) รายได้ทั้งหมดใช้สร้างสถานีวิทยุชุมชนของชมรมฯและอีกส่วนใช้สนับสนุนกิจกรรมการชุมนุมทางการเมืองที่กรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตามภายหลังพรรคเพื่อไทยเป็นรัฐบาล การจัดคอนเสิร์ตและการปราศรัยจากแกนนำส่วนกลางจึงไม่มีแล้ว แต่มีการเปิดโรงเรียนการเมืองนปช.แดงทั้งแผ่นดินเท่านั้นซึ่งต้องอาศัยวิทยากรจากส่วนกลาง

3.กองทุนสหกรณ์เครดิตยูเนียน

คนเสื้อแดงในพื้นที่ 3 อำเภอ ส่วนมากเป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชมรมฯ ดังนั้นการสมัครสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนเท่ากับการเข้าร่วมสมาชิกชมรมฯ มูลค่าหุ้นของสหกรณ์เครดิตยูเนียนคือ 100 บาท/หุ้น ถ้าสมาชิกผู้ใดขาดแคลนเงินทุนสามารถกู้สหกรณ์เครดิตยูเนียนครั้งละไม่เกิน 30,000 บาท ดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ 12 สหกรณ์เครดิตยูเนียนมีได้จำกัดสิทธิในการถือหุ้นขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ ยิ่งถือหุ้นมากสิทธิในการกู้จะเพิ่มขึ้นตามสัดส่วน ขณะนี้สหกรณ์เครดิตยูเนียนมีเงินทุนมากกว่า 2,000,000 บาท ในปี พ.ศ.2557 สหกรณ์เครดิตยูเนียนจะเปิดดำเนินการในรูปแบบ

4.สมาคมฌาปนกิจ

ผู้เข้าร่วมสมาชิกฌาปนกิจเสียค่าสมัครสมาชิกแรกเข้า 100 บาทและรายเดือนๆละ 100 บาท ถ้าเสียชีวิตครบ 20 ศพ สมาชิกต้องจ่ายค่าทำศพๆละ 5 บาท ผลการดำเนินงานสมาคมฌาปนกิจจะแจ้งรายรับ - รายจ่าย เมื่อมีศพสมาชิกครบ 100 ราย

5.การขายงานดาวเทียม

ช่องทางติดต่อและรับข่าวสารระหว่างสมาชิกชมรมฯมีหลายทางไม่ว่าจะเป็น การติดต่อสมาชิกผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งสะดวกแก่สมาชิก ถ้าถูกจับกุมสมาชิกที่เหลือสามารถติดต่อระหว่างกันได้ ผ่านสถานีวิทยุสะดวกต่อการรับฟังข่าวสารทุกที่ทุกเวลาและการติดตามข่าวสารผ่านสถานีโทรศัพท์ช่อง Asia Update

ชมรมฯติดต่อกับบริษัทจัดจำหน่ายงานดาวเทียม การสั่งซื้อจำนวนมากทำให้ต้นทุนลดลง ชมรมฯสำรวจความต้องการของสมาชิกถ้าจำนวนสั่งซื้อมากพอ คุ่มต่อราคาสั่ง ชมรมฯใช้เงินกองกลาง

ซื้อจาดาวเทียมนำมาจำหน่ายแก่สมาชิกงานละ 800 บาท ต้นทุนงานละ 700 บาท กำไรงานละ 100 บาท นำเข้าสู่ชมรมฯ

6. การขายหอยหุ้

ชมรมฯ ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลจำนวน 100 ใบ ถ่ายเอกสารลงบนกระดาษขนาดเอ 4 สิ่งปรากฏบนกระดาษมีเพียงตัวเลขสลากกินแบ่งรัฐบาลเท่านั้น กระดาษหนึ่งใบมี 100 หมายเลขมีค่าเท่ากับ 1 หุ้ มูลค่า 50 บาท ชมรมฯ จัดทำทั้งหมด 100 ชุด/1,000 หุ้ รวมมูลค่า 50,000 บาท ผู้ซื้อหอยหุ้คนใดถูกรางวัล เงินรางวัลที่ได้รับต้องหาร 1,000 ปกติมักถูกรางวัลเลขท้าย 2 ตัว หรือ 3 ตัว เงินรางวัลมีมูลค่าน้อย ผู้ได้รับรางวัลจึงบริจาคให้ชมรมฯ (เงินรางวัลจะคุ้มค่าถ้าถูกรางวัลที่ 1) การขายหอยหุ้ทำกำไรให้ชมรมฯ จำนวนหนึ่ง การหารายได้วิธีนี้สอดคล้องกับนิสัยคนไทยทั่วไปที่ต้องการเสี่ยงโชค ทางชมรมฯ เล็งเห็นว่าสามารถทำรายได้เข้าสู่องค์กร

7. การจัดแข่งกีฬา

กีฬาเบตองเล่นไม่ยาก ใช้พื้นที่น้อยและนิยมเล่นในหมู่ผู้สูงอายุ ชมรมฯ จัดการแข่งขันกีฬาเบตองเพื่อนำค่าสมัครแข่งขันเข้าสู่ชมรม เงินกองกลางของชมรมส่วนหนึ่งนำมาเป็นรางวัลให้แก่ผู้ชนะอันดับหนึ่งถึงสาม

สรุป

การรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 ทำลายประชาธิปไตยและรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบายอันสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งระบบทุนนิยมเสรีนำความเสี่ยงเข้ามาสู่ชีวิต รวมถึงการแข่งขันด้านแรงงานและการพัฒนาประเทศอย่างเข้มข้น ส่งผลให้ชีวิตของพวกเขาตกอยู่ในความเสี่ยงและไม่แน่นอน

ผลของการรัฐประหาร การแทรกแซงทางการเมืองของอำนาจที่มองไม่เห็นที่กระทำผ่านศาลและองค์กรอิสระ ทำให้กลุ่มคนเสื้อแดงที่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการบิดเบือนประชาธิปไตย ร่วมกันต่อสู้ผ่านการจัดตั้งแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ (นปก.) ภายหลังเปลี่ยนเป็นแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) การกำเนิดของนปช. กลางมีผลโดยตรงต่อการกำเนิดของกลุ่มคนเสื้อแดงในจังหวัดต่างๆ

ชมรมคนรักฟาง แม่อยู่ ไชยปราการ ก็ได้รับอิทธิพลจากคนในพื้นที่ที่เข้าร่วมชุมนุมในกรุงเทพมหานครและกลับมาพร้อมแนวคิดจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรรวบรวมผู้มีความคิดทางการเมืองเหมือนกัน แคนนำในการก่อตั้งชมรมฯ ได้แก่ **กลุ่มอดีตสหาย**ซึ่งมีประสบการณ์ทางการเมืองเป็นเวลานาน ตั้งแต่สมัยการแพร่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ภาคเหนือ ตลอดจนการเคลื่อนไหวในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 และ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 กลุ่มสหายมีหน้าที่วางแผนการเคลื่อนไหวและรวมมวลชน กำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี การจัดองค์กร **กลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจ**ให้ความสนับสนุนด้าน

การเงินและเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของชมรมฯ เนื่องจากเป็นผู้กว้างขวางและชาวบ้านให้การนับถือ **กลุ่มข้าราชการ** ช่วยประสานงานกับกลุ่มต่างๆ สนับสนุนการทำงานของชมรมฯ ผ่านอาชีพ การหาข่าวสารเชิงลึกและอาศัยกลไกรัฐบางอย่างสนับสนุนการทำงานของชมรมฯ **กลุ่มประชาชน** มีหลากหลายอาชีพ ทุกฐานะแต่มีจุดร่วมคือ การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยที่มาจาก การเลือกตั้งโดยประชาชน ดังนั้นกลุ่มคนเสื้อแดงในชมรมฯ ไม่มีสมาชิกแบ่งแยกตามฐานะหรือชนชั้น แต่เต็มไปด้วยความหลากหลายของผู้เข้าร่วม กลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่มีลักษณะข้ามชนชั้น (cross -class)

รูปแบบองค์กรของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรากฏการเป็นกึ่งทางการ ยุทธศาสตร์ สอดคล้องกับนปช.แดงทั้งแผ่นดิน ยุทธวิธีชมรมฯ กำหนดขึ้นมาเองเพื่อเข้ากับพื้นที่คือ ระบบคณะกรรมการร่วม 3 อำเภोजนถึงคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน แม้ชมรมฯ มีลักษณะเหมือนองค์กรที่เป็นทางการแต่ข้อแตกต่างมีหลายประการเช่น ไม่มีที่ทำการชมรมฯ ไม่มีกฎระเบียบและข้อบังคับชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรและไม่มีเงินเดือนประจำทุกวัน (การดำเนินงานขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางการเมือง) แต่ชมรมฯ มีช่องทางการติดต่อหลากหลายเพื่อระดมมวลชนเมื่อเกิดเหตุการณ์สำคัญเช่น วิทยุ โทรศัพท์ ช่อง Asia Update หน่วยข่าวกรองคนเสื้อแดงแต่ละหมู่บ้าน ทั้งหมดแสดงถึงรูปแบบองค์กรยืดหยุ่นปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ ง่ายแก่การขยายสมาชิกแบบเครือข่าย (Network)

นอกจากชมรมฯ หารายได้เพื่อดำเนินกิจกรรมและช่วยเหลือสมาชิกเช่น การจัดคอนเสิร์ต ใ้เงิน กองทุนสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน สมาคมอาปนกิจเป็นต้น แทบไม่ต้องอาศัยเงินทุนจากพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทย บางครั้งพรรคเพื่อไทยสนับสนุนชมรมฯ ในรูปแบบมิใช่ตัวเงิน เช่น วิทยากร รถโดยสารประจำทาง ชมรมฯ และพรรคเพื่อไทยมีความเกี่ยวข้องกันเชิงพันธมิตร ฝ่ายใดสามารถให้การช่วยเหลืออีกฝ่ายได้ก็กระทำตามนั้น โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทยเป็นตัวกลาง

การต่อสู้จะประสบความสำเร็จต้องรวบรวมมวลชนที่มีอุดมการณ์เดียวกัน การสร้างความ เป็นพวกพ้องผ่านการให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์และวาทกรรมสะท้อนถึงการมีตัวตนในสังคมไพร่ – อำมาตย์ วาทกรรมหรือคำนี้สร้างแรงสะท้อนโดยชนชั้นกลางระดับล่าง ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่เท่าเทียมทั้งโอกาสเข้าถึงทรัพยากร การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการถูกกีดกันสิทธิทางการเมืองนี้คือ การสร้างอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ภายในกลุ่มคนเสื้อแดง ชมรมฯ ใช้ประโยชน์จากวาทกรรมนี้ เพื่อดึงมวลชนเข้าเป็นสมาชิก

การจัดตั้งองค์กรจะประสบความสำเร็จในการต่อสู้ต้องรวบรวมผู้ที่มีความคิดหรือถูกกระทำแบบเดียวกันซึ่งในที่นี้กลุ่มคนเสื้อแดงต่างถูกกระทำด้วยความรุนแรงจากรัฐ การถูกกีดกันสิทธิทางการเมืองจากรัฐประหาร การถูกปฏิบัติให้ด้อยกว่ากลุ่มคนอีกกลุ่ม สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่ยุติธรรม การสร้างชุดความคิดไพร่ – อำมาตย์ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างความเป็น

พวกเรา (ไพร่) และพวกเขา (อำมาตย์) ทั้งๆที่ความเป็นจริงรูปแบบความสัมพันธ์ทางการผลิตดังกล่าว ไม่มีแล้ว ฉะนั้นอัตลักษณ์ร่วมของคนเสื้อแดงกับการสร้างการมีศัตรูร่วม (adversarial attribution) (กลุ่มอำมาตย์) ต่างสนับสนุนกันและกัน เพราะอัตลักษณ์ร่วมทำให้สมาชิกของชมรมฯสร้างภาพของ ศัตรูจากมุมมองที่พวกเขาอยากให้เป็น อีกทั้งอัตลักษณ์ร่วมยังช่วยรักษาระดับความเข้มข้นและสืบต่อ ความเคลื่อนไหวจากอดีตถึงปัจจุบัน

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนสองกลุ่ม (ingroup - outgroup) นำไปสู่การแย่งชิงมวลชนซึ่ง ทางชมรมฯได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ทำงานด้วย 2 แขน เพื่อช่วงชิงมวลชนทุกระดับ สะท้อนผ่าน การทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมทั้งสามอำเภอเช่น การสนับสนุนคณะกรรมการรณรงค์จัดตั้ง จังหวัดฝาง การร่วมมือกับภาครัฐแก้ไขปัญหาอาชญากรรมหรือการสนับสนุนให้สมาชิกชมรมฯลงสมัคร คัดเลือกในตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกสภาอบต. สมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาจังหวัด รูปแบบการช่วงชิงและสร้างความนิยมในหมู่มวลชนส่งผลให้รูปแบบการเคลื่อนไหวของชมรมฯมี มากกว่ามิติทางการเมือง ลดแรงต้านจากฝ่ายตรงข้ามและขยายพันธมิตรไปสู่กลุ่มอื่นๆ

ในอนาคตมีความเป็นไปได้ว่า ลักษณะการดำเนินงานและการขยายตัวของชมรมฯอาจทำให้ ชมรมฯมีแนวโน้มกระทำตนเป็นผู้อุปถัมภ์เสียเอง เพราะผลการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นผู้สมัครคนใด ได้รับการสนับสนุนจากชมรมฯ ผู้สมัครคนดังกล่าวมักจะได้รับชัยชนะอยู่เสมอ แม้ปัจจุบันยังไม่พบ แนวคิดการส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากขัดต่อเป้าหมายการก่อตั้ง ของชมรมฯ ผู้วิจัยคาดว่าอย่างน้อยที่สุดชมรมฯย่อมมีผลต่อการคัดเลือกผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยหรือ อาจส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ หากพิจารณาถึงความสามารถ ผลงาน จำนวนสมาชิกและการขยายตัวขององค์กร

ความสำคัญของบทนี้ผู้วิจัยต้องการให้เห็นภาพรวมของชมรมฯทั้งหมดตั้งแต่การกำเนิด แนวคิด อัตลักษณ์ร่วม ลักษณะองค์กร ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี การบริหาร เพื่อให้เข้าใจว่า ในห้วง เวลาการเลือกตั้งการทำงานในห้วงนี้มีลักษณะพิเศษคือ การทำให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยได้รับชัยชนะ ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ ฉะนั้นลักษณะการทำงานตามภารกิจล้วนเป็นผลมาจากภาพรวมของ องค์กรทั้งสิ้น เพียงแต่เพิ่มวิธีการต่างๆซึ่งเป็นการวางยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีร่วมกับผู้สมัคร พรรคและ หัวคะแนนระดับต่าง พื้นฐานของบทนี้ช่วยให้เข้าใจการทำงานทุกอย่างของชมรมฯในช่วงเวลาณรงค์ หาเสียงเลือกตั้งและบทบาทของอัตลักษณ์ร่วมที่ส่งผลต่อการสร้างแผนแม่แบบทั้งหมด

บทที่ 5

วิเคราะห์กระบวนการรณรงค์หาเสียง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเลือกตั้ง

บทนำ

การเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554 เป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 2 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปีพุทธศักราช 2550 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ต้องการจำกัดอำนาจฝ่ายบริหารไม่ให้ความเข้มแข็ง อันเป็นผลจากการครองอำนาจของพรรคไทยรักไทย ส่งผลให้มีการปรับปรุงระบบเลือกตั้งใหม่กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิก 500 คน แบ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขต จำนวน 400 คน เป็นระบบแบ่งเขตและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ จำนวน 100 คน ใช้ประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่จะได้รับที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อต้องได้คะแนนขั้นต่ำ 5 เปอร์เซ็นต์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เปลี่ยนแปลงให้สภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิก 480 คน แบ่งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขต 400 คน เป็นระบบรวมเขต ในเขตเลือกตั้งใหญ่มีผู้แทนไม่เกิน 3 คนและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนจำนวน 80 คน จากกลุ่มจังหวัดทั้ง 8 กลุ่มจังหวัดละ 10 คน ทำให้เงื่อนไขพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งต้องมีคะแนนเกิน 5 เปอร์เซ็นต์ถูกยกเลิก

การเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ระบบการเลือกตั้งได้เปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากเดิม 480 คน เพิ่มเป็น 500 คน แบ่งเป็น จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขตลดจำนวน 375 คน เป็นระบบแบ่งเขต ใช้ประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวน 125 คน การเปลี่ยนแปลงนี้มีแนวโน้มของพรรคการเมืองที่จะถูกรับเลือกเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรมีฐานคะแนนความนิยมเชิงภูมิภาคมากกว่าความนิยมพรรคการเมือง¹³⁵ ส่งผลให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยพรรคการเมืองขนาดเล็กและขนาดกลางจำนวนมาก

ถ้าแนวคิดการเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งตามเจตจำนงของผู้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปีพุทธศักราช 2540 ต้องการสร้างระบบสองพรรคการเมืองที่มีความเข้มแข็งตามแบบประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศอังกฤษ เพื่อบริหารประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ปราศจากการแทรกแซงการเมืองจากทหารหรือชนชั้นสูง อนุมานได้ว่าการเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปีพุทธศักราช 2550 ประสงค์ให้การเมืองไม่มีเสถียรภาพเนื่องจากพรรคการเมืองในสภามีจำนวนมาก¹³⁶

¹³⁵ พรรคพลังชลได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 7 คน ส่วนใหญ่มาจากระบบแบ่งเขตในจังหวัดชลบุรี.

¹³⁶ Effective number of party (ENPP- จำนวนที่นั่งในรัฐสภาที่ชนะโดยพรรคการเมือง) ตั้งแต่ปี.ศ. 2526-2531 อยู่ระหว่าง 5.6-7.6 คะแนน แต่การเลือกตั้งทั่วไป.ศ.2544 พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งทำให้คะแนนลดเหลือ 3.1และเหลือ 1.6 เมื่อพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งทั่วไป.ศ.2548 แต่คะแนนเพิ่มเป็น 2.73 สำหรับการเลือกตั้งทั่วไป.ศ.2550 และลดลงอีกครั้งเหลือ 2.58 ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุด.

ผลการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดพรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้งโดยมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินกว่าครึ่งประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบแบ่งเขตเลือกตั้ง 204 คน (หรือร้อยละ 54.40) และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อ 61 คน (หรือร้อยละ 48.80) เปรียบเทียบกับการเลือกตั้งทั่วไปครั้งก่อนคือ พ.ศ.2550 พรรคพลังประชาชนมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบแบ่งเขตเลือกตั้ง 199 คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อ 34 คน แสดงถึงความล้มเหลวในการจำกัดอำนาจพรรคเพื่อไทย สิ่งที่ไม่อาจมองข้ามคือ จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนใกล้เคียงการเลือกตั้งทั่วไปพ.ศ.2548 ซึ่งเป็นครั้งที่พรรคเพื่อไทยได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น¹³⁷

สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ประกอบด้วยเขตเลือกตั้ง 10 เขต พรรคเพื่อไทยได้รับชัยชนะครบทุกเขต ผลคะแนนดังนี้ คะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบแบ่งเขตเลือกตั้ง 575,622 คะแนน ระบบบัญชีรายชื่อ 606,897 คะแนน ทิ้งห่างอันดับ 2 พรรคประชาธิปัตย์และอันดับ 3 พรรคชาติไทยพัฒนาซึ่งได้ 215,816 คะแนนและ 26,596 คะแนน ตามลำดับ งานวิจัยนี้ศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นเขตที่พรรคเพื่อไทยมีโอกาสชนะการเลือกตั้งไม่มาก แต่ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายประสิทธิ์ วุฒินันชัยผู้สมัครพรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้งด้วยคะแนน 37,913 คะแนน นายไกร ดาบธรรมคู่แข่งคนสำคัญจากพรรคชาติไทยพัฒนาได้คะแนน 26,753 คะแนน ผลต่าง 11,160 คะแนนถือว่าห่างมาก¹³⁸ ผู้วิจัยให้ความสำคัญในการศึกษาผู้สมัครพรรคเพื่อไทยใช้ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีอะไร ชมรมคนรักฝาง แม่ฮาย ไชยปราการให้การสนับสนุนอย่างไร ขณะเดียวกันผู้วิจัยมีได้ละเลยผู้แพ้ซึ่งคาดหมายว่าจะชนะการเลือกตั้ง เขาแพ้เพราะอะไร ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและพรรคชาติไทยพัฒนาเท่านั้น เนื่องจากเป็นผู้สมัครที่มีโอกาสได้รับชัยชนะมากที่สุด¹³⁹

เป้าหมายของบทนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. ช่วงเวลาก่อนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง - ผู้วิจัยต้องการอธิบายลักษณะการหาเสียงเบื้องต้นของผู้สมัคร การจัดองค์กรหาเสียงเลือกตั้ง ความสำคัญของการสังกัดพรรคการเมืองส่งผลต่อความนิยมของผู้ลงคะแนนอย่างไรและการกำหนดยุทธศาสตร์แม่บทซึ่งจะครอบคลุมยุทธวิธีทั้งหมด
2. ช่วงเวลารณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง - ผู้วิจัยต้องการอธิบายรูปแบบการหาเสียงที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากการแข่งขันที่รุนแรง ยุทธวิธีที่ใช้จึงเปลี่ยนแปลงในลักษณะเข้มข้นมากขึ้น การใช้วิธีผิดกฎหมายเริ่มปรากฏและที่สำคัญคือ การใช้หัวคะแนนระดับต่างๆ เนื้อหาส่วนนี้อธิบายลักษณะหัวคะแนน การทำงานระดับต่างๆซึ่งหัวคะแนนเหล่านี้จำนวนมากเกี่ยวข้องหรือเป็นสมาชิกของชมรมฯ

¹³⁷ พรรคไทยรักไทยมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบแบ่งเขต 308 คนและระบบบัญชีรายชื่อ 67 คน.

¹³⁸ คณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดเชียงใหม่.

¹³⁹ คะแนนเลือกตั้งแบบแบ่งเขตผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและพรรคชาติไทยพัฒนาทางอันดับ 3 ซึ่งได้ 5,943 คะแนน.

3.การทำงานของชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการในช่วงเวลาสุดท้ายก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง – ผู้วิจัยต้องการอธิบายการทำงานอย่างเฉพาะเจาะจงว่า ชมรมฯใช้วิธีการอย่างไรสร้างคะแนนนิยมแก่ผู้สมัคร เมื่อทำความเข้าใจเนื้อหาบทที่ 4 จะทำให้เข้าใจทั้งลักษณะการทำงานของสมาชิกและชุดปฏิบัติการต่างๆ

4.วิเคราะห์ความพ่ายแพ้ นายไกร ดาบธรรม – ผู้วิจัยต้องการอธิบายสาเหตุความพ่ายแพ้หลักๆเพื่อชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันระหว่างคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ขณะเดียวกันทำให้พบจุดอ่อนในการวางแผนของคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา

ระยะก่อนช่วงฤดูการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

นักการเมืองผู้มีประสบการณ์จะไม่คำนึงว่าต้องเป็นช่วงเวลาที่มีการยุบสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรครบวาระครบ 4 ปีแล้วค่อยหาเสียง การหาเสียงในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นการหาเสียงพิเศษเพิ่มเติมจากที่กระทำเป็นประจำอยู่แล้วเพื่อรักษาคะแนนความนิยม ฉะนั้นการหาเสียงต้องกระทำตลอดเวลาทั้งในขณะดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ได้ดำรงตำแหน่ง

สำหรับผู้สมัครหน้าใหม่การสร้างคะแนนนิยมและฐานคะแนนเสียงต้องใช้ความพยายามมากกว่าผู้สมัครที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือผู้สมัครหน้าเก่า จึงเสี่ยงไม่ได้ที่ต้องวางแผนเลือกตั้งระยะยาว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานะของผู้สมัครว่าเคยดำรงตำแหน่งใดในระดับท้องถิ่นมาบ้าง เป็นที่รู้จักของชาวบ้านหรือไม่ มีทุนทรัพย์เพียงพอหรือพรรคการเมืองสนับสนุนมากแค่ไหน

1. การเลือกสังกัดพรรคการเมือง

การเลือกพรรคการเมืองลงสมัครรับเลือกตั้งมีผลต่อชัยชนะของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ เขตนี้เป็นที่ตั้งของชมรมคนรัก ฝาง แม่ಾಯ ไชยปราการ กลุ่มคนเสื้อแดงซึ่งเข้มแข็งและมีศักยภาพมากที่สุดกลุ่มหนึ่ง จุดเด่นของชมรมฯคือ การรักษาระยะห่างกับพรรคเพื่อไทยเพื่อมิให้บุคคลภายนอกมองชมรมฯเป็นแขนขาพรรค แต่ในการเลือกตั้งชมรมฯถือว่า พรรคเพื่อไทยเป็นพันธมิตรทางการต่อสู้ในระบบต้องสนับสนุนผู้สมัครพรรคเพื่อไทยให้ชนะการเลือกตั้ง ตามยุทธศาสตร์ “เดินด้วย 2 ขา ทำงานด้วย 2 แขน ใน 5 เขตยุทธศาสตร์” ดังนั้นไม่ว่าบุคคลใดลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคเพื่อไทย บุคคลนั้นย่อมได้รับการสนับสนุนจากชมรมฯ ซึ่งมีจำนวนสมาชิกอย่างเป็นทางการมากกว่าหนึ่งหมื่นคน ด้วยสมาชิกจำนวนมหาศาล การจัดตั้งองค์กรอย่างเป็นระบบและการแปรเปลี่ยนสมาชิกบางส่วนให้เป็นหัวคะแนนในห้วงเวลาเลือกตั้งโอกาสของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยจึงเปิดมากขึ้น

การสนับสนุนของกลุ่มคนเสื้อแดงต่อพรรคเพื่อไทยสืบเนื่องจากพรรคเพื่อไทยกำเนิดจากพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชน ทั้งคณะทำงาน นโยบายพรรคหรือบุคคลผู้เป็นสัญลักษณ์

(พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร) จุดแข็งมากที่สุดคือ นโยบายพรรคเพื่อไทยกำหนดจาก บริบทการพัฒนาประเทศไทยตั้งอยู่บนการสร้างความสำเร็จในภาคอุตสาหกรรมส่งผลให้ภาคเกษตรกรรมถูกละทิ้ง แรงงานภาคเกษตรกรรมเคลื่อนย้ายสู่ภาคนอกการเกษตรอื่นๆ โดยเฉพาะภาคการผลิตไม่เป็นทางการ ชีวิตคนเหล่านี้ล้วนตกอยู่ในความเสี่ยงทั้งโอกาสถูกเลิกจ้างงานและไม่ได้รับสวัสดิการสังคม นโยบายพรรคเพื่อไทยตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ เพิ่มโอกาสเข้าถึงทรัพยากร ช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจน

นโยบายพรรคทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงสิทธิทางการเมืองผ่านการเลือกพรรคการเมืองเพื่อบริหารประเทศ อำนาจทางการเมืองกระทำผ่านการเลือกตั้งไม่ว่าฐานะร่ำรวยหรือยากจนทุกคนมีคะแนนเสียงเท่ากัน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างผลสะท้อนและประโยชน์จากนโยบายพรรคไทยรักไทย ตลอดจนพรรคเพื่อไทยพอสังเขปจากการลงพื้นที่

“พรรคเพื่อไทยสามารถนำนโยบายมาใช้ให้เกิดผลเชิงรูปธรรม เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในชนบทให้ดีขึ้น โดยเฉพาะพวกเราชาวรากหญ้า ลุงคิดว่าพรรคมีลักษณะรัฐสวัสดิการนะ พรรคใดก็ได้ที่มีนโยบายแบบนี้ ทำได้จริงลุงก็จะเลือก ไม่ต้องใช้พรรคเพื่อไทยก็ได้¹⁴⁰”

“ผมทำอาชีพค้าขายได้เงินแต่ละวันไม่มาก ผมเคยเป็นโรคไตมาก่อน ถ้าเข้าโรงพยาบาลต้องเสียค่ารักษาเยอะ นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคทำให้ผมไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลได้ ถ้าไม่มีนโยบายนี้ผมต้องตายแน่ๆ เพราะไม่มีเงินจ่ายค่ารักษา¹⁴¹”

“เมื่อก่อนฝาง แม่อายุ ไชยปราการ มีปัญหาคนค้ายาเสพติดเยอะ เพราะเป็นอำเภอชายแดน ติดพม่า ตอนรัฐบาลไทยรักไทยบริหารประเทศ นโยบายทำสงครามปราบปรามยาเสพติดทำให้การระบาดของยาลดลงมาก แต่รัฐประหารทำให้พวกประชาธิปไตยเป็นรัฐบาล ป้าเห็นเลยว่ายาเสพติดกลับมาเยอะอีกครั้ง กลัวลูกหลานมันจะไปติด แต่พอพรรคเพื่อไทยเป็นรัฐบาลอีกครั้ง ยาเสพติดลดลงเลยนะ¹⁴²”

“นโยบายกองทุนหมู่บ้านและเงินเอสเอ็มแอล ชาวบ้านร่วมกันทำประชาคมนำเงินจำนวนนี้ไปทำอะไรให้เกิดประโยชน์แก่คนในหมู่บ้าน หลายหมู่บ้านนำเงินไปสนับสนุนการสร้างอาชีพและรายได้ของคนแก่หรือคนไม่มีงานทำ บ้างก็สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์พัฒนาอาชีพ ที่ผ่านมาชาวบ้านไม่เคยเป็นเจ้าของเงินเพื่อบริหารจัดการด้วยตนเอง นโยบายนี้ทำให้ชาวบ้านเรียนรู้และมีอิสระในการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านได้งานและได้เงิน¹⁴³”

พรรคเพื่อไทยกำหนดนโยบายหาเสียงมุ่งเน้นกลุ่มชนชั้นกลางระดับล่างและกลุ่มเสี่ยงต่อการตกอยู่ภายใต้เส้นความยากจน (poverty line) ฐานเสียงทั้งสองกลุ่มนี้มีจำนวนมากที่สุด พรรค

¹⁴⁰ ชาวบ้าน ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2555.

¹⁴¹ นายคมสัน อาชีพค้าขาย. สัมภาษณ์. 15 เมษายน 2555.

¹⁴² ชาวบ้าน ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2555.

¹⁴³ ผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งในพื้นที่อำเภอฝาง ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2556.

การเมืองใดมีนโยบายตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจของคนกลุ่มนี้ โอกาสได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปยิ่งเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างชัดเจนคือ พรรคไทยรักไทยนั่นเอง

ประชาชนเชื่อมโยงตนเองเข้ากับพรรคผ่านนโยบาย การรัฐประหารล้มล้างรัฐบาลจากการเลือกตั้ง ทำให้เกิดความกังวลถึงการคงอยู่ของนโยบายที่พวกเขาได้รับประโยชน์ ส่งผลให้ชาวบ้านร่วมกับบข.แดงทั้งแผ่นดินและกลุ่มคนเสื้อแดง เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมต่อพรรคการเมืองที่ให้ประโยชน์กลับมาบริหารประเทศ ส่งผลให้ทำให้ชาวบ้านเรียนรู้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ผ่านการใช้สิทธิทางการเมืองด้วยวิธีลงคะแนนเลือกตั้งและการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง

ผู้วิจัยมองว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะลงคะแนนเสียงถ้าผลตอบแทนที่ได้รับคุ้มค่า ในกรณีพรรคการเมือง 2 พรรคมีความนิยมจากคนในพื้นที่เท่าๆกัน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะตัดสินใจจากผลงานที่ผ่านมาในอดีต ดังนั้นการตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองใด ผู้เลือกย่อมคาดหวังถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากพรรคการเมืองนั้น ประเด็นสำคัญคือ พรรคการเมืองดังกล่าวมีโอกาสเป็นรัฐบาลหรือไม่ ถ้าไม่มีโอกาสหมายถึงนโยบายหาเสียงของพรรคแทบไม่มีโอกาสนำไปปฏิบัติได้เลย

พิจารณาระหว่างพรรคเพื่อไทยกับพรรคชาติไทยพัฒนาถึงโอกาสจัดตั้งรัฐบาล พรรคเพื่อไทยมีโอกาสสูงกว่า จากผลการเลือกตั้งย้อนหลังตั้งแต่พ.ศ.2544 – 2550 พรรคเพื่อไทยไม่เคยแพ้การเลือกตั้ง ถ้าไม่เกิดรัฐประหารพรรคประชาธิปัตย์ก็ไม่มีโอกาสเป็นรัฐบาล จากผลการเลือกตั้งย้อนหลังความสำเร็จของนโยบายพรรคและบริบทความขัดแย้งทางการเมือง ช่วยเพิ่มโอกาสชนะของพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้งครั้งนี้ การเป็นรัฐบาลเป็นหลักประกันว่า นโยบายหาเสียงต้องถูกปฏิบัติ เปรียบเสมือนสัญญาะหว่างรัฐบาลกับประชาชนผู้เลือกพรรคการเมืองนั้น ถ้าไม่ปฏิบัติตามนโยบายหาเสียงพรรคการเมืองจะถูกตัดสินจากประชาชนในการเลือกตั้งครั้งถัดไป แกนนนำชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรการกล่าวว่า

“การรัฐประหารปี 49 ล้มล้างรัฐบาลจากประชาชน การแก้ปัญหาการเมืองต้องไม่ใช่วิธีนี้ ดังนั้น การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยจึงเกิดขึ้น เพื่อนำรัฐบาลของประชาชนกลับมาอีกครั้ง จะดีหรือไม่เวลา 4 ปี เป็นเครื่องตัดสิน¹⁴⁴”

“นโยบายพรรคชาติไทยพัฒนาไม่มีความโดดเด่น หลายนโยบายคล้ายพรรคเพื่อไทย ผลงานรูปธรรมของพรรคไม่ชัดเจน ยิงดีที่ผลงานของหมอยังดีอยู่ ส่วนพรรคเพื่อไทยสานต่อนโยบายเดิมที่ประสบความสำเร็จเช่น การประกาศ 3 สงครามคือ ความยากจน ยาเสพติด ทูจริต-คอร์ปชั่น นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค กองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านเพิ่มเป็น 2 ล้าน โครงการ OTOP ส่วนนโยบายใหม่พรรคมีความน่าสนใจเช่น การรับจำนำข้าวเปลือกแทนการประกันราคาเพื่อตอบสนองความต้องการเกษตรกร ค่าแรงขั้นต่ำวันละ 300 เงินเดือนปริญญาตรี 15,000 บาท การสานต่อนโยบายเดิมและ

¹⁴⁴ หนึ่งในแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2556.

การคิดนโยบายใหม่ ทำให้ประชาชนในพื้นที่เลือกพรรคเพื่อไทย เพราะต้องการให้นโยบายทั้งหมดเป็นจริง ผลงานในอดีตของพรรคชัดเจนอยู่แล้ว ไม่ใช่นโยบายขายฝัน¹⁴⁵”

ผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งกล่าวกับผู้วิจัยว่า

“ต้องการให้พรรคเพื่อไทยเป็นรัฐบาลเพื่อดูแลคนเสื้อแดง เพื่อสานต่อนโยบายเดิมและเพื่อนำทักษิณกลับมา หลายคนในพื้นที่ชอบหมอไกรนะ เปรียบเทียบกับประสิทธิ์แล้ว ผมว่าหมอดีกว่า แต่พรรคชาติไทยพัฒนาไม่ได้เป็นรัฐบาลแน่ นโยบายไม่ดีเท่าพรรคเพื่อไทย ถ้าเลือกหมอแล้วพรรคเพื่อไทยเป็นรัฐบาล คนในพื้นที่จะไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร¹⁴⁶”

อีกหนึ่งคำบอกเล่าของข้าราชการคนหนึ่งในพื้นที่

“หมอไกรเป็นคนดี ลองถามชาวบ้าน 3 อำเภอได้ ทำไม่ถึงแพ้เลือกตั้งทั้งที่เป็นต่อเพราะหมอไกรเลือกพรรคผิด¹⁴⁷ (ตัวหนา – ผู้วิจัย) เขตนี้ต้องพรรคเพื่อไทยเท่านั้น พรรคมีนโยบายเดิมและกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่สนับสนุนทั้งพรรคและผู้สมัคร หมอไกรเพียงคนเดียวไม่สามารถผลักดันนโยบายของพรรคได้ ประชาชนที่เลือกหมอไกรเหมือนเสียโอกาส ถ้าเลือกแล้วนโยบายหาเสียงจะไม่ได้ปฏิบัติ¹⁴⁸ ”

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนไม่ได้ตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองอย่างพินิจพิเคราะห์และใช้หลักเหตุผล รวมถึงการพิจารณาโยบายอย่างละเอียด ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนหนึ่งยังมองการต่อสู้ทางการเมืองมีเป้าหมายเพื่อนำอดีตนายกรัฐมนตรีพ.ต.ท.ทักษิณกลับประเทศ นโยบายพรรคมิใช่ประเด็นสำคัญที่สุดสำหรับคนกลุ่มนี้แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่สำคัญ

2. ความสำคัญของตัวบุคคล

คุณสมบัติบุคคล มีผลต่อการสนับสนุนผู้สมัครเขตนี้น้อยมาก หากเปรียบเทียบกับพรรคการเมืองต้นสังกัด จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและการทำงานในพื้นที่ตำแหน่งปลัดอำเภอ ชาวบ้านส่วนใหญ่พิจารณาผู้สมัครจากพรรคการเมืองและนโยบายมากกว่าตัวบุคคล เนื่องจากได้รับประโยชน์จากนโยบายพรรคเพื่อไทย (รวมถึงพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชน)

ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเคยดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาจังหวัดและลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายครั้งเช่น พ.ศ.2544 สังกัดพรรคราษฎร พ.ศ.2548 สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ.2550 สังกัดพรรคภูมิใจไทย สุดท้ายย้ายลงสมัครพรรคพลังประชาชน เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตพื้นที่นี้คือ นายสันติ ต้นสุหัช อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคไทยรักไทย 2 สมัย

¹⁴⁵ ข้าราชการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2556.

¹⁴⁶ ผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งในอำเภอฝาง ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2556.

¹⁴⁷ จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยพบว่า กระแสข่าวลือการแย่งนายไกร ดาบธรรมระหว่างพรรคเพื่อไทยกับพรรคชาติไทยพัฒนาค่อนข้างสูง พรรคชาติไทยพัฒนาให้คำตัวการย้ายพรรคสูงกว่า เนื่องจากพิจารณาความนิยม ผลงาน ประวัติส่วนบุคคลน่าจะทำให้พรรคชาติไทยพัฒนาได้รับชัยชนะในเขตนี้

¹⁴⁸ ข้าราชการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2556.

ภายหลังการยุบพรรคไทยรักไทย นายสันติ ย้ายมาสังกัดพรรคสมัครสมาชิกไทย จากการชักชวนของ นายสมศักดิ์ เทพสุทิน ทำให้พรรคพลังประชาชนมองหาผู้สมัครคนใหม่ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ จึงชักชวนนายประสิทธิ์ย้ายมาสังกัดพรรคพลังประชาชน

ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาเคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลแม่ข่ายและตำแหน่ง รองนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ได้รับรางวัลดีเด่นหลายรางวัลเช่น รางวัลแพทย์ชนบท ดีเด่น รางวัลข้าราชการพลเรือนดีเด่น รางวัลคนดีของสังคมสุภาพบุรุษไทย รางวัลครูบาตรีวิชัยและ รางวัลเสมาคุณูปการ หลังจากนั้นลงออกเพื่อลงสมัครสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2549 ได้รับเลือกตั้งด้วย คะแนนอันดับหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ 145,196 คะแนนและลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรพ.ศ.2550 สังกัดพรรครวมใจชาติพัฒนาซึ่งได้รับเลือกสมัยแรก ภายหลังสังกัดพรรคชาติไทย พัฒนาพ.ศ.2554¹⁴⁹

จากคุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาเหนือกว่าผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมาก งานวิจัยหลายชิ้นในอดีต¹⁵⁰ มักสรุปว่า ชาวบ้านในชนบทมีการศึกษาต่ำ รายได้น้อย มีโอกาสถูกชักจูง ให้ลงคะแนนเสียงแก่ผู้สมัครที่ชื่อเสียงหรืออาศัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์มากกว่าผู้อยู่อาศัยเขตเมือง ซึ่งมีการศึกษาดี รายได้สูงคนกลุ่มนี้มีความโน้มเอียงลงคะแนนโดยพิจารณาพรรคและนโยบาย ขณะที่ คนชนบทลงคะแนนโดยคำนึงถึงตัวบุคคล ถ้าเป็นตามข้อสรุปข้างต้นผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาต้อง ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตนี้

แต่จากข้อค้นพบที่กล่าวมาข้างต้นแสดงว่าคุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้สมัครไม่มีผลมากพอต่อการลงคะแนน พรรคการเมืองต้นสังกัดมีผลต่อชัยชนะมากกว่า อย่างไรก็ตามถ้าปราศจากการกำหนด ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีของคณะณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและการสนับสนุนของชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไซยปรการจนเกิดกระแสพรรคและกระแสเลือดแดงในพื้นที่ ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยไม่อาจได้รับชัยชนะ ในการเลือกตั้งครั้งนี้ เนื่องจากเขตเลือกตั้งนี้ซับซ้อนอย่างรุนแรง

3. การจัดการเพื่อการค้าหาเสียง

ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ทั้งสองเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีประสบการณ์ทางการเมืองมาเป็นเวลานาน การจัดตั้งศูนย์ประสานงานเพื่อเป็นช่องทาง ติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สมัครกับประชาชน เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่

ศูนย์ประสานงานของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนามีทุกอำเภอคือ ฝาง แม่ข่าย ศูนย์บัญชาการใหญ่มีอยู่ 2 แห่งคือ บ้านหมอน้องภรรยาและโรงพยาบาลแม่ข่าย โรงพยาบาลนี้เป็นทั้ง

¹⁴⁹ ผู้วิจัยได้รับข้อมูลข่าวจากการลงพื้นที่ถึงสาเหตุการย้ายจากพรรครวมใจชาติพัฒนาไปยังพรรคชาติไทยพัฒนา มีโอกาสสูงที่นายไกร จะได้ค่าตัวมากกว่า 30 ล้านบาท พรรคไทยรักไทยชักชวนนายไกรเข้าร่วมพรรคแต่ถูกเรียกค่าตัว 40 ล้านบาท พรรคเพื่อไทยไม่สู้ค่าตัว

¹⁵⁰ ตัวอย่างเช่น สุจิต บุญบงการ และพรรคศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมการลงคะแนนเลือกตั้งของคนไทย (โครงการเผยแพร่งานวิจัย ฝ่าย วิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527); สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, พฤติกรรมในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สมาชิกสภาเทศบาล พ.ศ.2510; ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ และสีดา สอนศรี, โครงการวิจัยสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548)

สถานที่ทำงาน ศูนย์ประสานงานและศูนย์อำนวยความสะดวก ความสำคัญอีกประการคือ สถานที่นัดพบและประสานการทำงานกับหัวหน้าแผนกกลุ่มสม.

หน้าที่หลักของศูนย์ประสานงานทั่วไปคือ ประสานหน่วยราชการต่างๆในพื้นที่เช่น อำเภอ สถานีตำรวจ ทหารเป็นต้น กรณีเกิดความเดือดร้อนเกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ ถนนพัง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องจัดสรรงบประมาณให้เบื้องต้น ติดต่อส่วนราชการและพรรคการเมืองต้นสังกัด

ในห้วงเวลาเลือกตั้งศูนย์ประสานงานจะแปรสภาพเป็น “ศูนย์อำนวยความสะดวก” แบ่งการทำงานเป็นฝ่ายต่างๆชัดเจน ตามหน้าที่เพื่อจัดเตรียมการหาเสียงอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งและพรรคการเมืองเป็นผู้แบ่งฝ่ายต่างๆออกเป็น 6 ฝ่าย ดังนี้ ฝ่ายงานวางแผน ฝ่ายงานหาเสียงในพื้นที่ ฝ่ายงานการข่าวและการประเมิน ฝ่ายงานประชาสัมพันธ์ ฝ่ายงานเสปียงและการต้อนรับ ฝ่ายงานการเงินและธุรการ

ฝ่ายงานวางแผน

ฝ่ายงานวางแผนมีหน้าที่วางเป้าหมาย นโยบายและขั้นตอนการหาเสียงทั้งหมด ตั้งแต่การกำหนดคะแนนเป้าหมาย การจัดตั้งหัวหน้าระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และคุ้มบ้าน ทั้งหมดเพื่อคะแนนเสียงอย่างน้อยร้อยละ 50 แต่เพื่อความมั่นใจควรได้คะแนนเสียงร้อยละ 60-65 เพราะการตัดสินใจลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ฝ่ายงานวางแผนต้องวิเคราะห์จุดแข็งของผู้สมัครเพื่อนำเสนอและข่มขู่ต่ออื่น รวมถึงโจมตีข้อผิดพลาดของคู่แข่ง

การวางแผนที่ดีต้องเข้าถึงกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแต่ละตำบล หมู่บ้าน ฝ่ายงานวางแผนต้องทราบว่าคนเหล่านี้เป็นคนของใคร กำนัน ผู้ใหญ่บ้านคือ ผู้นำตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2447 ผ่านการเลือกจากประชาชน เขตเลือกตั้งที่ 5 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับดี ได้รับความนับถือ เกรงใจ ให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้านยามเดือดร้อน ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับลูกบ้านจึงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด การตัดสินใจของลูกบ้าน โดยเฉพาะท้องที่ห่างไกลตัวอำเภอซึ่งชาวไทยบนพื้นที่สูงเพิ่งได้รับสัญชาติไทยไม่นานอาศัยอยู่จำนวนมาก คนเหล่านี้ง่ายต่อการโน้มน้าวจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หลายท้องที่ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าเผ่าหรือผู้นำทางจิตวิญญาณ ดังนั้นทุกท้องที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงมีความสำคัญต่อผู้สมัครเพื่อขอการสนับสนุนและช่วยเหลือเพื่อสร้างฐานคะแนนจัดตั้งทุกหมู่บ้าน พรรคเพื่อไทยและคณะกรรมการหาเสียงนายประสิทธิ์เห็นความสำคัญของกลไกนี้ ถ้ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนเสื้อแดงการติดต่อประสานงานระหว่างผู้สมัครกับคณะทำงานก็จะง่ายและสะดวก

นอกจากนี้ฝ่ายงานวางแผนต้องเข้าถึงข้าราชการฝ่ายปกครองประจำท้องที่ ข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนครู สาธารณสุข พัฒนาชุมชนและเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล ประโยชน์ของการเข้าหาคนกลุ่มนี้คือการได้รับข้อมูลสำคัญ ถ้าขอความร่วมมือเป็นหัวหน้าคะแนนได้ ผู้สมัครจะได้ทั้งข้อมูล หัวคะแนนและฐานคะแนนเสียงของนักการเมืองท้องถิ่น

ฝ่ายงานประชาสัมพันธ์

ฝ่ายงานประชาสัมพันธ์มีหน้าที่หลักคือ ทำอย่างไรให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งรู้จักและทราบผลงานของผู้สมัครมากที่สุด การจัดทำโปสเตอร์ประกอบด้วยรูปภาพ ผลงาน สโลแกน เบอร์ เอกสาร ประชาสัมพันธ์ผลงานและการจัดเตรียมรถโฆษณา ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยใช้รถประชาสัมพันธ์ทั้งหมด 8 คัน แบ่งออกเป็น เขตอำเภอต่าง 4 คันและแม่ข่าย 4 คัน

การประชาสัมพันธ์ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบผลงานของผู้สมัคร เกิดความรู้สึกว่า ตนเองได้รับการเอาใจใส่ต่อความทุกข์ร้อน นอกจากนี้การลงพื้นที่พบปะประชาชนช่วยกระชับความสัมพันธ์ สร้างความเป็นกันเองระหว่างผู้สมัครกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อย่างเช่นเขตเลือกตั้งนี้เป็นอำเภอรอบนอก มักมีงานบุญสำคัญ ผู้สมัครทุกคนจึงใช้โอกาสหาเสียงจากการเข้าร่วมงานบุญ งานประเพณีสำคัญของท้องถิ่นเพื่อพบและสร้างภาพลักษณ์ต่อผู้ลงคะแนนเสียงผ่านการบอกเล่าปากต่อปาก

การประชาสัมพันธ์ตนเองอีกรูปแบบคือ การให้ความช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน การออกหน่วยรับฟังเรื่องราวทุกข์ การตั้งหน่วยช่วยเหลือ การอาสาเป็นตัวกลางประสานความต้องการของประชาชนต่อหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน พรรคการเมือง ถ้าประสบผลสำเร็จผู้สมัครจะได้รับคำชมและผ่านการพิสูจน์การทำงานเบื้องต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เปรียบผู้สมัครหน้าใหม่ แต่ผู้สมัครคนสำคัญของเขตนี้ต่างดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งคู่จึงไม่มีข้อได้เปรียบ-เสียเปรียบมากนัก

การลงพื้นที่ของผู้สมัครต้องประสานฝ่ายงานวางแผนและฝ่ายงานการข่าวก่อนเพื่อทราบทัศนคติทางการเมือง ถ้าเข้าพื้นที่ต้องได้การตอบรับที่ดีจากชาวบ้าน หากเข้าไปแล้วผลตอบรับเป็นลบจะส่งผลให้ข่าวเสียหายกระจายสู่หมู่บ้านอื่น ภาพลักษณ์ที่สร้างมาเสียหาย ขัดต่อวัตถุประสงค์การประชาสัมพันธ์คือ การสร้างความนิยม ความเชื่อมั่น การแสดงศักยภาพและการนำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีของผู้สมัคร

ฝ่ายงานหาเสียงในพื้นที่

ฝ่ายงานหาเสียงในพื้นที่ต้องทำงานร่วมกับฝ่ายงานวางแผนอย่างใกล้ชิด จะเกิดความผิดพลาดซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้สมัครไม่ได้เด็ดขาด หน้าที่สำคัญคือ การกำหนดวิธีการ ตัวบุคคล แนวทางการปราศรัย การนำเสนอผลงาน การโจมตีคู่แข่งและการระดมมวลชนในพื้นที่ ถ้าต้องการความช่วยเหลือเพิ่มฝ่ายงานหาเสียงในพื้นที่จะติดต่อย่างวางแผนและฝ่ายงานการข่าวและการประเมิน ขณะเดียวกันต้องประสานกับแกนนำพรรคเพื่อไทยแต่ละหมู่บ้าน (แกนนำมีความหลากหลายด้านอาชีพและภูมิหลัง เพื่อสามารถเจาะกลุ่มเป้าหมายครบทุกกลุ่ม) และหวั่นระดมระดับต่างๆ

ฝ่ายงานหาเสียงในพื้นที่ต้องประสานและทำงานร่วมกับชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไชยปราการ เพื่อแก้ไขอุปสรรคการทำงาน การวางแผนหรือปรับแผนและการใช้ยุทธวิธีแทรกซึม (ดูในหัวข้อ ยุทธวิธี

เพื่อบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์) ผู้วิจัยทราบว่า แกนนําพรรคเพื่อไทยในพื้นที่บางส่วนคือ สมาชิกชมรมฯในรูปคณะกรรมการระดับต่างๆ แต่แกนนำพรรคบางส่วนมิใช่สมาชิกชมรมฯ เนื่องจากหลายคนมีอาชีพรับราชการ ผู้กว้างขวางในท้องที่ นักธุรกิจ ซึ่งพรรคขอความช่วยเหลือ (หรือพวกเขาได้รับประโยชน์จากพรรค) ให้เป็นหัวคะแนนเฉพาะช่วงเวลาเลือกตั้งเท่านั้น

ฝ่ายงานการข่าวและการประเมิน

ฝ่ายงานการข่าวและการประเมินมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าฝ่ายงานวางแผนและฝ่ายงานหาเสียงในพื้นที่ การได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง คณะทำงานของผู้สมัครต้องทราบว่า แต่ละหมู่บ้านเป็นฐานคะแนนเสียงใครและมีทัศนคติทางการเมืองอย่างไร กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนพรรคไหน กระแสความนิยมผู้สมัครแต่ละคนเป็นเช่นไร

ฝ่ายงานการข่าวและการประเมินทำงานร่วมกับคณะทำงานด้านการวางแผนและการประเมินของพรรคเพื่อไทย ฝ่ายงานการข่าวฯ ต้องเข้าพบแกนนำพรรคเพื่อไทยในพื้นที่ คณะกรรมการชมรมฯ เพื่อประเมินข่าวสารทุกวัน ตรวจสอบปัญหาการทำงาน ประเมินความนิยมผู้สมัครและคู่แข่งอย่างเป็นกลาง

วิธีหยั่งความนิยมของชาวบ้านต่อตัวผู้สมัครคือ ฝ่ายงานการข่าวฯ แฝงตัวในองค์กรหรือกลุ่มสังคม กลุ่มกิจกรรมของคู่แข่ง เพื่อทราบความเคลื่อนไหว เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนแผนการทั้งหมดนี้ทำงานร่วมกับชุดเฉพาะกิจเสื้อแดงและชุดการข่าวของชมรมฯ

ฝ่ายงานการข่าวและการประเมินต้องติดตามการทำงานของแกนนำต่างๆทุกคนและหัวคะแนนว่า ปฏิบัติงานจริงหรือไม่ ผลงานตรงตามเป้าหมายมากน้อยแค่ไหน ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นมีสาเหตุจากอะไร ฝ่ายงานการข่าวจะส่งคณะทำงานอีกชุดเพื่อสอบถามและแฝงตัวตรวจสอบการทำงาน ต้องไม่ให้แกนนำและหัวคะแนนรู้ตัวเด็ดขาดเพราะส่งผลต่อความถูกต้องของข้อมูล

ฝ่ายงานเสปียงและการต้อนรับ

มีหน้าที่จัดเตรียมอาหาร น้ำดื่มบริการแก่ชาวบ้านและผู้สนับสนุน ฝ่ายงานเสปียงฯของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมักใช้บริการครัวเสาหิน เพราะเจ้าของร้าน (นายแก้ว) เป็นหนึ่งในแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่ಾಯ ไชยปรากฏ การประชุมแกนนำหรือหัวคะแนนจึงใช้ครัวเสาหินเป็นที่ประชุมตามวิถี

“เค้าได้เงิน เราได้งาน¹⁵¹”

ในตอนต้นกล่าวถึงการพบประชาชนของผู้สมัครจะเข้าร่วมงานบุญและงานประเพณีสำคัญต่างๆ ของท้องที่ การเข้าร่วมงานเหล่านี้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมักปรากฏตัวหาเสียง ฝ่ายงานเสปียงฯ ต้องเตรียมงานกับเจ้าภาพทั้ง สถานที่ เวลา จำนวนผู้เข้าร่วมงาน ขณะที่ฝ่ายงานวางแผน ฝ่ายงานหา

¹⁵¹ หนึ่งในคณะกรรมการเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2556.

เสียงในพื้นที่ต้องจัดเตรียมคน หัวคะแนน เวทีปราศรัยและบทพูดในที่ชุมชน โดยดูลักษณะงาน ผู้เข้าร่วมและสถานที่

สิ่งที่น่าสนใจคือ ฝ่ายงานเสบียงฯของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย มักไม่ให้ความสำคัญในการจัดเตรียมอาหาร น้ำดื่ม แต่ให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่เจ้าภาพ เพราะสะดวกแก่การจัดการ ใช้คนไม่มาก สามารถเดินทางไปงานอื่นๆได้อีก นอกจากการจัดเตรียมอาหารแล้ว การให้บัตรเติมเงิน หรือชำระค่าโทรศัพท์ระหว่างช่วงรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งแก่คณะทำงาน แกนนำและหัวคะแนนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งความสำเร็จของฝ่ายงานเสบียงฯที่เปลี่ยนสภาพงานอาหารเป็นช่องทางสื่อสารอีก รูปแบบ

ฝ่ายการเงินและธุรการ

ฝ่ายการเงินและธุรการมีหน้าที่ดูแลเงินทุน การประชาสัมพันธ์ เครื่องมือการหาเสียงและการติดต่อประสานงานแกนนำระดับต่างๆมีความสำคัญมาก พรรคการเมืองต้นสังกัดเป็นผู้ดูแลค่าใช้จ่ายทั้งหมดเพื่อไม่ให้ผิดเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550 และประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งเรื่อง การกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2554¹⁵²

แม้การสนับสนุนจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะควบคุมยาก (ไม่นับพรรคการเมืองต้นสังกัดให้เงินจำนวนหนึ่งเพื่อซื้อเสียง) แต่ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยลดต้นทุนการหาเสียงเลือกตั้งได้ เนื่องจากขมรมฯสนับสนุนทั้งกำลังคนและสื่อ ขณะที่ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาเสียเปรียบด้านจำนวนมวลชนและสื่อ เพราะกลุ่มผู้สนับสนุนส่วนมากคือฐานคะแนนเสียงดั้งเดิม ผู้สูงอายุ คนไข้และอสม.¹⁵³

สำหรับการคัดเลือกผู้รับผิดชอบประจำฝ่ายต่างๆภายในศูนย์อำนวยการเลือกตั้ง คัดเลือกจากคนภายในท้องที่มีศักยภาพและชาวบ้านให้การยอมรับ เพื่อขจัดอุปสรรคการทำงาน สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่และการโน้มน้าวผู้ลงคะแนนด้วยวาจา ศิลป์และความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยทั่วไปจำแนกได้ยากระหว่างแกนนำพรรคเพื่อไทยกับกลุ่มคนเสื้อแดงภายในพื้นที่ คนเหล่านี้เป็นคนกลุ่มเดียวกันเกือบทั้งหมดซึ่งได้เปรียบในการทำงานเพราะไม่เกิดการชอนทับภารกิจ ขณะเดียวกันการดึงข้าราชการ อดีตข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ เข้าร่วมในคณะทำงานต่างๆ ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพและเข้มแข็ง

¹⁵² ข้อ 4 ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแต่ละคนต้องใช้จ่ายในการเลือกตั้งจำนวนเงินไม่เกิน 1,500,000 บาท

¹⁵³ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) คือ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านและได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม สุขภาพอนามัย (Change agent) การสื่อข่าวสารสาธารณสุข การแนะนำเผยแพร่ความรู้ การวางแผนและประสานกิจกรรมพัฒนาสาธารณสุข ตลอดจนให้บริหารสาธารณสุขต่างๆ สำหรับการรับผิดชอบดูแลครัวเรือนในหมู่บ้านหรือชุมชน กำหนดจำนวน อสม. ในหมู่บ้านหรือชุมชนเฉลี่ย 1 คนรับผิดชอบ 10-15 ครัวเรือน

ส่วนศูนย์อำนวยการเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ผู้ทำงานในศูนย์ฯส่วนมาก ประกอบอาชีพสายงานเกี่ยวข้องกับสาธารณสุขและอสม.จึงมีความหลากหลายน้อยกว่า รวมถึงประสบการณ์ทางการเมืองและการเลือกตั้งไม่เท่าคณะทำงานของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย

4. ยุทธศาสตร์การหาเสียงเพื่อชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย

การวางยุทธศาสตร์หาเสียงที่ชัดเจน มีผลต่อชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย เนื่องจากเขามีความนิยมเป็นรองผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาระดับหนึ่งจากประวัติส่วนตัวและผลงานในตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การวางยุทธศาสตร์ภาพรวมต่อไปนี้มีผลต่อการวางยุทธวิธีซึ่งนำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การนำเสนอนโยบายพรรคเพื่อไทยและผลงานในอดีตของพรรคไทยรักไทย และพรรคพลังประชาชน

ความโดดเด่นมากที่สุดของพรรคเพื่อไทยคือ นโยบายพรรคมีความสืบทอดพรรคไทยรักไทย และพรรคพลังประชาชนซึ่งมีลักษณะประชานิยม มุ่งแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจและความเดือดร้อนของประชาชนผู้ยากไร้ในช่วงเวลานั้น

การสร้าง**ความเป็นนายประสิทธิ์** ด้วยการนำเสนอความเป็นตัวแทนพรรคเพื่อไทยต่อผู้ลงคะแนนเสียงหมายความว่า ถ้าเขาได้รับเลือกจากประชาชนตามนโยบายตามที่หาเสียงและนโยบายเดิมซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จะถูกนำมาปฏิบัติ คณะรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยจึงนำเสนอโยบายพรรคในฐานะกฎแห่งคำสัญญาอันจะนำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งนี้ การนำเสนอโยบายต้องมีความเป็นกลางมากที่สุดไม่จำเป็นต้องเน้นฐานคะแนนเสียงกลุ่มคนเสื้อแดงอย่างเดียว ฉะนั้นผู้มีความเป็นกลางทางการเมืองหรือผู้ยังมีได้ตัดสินใจเลือกผู้สมัครรายใดสามารถเลือกพรรคเพื่อไทยด้วยความชื่นชอบแนวนโยบายได้

คณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งใช้มุมมองตามหลักเหตุผล (Rational choice) กระตุ้นผู้ลงคะแนนเลือกตั้งให้ตระหนักว่า ถ้าจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 10 เขตเลือกตั้ง พรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้ง 9 เขต ยกเว้นเขตเลือกตั้งที่ 5 จะเกิดอะไรขึ้นกับการพัฒนาและการดำเนินนโยบายของพรรคต่อท้องที่ ดังนั้นมีความเป็นไปได้สูงที่ประชาชนเขตเลือกตั้งนี้จะไม่ได้รับการดูแลที่ดีหากเทียบกับเขตเลือกตั้งอื่น¹⁵⁴

ประชาชนและกลุ่มคนเสื้อแดงจำนวนไม่น้อยยังคงสนับสนุนอดีตนายกรัฐมนตรีพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ การเลือกผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเพื่อให้พรรคเพื่อไทยเป็นรัฐบาลจะช่วยเพิ่มโอกาสนำตัวอดีตนายกรัฐมนตรีกลับสู่ประเทศไทย เพื่อพิสูจน์ตนเองตามกระบวนการยุติธรรม การนำเสนอ นโยบายพรรคอย่างเข้มข้นจนเกิดเป็นกระแส ส่วนหนึ่งเกิดจากการผูกติดนโยบายกับอดีตนายกรัฐมนตรีเพื่อหวังดึงคะแนนเสียงคนกลุ่มนี้

¹⁵⁴ หนึ่งในคณะรณรงค์เลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2556.

ยุทธศาสตร์ 2 การช่วงชิงคะแนนจากผู้ลงคะแนนเลือกตั้งทุกกลุ่ม

การกำหนดยุทธศาสตร์จากความเป็นรองทำให้คณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งต้องกำหนดฐานคะแนนเสียงจากผู้ลงคะแนนทุกกลุ่ม มิใช่เฉพาะผู้ลงคะแนนที่เป็นกลุ่มเสื้อแดงเท่านั้น ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งทุกระดับและมีความนิยมมากกว่าจึงมุ่งรักษาฐานคะแนนเสียงเดิม

นอกจากนี้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยต้องเผชิญข้อจำกัดอีกประการคือ เคยได้รับใบแดงเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งพร้อมดำเนินคดีอาญาและชดใช้ค่าเสียหายในการเลือกตั้ง ภายหลังจากศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งมีคำสั่งยกคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เนื่องจากไม่มีหลักฐานเพียงพอ หนึ่งในคณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งกล่าวว่า

“ระหว่างได้รับใบแดง ส.ส.ประสิทธิ์ สูญเสียเวลาในการทำผลงานหลายเดือน เราต้องประชาสัมพันธ์ผลงานพรรคและของท่าน ส.ส.ให้มากแก่คนทุกกลุ่ม ในเมื่อตกเป็นรองการเน้นฐานคะแนนเสียงคนเพียงกลุ่มเดียวจึงไม่พอ¹⁵⁵”

การกำหนดยุทธศาสตร์นี้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การนำเสนอนโยบายพรรค แม้นโยบายส่วนใหญ่จะเน้นกลุ่มชนชั้นกลางระดับล่างและกลุ่มผู้มีฐานะเศรษฐกิจเหลื่อมล้ำเส้นความยากจน (Poverty line) คนกลุ่มนี้มีสถานะภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio-Economic status) ส่วนใหญ่ของกลุ่มคนเสื้อแดง แต่หลายนโยบายชนชั้นกลางในเมืองได้รับประโยชน์ รวมถึงกลุ่มผู้เพ็งสำเร็จการศึกษา ฉะนั้นการช่วงชิงคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกกลุ่ม แสดงถึงพรรคเพื่อไทยมิได้นำเสนอตนเองว่า เป็นพรรคการเมืองของคนเสื้อแดงเท่านั้นแต่เป็นพรรคการเมืองของทุกคนที่ชื่นชอบนโยบาย

ดังนั้นเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์นี้มิใช่การกำหนดกลุ่มฐานคะแนนเสียงที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่ต้องการขยายฐานคะแนนเสียงออกไปทุกกลุ่ม ขณะเดียวกันต้องรักษาฐานคะแนนเสียงเดิมให้ได้ ต่างจากผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาที่คณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเน้นรักษาฐานคะแนนเสียงกลุ่มเดิมซึ่งเชื่อว่ามากพอชนะการเลือกตั้ง ทำให้การกำหนดยุทธวิธีไม่รัดกุมจนถูกผู้สมัครพรรคเพื่อไทยแย่งคะแนนทุกพื้นที่ แม้กระทั่งเขตฐานคะแนนสำคัญ

ยุทธศาสตร์ 3 การจัดตั้งองค์กรที่ดีเพื่อสร้างรายได้เปรียบ

ยุทธศาสตร์เพื่อชัยชนะในการเลือกตั้งทั้งการนำเสนอนโยบายพรรคและการช่วงชิงคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกระดับจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีการจัดการองค์กรที่ดี การจัดตั้งศูนย์อำนวยการเลือกตั้งอย่างเป็นระบบและมีการจัดการที่ดีย่อมได้เปรียบ แม้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยจะได้รับการสนับสนุนจากพรรคเพื่อไทยอย่างเพียงพอแต่กลับใช้บุคลากรชุดเดียวกัน ในฝ่ายงานการข่าว

¹⁵⁵ Ibid. 30 มีนาคม 2556.

และการประเมินกับฝ่ายงานหาเสียงในพื้นที่ เพื่อการประมวลผลที่แม่นยำ เมื่อทราบข่าวแล้วสามารถประสานกับฝ่ายงานวางแผนและลงพื้นที่ได้ทันที

คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งต้องประเมินการทำงานของชุดปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อประเมินคะแนนที่คาดว่าจะได้รับเพียงพอต่อชัยชนะหรือไม่ ด้วยการประสานกับแกนนำพรรคเพื่อไทยในพื้นที่ หัวคะแนนทุกระดับและชมรมฯ

ดังนั้นการจัดตั้งองค์กรที่ตีความเกี่ยวกับการเป็นพันธมิตรกับชมรมฯซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันเพื่อสนับสนุนผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ทั้งสองช่วยสร้างความเป็นนายประสิทธิ์ให้เป็นตัวแทนพรรคเพื่อไทยและกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่ซึ่งมีผลต่อการได้รับชัยชนะ

ช่วงเวลารณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

1. ช่วงต้นฤดูการเลือกตั้ง

เป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์แต่ละคนเริ่มกระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งตามยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีที่วางไว้ การขับเคลื่อนช่วงนี้ยังไม่มีคามเข้มข้นหรือรุนแรง เป็นเพียงการประกาศให้ประชาชนทราบว่า แต่ละพรรคการเมืองส่งใครลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคมีนโยบายอะไรเด่นและน่าสนใจ ผู้สมัครส่วนใหญ่มักติดโปสเตอร์ แผ่นป้าย แจกแผ่นพับ ปราศรัยเชิงเวทีสัญจรตามหมู่บ้านต่างๆ ขณะเดียวกันผู้สมัครจะเริ่มติดต่อแกนนำพรรคและหัวคะแนนในพื้นที่ให้เตรียมพร้อมสำหรับเลือกตั้ง

ในช่วงเวลานี้ทั้งผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาต่างมีรูปแบบและวิธีการหาเสียงคล้ายคลึงกัน แบ่งเป็นรูปแบบการหาเสียงที่เปิดเผยหรือเป็นทางการและรูปแบบการหาเสียงที่ไม่เปิดเผยหรือพฤติกรรมหาเสียงเบี่ยงเบน

รูปแบบการหาเสียงที่เปิดเผยหรือเป็นทางการ

การใช้สิ่งพิมพ์และการโฆษณา

วิธีนี้ใช้เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้ลงคะแนนเลือกตั้งรู้จักผู้สมัคร รูปแบบมีทั้งการทำป้ายหาเสียงขนาดใหญ่ติดบริเวณสถานที่สำคัญของอำเภอ พร้อมรูปภาพ ชื่อพรรค สัญลักษณ์ เบอร์ผู้สมัคร รถประชาสัมพันธ์เริ่มมีบทบาทโฆษณาผู้สมัครตามหมู่บ้านและชอกซอยที่ยากแก่การเข้าถึง

เนื้อหาการประชาสัมพันธ์ของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมักกล่าวถึงนโยบาย ผลงานในอดีตของพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชน การรัฐประหาร ส่วนชมรมฯพูดถึงเหตุผลสายการชุมนุม ความไม่ยุติธรรมและประชาธิปไตย ทั้งสองฝ่ายนำเสนอเนื้อหาการประชาสัมพันธ์ตัวผู้สมัครที่ส่งเสริมกันและกันเพราะการนำเสนอข่าวสารภายในพื้นที่ต้องเสนอต่อผู้ลงคะแนนเสียงสอดรับตามที่ตกลงกันได้ ขณะที่ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาพยายามนำเสนอภาพลักษณ์หมอบนบหนักพัฒนา นักการเมือง

เมื่อสะอาด ความสามารถในการดึงงบประมาณลงพื้นที่ (ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาเคยดำรงตำแหน่งกรรมการงบประมาณ) นโยบายพรรคนำเสนอบ้างแต่ไม่ให้ความสำคัญ

การปราศรัยหาเสียง

วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ลงคะแนนมีโอกาสสัมผัสกับผู้สมัครโดยตรง ก่อให้เกิดความเป็นกันเอง และการเข้าถึงตัวผู้สมัครโดยง่าย การปราศรัยมักกระทำในหมู่บ้านโดยจัดเป็นเวทีขนาดเล็กเช่น งานมงคลสมรส งานเลี้ยง งานบุญ ผู้สมัครจะประสานกับหัวหน้าหมู่บ้านในท้องถิ่น เพื่อขอเข้าปราศรัยภายในงาน หมู่บ้านหรือวัด ฝ่ายงานหาเสียงในพื้นที่ ฝ่ายงานวางแผนจะต้องประสานกับแกนนำพรรคและคณะกรรมการหมู่บ้านสีแดงเพื่อนำมวลชนเข้าฟังการปราศรัย

เนื้อหาการปราศรัยส่วนใหญ่กล่าวถึงนโยบายพรรค การนำข้อเสนอหรือความต้องการของชาวบ้านนำเสนอพรรคและกล่าวถึงผลงานของตนในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็โจมตีการทำงานของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคชาติไทยพัฒนาเช่น การสร้างถนนบริเวณเชียงดาวต้องหยุดชะงัก การระบาดของยาเสพติด การเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพและนโยบายที่ชาวบ้านเคยได้รับประโยชน์ถูกยกเลิกหรือนโยบายของพรรคชาติไทยพัฒนาไม่น่าสนใจ ปัญหาทุกอย่างจะถูกแก้ไขถ้าเลือกพรรคเพื่อไทย

การปรากฏตัวต่อสาธารณชนสร้างความจดจำในตัวผู้สมัคร ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยปราศรัยในเขตเลือกตั้งที่ 5 บ่อยครั้ง ขณะที่ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาลงพื้นที่และปราศรัยน้อยกว่าชัดเจน เพราะคิดว่าตนเองได้เปรียบและจะชนะการเลือกตั้งแน่นอน ผู้วิจัยสอบถามผู้เกี่ยวข้องกับนายไกร เขายอมรับว่า

“คุณหม่อมั่นใจมากกว่าจะชนะการเลือกตั้งครั้งนี้ จากประสบการณ์ทางการเมือง ภาพลักษณ์ที่ดีและผลงานในอดีตของคุณหมอ ชาวบ้านต้องเลือกแน่นอน ทำให้การพบประชาชนและออกพื้นที่ปราศรัยน้อย หมอคิดว่าไม่ต้องเสนอตัวเองมาก ชาวบ้านรู้อยู่แล้ว ผมว่านี่เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งเลยนะที่ทำให้คุณหมอแพ้นายประสิทธิ์ เขาลงพื้นที่บ่อยมาก ปราศรัยทั้งเวทีขนาดเล็ก กลางและใหญ่¹⁵⁶”

การปราศรัยไม่จำกัดว่าต้องกระทำบนเวทีต่อหน้าประชาชนจำนวนมากเท่านั้น การออกพบประชาชนตามตลาดเป็นรูปแบบหนึ่งของการปราศรัย ในเขตเลือกตั้งนี้มีตลาดจำนวนมากทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ทั้งหมดล้วนตั้งอยู่ในที่ชุมชน ตลาดจึงเป็นสถานที่พบปะของชาวบ้าน แลกเปลี่ยนและแพร่กระจายข่าวสาร (โดยเฉพาะข่าวด้านลบ) การช่วงชิงพื้นที่ตลาดได้เปรียบเสมือนการประชาสัมพันธ์ตนเองและผลงานของพรรคโดยไม่เสียค่าดำเนินการใด

การไปตลาดต้องมีการจัดเตรียมระหว่างคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง แกนนำพรรค หัวหน้าหมู่บ้านและสมาชิกชมรมฯ เพื่อส่งข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ เวลา จำนวนคน ประสานกับแม่ค้าในตลาดช่วยประชาสัมพันธ์ว่าผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและคณะจะเข้าพบปะพ่อค้า แม่ค้า ถ้าตลาดอยู่

¹⁵⁶ ข้าราชการโรงพยาบาลแม่เอย ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2555.

ใกล้บ้านแกนนำพรรคหรือหัวหน้าคนใด คนนั้นต้องรอที่ตลาด เพื่อพาผู้สมัครไปตามจุดต่างๆที่จัดเตรียมไว้ พูดคุยประเด็นปัญหาความต้องการของประชาชนและหาเสียงให้ตนเอง เพื่อหวังให้คะแนนความนิยมเปลี่ยนเป็นคะแนนในวันเลือกตั้ง

การสร้างภาพพจน์ให้เป็นที่จดจำ

คุณลักษณะประจำตัวผู้สมัครมีผลต่อความประทับใจแรกพบ ผู้สมัครต้องใช้ประโยชน์จากภาพพจน์ของตนเอง ถ้าเขามีลักษณะคล้ายคลึงกับประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ย่อมส่งผลต่อความรู้สึกเป็นพวกพ้องไม่มากก็น้อย การสร้างภาพพจน์ส่วนหนึ่งถูกนำเสนอบนเวทีปราศรัยต่างๆ แต่ไม่ได้หมายความว่า การสร้างภาพพจน์จะเกิดขึ้นบนเวทีเท่านั้น เพราะรูปแบบการนำเสนอมักอยู่ในรูปการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุเสียง การปล่อยข่าวตามจุดต่างๆหรือการลงพื้นที่ของผู้สมัคร

เขตเลือกตั้งที่ 5 ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คณะกรรมาธิการเสียงเลือกตั้งสร้างภาพพจน์ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยซึ่งเคยเป็นเกษตรกรตามสโลแกน “เกษตรกรตัวจริง” การนำเสนอเช่นนี้มีผลต่อการรับรู้ของผู้ลงคะแนนเลือกตั้งกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม ผู้สมัครรับรู้ปัญหาการเกษตรมากกว่าผู้สมัครอาชีพอื่น ลดช่องว่างระหว่างผู้สมัครกับผู้ลงคะแนนเลือกตั้งว่าผู้สมัครเป็นบุคคลธรรมดาเหมือนชาวบ้านทั่วไป นอกจากนี้การวางตำแหน่งทางสังคมให้เข้าถึงง่าย เป็นกันเองยิ่งทำให้คนทั่วไปให้ความไว้วางใจเป็นตัวแทนประชาชน

แม้ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาจะได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแต่อาชีพแพทย์เป็นอาชีพที่ชาวบ้านให้ความนับถือ คณะกรรมาธิการเสียงจึงนำเสนอภาพหมอนักพัฒนาเพื่อหวังดึงคะแนนจากผู้นิยมความสามารถ การทำงาน รวมถึงภูมิหลังที่ดีกว่าผู้สมัครพรรคเพื่อไทย

ภาพพจน์บางอย่างของผู้สมัครเป็นตัวตนแท้จริงตามธรรมชาติแต่บางอย่างต้องปรับเปลี่ยนสร้างเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ลงคะแนน ดังนั้นการสร้างภาพพจน์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งซึ่งคณะกรรมาธิการเสียงต้องศึกษาเหมือนกับบริษัทศึกษาความต้องการของผู้บริโภค ถ้าตอบสนองความต้องการของผู้ลงคะแนนเลือกตั้งหรือผู้บริโภค ในช่วงเวลา สถานการณ์ที่เหมาะสม กระบวนการสร้างภาพลักษณ์ก็จะประสบความสำเร็จ ความเป็นเกษตรกรเปรียบเสมือนการสร้างอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ระหว่างผู้สมัครพรรคเพื่อไทยกับเกษตรกรในพื้นที่

รูปแบบการหาเสียงที่ไม่เปิดเผยหรือพฤติกรรมหาเสียงเบี่ยงเบน

ในห้วงต้นฤดูการเลือกตั้งยังไม่พบการใช้วิธีผิดกฎหมาย เนื่องจากเป็นช่วงเวลาแนะนำตัวและเตรียมการหาเสียงเพื่อช่วงเวลาต่อไปเท่านั้น การซื้อ-ขายเสียงหรือการข่มขู่ยังไม่เกิดขึ้น แต่ผู้วิจัยพบการสร้างข่าวลือเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือคู่แข่งชั้นฝ่ายตรงข้าม ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาตกเป็นเป้าโจมตีจากผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ชมรมฯและคณะกรรมการรณรงค์จัดตั้งจังหวัดฝาง ผู้วิจัยจำแนกประเด็นการโจมตีได้ 3 ประเด็นสำคัญคือ

การเรียกค่าตัวย้ายพรรค

ภูมิหลังและประสบการณ์ทางการเมืองของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ทำให้โอกาสที่เขาจะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งมีสูง พรรคการเมืองหลายพรรคพยายามติดต่อให้เขาย้ายมาสังกัดพรรค ผู้วิจัยสอบถามข้าราชการท้องถิ่นและผู้คลุกคลีกับการเมืองท้องถิ่นพบว่า ทุกคนต่างได้ยินข่าวลือเกี่ยวกับการเรียกค่าตัวย้ายพรรคกล่าวคือ พรรคเพื่อไทยทาบทามนายไกรลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่มีการเรียกค่าตัวกว่า 40 ล้านบาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่มากกว่าพรรคเพื่อไทยจะจ่ายไหว ท้ายที่สุดนายไกรย้ายไปสังกัดพรรคชาติไทยพัฒนา ขาวนี้คณะกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและชมรมฯ ร่วมกระจายข่าวลือนี้เพื่อทำลายภาพพจน์นักการเมืองใสสะอาด

การต่อต้านการเป็นจังหวัดของอำเภอฝาง

การรณรงค์ต่อสู้ให้อำเภอฝางและอำเภอใกล้เคียงเป็นจังหวัดฝางเกิดขึ้นมานานแล้ว หนึ่งในพื้นเพองสำคัญคือ คณะกรรมการรณรงค์จัดตั้งจังหวัดฝาง นำโดยนายบดินทร์ กินาวงศ์ดำรงตำแหน่งประธาน การแจกจ่ายแผ่นพับเนื้อหาเชิงตำหนิและต้องการให้ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาชี้แจงกรณีการไม่สนับสนุนร่างพระราชบัญญัติจังหวัดฝางในช่วงดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่กลับขึ้นป้ายว่าตนเองเป็นผู้สนับสนุนร่างกฎหมายฉบับดังกล่าว

ประเด็นนี้เกี่ยวกับการนำเสนอร่างกฎหมายในวันสุดท้ายของสมัยการประชุมสภาผู้แทนราษฎรวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2553 เจื่อนไขเวลายังเป็นที่สงสัยและการกล่าวถึงร่างพระราชบัญญัติฯ ตกไปแล้วซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง ทั้งหมดเป็นเรื่องละเอียดอ่อน

แม้การแจกใบปลิวจะเกิดก่อนการเลือกตั้งไม่นานซึ่งช่วงเวลานั้นยังไม่ทราบว่าจะมีการเลือกตั้งในอนาคต การฉกฉวยนำประเด็นนี้โจมตีผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาในห้วงรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ผู้ปล่อยข่าวน่าจะเป็นหนึ่งในคณะกรรมการรณรงค์จัดตั้งจังหวัดฝางผู้หนึ่ง ซึ่งลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคกิจสังคม เป้าหมายการปล่อยข่าวคาดว่าน่าจะต้องทำให้ประเด็นจังหวัดฝางได้รับความสนใจเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับการปล่อยข่าวเพื่อตัดคะแนนเพราะผลการเลือกตั้งปรากฏว่า ผู้สมัครดังกล่าวได้คะแนนเล็กน้อยเท่านั้น ผู้วิจัยจัดว่าเขาเป็นผู้สมัครที่สร้างสีสันมากกว่าเน้นผลแพ้ชนะ

ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนามีทัศนคติทางการเมืองตรงข้ามกับกลุ่มคนเสื้อแดง

ในการเลือกตั้งทั่วไปตั้งแต่พ.ศ.2544-2554 มีการเลือกตั้งทั้งหมด 4 ครั้งคือ พ.ศ.2544 พ.ศ.2548 พ.ศ.2550 และพ.ศ.2554 มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคเหนือได้รับเลือกจำนวนมาก 54 คนจาก 200 คน 71คนจาก 310 คน 48 คนจาก 199 คนและ 49 คนจาก 204 คน ตามลำดับปี การเลือกตั้ง¹⁵⁷ ขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ถูกมองว่าเป็นพันธมิตรกับทหารและกลุ่มพันธมิตรประชาชน

¹⁵⁷ ประมวลข้อมูลจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เพื่อประชาธิปไตย ฐานคะแนนเสียงสำคัญอยู่ในภาคใต้ (มากกว่าร้อยละ 40 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดของพรรค¹⁵⁸)

ภาคเหนือเป็นฐานเสียงสำคัญของพรรคเพื่อไทย (อีกก็คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) พรรคเพื่อไทยต้องการได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ถ้าชนะครบทุกเขตเลือกตั้งถือว่าประสบความสำเร็จเพราะจังหวัดเชียงใหม่เป็นฐานที่ตั้งสำคัญของกลุ่มคนเสื้อแดง และเป็นบ้านเกิดของอดีตนายกรัฐมนตรีและนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

แม้ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาไม่ได้เกี่ยวข้องกับพรรคประชาธิปัตย์แต่การกล่าวพาดพิงกลุ่มคนเสื้อแดงถึงการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองที่ราชประสงค์เป็นเรื่องเสียเวลา ไม่มีค่ามากพอสละชีวิตของตนเอง รวมถึงเป็นการตัดสินใจไม่ฉลาด¹⁵⁹ กลุ่มคนเสื้อแดงเมื่อทราบถ้อยคำดังกล่าวหลายคนเคยสนับสนุนผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาด้วยความชื่นชอบ กลับให้การสนับสนุนผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ข้อบกพร่องนี้ทำให้คณะกรรมการหาเสียงและชมรมฯกระจายข่าวอย่างต่อเนื่อง

การทำลายภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของผู้สมัครด้วยวิธีการสร้าง ปล่อยข่าวลือกระทำตลอดเวลาตั้งแต่ช่วงต้นการเลือกตั้งจนถึงวันลงคะแนนเสียง ระดับความเข้มข้นและความรุนแรงของเนื้อหาไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่เหลือและความนิยมในตัวผู้สมัคร การแก้ข่าวลือและตอบโต้ฝ่ายตรงข้ามเป็นภารกิจสำคัญของคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัคร ถ้าคณะทำงานไม่มีประสบการณ์ทางการเมืองมากพอ โอกาสพ่ายแพ้ในสงครามข่าวสารสูงมากซึ่งนายไกรเป็นตัวอย่างที่ดี

ยุทธวิธีเพื่อบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์

หลังจากกำหนดยุทธศาสตร์ต้องกำหนดยุทธวิธีให้สอดคล้อง การใช้ยุทธวิธีแต่ละอย่างขึ้นอยู่กับระยะเวลาและความตึงเครียดของสถานการณ์ ช่วงเวลานี้นายประสิทธิ์ใช้ยุทธวิธีต่อไปนี้

การแทรกซึม

การได้ข้อมูลคู่แข่งคนสำคัญต้องแทรกซึมเข้าไปในคณะทำงาน หัวคะแนนและฐานคะแนนเสียงของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ชุดทำงานตามยุทธวิธีนี้คือ ฝ่ายงานข่าวและการประเมิน (ฝ่ายงานหาเสียงในพื้นที่) หน้าที่ต้องตรวจสอบคณะทำงานนายไกรว่า ประกอบด้วยใคร อาชีพอะไร อยู่ที่ไหน มีความชอบหรืองานอดิเรกอะไร มีญาติ เพื่อนสนิทหรือผู้เคารพนับถือคือใคร ฝ่ายงานข่าวข่าวประสานกับหัวคะแนนพรรคเพื่อไทย คณะกรรมการระดับต่างๆของชมรมฯ กลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่นั้นๆ เมื่อรวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมด ทุกคนจะทำงานร่วมกัน ผู้วิจัยเรียกว่า “ชุดแทรกซึม”

ชุดแทรกซึมจะแฝงตัวอยู่ในกลุ่มต่างๆของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาทั้งการแฝงตัวในตำแหน่งเกี่ยวข้องกับคณะทำงาน การอยู่บริเวณโรงพยาบาลและการแทรกตัวภายในกลุ่มหัวคะแนน

¹⁵⁸ เรียงตามลำดับการเลือกตั้งทั่วไป 4 ครั้งหลังสุด 48 คนจาก 97 คน, 50 คนจาก 70 คน, 49 คนจาก 131 คนและ 50 คนจาก 115 คน

¹⁵⁹ ผู้วิจัยทราบข้อมูลนี้จากข้าราชการผู้หนึ่งซึ่งรับราชการตลอดชีวิตในพื้นที่อำเภอฝาง แม่เอย ไชยปราการ

หรือฐานคะแนนเสียง ตัวอย่างเช่น ฐานคะแนนเสียงส่วนใหญ่ของนายไกรคือ กลุ่มแม่บ้าน ผู้สูงอายุ อสม. ชุดแทรกซึมเข้าตีสนิทจนได้รับความไว้วางใจจากกลุ่ม คณะหรือบุคคลนั้น จากนั้นค่อยๆเปลี่ยนความคิดอย่างช้าๆ ถ้าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุชุดแทรกซึมจะเข้าทางลูกหลาน

ตัวอย่างการแทรกซึมเพื่อเข้าสู่กลุ่มสังคมต่างๆของผู้ลงคะแนนเช่น นักเรียนพระ นักพนัน หรือกลุ่มอาชีพต่างๆ ชั้นแรกชุดแทรกซึมจะได้ข้อมูลจากการแลกเปลี่ยนกับหัวคะแนนระดับคุ้มบ้านหรือคนในพื้นที่ซึ่งรู้จักกัน ขั้นตอนต่อมาคือ เข้าพูดคุยในสิ่งที่เป้าหมายให้ความสนใจหรือชื่นชอบเช่น งานอดิเรก อาชีพ เพื่อสร้างความคุ้นเคยจากความชอบสิ่งเดียวกัน ขั้นตอนสุดท้ายคือ การหยั่งทัศนคติทางการเมือง ถ้าเปลี่ยนได้ต้องเปลี่ยนเลยหรือถ้าไม่ได้จริงๆต้องเปลี่ยนเป้าหมาย กรณีประสบความสำเร็จในการโน้มน้าวต้องรักษาความคิดนี้ให้ต่อเนื่อง เพราะความชอบสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ต้องใช้เวลาเพิ่มเติมอีกนิดจนกว่าจะถึงวันลงคะแนนเสียง

ภารกิจนี้มีความสำคัญมาก ฉะนั้นกระบวนการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานต้องรัดกุม คัดบุคคลที่เชื่อถือได้ รู้ประวัติความเป็นมาอย่างละเอียด มีการเข้าร่วมกิจกรรมของพรรคและชมรมฯหรือการประชุมทางการเมืองของคนเสื้อแดงกลุ่มต่างๆ ที่สำคัญเขาต้องมีศักยภาพและอดทน เพราะภารกิจนี้ใช้เวลาอย่างน้อยนับเดือน เนื่องจากการเปลี่ยนความคิดมนุษย์ต้องอุทิศเวลาไม่อาจกระทำภายใต้ในระยะเวลาอันสั้น

การจัดระบบหัวคะแนน

หัวคะแนนยังคงมีบทบาทในการเลือกตั้งทุกระดับ ไม่เว้นแม้แต่การเลือกตั้งทั่วไปซึ่งมีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นเดิมพัน อย่างไรก็ตามบทบาทหัวคะแนนแบบเก่าลดน้อยลงไปตั้งแต่พรรคไทยรักไทยดำรงตำแหน่งรัฐบาล เนื่องจากพรรคประสบความสำเร็จจากนโยบายประชานิยมส่งผลต่ออำนาจของผู้มีอิทธิพลหรือผู้อุปถัมภ์ในสังคมชนบทลดลง พรรคการเมืองเข้ามาแทนที่ด้วยนโยบายซึ่งให้ผลประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง

เขตเลือกตั้งนี้มีขนาดใหญ่ มีที่ตั้งห่างไกลจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ ความแตกต่างระหว่างพื้นที่เจริญกับพื้นที่ทุรกันดารสูง โดยเฉพาะบริเวณเทือกเขาสลับซับซ้อน ประชากรในพื้นที่เหล่านี้ส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ ความเข้าใจและไม่สนใจการเมืองมากนัก ประชาชนบางส่วนได้รับประโยชน์จากนโยบายพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชน เมื่อเกิดการรัฐประหารรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งซึ่งเป็นผู้สร้างและปฏิบัตินโยบายให้เกิดผล

การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองในจังหวัดเชียงใหม่และกรุงเทพมหานครทำให้พวกเขาเรียนรู้ประชาธิปไตยผ่านการเลือกตั้งและการชุมนุมทางการเมือง การตระหนักถึงบทบาทและความสามารถที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การรวมตัวและเข้าร่วมกับชมรมคนรักฝาง แม่อาลัย ไชยปรากฏ เพื่อต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมแก่รัฐบาล ขณะที่ประชาชนบางกลุ่มบนพื้นที่ห่างไกลหรือชนกลุ่มน้อยเพิ่งได้รับสัญชาติไทยไม่นาน ยังคงมีเฉย ไม่สนใจเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมือง ห่วงเวลาเลือกตั้งหัวหน้าคณะแทนทำหน้าที่กระตุ้นคนกลุ่มนี้ให้ออกไปลงคะแนนเลือกตั้ง เพื่อดึงคะแนนเสียงที่กระจัดกระจายตามพื้นที่นี้ ในเขตพื้นที่เมืองบทบาทหัวหน้าคณะค่อนข้างน้อย ผู้ลงคะแนนส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารทางการเมืองและมีพรรคในดวงใจอยู่แล้ว หัวหน้าคณะจะมีบทบาทเฉพาะการโน้มน้าวผู้ยังไม่ตัดสินใจเลือกผู้สมัครรายใดทั้งการพูดหว่านล้อมและการจ่ายเงิน การจ่ายเงินในพื้นที่นี้มักใช้เฉพาะคนกลุ่มนี้หรือช่วยให้ผู้ลงคะแนนเลือกตั้งเพื่อป้องกันการเปลี่ยนใจ แม้จะทราบว่าคนคนนี้เลือกผู้สมัครพรรคเพื่อไทยก็ตาม ฉะนั้นการจ่ายเงินคือ การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง รวมถึงการแสดงให้เห็นให้ผู้ลงคะแนนเลือกตั้งเห็นว่าผู้สมัครสามารถดูแลประชาชนได้

คณะกรรมการหาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย เรียกประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าคณะระดับต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเลือกตั้ง ในที่ประชุมทุกคนต้องเข้าใจยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี อย่างละเอียดเพื่อป้องกันข้อผิดพลาด ขณะเดียวกันผู้สมัครและภรรยาได้ขอความช่วยเหลือชมรมฯ ให้สนับสนุนให้ตนเป็นผู้ชนะการเลือกตั้งด้วย ความต้องการขั้นพื้นฐานคือ ทำอย่างไรก็ได้ให้ตนเองมีคะแนนนำผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา

เพื่อบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์และยุทธวิธีนี้ การสร้าง การขยายหัวหน้าคณะต้องเร่งกระทำ ระยะเวลาคือ ก่อนการประกาศพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้ง ประโยชน์ของการเตรียมการก่อนคือ

- เพื่อจัดเตรียมการวางแผนทั้งภาพรวมและภาพย่อยอย่างเป็นระบบ
- เพื่อศึกษาและล้างข้อมูลคู่แข่งชั้นสำคัญให้เร็วและมากที่สุด
- เพื่อป้องกันหัวหน้าคณะดั้งเดิมเปลี่ยนใจหรือถูกคู่แข่งสำคัญแย่งตัว

การคัดเลือกหัวหน้าคณะใหม่ต้องผ่านการควบคุมและการสอดส่องพฤติกรรมจาก “ชุดข่าวกรองพรรค” (แกนนำพรรคเพื่อไทยในพื้นที่ - ชื่อผู้วิจัย) ซึ่งอยู่ในพื้นที่และหมู่บ้านต่างๆ สังเกตนิสัยทัศนคติทางการเมือง การอุทิศตนต่อพรรคและกิจกรรมของกลุ่มคนเสื้อแดง ลักษณะการคัดเลือกหัวหน้าคณะของพรรคไม่ต่างจากการคัดเลือก “คณะกรรมการหมู่บ้านเสื้อแดง” ซึ่งมีบทบาทสำคัญคือการเป็นหัวหน้าคณะให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยช่วงเวลาเลือกตั้ง อีกทั้งยังมี “ชุดเฉพาะกิจเสื้อแดง” (ชื่อผู้วิจัย) หน้าที่คือ หาคะแนนเพิ่มเติมให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและการหาข่าวเชิงลึก

ข้อสำคัญคือ ไม่ว่าจะป็นชุดข่าวกรองพรรค ชุดเฉพาะกิจเสื้อแดง คณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการระดับต่างๆ ผู้อยู่ในชุดเหล่านี้มักเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกันหรือรู้จักกันเป็นการส่วนตัว ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆของพรรค นปช.แดงทั้งแผ่นดินหรือชมรมฯ ดังนั้นหัวหน้าคณะใหม่หรือหัวหน้าคณะบางส่วนที่พรรคขอความร่วมมือช่วยเหลือชั่วคราวเฉพาะการเลือกตั้งครั้งนี้ แม้จะดูใหม่ในหน้าที่แต่ไม่ใช่ผู้ไม่เคยมีประสบการณ์ทางการเมืองอย่างแน่นอน

ประเภทหัวคะแนนในเขตเลือกตั้งที่

ผู้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

บุคคลในท้องถิ่นผู้ประกอบการอาชีพและมีหน้าที่การงานดี ชอบให้การช่วยเหลือกิจกรรมภายในชุมชนหรืองานสำคัญต่างๆเช่น พ่อค้าส่ง-ปลีก เกษตรกรหรือเจ้าของสวนรายใหญ่ เจ้าของโรงงาน ผู้ปล่อยเงินกู้ เป็นต้น คนกลุ่มนี้มักมีบทบาททางการเมืองทางใดทางหนึ่งเช่น ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลงสมัครการเมืองท้องถิ่นระดับต่างๆ สนับสนุนนักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ถ้าผู้สมัครสามารถชักจูงให้คนเหล่านี้ช่วยสนับสนุนหรือเป็นหัวคะแนนให้ ผู้สมัครคนนั้นจะได้รับคะแนนจากผู้ลงคะแนนเสียงซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลหรือลูกน้องนั่นเองซึ่งเขาสามารถบังคับได้หรือขอความร่วมมือจากญาติ มิตร ผู้ร่วมธุรกิจ ด้วยอาศัยความเกรงใจหรือสายสัมพันธ์ส่วนตัวเพื่อโน้มน้าวการตัดสินใจ

หัวคะแนนกลุ่มนี้อาศัยการอุปถัมภ์ลูกน้องเพื่อแปรเปลี่ยนความเกรงใจให้กลายเป็นคะแนนในกรณีที่เขากับผู้ถูกโน้มน้าวมีฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมเท่าเทียม การโน้มน้าวจะถูกใช้บนความสัมพันธ์ส่วนบุคคลซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ

ข้าราชการและอดีตข้าราชการ

ข้าราชการชาวบ้านส่วนมากเกรงใจ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกลจากตัวอำเภอ ข้าราชการเกือบทั้งหมดไม่เปิดเผยว่าตนเองเป็นหัวคะแนนให้ผู้สมัครคนใด การเปิดเผยส่งผลต่อความเป็นกลางทางการเมืองและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน หัวคะแนนกลุ่มนี้มีหน้าที่หาข่าวเชิงลึกเกี่ยวกับค่านิยมของผู้สมัครที่ตนสนับสนุน โน้มน้าวผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ส่วนหัวคะแนนกลุ่มอดีตข้าราชการนั้นอยู่ในพื้นที่มานาน เป็นหัวคะแนนที่มีความสำคัญเพราะชำนาญพื้นที่ รู้จักคนมาก ทราบกลไกรัฐเป็นอย่างดีและเชื่อมโยงกับหัวคะแนนกลุ่มอื่น ผู้วิจัยได้รับข้อมูลจำนวนหนึ่งจากอดีตข้าราชการ ปัจจุบันเป็นหนึ่งในคณะกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาใช้หัวคะแนนประเภทนี้ไม่น้อย สายอาชีพของเขาเกี่ยวข้องกับข้าราชการสาธารณสุขระดับอำเภอ ตำบลและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล คนเหล่านี้คลุกคลีกับชาวบ้านมากพอที่จะมีอิทธิพลต่อการโน้มน้าวความคิดทางการเมืองได้ ยิ่งพื้นที่ห่างไกลมากเท่าใด บทบาทสาธารณสุขก็จะมีมากเท่านั้น ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาอาศัยความสัมพันธ์ไม่เป็นทางการขอให้คนกลุ่มนี้เป็นหัวคะแนนให้ การทำงานของหัวคะแนนกลุ่มนี้มีประสิทธิภาพมากเพราะร่วมทำงานกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับแล้วอสม.ทำหน้าที่คล้ายหัวคะแนนระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้าน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมักเป็นผู้ที่มีความโดดเด่นเช่น บารมี ฐานะหรืออิทธิพลมืด พวกเขามีบทบาทต่อคนในหมู่บ้าน สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สมัคร ที่สำคัญการเข้าสู่ตำแหน่งต้องผ่านการเลือกจากประชาชน ถ้าผู้สมัครติดต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวคะแนนได้เท่ากับว่าเขามีโอกาสสูงที่จะได้คะแนนเสียงสนับสนุนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านท่านนั้น การเลือกตั้งทุกครั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านคือเป้าหมายแรกๆของผู้สมัครในการชักชวนเป็นหัวคะแนน

กำนันผู้ใหญ่บ้านเขตเลือกตั้งนี้ ส่วนมากเป็นคนเสื้อแดง หลายคนเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองที่กรุงเทพฯ สนับสนุนการทำงานและกิจกรรมของชมรมฯ เช่น อำนวยความสะดวกในกิจกรรมต่างๆ การช่วยจัดหาผู้เข้าร่วมชุมนุมเพื่อชุมนุมในจังหวัดเชียงใหม่หรือกรุงเทพมหานคร

ข้อสำคัญคือ ยุทธวิธีการแทรกซึมของชมรมฯ ด้วยการส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกผู้ใหญ่บ้านและกำนัน วัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานของชมรมฯ เมื่อถึงการเลือกตั้งทั่วไปกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะกลายเป็นหัวคะแนนชั้นดีแก่ผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ตามยุทธศาสตร์ “เดินด้วย 2 ขา”

ไม่ใช่ผู้สมัครทุกคนจะเข้าหากำนัน ผู้ใหญ่บ้านเพื่อขอเป็นหัวคะแนน ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนามองข้ามการเข้าหากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะเขตอำเภอฝางเขาสูญเสียการสนับสนุนเพราะถูกกำนันอำเภอฝางว่า รับเงินจากผู้สมัครและพรรคเพื่อไทย ทำให้กำนันจำนวนไม่น้อยตกลงร่วมกันว่าจะไม่สนับสนุนนายเขาทุกวิถีทาง ส่งผลให้ผู้ใหญ่บ้านจำนวนมากพร้อมถอนการสนับสนุนเช่นกัน นี่เป็นอีกสาเหตุของความพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งซึ่งผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนามองข้ามเจ้าของพื้นที่

นักการเมืองท้องถิ่น

หัวคะแนนกลุ่มนี้มีลักษณะคล้ายกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตรงที่กว้างขวาง มีอิทธิพลและฐานะดี ข้อแตกต่างคือ นักการเมืองท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับนักการเมืองและพรรคการเมืองโดยตรง เขาสามารถใช้ตำแหน่งและทรัพยากรของหน่วยงานรับฟังและแก้ไขปัญหาของชาวบ้านในเขตรับผิดชอบได้ อีกทั้งทำหน้าที่ตัวกลางประสานระหว่างชาวบ้านกับนักการเมือง ชาวบ้านกับหน่วยราชการ ดังนั้นนักการเมืองท้องถิ่นเช่น สมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.) นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล นายองค์การบริหารส่วนตำบล ต่างมีประสบการณ์หาเสียงเลือกตั้ง มีฐานคะแนนเสียงอยู่แล้ว ถ้าผู้สมัครติดต่อกับหัวคะแนนกลุ่มนี้เป็นหัวคะแนนให้ เขาจะช่วยผู้สมัครให้ได้ฐานคะแนนเสียงที่เขา มีอยู่

เขตเลือกตั้งนี้ นักการเมืองท้องถิ่นเช่น สมาชิกสภาจังหวัดเกือบทั้งหมดเกี่ยวข้องกับพรรคเพื่อไทย ในอำเภอฝาง 2 ใน 3 คนของสมาชิกสภาจังหวัดได้รับการสนับสนุนจากชมรมฯจนได้รับเลือกดำรงตำแหน่ง ตามยุทธวิธีแทรกซึม (เหมือนกรณีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) บทบาทสำคัญของสมาชิกสภาจังหวัดนอกจากเป็นหัวคะแนนให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยแล้ว ยังเป็นผู้สังเกตชาวบ้านที่มีความเป็นผู้นำ

มีความสามารถด้านมวลชน มีความรู้เกี่ยวกับการเมือง เพื่อชักชวนเข้าร่วมชมรมฯ ฝึกอบรมเป็นแกนนำและเป็นหัวคะแนนแก่ผู้สมัครพรรคเพื่อไทย สมาชิกสภาจังหวัดยังดำรงตำแหน่งกรรมการคัดเลือกต่างๆ วางแผนกับชมรมฯ ห่วงเวลาเลือกตั้งก็ช่วยคณะรณรงค์หาเสียงวางแผน

ถ้าเปรียบเทียบระหว่างผู้สมัครพรรคเพื่อไทยกับผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ในส่วนหัวคะแนนนักการเมืองท้องถิ่นแล้วพบว่า ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาเสียเปรียบเพราะหัวคะแนนกลุ่มนี้ส่วนมากมีความคิดทางการเมืองเหมือนพรรคเพื่อไทยและกลุ่มคนเสื้อแดง ทั้งมีความสัมพันธ์เก่าแก่กับพรรคเพื่อไทยและพรรคพลังประชาชน

พระภิกษุสงฆ์

วิถีชีวิตคนชนบทมีความผูกพันกับวัด วัดเป็นแหล่งนัดพบ พุดคุยและดำเนินกิจกรรมของชุมชน พระภิกษุมีบทบาทดำเนินกิจกรรมเชื่อมโยงความเชื่อ ความศรัทธาของคนในพื้นที่เข้าด้วยกันผ่านวัดซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของกิจกรรมและความสัมพันธ์ พระภิกษุได้รับความเคารพนับถือ เลื่อมใสอย่างมากจากประชาชน ชาวบ้านในเขตเลือกตั้งนี้จำนวนมากมีชีวิตอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ทางศาสนา และคติความเชื่อโบราณ

ผู้สมัครคนใดเข้าถึงเจ้าอาวาสหรือคณะกรรมการวัด เพื่อขอความสนับสนุนโน้มน้าวชาวบ้านหรือคณะศรัทธาท้องถิ่น หลังจากนั้นพระและคณะศรัทธาท้องถิ่นก็จะช่วยผู้สมัครหาเสียงระหว่างประกอบพิธีหรืองานบุญต่างๆ ตัวอย่างคือ การทำบุญผ้าป่าสามัคคีของชมรมฯ เพื่อหารายได้สมทบทุนสร้างสถานีวิทย์และค่าเดินทางเข้าร่วมชุมนุมที่กรุงเทพมหานคร ชมรมฯ ถวายเงินแก่วัดบางส่วนซึ่งวัดรับและมอบคืนแก่ชมรมฯ เพื่อช่วยเหลือกิจกรรมต่อไป คนในพื้นที่ทราบดีว่าพระภิกษุระดับเจ้าคณะอำเภอหรือวัดขนาดใหญ่สนับสนุนชมรมฯ และพรรคเพื่อไทย ทางชมรมฯ ก็ประสานกับพระภิกษุให้ช่วยสนับสนุนผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเพราะเป็นตัวแทนคนเสื้อแดงทั้ง 3 อำเภอ

คณะรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยอาศัยความเชื่อของชาวบ้านประกอบกับทราบทัศนคติทางการเมืองของพระภิกษุระดับสูงของอำเภอเพื่อขอความช่วยเหลือในการหาเสียง ทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากชมรมฯ ผู้วิจัยทำงานในพื้นที่ทราบดีว่าพระภิกษุมีอิทธิพลทางความคิดต่อประชาชนมากแค่ไหน พระภิกษุระดับสูงชาวบ้านจะเกรงใจและเชื่อฟัง ในจุดนี้ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาถือว่าเสียเปรียบอย่างมาก

การวางห้วคะแนนระดับต่างๆ

ห้วคะแนนระดับอำเภอ

ลักษณะการทำงาน

ห้วคะแนนระดับอำเภอต้องเป็นคนกว้างขวาง มีญาติและเพื่อนมาก อยู่ในท้องถิ่นมานาน พอจะทราบความเป็นมาของการเมืองท้องถิ่นถึงขั้นกลั่นกรอง คัดเลือกผู้เข้ามาเป็นคณะกรรมการ รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งได้ ห้วคะแนนนี้ไม่คลุกคลีกับชาวบ้านโดยตรง หน้าที่หลักคือ ผู้ประสานและ คุมห้วคะแนนระดับรองลงไป นอกจากนี้ยังมีหน้าที่วางแผนแก่ผู้สมัครร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากพรรค เพื่อไทย กำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี แนวทางการหาเสียงแก่ห้วคะแนนระดับรองปฏิบัติ ที่สำคัญต้อง ประเมินคะแนนผลการเลือกตั้งย้อนหลังของผู้สมัครและผู้ได้รับเลือกย้อนหลังอย่างน้อย 5 ครั้งหลังสุด เพื่อทราบแนวโน้มคะแนนขั้นต่ำที่มากพอได้รับเลือก

นอกจากนี้ต้องประเมินคะแนนแต่ละท้องที่อย่างละเอียด เปรียบเทียบคู่แข่งสำคัญ พื้นที่ใดได้ คะแนนมากต้องรักษาไว้ พื้นที่ใดได้คะแนนน้อยต้องสาเหตุและปรับปรุงจุดอ่อนที่พบ แผนงานที่วางไว้ ไม่ตายตัวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์เป็นหลัก การติดต่อระหว่าง ห้วคะแนนระดับอำเภอกับห้วคะแนนระดับอื่นต้องแม่นยำ ข้อมูลจะผิดพลาดไม่ได้เพราะส่งผลกระทบต่อ การแก้มฝ่ายตรงข้าม

ใครคือห้วคะแนนระดับอำเภอ

ห้วคะแนนระดับอำเภอในเขตเลือกตั้งนี้ จำแนกได้ 2 กลุ่มใหญ่คือ 1.ห้วคะแนนผู้สมัครพรรค เพื่อไทย 2.ห้วคะแนนชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไชยปราการ

ห้วคะแนนผู้สมัครพรรคเพื่อไทย

มีความใกล้ชิดกับตัวผู้สมัครหรือได้รับความไว้วางใจ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เคยช่วยเหลือในการหา เสียงมาก่อน ต้องมีความเชี่ยวชาญด้านการหาเสียงในพื้นที่มากพอจะคัดกรองผู้เข้ามาช่วยงานรณรงค์ หาเสียง

อดีตข้าราชการ อดีตกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู นักธุรกิจผู้มีสายสัมพันธ์กับพรรคและเกษตรกร ล้วนเป็นห้วคะแนนระดับอำเภอทั้งสิ้น ผู้วิจัยพูดคุยและเรียนรู้จากประสบการณ์ทำงานในพื้นที่ว่า อดีตข้าราชการและข้าราชการปัจจุบัน รวมถึงนักการเมืองท้องถิ่นมีความใกล้ชิดประชาชน เนื่องจาก อาชีพและเป็นคนท้องที่ ญาติพี่น้องเยอะ การใช้ตำแหน่งราชการหาเสียงผ่านความสัมพันธ์ไม่เป็น ทางการในโครงสร้างที่เป็นทางการ ทำให้ชาวบ้านหลายคนเชื่อข้าราชการคนนั้น

สมาชิกชมรมฯ

สมาชิกชมรมฯซึ่งเป็นกลุ่มคนเสื้อแดงมีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากลักษณะการจัดองค์กร เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรม สามารถเข้าถึงประชาชนได้ง่าย สมาชิกมีจำนวนมากและครอบคลุม ผู้ลงคะแนนเลือกตั้งทุกระดับ ชมรมฯมีการอบรมสมาชิก ถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ขณะที่

ในช่วงเวลาเลือกตั้งชมรมฯจัดตั้ง “ชุดเฉพาะกิจเสื้อแดง” ช่วยหาเสียงเพิ่มเติม หัวคะแนนกลุ่มนี้มีที่มา จาก

นักการเมืองท้องถิ่น – ได้แก่สมาชิกสภาจังหวัด นายกเทศบาล นายกองค์การบริหารส่วน ตำบล สมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น

การเลือกของประชาชนภายในหมู่บ้าน – เกือบทุกหมู่บ้านในเขตเลือกตั้งนี้ มีคณะกรรมการหมู่บ้านเสื้อแดง เพื่อสร้างความเข้มแข็งงานมวลชน อำนวยความสะดวกเมื่อชมรมฯต้องการประสานงานกับหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านเสื้อแดงเป็นหนึ่งในคณะกรรมการพิจารณารายชื่อ หัวคะแนนที่ชาวบ้านเสนอ

การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง – กิจกรรมทางการเมืองต่างๆในจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพมหานครและท้องถิ่น การเข้าร่วมกิจกรรมมีการบันทึกรายชื่อ บุคคลใดเข้าร่วมกิจกรรมอย่างไร ต่อเนื่อง ชมรมฯจะเสนอชื่อเป็นสมาชิกชมรมฯและสมาชิกระดับหมู่บ้าน

หน้าที่ร่วมของสมาชิกทุกคนในชมรมฯคือ การเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองและหาสมาชิกเข้าชมรม เพราะการต่อสู้เพื่อบรรลุเป้าหมายของนปช.แดงทั้งแผ่นดินและชมรมฯมีรากฐานจากงานมวลชน ควบคู่กับการต่อสู้ในระบบผ่านพรรคเพื่อไทย การเลือกตั้งนี้ชมรมฯต้องสนับสนุนพรรคเพื่อไทยให้เป็นรัฐบาล การช่วยเหลือพรรคให้มากที่สุดในช่วงเวลาเลือกตั้งซึ่งเป็นภารกิจหลักในช่วงเวลานี้

หัวคะแนนระดับตำบล

ลักษณะการทำงาน

หัวคะแนนระดับตำบลส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สาธารณสุขประจำตำบล นักธุรกิจหรือพ่อค้า หัวคะแนนระดับนี้เป็นตัวกลางเชื่อมต่อระหว่างหัวคะแนนระดับอำเภอกับหัวคะแนนระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้าน ผู้สมัครเรียกประชุมหัวคะแนนระดับตำบลทุกแห่งในพื้นที่ พื้นที่ใดมีคะแนนนิยมปานกลางพอจะพลิกได้ต้องให้ความสำคัญพิเศษ แต่ถ้าพื้นที่ใดคะแนนน้อยมากต้องปล่อยผ่านทันที

การวางแผนหาเสียงเลือกตั้งระดับตำบล คณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งต้องทราบข้อมูลย้อนหลัง การเคลื่อนไหวทางการเมือง ความคาดหวังและความต้องการของประชาชนซึ่งต้องประสานกับแกนนำพรรคระดับหมู่บ้าน หัวคะแนนระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้านและชุดปฏิบัติการต่างๆ

การทำงานต้องแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบ หัวคะแนนแต่ละคนรับผิดชอบก็หมู่บ้านขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ ความยากง่าย เมื่อแบ่งหมู่บ้านแล้วต้องร่วมวางแผนกับหัวคะแนนระดับสูงกว่าและออกแบบแผนในท้องที่ตนเองด้วย หัวใจสำคัญคือ การแลกเปลี่ยนข่าวสารกับหัวคะแนนระดับตำบลด้วยกัน หัวคะแนนระดับต่ำกว่าเพื่อรายงานผลทั้งหมดแก่หัวคะแนนระดับอำเภอทราบ

ส่วนใหญ่หัวคะแนนระดับนี้รู้จักหัวคะแนนระดับอำเภอ บางคนอาจได้รับการทาบทามเป็นหัวคะแนนระดับอำเภอในอนาคต (หัวคะแนนระดับอำเภอเกือบทุกคนเคยผ่านการเป็นหัวคะแนนระดับตำบลมาแล้ว) หัวคะแนนระดับตำบลไม่จำเป็นต้องรู้จักผู้สมัคร หลายคนมาจากการชักชวนของหัวคะแนนคนเก่าซึ่งมองเห็นความสามารถหรือแกนนำพรรคในพื้นที่ขอความช่วยเหลือ หัวคะแนนต้องติดต่อหัวคะแนนระดับอำเภอตลอดเวลา ในห้วงเวลาใกล้วันเลือกตั้ง เพื่อส่งข้อมูล ข่าวความเคลื่อนไหวคู่แข่งวันต่อวัน ในกรณีมีเหตุด่วนเกิดขึ้นในท้องที่ อำนาจการตัดสินใจขณะนั้นหัวคะแนนระดับตำบลต้องตัดสินใจ

ใครคือหัวคะแนนระดับตำบล

หัวคะแนนแบ่งได้ 3 กลุ่มคือ 1.กลุ่มผู้นำชุมชน 2.นักการเมืองท้องถิ่น 3.นักธุรกิจ

กลุ่มผู้นำชุมชน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ คือ เจ้าของพื้นที่ การลงพื้นที่หาเสียงเลือกตั้งต้องติดต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก่อน ถ้าลงพื้นที่ไม่บอกกล่าวอาจทำให้พวกเขาไม่พอใจ ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาเป็นตัวอย่างที่ดีของการไม่ได้รับความร่วมมือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในอำเภอผาง

จากที่กล่าวในตอนต้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านผู้ใดหมดวาระหรืออายุครบ 60 ปี ต้องเลือกใหม่ ชมรมฯ ใช้ช่วงเวลานี้เตรียมส่งคนของตนสมัคร แม้ชมรมจะไม่แสดงจุดยืนชัดเจนว่าสนับสนุนผู้สมัครพรรคเพื่อไทย แต่การกระทำบ่งชี้ชัดเจนว่าสนับสนุนเพราะคนเสื้อแดงกับพรรคมีความเกี่ยวข้องกัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเสื้อแดงต้องช่วยเหลือผู้สมัครพรรคเพื่อไทยซึ่งชมรมฯ ถือว่าคือ พวกเดียวกัน

นักการเมืองท้องถิ่น

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล คนกลุ่มนี้มีฐานคะแนนเสียงเดิม มีประสบการณ์ทางการเมืองมากพอช่วยเหลือผู้สมัครได้

นักธุรกิจ

หลายคนสนับสนุนนักการเมืองท้องถิ่นและผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อหวังผลประโยชน์ทางธุรกิจและสร้างความสัมพันธ์ทางการเมือง

หัวคะแนนระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้าน

ลักษณะการทำงาน

หัวคะแนนระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้านต้องเป็นคนพื้นที่ ทราบการเคลื่อนไหว นิสัย ทักษะคติทางการเมืองของชาวบ้านแต่ละคน หัวคะแนนระดับนี้ต้องคลุกคลีกับชาวบ้านและหาเสียง เพื่อสร้างความนิยมและเปลี่ยนเป็นคะแนนในวันเลือกตั้ง ผู้วิจัยสัมภาษณ์คณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและกำนันคนหนึ่งทั้งสองมีความเห็นเหมือนกันคือ ผู้สมัครคนใดเข้าถึงหัวคะแนนระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้านในพื้นที่ห่างไกลตัวอำเภอ ผู้สมัครคนนั้นมีโอกาสได้คะแนนเป็น

กอบเป็นกำจากการทำหน้าที่ของหัวหน้าคณะกรรมการ ชักชวนและจ่ายเงินให้ลงคะแนนเลือกตั้งแก่ผู้สมัคร

หัวหน้าคะแนนระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้านต้องรวบรวมข่าว กระแสความนิยมในตัวผู้สมัคร ประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน ข้อเสนอเบื้องต้นแก่หัวหน้าคะแนนระดับสูงกว่า ทั้งหมดเพื่อให้หัวหน้าคะแนนระดับอำเภอและผู้เชี่ยวชาญจากพรรคประเมินสถานการณ์อีกครั้ง ผู้สมัครคนใดมีคะแนนทำงานด้านการข่าวที่ดีย่อมได้เปรียบคู่ต่อสู้

คะแนนทำงานเริ่มจากหัวหน้าคะแนนระดับคุ้มบ้าน คุ้มละ 5 – 10 หลังคาเรือน แต่ละคนรับผิดชอบ 1-3 หลังคาเรือนขึ้นอยู่กับขนาดหมู่บ้านและคุ้มบ้าน เพื่อศึกษาวิถีชีวิตประจำวัน ความชอบงานอดิเรก ประวัติส่วนตัว สรุปลงหัวหน้าคะแนนระดับหมู่บ้านต่อไป (5-8 คน/ หมู่บ้าน) หลังจากนั้นคณะกรรมการนัดประชุมวางแผนกับหัวหน้าคะแนนคุ้มบ้านส่งตัวแทนมาคุ้มละ 1 – 2 คน ช่วยกันสรุปผลการดำเนินงาน เสริมจุดแข็งและลดจุดอ่อน ถ้าพบหัวหน้าคะแนนระดับคุ้มบ้านรายใดไม่สามารถทำคะแนนตามเป้าหมาย หัวหน้าคะแนนผู้นั้นอาจถูกเปลี่ยนตัว

ผู้วิจัยสัมภาษณ์หัวหน้าคะแนนระดับนี้จำนวนหนึ่ง วิธีการทำงานแทบเหมือนกันคือ หัวหน้าและคณะกรรมการคุ้มบ้านเป็นหัวหน้าคะแนนระดับคุ้ม (บางหมู่บ้านหัวหน้าคะแนนระดับคุ้มมาจากการคัดเลือกของหัวหน้าคะแนนระดับหมู่บ้าน) พวกเขารู้จักกันในคุ้มบ้านทุกคน ในช่วงก่อนวันลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างน้อย 40 – 50 วัน จนถึงวันลงคะแนนเลือกตั้ง หัวหน้าคะแนนจะเข้าตีสันทักกับกลุ่มเป้าหมายเช่น คุ้มดวงดีมี 20 หลังคาเรือน จำแนกได้ 5 ครัวเรือนชอบไก่ชน 5 ครัวเรือนชอบเล่นเปตอง 5 ครัวเรือนชอบพระเครื่องและ 5 ครัวเรือนชอบดื่มสุรา หัวหน้าคะแนนฯศึกษาและพูดคุยเรื่องที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ สร้างความเป็นพวกเดียวกัน มีรสนิยมเหมือนกันแล้วค่อยพูดถึงเรื่องการเมือง ถ้ากลุ่มเป้าหมายมีทัศนคติทางการเมืองค่อนข้างคล้อยตามกลุ่มคนเสื้อแดงและพรรคเพื่อไทยหรือเป็นกลาง หัวหน้าคะแนนฯต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองให้ได้ ถ้าสำเร็จยังคงพูดคุยต่อไปเพื่อมิให้ความคิดนั้นเปลี่ยนแปลง ถ้าไม่สำเร็จก็ยกเลิกเป้าหมายเสีย อย่างไรก็ตามแม้จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดกลุ่มเป้าหมายได้ทั้งหมดแค่ 25-30 % ถือว่าประสบผลสำเร็จแล้ว หากหัวหน้าคะแนนคนดังกล่าวทำคะแนนได้ตามเป้าหรือสูงกว่าจะได้รับเงินพิเศษตอบแทน

ใครคือหัวหน้าคะแนนระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้าน

หัวหน้าคะแนนแบ่งได้ 5 กลุ่มคือ 1. ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2.สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 3.คณะกรรมการหมู่บ้านเสื้อแดง 4.ชุดเฉพาะกิจเสื้อแดง 5.อาสาสมัครสาธารณสุข

ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำตามกฎหมายและมีคุณสมบัติโดดเด่น บางหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านดำรงตำแหน่งหัวหน้าเผ่าหรือผู้นำทางจิตวิญญาณ พวกเขามีผลต่อการลงคะแนนเสียงของลูกบ้านในภาพรวมผู้ใหญ่บ้านของเขตเลือกตั้งนี้เป็นสมาชิกชมรมฯจำนวนมาก

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

ผู้ลงสมัครสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล แม้จะไม่มีอิทธิพลมากเท่านายกฯ แต่การเข้าสู่ตำแหน่งมาจากการเลือกตั้ง ฉะนั้นบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งนี้อย่างน้อยที่สุดต้องมีฐานะดีและฐานะคະແນນเสียงในหมู่บ้านหรือตำบลนั้นมากพอสมควร มิฉะนั้นอาจอยู่ในความดูแลของนักการเมืองท้องถิ่น ถ้าสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนผู้สมัครคนใด เขาผู้นั้นอาจได้รับการสนับสนุนด้วย

คณะกรรมการหมู่บ้านเสื้อแดง

หนึ่งในกลไกสำคัญที่สุดระดับฐานรากของชมรมฯ ทุกคนผ่านการอบรมทางการเมืองและจิตวิทยามวลชน ทำให้คณะกรรมการฯ มีความเชี่ยวชาญงานมวลชน การทำหน้าที่ให้คะแนนส่งผลให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยได้เปรียบผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา

ชุดเฉพาะกิจเสื้อแดง

เป็นชุดปฏิบัติการพิเศษเพื่อหาเสียงแก่ผู้สมัครอีกทางหนึ่ง ช่วยเสริมการทำงานของหัวคะแนนระดับต่างๆหน้าที่พิเศษคือ การสืบหาข่าวฝ่ายตรงข้าม ตามเก็บข้อผิดพลาดของหัวคะแนนและสร้างความนิยมให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมากที่สุด

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

อสม. เป็นหัวคะแนนที่มีความโดดเด่นมากในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลไกหาเสียงสำคัญมากของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ถือเป็นหัวคะแนนตามสายอาชีพผู้สมัคร ขณะที่ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมีหัวคะแนนอสม. น้อยกว่ามาก

การทำงานตามยุทธวิธีของคณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ทั้งจากชุดปฏิบัติการต่างๆ และหัวคะแนนกับชมรมฯ มีความเกี่ยวข้องอย่างแนบแน่น ผู้วิจัยไม่สามารถแบ่งแยกการทำงานระหว่างกลุ่มต่างๆได้ เนื่องจากคณะทำงานเหล่านี้ ผู้ปฏิบัติการกิจส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของชมรมฯ หรือได้รับคำสั่งให้ช่วยผู้สมัครพรรคเพื่อไทยในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เพราะชมรมฯ ตัดใจแล้วว่า การแสดงออกถึงความเกี่ยวข้องกับพรรคเพื่อไทยจะทำให้สูญเสียจุดยืนในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยมากกว่าการต่อสู้เพื่อพรรคหรือคนเดียว

ในส่วนของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยนอกจากการนัดประชุมกับชมรมฯ เพื่อขอการสนับสนุนในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งแล้ว ผู้สมัครต้องเรียกประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและหัวคะแนนที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจตามแผนทั้งหมด ถ้าจุดใดบกพร่องต้องรีบแก้ไขทันที ในพื้นที่นี้สงครามการข่าวมีความเข้มข้นและส่งผลกระทบต่อคะแนน ความนิยมของผู้สมัคร การตอบโต้จากคณะทำงานชุดต่างๆต้องรู้เท่าทันคู่แข่ง

อย่างไรก็ตามหวัคະแนนไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับชัยชนะในการเลือกตั้ง แต่เป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้เพราะไม่ใช่ผู้ลงคะแนนทุกคนจะติดตามการเมือง นโยบายพรรคและรู้จักผู้สมัครทุกคน นับตั้งแต่พรรคเพื่อไทยเป็นรัฐบาลความสำคัญของหวัคະแนนลดน้อย พรรคและนโยบายเข้ามาแทนที่หวัคະแนนจึงเปลี่ยนรูปแบบไปในทิศทางที่พรรคการเมืองมากกว่าที่พรรคต้องมาฟังการทำงานของหวัคະแนน

ช่วงฤดูรณรงค์และช่วงท้ายการเลือกตั้ง

ช่วงเวลานี้การแข่งขันระหว่างผู้สมัครเป็นไปอย่างเข้มข้น ผู้สมัครแต่ละคนใช้ยุทธวิธีต่างๆ เท้าที่มีอยู่เพื่อชัยชนะในการเลือกตั้ง (ผู้วิจัยพิจารณาช่วงเวลาพบว่า ตั้งแต่ช่วงเวลาเลือกตั้งและช่วงโค้งสุดท้ายไม่แตกต่างกันมาก วิธีการต่างๆกระทำสืบเนื่องกันมาจนแทบเป็นช่วงเวลาเดียวกัน)

ความสำคัญของช่วงเวลานี้คือ การสร้างคะแนนความนิยมแก่ตนเอง รักษาฐานคะแนนเสียงเดิม เจาะฐานคะแนนคู่แข่ง ช่วงชิงคะแนนจากผู้ลงคะแนนซึ่งไม่ได้ตัดสินใจเลือกใครและทำลายความน่าเชื่อถือผู้สมัครรายอื่น

บรรยากาศทั่วไป

ช่วงเวลาเลือกตั้งจนถึงวันลงคะแนนเสียง ผู้สนับสนุนของทั้งสองฝ่ายจับตาฝ่ายตรงข้ามอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับการทุจริตเลือกตั้ง ฝ่ายที่มีความกดดันมากที่สุดคือ ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา เนื่องจากก้านัน ผู้ใหญ่บ้านและชมรมฯ เฝ้าระวังพฤติกรรมคณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของเขาทุกพื้นที่ (มีผลต่อการจ่ายงานผ่านหวัคະแนนสู่ผู้ลงคะแนนเสียงหรือเรียกว่า “ยิงไม่ออก”) การลงพื้นที่ของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมีความถี่มากกว่า ตรงข้ามกับผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาที่ความถี่ของการลงพื้นที่ยังน้อยเหมือนเดิม ชาวบ้านหลายคนกล่าวว่า

“ตั้งแต่หมอไกรเป็น ส.ส. แทบไม่เคยไพล่หัวเข้ามาลงพื้นที่เลย¹⁶⁰”

การปราศรัยหาเสียงช่วงนี้นายประสิทธิ์เน้นการประชาสัมพันธ์นโยบายมากขึ้นอีก นำเสนอภาพลักษณ์เข้าถึงได้ง่าย ตรงข้ามกับภาพลักษณ์ของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาซึ่งตอนนี้เริ่มมีปัญหาเข้าถึงตัวได้ยาก คณะรณรงค์หาเสียงโจมตีจุดอ่อนทันที อย่างไรก็ตามหวัคະแนนความนิยมผู้สมัครพรรคเพื่อไทยยังคงตามหลังคู่แข่ง

จุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทย สามารถทำคะแนนความนิยมเข้าใกล้คู่แข่งสำคัญคือ การเข้ามาช่วยหาเสียงของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรและผู้บริหารพรรค ณ โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ฮ่าง อำเภอแม่ฮ่าง ประชาชนทั้ง 3 อำเภอมากกว่า 20,000 คน ฟังการปราศรัยและต้องการเห็นตัวจริงของนางสาวยิ่งลักษณ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อลำดับที่หนึ่งพรรคเพื่อไทย ว่าที่นายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของประเทศไทย เนื้อหาการปราศรัยเกี่ยวกับนโยบายพรรค เช่น การนำโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคกลับมาใหม่ กองทุนหมู่บ้าน การรับจำนำข้าวเปลือกและ

¹⁶⁰ ผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งในพื้นที่อำเภอฝาง ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2556.

เงินเดือนผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 15,000 บาท หลายนโยบายพรรคเพื่อไทยสานต่อนโยบายพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชน ขณะทำการปราศรัยอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ต่อสายตรงมาที่เวทีปราศรัยกับประชาชนและกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่ อดีตนายกรัฐมนตรีขอประชาชนทุกคนและกลุ่มคนเสื้อแดงช่วยสนับสนุนผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ซึ่งเขาขออดีตนายกรัฐมนตรีช่วยผลักดันข้อเรียกร้อง 3 ประการ 1.การจัดตั้งจังหวัดผาง 2. ถนน 4 ช่องทาง 3.เขื่อน

ผู้วิจัยสอบถามกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าแนวระดับท้องถิ่นต่างพูดเหมือนกันคือ ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยขอให้นางสาวยิ่งลักษณ์ ผู้บริหารพรรคและแกนนำนปช.แดงทั้งแผ่นดินช่วยปราศรัยหาเสียงในพื้นที่ถ้าพรรคต้องการได้รับชัยชนะ คณะกรรมการหาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยต้องการนำบุคคลที่มีความโดดเด่นภายในพรรคกระตุ้นความสนใจผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง การเดินทางครั้งนี้มี ผลสะท้อนและสร้างความรู้สึกว่า ผู้สมัครและตนเองได้รับความสำคัญ ส่งผลให้คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งและชมรมฯ เร่งสร้างกระแสนโยบายพรรค ควบคุมกระแสคนเสื้อแดง ตรงข้ามกับผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาซึ่งไม่มีผู้บริหารระดับสูงของพรรคเข้ามาพื้นที่และไม่มีการจัดเวทีปราศรัยขนาดใหญ่ ราวกับเขาสู้นคนเดียวปราศจากความสนับสนุนของพรรค

ยุทธวิธีเพื่อบรรลุเป้าหมาย

การสร้างภาพลักษณ์ที่เข้าถึงง่ายและแสวงหาแนวร่วมจากมวลชน

ในตอนต้นผู้วิจัยกล่าวถึงการสร้างภาพลักษณ์ของผู้สมัคร ในช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้งถึงช่วงท้ายการเลือกตั้ง การสร้างภาพลักษณ์ผ่านการสร้างข่าวด้านดีของผู้สมัครและใส่ความคู่แข่ง ฝ่ายงานประชาสัมพันธ์ ฝ่ายงานการข่าวและการประเมินรวมถึงชุดเฉพาะกิจเสื้อแดง รับผิดชอบหาข้อมูลด้านลบเพื่อทำลายภาพลักษณ์ที่ดีของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ข่าวที่พบในช่วงเวลานี้และสอดคล้องกับความเป็นจริงโดยบังเอิญบางเรื่องคือ

- การเข้าถึงตัวผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนายากกว่าเดิม หลังจากดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขาลงพื้นที่น้อยลง เมื่อเดินทางต้องมีชุดรักษาความปลอดภัยติดตามจำนวนมาก

- การใช้โรงพยาบาลแม่ข่ายเสมือนศูนย์อำนวยการเลือกตั้ง

- คณะทำงานบางคนวางอำนาจถือว่าเจ้านายเป็น ส.ส.

- ความสัมพันธ์กับนายเล้าดำ แสนลีและนายวิจารณ์ แสนลี กำนันตำบลท่าตอน นักค้ายาเสพติดรายใหญ่มีภูมิลำเนาอำเภอมะเอย

- การจ่ายเงินซื้อเสียงชาวบ้านรายละ 100-200 บาท ที่ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอดง

ไม่ว่าข่าวทั้งหมดจะเป็นความจริงหรือไม่ เป้าหมายของการสร้างข่าวเพื่อทำลายภาพลักษณ์คู่ต่อสู้ให้แย่ที่สุดในสายตาผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ไม่จำเป็นว่าผู้รับสารต้องเชื่อ เพียงแค่การบอกเล่าปาก

ต่อปากให้แพร่กระจายในวงกว้างถือว่าตรงตามวัตถุประสงค์ อย่างไรก็ตามการสร้างข่าวข้างต้นไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก ชาวบ้านยังเชื่อว่าผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาเป็นคนดีแต่คณะทำงานขอรางวัลอำนาจจึงส่งผลเสียต่อผู้เป็นนาย

การสร้างภาพลักษณ์เข้าถึงง่ายต้องแสดงต่อประชาชนทุกคนในพื้นที่ มิใช่เฉพาะผู้สนับสนุนพรรคเพื่อไทยเท่านั้น คณะบรรณรค์หาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยแบ่งกลุ่ม ผู้ลงคะแนนเสียงดังนี้ 1.ผู้ลงคะแนนเลือกพรรคเพื่อไทย 2. ผู้ลงคะแนนมิได้ตัดสินใจเลือกใคร 3.ผู้ลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองอื่น กลุ่มที่ 2 และ 3 เป็นฐานคะแนนเสียงที่ผู้สมัครไม่ละเลย พยายามเป็นมิตรและสนับสนุนช่วยเหลือตามคำร้องขอ จุดประสงค์เพื่อสร้างพันธมิตรและหวังว่าความเป็นมิตรจะนำมาซึ่งคะแนน

ข้อสังเกตประการหนึ่ง ตำบลแม่ข่า อำเภอฝาง เป็นรอยต่อระหว่างอำเภอฝางกับอำเภอไชยปราการ ไม่อยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 5 แต่นายประสิทธิ์ยังคงให้ความสำคัญเพราะเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอฝาง ในภาพรวมผู้สมัครพรรคเพื่อไทยสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน ง่ายต่อการเข้าถึง การเข้าถึงหมายความว่าผู้ใดสามารถเป็นตัวแทนของชาวบ้าน ขณะเดียวกันก็สร้างพันธมิตรกับกลุ่มต่างๆและผู้ลงคะแนนเสียง ทั้งหมดเพื่อสอดคล้องกับยุทธวิธีที่วางไว้

การทำผลสำรวจหลอก

ในการเลือกตั้งทั่วไปผู้สมัครทั้งสองต่างมีชุดการข่าวเพื่อหาข้อมูลฝ่ายตรงข้าม หยั่งคะแนนนโยบายของตน เขตเลือกตั้งที่ 5 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจัดทำผลการสำรวจความนิยมของผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ผลการสำรวจพบว่า ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมีคะแนนนโยบายน้อยกว่าผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ผู้ทำแบบสำรวจความนิยมส่วนมากเป็นคนที่คณะบรรณรค์หาเสียงเลือกตั้งรู้จักหรือจ้าง สาเหตุที่ผลการสำรวจเป็นดังนี้เพราะ

ประการที่ 1 ตั้งแต่เหตุการณ์สลายชุมนุมทางการเมือง ทหารเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น การทำผลสำรวจเกี่ยวกับพรรคเพื่อไทยประชาชนจำนวนมากไม่กล้าตอบความจริงหรือไม่ให้ความร่วมมือ

ประการที่ 2 การทำผลสำรวจให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยตกเป็นรองเพื่อให้คู่แข่งสำคัญประมาท ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและคณะทำงานเชื่อมั่นว่า ตนต้องชนะการเลือกตั้งครั้งนี้อย่างแน่นอนหลังจากการมาเยือนของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรและการลงพื้นที่ปราศรัย

ประการที่ 3 พรรคเพื่อไทยต้องการชนะเลือกตั้งในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 10 เขต เขตนี้ยากต่อการชนะ การทำผลสำรวจเช่นนี้ เพื่อให้พรรคสนับสนุนทุนทรัพย์และบุคลากร

การทำผลสำรวจเพื่อหลอกฝ่ายตรงข้ามให้ประมาท มั่นใจฐานคะแนนเสียงเดิมจนละเลยการลงพื้นที่และแสวงหาฐานคะแนนเพิ่มจากผู้ลงคะแนนกลุ่มใหม่ ความเป็นจริงผู้สมัครพรรคเพื่อไทยไม่ได้มีความนิยมตามหลังมาก ฝ่ายงานการข่าวและการประเมิน (ฝ่ายงานหาเสียงในพื้นที่) ทราบความนิยมของผู้สมัครว่านำคู่แข่งพอสมควรแล้ว หลังจากการมาเยือนของนางสาวยิ่งลักษณ์ ผลการ

สำรวจจึงไม่ใช่สิ่งสะท้อนความเป็นจริงทั้งหมด การลงพื้นที่ การแลกเปลี่ยนข่าวสารกับคณะทำงานต่างและหัวหน้าคณะแล้วนำมาประเมินด้วยคณะทำงานของตนเองดีที่สุด

การหลอกกาบาท

จากที่กล่าวตอนต้นฐานคะแนนสำคัญของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาคือ กลุ่มแม่บ้าน คนใช้ อสม.และผู้สูงอายุ ในการลงพื้นที่สอบถามชาวบ้าน หัวหน้าคณะและบุคคลผู้คลุกคลีการเมืองท้องถิ่นพบว่า ผู้สูงอายุมักถูกหลอกหลาน หัวหน้าคณะ ชุดปฏิบัติการเสื้อแดง หลอกให้กาบาทหมายเลข 1 (พรรคเพื่อไทยหมายเลข 1 พรรคชาติไทยพัฒนาหมายเลข 21)

วิธีการคือ หัวหน้าคณะและคณะทำงาน ชุดปฏิบัติการเสื้อแดง 1.ประชาสัมพันธ์แก่ผู้สูงอายุให้กาบาทหมายเลข 1 ซึ่งอ้างว่าเป็น เบอร์ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา 2. แจกแผ่นพับขนาดเล็กหรือแผ่นโปสเตอร์ขนาดพกพา ใช้มือปิดหมายเลข 2 เหลือเพียงหมายเลข 1 3. หลอกหลานผู้สูงอายุจำนวนมากเป็นคนเสื้อแดงบอกพ่อ แม่ ตายายว่า ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาใช้ หมายเลข 1

การใช้ยุทธวิธีนี้ดูไม่ซับซ้อนแต่ได้ผลอย่างน่าตกใจ เพราะใช้ในพื้นที่ห่างไกล ผู้สูงอายุจำนวนมากสายตาไม่ดีและอ่านหนังสือไม่ออก คณะกรรมการหาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและกลุ่มคนเสื้อแดงฉกฉวยโอกาสดึงคะแนนด้วยวิธีง่าย ๆ แต่ได้ผล

การสร้างกระแสนายกรัฐมนตรีหญิง

นโยบายพรรคและการมีนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ทำทนายและดึงดูดผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ถ้าอยู่ในช่วงเวลาวิกฤตความน่าสนใจยิ่งเพิ่มมากขึ้น ในอดีตประเทศไทยประสบวิกฤติเศรษฐกิจพ.ศ.2540 ส่งผลให้อัตราเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกว่า 2 ทศวรรษพังทลายลงในช่วงระยะเวลาไม่กี่เดือน พรรคไทยรักไทยเป็นพรรคการเมืองใหม่ นำเสนอการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจผ่านนโยบายประชานิยม นำเสนอผู้นำพรรคผู้มีบุคลิกโดดเด่น ซึ่งเป็นนักธุรกิจผู้ประสบความสำเร็จ มีแนวทางการบริหารประเทศแตกต่างจากรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ที่ล่าช้า อิงกฎหมายและขั้นตอนตามระบบราชการ

การบริหารประเทศด้วยความรวดเร็ว ตัดสินใจและมองประเทศเหมือนบริษัท ส่งผลให้พรรคไทยรักไทยกลายเป็นพรรคทางเลือกใหม่ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ จากคณะผู้บริหารที่มีความเชี่ยวชาญและนโยบายที่โดดเด่น นับแต่นั้นเป็นต้นมาอิทธิพลของพรรคไม่เคยจางหายไปจากการเมืองไทยแม้พรรคจะถูกยุบถึง 2 ครั้ง

พรรคเพื่อไทยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคนเสื้อแดงทั่วประเทศ นโยบายโดดเด่น สืบทอดมาจากพรรคเพื่อไทยและพรรคพลังประชาชน พรรคเพื่อไทยพยายามนำเสนอนางสาวยิ่งลักษณ์ ในฐานะว่าที่นายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศ ปฏิเสธไม่ได้ว่าความเป็นตระกูลชินวัตรมีผลต่อความนิยมและการสนับสนุนจากคนเสื้อแดงโดยเฉพาะในภาคเหนือ ภาพนักธุรกิจหญิงผู้ประสบความสำเร็จในการบริหารธุรกิจถูกนำเสนออีกครั้ง แม้ว่าเธอไม่เคยมีประสบการณ์ทางการเมืองก็ตาม

คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย นำเสนอความแปลกใหม่ของการมี นายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกต่อผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ผู้ชายเป็นนายกรัฐมนตรีได้แล้วทำไมผู้หญิงจะเป็น นายกรัฐมนตรีไม่ได้ ประเทศมหาอำนาจหลายชาติมีผู้นำเพศหญิงถ้าอยากได้นายกรัฐมนตรีหญิงและ เป็นคนเมือง ต้องเลือกผู้สมัครพรรคเพื่อไทย คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งกล่าวกับผู้วิจัยว่า

“ยิ่งลักษณะจะไม่ได้เป็นนายกถ้าพวกเราไม่เลือก **ตัวแทนพรรคเพื่อไทย** ดังนั้น ผู้ลงคะแนน ต้องสนับสนุนพรรคให้มี ส.ส.เข้าในสภามากที่สุด พวกเราทุกคนช่วยได้ด้วยการเลือกนายประสิทธิ์¹⁶¹”

การแทรกซึมเข้าในกลุ่มสังคมต่างๆ

การแทรกซึมเป็นจุดเด่นของคณะทำงานชุดต่างๆของนายประสิทธิ์และชมรมฯ ช่วยเปลี่ยน ความคิดทางการเมืองหรือช่วยชักจูงผู้ลงคะแนนเลือกตั้งให้เลือกผู้สมัครพรรคเพื่อไทย การแทรกซึม กำหนดเป้าหมายคือ ผู้ลงคะแนนเลือกตั้งที่ยังไม่ได้ตัดสินใจเลือกผู้สมัครรายใดและผู้เลือก พรรคชาติไทยพัฒนา

ชุดแทรกซึมเข้าไปในกลุ่มต่างๆเช่น สมาคมแม่บ้าน วงเหล้า วงพนัน ผู้สูงอายุ กลุ่มกิจกรรม กลุ่มอาชีพ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชมรมฯอย่างดี ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการแทรกซึม เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนกล่าวคือ ชุดแทรกซึมเข้าแฝงตัวในกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ ฐานเสียงสำคัญ ของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา คนเหล่านี้ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนามักพาไปดูงานตามจังหวัดติด ชายทะเลหรือโบราณสถานภาคกลาง มิใช่ทุกคนจะได้ไปดูงาน คณะกรรมการหาเสียงและหัวคะแนน ต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่มีแนวโน้มเลือกตน ครอบครัวละหนึ่งคน ช่วงเวลาดูงานอาจทำก่อน วันลงคะแนนเลือกตั้งหรือหลังวันลงคะแนนเลือกตั้งก็ได้ เพื่อไม่ให้ประชาชนทั่วไปและคณะกรรมการ การเลือกตั้งสงสัย ระหว่างการท่องเที่ยวชุดแทรกซึมพูดคุยการเมือง เน้นนโยบายพรรคและประโยชน์ ที่จะได้รับหากพรรคเพื่อไทยเป็นรัฐบาล วิธีการนี้ได้ผลสำเร็จระดับหนึ่ง โดยเฉพาะผู้ลงคะแนนที่ไม่ได้ ตัดสินใจเลือกใคร ในส่วนของผู้ลงคะแนนที่ตัดสินใจเลือกพรรคชาติไทยพัฒนาแน่นอนแล้ว ชุดแทรกซึม ไม่สามารถปฏิบัติการกิจสำเร็จ อย่างน้อยที่สุดพรรคเพื่อไทยก็ได้ข้อมูลและการเคลื่อนไหว

ดังนั้นยุทธวิธีการแทรกซึมเป็นการรณรงค์หาเสียงด้านลึก ผู้สมัครและคณะกรรมการรณรงค์ หาเสียงเลือกตั้งกำหนดกลุ่มเป้าหมายสองกลุ่ม อาศัยการตีสนิท แทรกซึมในการทำกิจกรรมของ กลุ่มเป้าหมายยังแทรกซึมได้มากเท่าไร การพาไปดูงานของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนายังได้ผล น้อยลง

ความเป็นท้องถิ่นนิยม

จังหวัดเชียงใหม่เป็นบ้านเกิดอดีตนายกรัฐมนตรีนพ.ท.ดร.ทักษิณและนางสาวยิ่งลักษณ์ ความเป็นคนท้องถิ่นถูกนำเสนอจากมุมมองผู้ลงคะแนนเลือกตั้งภาคเหนือ ความเป็นคนเมืองเชียงใหม่ คือ การเป็น “คนบ้านเฮา” “ความเป็นคนเมือง” คือ การสร้างความเป็นพวกเรา (we) ให้มีความ

¹⁶¹ หนึ่งในคณะกรรมการเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2556.

แตกต่างจากคนภาคอื่น (us) ฉะนั้นการเป็นคนเมืองหรือพรรคการเมืองของคนเมืองจึงถูกสร้างขึ้น เพื่อให้ผู้สนับสนุนเกิดความรู้สึกทั้งทางนามธรรม (ความเป็นพวกพ้อง) และรูปธรรม (การสนับสนุน ผู้สมัคร การเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคและการอุทิศตนเพื่อพรรค)

การเลือกตั้งทั่วไป 4 ครั้งหลังสุด ผู้สมัครพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทย ใช้ความเป็นคนเมืองดึงคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งภาคเหนือเช่น การชูประเด็น นายกรัฐมนตรีคนเมือง ผู้วิจัยได้ยีนการณรงค์แบบนี้ตั้งแต่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ความเป็นนายคนเมืองยังคงถูกใช้จากคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย

ความเป็นคนเมืองถูกขยายรวมถึงพรรคการเมืองต้นสังกัดอดีตนายกรัฐมนตรีและนางสาว ยิ่งลักษณ์ เห็นได้จากสถิติจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคเหนือจำนวนมาก (ดูตัวเลขใน หัวข้อ รูปแบบการหาเสียงที่ไม่เปิดเผยหรือเบี่ยงเบน) ผู้ลงคะแนนเลือกตั้งคิดว่า พรรคเป็นตัวแทนคนเมือง คนเมืองสามารถเป็นผู้นำประเทศได้และเริ่มมีบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศ ดังนั้น คนเมืองต้องสนับสนุนคนเมืองและพรรคของคนเมือง ถ้าคนเมืองได้เป็นนายกรัฐมนตรีและพรรคได้บริหารประเทศ จังหวัดเชียงใหม่จะได้รับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การท่องเที่ยว (เหมือนพรรค ประชาธิปัตย์กับภาคใต้และนายบรรหารกับจังหวัดสุพรรณบุรี) จึงไม่น่าแปลกใจว่าคนภาคเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดเชียงใหม่ให้การสนับสนุนพรรคเพื่อไทย

การวางนางสาวยิ่งลักษณ์ เป็นว่าที่นายกรัฐมนตรี มีผลต่อความนิยมพรรคเพื่อไทยในพื้นที่นี้ ประกอบกับเป็นน้องสาวอดีตนายกรัฐมนตรี ในบทที่ 4 ประชาชนเขตเลือกตั้งนี้จำนวนไม่น้อย สนับสนุนพรรคเพื่อไทยด้วยเหตุผลชื่นชอบการทำงานของอดีตนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการหาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยจึงใช้ยุทธวิธีสร้างกระแสสายกรัฐมนตรีหญิงและความเป็นคนเมือง เหมือนกรณีคนภาคใต้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์

ในส่วนของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ใช้ความเป็นคนท้องถิ่นคือ อำเภอแม่สายและความเป็นคนเมือง เพื่อขอความสนับสนุนจากประชาชน ท้องถิ่น คนเมืองต้องช่วยคนเมืองและไม่มีใครเข้าใจปัญหาท้องถิ่นเท่ากับคนในพื้นที่ เพื่อกระตุ้นผู้สมัคร พรรคชาติไทยพัฒนาว่าเป็นคนท้องถิ่นและไม่ใช่คนเมือง แม้เขาจะอยู่ในพื้นที่มานานและมีภรรยาเป็นคน ท้องถิ่นก็ตาม

การใช้ความเป็นคนท้องถิ่นและความเป็นคนเมืองคือ การสร้างอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ทางชาติพันธุ์ สร้างความแตกต่างระหว่างคนท้องถิ่นและคนเมืองกับคนพื้นที่อื่น ส่งผลให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเกิดความแปลกแยก ผู้วิจัยเกิดในจังหวัดเชียงใหม่ แม้ไม่ใช่คนเมืองแต่ทราบว่า คนเมืองสนิทสนมกับคนเมืองด้วยกันเร็วมาก ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าเป็นพวกเดียวกันหรือมีความ

เกี่ยวข้องกันไม่ว่าจะเป็นบ้านเดียวกัน ญาติกันหรือทำกิจกรรมชุมชนร่วมกัน ยุทธวิธีนี้ได้ผลไม่น้อย โดยเฉพาะผู้ภาคภูมิใจความเป็นคนเมืองและคนท้องถิ่น

ความยุติธรรม ไพร์ – อำมาตย์บนอัตลักษณ์ร่วม

วาทะกรรมไพร์ – อำมาตย์ส่งผลสะท้อนอย่างรุนแรงต่อสังคม โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลาง ข้าราชการตุลาการและทหาร ผู้กีดขวางการพัฒนาประชาธิปไตย ผ่านการสนับสนุนและอยู่เบื้องหลัง การรัฐประหาร การแทรกแซงผ่านตุลาการและองค์กรอิสระ คณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัคร พรรคเพื่อไทยไม่ใช้วาทกรรมไพร์ – อำมาตย์ปลุกระดมผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง แต่ใช้ความเชื่อมโยงกับ ประเด็น 2 มาตรฐานเพื่อให้กลุ่มคนเสื้อแดงซึมซับความทุกข์ยากร่วมกัน (awareness of shared grievance) กล่าวคือ หลังการรัฐประหารพรรคไทยรักไทยถูกตัดสินยุบพรรค ต่อมาพรรคพลัง ประชาชนก็ประสบเหตุเดียวกัน การชุมนุมทางการเมืองของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย แคนนำ ผู้เข้าร่วมชุมนุม ไม่ได้รับการลงโทษ แต่กลุ่มคนเสื้อแดงชุมนุมบริเวณราชประสงค์กลับถูก สลายการชุมนุมด้วยอาวุธหนัก ส่งผลให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตกว่า 91 ศพ แคนนำและ ผู้เข้าร่วมชุมนุมมีความผิด หลังจากนั้นกลุ่มคนเสื้อแดงย่อมมีศัตรูร่วมเดียวกัน (adversarial attribution) คือ ระบอบอำมาตย์ การยื่นหัตถ์ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยจึงถูกนำมาใช้ในการรณรงค์หา เสียงเลือกตั้งเพื่อช่วงชิงคะแนนเสียงของกลุ่มผู้มีอุดมการณ์เดียวกัน (ingroup) และประชาชนที่รัก ความถูกต้อง (third party)

ดังนั้นความคับข้องใจจากการเลือกปฏิบัติทำให้คณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรค เพื่อไทย ใช้ความไม่ยุติธรรมในการสร้างความรู้สึกให้กลุ่มคนเสื้อแดง ผู้เห็นใจและผู้รักประชาธิปไตย เพื่อให้ลงคะแนนเสียงแก่เขา (พรรคประชาธิปัตย์ใช้คู่แข่งสำคัญในเขตนี้ การใช้วาทกรรมไพร์ – อำมาตย์ถูกขมรมฯ ใช้เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันและระดมกำลัง)

การสร้างกระแสพรรค

เขตนี้เป็นที่ตั้งขมรมฯซึ่งมีความเข้มแข็งขององค์กร ทำงานเป็นระบบและมีจำนวนสมาชิกทุกระดับชั้นตั้งแต่ยากจนถึงร่ำรวย คณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยใช้ความ ได้เปรียบนี้ สร้างกระแสพรรค ด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นแผ่นพับ โปสเตอร์ คัทเอ๊าท์ ควบคู่การทำงานร่วมกับขมรมฯ

กระแสจะเกิดขึ้นรวดเร็ว รุนแรงและคงระดับได้นานต้องมีตัวเร่งและรักษาระดับจนกว่าจะ ผ่านวันลงคะแนน การลงพื้นที่ของนางสาวยิ่งลักษณ์คือ จุดเริ่มต้นชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย การนำมวลชนมากกว่า 20,000 คนเข้าฟังการปราศรัยไม่ใช่เรื่องง่าย คณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งได้ ประสานหัวคะแนนทุกระดับ ขมรมฯเพื่อระดมมวลชนและกลุ่มคนเสื้อแดงจาก 3 อำเภอให้มากที่สุด เท่าที่ทำได้ เพื่อเกิดกระแสบอกเล่าปากต่อปาก ข้อสำคัญคือ ต้องนำชาวบ้านหรือกลุ่มคนเสื้อแดง

“ปากโทโรง” จำนวนมากเข้าฟังการปราศรัยและให้ปล่อยข่าวตามจุดต่างๆทั้งก่อนปราศรัย ขณะปราศรัยและหลังปราศรัย

การวางแผนสร้างกระแสพรรคและกระแสเลือดแดงทำให้เกิดความตื่นตัวในหมู่ประชาชน ต่างพูดคุยเรื่องนี้กับเพื่อนร่วมงาน ตลาดและที่ชุมชนอื่นๆ ขณะเดียวกันชมรมฯ โหมกระแสผ่านวิทยุ โทรทัศน์และกิจกรรมต่างๆ ของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องและการใช้ข่าวด้านลบ โจมตีภาพลักษณ์ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้กระแสพรรคและกระแสเลือดแดงถึงขีดสุด จนทำให้คะแนนความนิยมของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเพิ่มขึ้นจนมากกว่าผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา

คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเพิ่มป้ายหาเสียงคู่กับนางสาวยิ่งลักษณ์ เพื่อให้กระแสพรรคคงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งการเห็นรูปนางสาวยิ่งลักษณ์ช่วยเตือนความทรงจำวันที่ลงพื้นที่ช่วยผู้สมัครหาเสียงเลือกตั้งและเข้ากับัญชีศาสตร์การสร้างกระแสนายกหญิงคนแรก หนึ่งในคณะกรรมการหาเสียงกล่าวกับผู้วิจัยว่า

“ป้ายหาเสียงของ ส.ส.ประสิทธิ์คู่กับนายกยิ่งลักษณ์ แต่รูปหมอโกรขึ้นคู่กับใครไม่รู้เต็มไปหมด ส.ส.มีคนสำคัญของพรรคเข้าช่วยหาเสียง ไม่ใช่ตัวคนเดียวเหมือนหมอ ชาวบ้านคิดว่าพรรคชาติไทยพัฒนาหวังพึ่งหมอคนเดียว ถ้าเลือกไปแล้วพรรคจะช่วยอะไรได้ ไม่เหมือนพรรคเพื่อไทย¹⁶²”

คณะกรรมการหาเสียงและแกนนำชมรมฯ สร้างเงื่อนไขให้ผู้ลงคะแนนคิดคือ

“ถ้าเราไม่มีตัวแทนพรรคเพื่อไทยเป็น ส.ส. เรา (ประชาชนเขตเลือกตั้งที่ 5) จะได้อะไรจากชัยชนะของพรรคเพื่อไทย พื้นที่อื่นในจังหวัดเชียงใหม่จะได้รับการพัฒนาแล้วพื้นที่นี้หละ¹⁶³”

“ถ้ายิ่งลักษณ์ไม่ได้เป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว ส.ส.ที่อื่น (คนต่างท้องที่ – ผู้วิจัย) เป็น ส.ส. เขตนี้คนเสื้อแดงใน 3 อำเภอจะอยู่ได้อย่างไร¹⁶⁴”

จะเห็นว่ายุทธวิธีต่างๆ ในการช่วงชิงคะแนนเสียง คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและชมรมฯ เน้นการนำเสนอนโยบายพรรคเพื่อไทย ความสำเร็จในอดีตของพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชน การวางตำแหน่งผู้สมัครว่าเป็น ตัวแทนพรรคเพื่อไทย ไม่ใช่เสนอความเป็นนายประสิทธิ์ ทั้งหมดเพื่อสร้างกระแสพรรคให้เกิดความนิยมและผลสะท้อนต่อผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ถ้าใช้คุณสมบัติและผลงานในอดีตแล้วไม่มีทางชนะแน่นอน การเลือกตั้งในเขตนี้ผู้ลงคะแนนพิจารณาโยบายพรรคมากกว่าตัวผู้สมัคร ดังนั้นการนำเสนอโยบายพรรคจึงสำคัญมากกว่าการนำเสนอตัวบุคคล

¹⁶² Ibid..

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ หนึ่งในแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไซยปรการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2556.

การใช้วิธีผิดกฎหมายและศีลธรรม

การเลือกตั้งทั่วไปนอกจากผู้สมัครใช้วิธีการหาเสียงถูกกฎหมายแล้ว การใช้วิธีผิดกฎหมายก็นำมาใช้จากผู้สมัครเช่นกัน วิธีเหล่านี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจและความสามารถในการดูแลประชาชนเบื้องต้นผ่านเงิน ยิ่งใกล้วันเลือกตั้งมากเท่าใดการใช้วิธีการหาเสียงแบบนี้ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ระยะเวลาที่เหมาะสมคือ ก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้งอย่างน้อย 1 เดือน ความแตกต่างของการเลือกตั้งเขตนี้กับอดีตคือ การใช้วิธีสกปรก คดโกงเช่น การจ่ายเงินซื้อเสียงไม่นิยมแจกก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง 1 – 3 วัน ผู้สมัครเกรงว่าหากเกิดข้อผิดพลาดจะเสี่ยงต่อการได้รับใบแดงจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ระยะเวลาหนึ่งเดือนถึงก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้งหนึ่งสัปดาห์ การทำงานของคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย หัวคะแนนระดับต่างๆ ชุดปฏิบัติการทั้งหลายและชมรมฯ บรรลุผลสำเร็จเกือบทั้งหมดแล้ว ระยะเวลาจึงเก็บกวาดภารกิจที่ผิดพลาดเล็กน้อย รักษาฐานคะแนนเสียงทั้งหมดทั้งเก่าและใหม่ ฉกฉวยคะแนนเสียงคู่แข่งสำคัญเท่าที่โอกาสเอื้ออำนวยตรวจสอบการทำงานของหัวคะแนนทุกระยะ

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลการใช้วิธีการรณรงค์หาเสียงผิดกฎหมายเท่าที่พบในเขตเลือกตั้งนี้ บางวิธีกระทำก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง 1- 2 วันเท่านั้น

การพาไปเที่ยวพักผ่อนหรือดูงาน

การทุจริตเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องจ่ายเงินเสมอไป รูปแบบนี้พบบ่อยและใช้แพร่หลาย เนื่องจากเป็นวิธีการเสี่ยงต่อการถูกจับ การตรวจสอบและข้อครหาน้อยที่สุด เกิดการพูดปากต่อปากเกี่ยวกับการลงทุนของผู้สมัคร เพราะการลงทุนหมายถึง การมีทุนทรัพย์ในการดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนได้ การมีน้ำใจ ทั้งหมดถือเป็นข้อได้เปรียบของวิธีนี้

ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาใช้วิธีการรวมกลุ่มคนจำนวนหนึ่งเพื่อพาไปเที่ยวหรือดูงานทั้งในนามส่วนตัวและโรงพยาบาล ผู้เข้าร่วมมาจากฐานคะแนนเสียงบางกลุ่มและกลุ่มเป้าหมายครอบครัวละ 1 คน บางครั้งเขาจะร่วมเดินทางด้วยและใช้ช่วงเวลานี้หาเสียง ทำให้โอกาสที่ผู้ลงคะแนนจะเปลี่ยนใจน้อยลง ทั้งนี้เงื่อนไขสำคัญคือ พวกเขาต้องลงคะแนนให้ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาเป็นการตอบแทน การพาไปเที่ยวหรือดูงานแบ่งได้ 2 ช่วงเวลาคือ

การเดินทางก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง – คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งต้องทราบข้อมูลครัวเรือนแต่ละหลังว่าใครมีแนวโน้มสนับสนุนผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา หลังจากนั้นส่งคนไปคุยกับบุคคลคนนั้นโดยตรงซึ่งอาจเป็นเพื่อนหรือญาติสนิทก็ได้ วิธีนี้ช่วงเวลานี้มีโอกาสสูงมากที่ผู้ลงคะแนนเลือกตั้งอาจบิดพลิ้วภายหลัง ผู้สมัครต้องรับความเสี่ยงและไม่เสียดายเงิน เพราะไม่สามารถคาดเดาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของผู้ลงคะแนน แต่ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาต้องพบปัญหาเมื่อคณะกรรมการ

หาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและกลุ่มชมรมทั้งร่วมกันและแยกกันอาศัยยุทธวิธีการแทรกซึมล้างความลับและลดทอนประสิทธิภาพของวิธีนี้ด้วยการแฝงตัวเข้าทดแทนกลุ่มเป้าหมาย

การเดินทางช่วงหลังวันลงคะแนนเลือกตั้ง - **ช่วงเวลานี้มีความเสี่ยงน้อยที่สุด คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งต้องกำหนดคะแนนเป้าหมายจากผู้ลงคะแนนวิธีนี้** ถ้าสำเร็จผู้ลงคะแนนเลือกตั้งกลุ่มนี้จะได้ท่องเที่ยวหรือดูงาน การสร้างเงื่อนไขเช่นนี้เพิ่มโอกาสบรรลุผลและไม่ถูกหักหลังจากผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง

ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยใช้วิธีนี้น้อยกว่าผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา เพราะฐานอายุผู้ลงคะแนนน้อยกว่า ส่วนมากคือ วัยทำงาน นักศึกษาจบใหม่และกลุ่มคนเสื้อแดงซึ่งมีความหลากหลายของช่วงอายุ ฉะนั้นผู้สมัครแต่ละคนจึงมีวิธีการต่างกันขึ้นอยู่กับว่าใครคือฐานของเสียงนั่นเอง

การถือป้ายรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

วิธีการนี้เป็นการซื้อเสียงด้วยเงินดีที่สุด ไม่เสี่ยงต่อการถูกจับกล่าวคือ หัวคะแนนระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้านได้รับเงินจากผู้สมัคร จากนั้นรับแผ่นป้ายรณรงค์หาเสียงเพื่อแจกแก่กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการซื้อเสียง เดินเป็นขบวน ขบวนละ 15 - 20 คน ตามหมู่บ้าน ซอกซอยที่เข้าถึงยาก จากนั้นรับค่าแรงซึ่งก็คือ การจ่ายเงินซื้อเสียง

ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยใช้วิธีนี้ แต่ไม่ใช่ไม่มีข้อเสียเพราะผู้รับเงินเพื่อเดินขบวนรณรงค์หาเสียงหลายคน**รับเงินจากผู้สมัครรายอื่นด้วย** จึงจะมีการตรวจสอบจากหัวคะแนนแล้วยังมีการหลุดรอดสายตา ผู้สมัครที่ใช้วิธีนี้ต้องยอมรับการเสียเงินโดยเปล่าประโยชน์ ผู้สมัครทุกคนต่างทราบดีว่าหากต้องการชนะการเลือกตั้ง ต้องไม่เสียตายเงิน ยังมีอีกหลายวิธีหาคะแนนเสียง

การจัดตั้งกองทุนและการหาเสียงผ่านนโยบายหน่วยงาน

ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาเคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลแม่อาว คณะกรรมการงบประมาณและเคยดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้เขาสามารถดึงงบประมาณต่างๆเข้าสู่พื้นที่ได้ง่าย นอกจากนี้ยังจัดตั้งกองทุน “คุณแม่สุภณา” วัตถุประสงค์เพื่อ ซื้อเครื่องมือแพทย์ ช่วยเหลือคนไข้ ผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุและเด็กอ่อน ในช่วงเลือกตั้งกองทุนนี้เป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ช่วยหาเสียงแก่คนไข้ ผู้สูงอายุและชาวไทยบนพื้นที่สูง ประกอบกับอาศัยนโยบายของกระทรวงหรือโรงพยาบาลหาเสียงทั้งที่เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่และนโยบาย

วิธีการคือ คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งนำสิ่งของต่างๆเช่น เสื้อผ้า ข้าวสาร อาหารแห้ง ถูงเท้า รองเท้า แก่ผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ผ่านการดำเนินการของกองทุนและนโยบายกระทรวงเช่น การแจกแว่นตา ผ้าห่ม ผู้รับส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ชาวไทยพื้นที่สูงและคนยากจน ส่วนมากยังเชื่อเรื่องบาป- บุญ ถ้ารับสิ่งของมาแล้วต้องตอบแทนด้วยการลงคะแนนเสียงให้

การสร้างข่าวโจมตี

การสร้างข่าวลือระหว่างช่วงใกล้ถึงวันเลือกตั้งทวีความรุนแรงทั้งรูปแบบและเนื้อหา ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาถูกโจมตีจากคณะกรรมการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย คณะกรรมการรณรงค์จัดตั้งจังหวัดฝางและชมรมฯ ประเด็นโจมตีที่ได้ผลมากคือ ประเด็นที่ 1 ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนามีทัศนคติทางการเมืองเห็นต่างจากกลุ่มคนคนเสื้อแดง ประเด็นที่ 2 ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาถูกจับได้ว่าซื้อเสียง

ประเด็นที่ 1 ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนามีทัศนคติทางการเมืองเห็นต่างจากกลุ่มคนเสื้อแดง

การสร้างภาพ ความหมายให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดก็ตามซึ่งลงสมัครพรรคเพื่อไทย ผู้สมัครคนนั้นก็คือตัวแทนพรรคเพื่อไทยและกลุ่มคนเสื้อแดง ผลคือ ผู้สมัครคนนั้นมีความได้เปรียบคนอื่นทันที อย่างไรก็ตามผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาไม่ใช่ผู้สมัครพรรคประชาธิปไตยซึ่งไม่ใช่เป้าหมายการโจมตีของพรรคและชมรมฯ กระนั้นการสร้างผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาให้เป็นตัวแทนหรือศัตรูทางการเมืองของฝ่ายตรงข้าม ผู้วิจัยทราบว่า ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาเคยพูดจากระทบกลุ่มคนเสื้อแดงที่เข้าร่วมชุมนุมที่กรุงเทพมหานคร ไม่ว่าจะจริงหรือไม่ ข่าวนี้ทำให้เขาเป็นฝ่ายตรงข้ามคนเสื้อแดงทั้งหมดในพื้นที่ทันที

ประเด็นที่ 2 ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาถูกกล่าวหาว่าซื้อเสียง

ก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง กลุ่มคนเสื้อแดงล้อมจับรถยนต์ของคณะกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา บริเวณห้วยป่าซาง ตำบลแม่สาว อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ พบหลักฐานคือ 1.ใบรายชื่อเขียนคำว่า “จ่ายแล้ว” 2. แผนที่ทางเข้า – ออกหมู่บ้าน 3. ตัวอย่างบัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สาคิตการกากบาทหมายเลข 21 4. แผ่นพับและใบปลิวรูปผู้สมัคร 5.เงินสดจำนวนหนึ่ง

หลังจากนั้นกลุ่มคนเสื้อแดงนำรถยนต์คันดังกล่าวไปที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอแม่เมาะ ตำรวจพยายามปล่อยตัวคนขับรถ เป็นเหตุให้กลุ่มคนเสื้อแดงไม่พอใจ จึงพยายามแจ้งความกับตำรวจว่า ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาซื้อเสียง โดยมีหลักฐานพร้อมแต่ตำรวจไม่รับแจ้งความ กลุ่มคนเสื้อแดงติดต่อผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเพื่อจัดการกับปัญหานี้ นายประสิทธิ์ส่งตัวแทนซึ่งเป็นทนายความเข้าแจ้งความอีกครั้งแต่ตำรวจก็ไม่รับแจ้งความ ทุกคนรอถึงเวลาเช้าเพื่อให้ตัวแทนพรรคเพื่อไทยคือ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ เพื่อแก้ไขปัญหา ผลคือตำรวจยอมรับแจ้งความ

ข้อเท็จจริงคือ ไม่มีเงินที่ใช้ซื้อเสียง¹⁶⁵ แต่กลุ่มคนเสื้อแดงกระจายข่าวทั่ว 3 อำเภอว่า พบเงินของกลางจำนวนหนึ่งใช้ซื้อเสียงและบัญชีรายชื่อปรากฏคำว่า “จ่ายแล้ว” ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนามีโอกาสได้รับใบแดงจากคณะกรรมการการเลือกตั้งสูงมาก เพื่อไม่ให้คะแนนสูญเปล่า

¹⁶⁵ สมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่อำเภอฝาง ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2556.

ผู้ลงคะแนนควรเลือกผู้สมัครพรรคเพื่อไทย¹⁶⁶ ส่งผลให้ผู้ลงคะแนนจำนวนหนึ่งตัดสินใจเลือกผู้สมัครพรรคเพื่อไทยทันที

บทบาทของเงินในการเลือกตั้ง

ผู้สมัครทุกคนในเขตนี้ต่างใช้เงิน โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกลความเจริญจากตัวอำเภอ โอกาสที่ผู้ลงคะแนนเสียงจะรับทราบข่าวสารการเมือง นโยบายพรรคและข้อมูลผู้สมัครค่อนข้างน้อย หัวคะแนนจึงมีบทบาทสำคัญในการประชาสัมพันธ์และกระตุ้นให้คนเหล่านี้ไปลงคะแนนเสียง การกระตุ้นที่ได้ผลมากที่สุดคือการจ่ายเงิน ถ้าเป็นพื้นที่เจริญการจ่ายเงินมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาสถานะคะแนนเสียงเดิมหรือผู้ยังไม่ได้ตัดสินใจเลือกใคร

การจ่ายเงินระยะหลังแตกต่างจากในอดีตคือ ต้องกำหนดจำนวนเงินที่แน่นอน โดยผ่านการประเมินจากคะแนนเก่า จำนวนผู้ใช้สิทธิ ทิศนคติทางการเมือง ความยาก – ง่ายของพื้นที่ ทั้งหมดเพื่อลดความเสี่ยงของพรรคและผู้สมัคร

ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมีฐานะเศรษฐกิจไม่ดีหากเปรียบเทียบกับผู้สมัครรายอื่น การจ่ายเงินซื้อเสียงได้รับการสนับสนุนจากพรรค (ดังรูป) หลังจากนั้นคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง หัวคะแนนทุกระดับและชมรมฯ ทั้งหมดร่วมประชุมวางแผนเลือกตั้งและประชุมย่อยอีกครั้งกับหัวคะแนนระดับต่างๆเพื่อประเมินคะแนนเสียง การประชุมถูกจัดขึ้นบ่อยครั้งตามระยะเวลาที่น้อยลงเรื่อยๆ

การประชุมมีเพื่อตรวจสอบการทำงานของหัวคะแนนในพื้นที่ว่า ดำเนินการได้ผลหรือไม่และต้องใช้จ่ายแก่ผู้ลงคะแนนเสียงเท่าไร ผู้วิจัยประเมินข้อมูลพบว่า การจ่ายเงินซื้อเสียงมักจ่ายในพื้นที่ต่อไปนี้

1. พื้นที่ห่างไกล – พื้นที่ห่างไกลความเจริญยากต่อการเข้าถึง ยิ่งพื้นที่ขนาดใหญ่หรือภูมิภาคประเทศเป็นเทือกเขาสูง ประชากรกระจายตัว ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือผลงาน คุณสมบัติของผู้สมัคร

2. พื้นที่ฐานคะแนนเสียงไม่ชัดเจน – พื้นที่นี้ผู้สมัครต้องประสานกับหัวคะแนนระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบความเคลื่อนไหวภายในหมู่บ้านซึ่งยังไม่มีผู้สมัครรายใดยึดกุมคะแนนเสียงได้ หัวคะแนนประเมินแต่ละครัวเรือนว่ามีสมาชิกกี่คน แต่ละคนสามารถจ่ายให้ได้หรือไม่ (เช่น ถ้าบ้านหลังนั้นเป็นข้าราชการหรือผู้ทำงานในหรือเกี่ยวข้องกับอำเภอ หัวคะแนนจะไม่จ่ายเงินเด็ดขาด¹⁶⁷) ถ้าจ่ายได้หัวคะแนนจะรวบรวมรายชื่อทั้งหมดส่งให้คณะกรรมการหาเสียงเพื่อนำเงินจ่ายตามรายชื่อ

¹⁶⁶ หนึ่งในคณะกรรมการเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2556.

¹⁶⁷ สมาชิกอาสาสมัครดินแดน อำเภอฝาง ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2555.

3. พื้นที่แข่งขันสูง – พื้นที่นี้ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าพื้นที่อื่น เนื่องจากเป็นที่ที่ผู้สมัครจ่ายเงินเกทับฝ่ายตรงข้าม

ก่อนการเลือกตั้งไม่กี่วันผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเข้าพบกำนันแต่ละตำบล ในอำเภอฝาง กำนันทุกคนได้รับเงิน 4,000 บาท ผู้ใหญ่บ้านได้ 2,000 บาท ช่วงเวลาสองวันก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง คณะกรรมการหาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยให้เงินเพิ่มอีกถ้าหมู่บ้านใดสามารถทำคะแนนนำผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาได้แม้จะนำแค่ 1 คะแนนก็ตาม หลังสิ้นสุดการเลือกตั้งพื้นที่ใด หมู่บ้านใดทำคะแนนชนะหรือเกินมาตรฐาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านคนนั้นจะได้รับเงินพิเศษ

ลักษณะการการเงินในพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 5 แบ่งได้ 3 รูปแบบคือ

รูปแบบที่ 1 การพนัน

ในเขตพื้นที่ 3 อำเภอมีบ่อนการพนันจำนวนมากตั้งแต่บ่อนขนาดเล็กจนถึงบ่อนขนาดใหญ่ การเลือกตั้งทุกระดับตั้งแต่การเลือกตั้งท้องถิ่น การเลือกตั้งระดับชาติ บ่อนการพนันเข้ามามีบทบาททุกครั้ง บางครั้งอาจส่งผลต่อชัยชนะได้ บ่อนการพนันจึงเป็นตัวชีวิตและเครื่องมือของผู้สมัครที่ใช้หยังความนิยมของตนเอง เพราะบ่อนการพนันมีคนหลายอาชีพเข้าเล่นพนันตั้งแต่ประชาชนทั่วไปถึงข้าราชการระดับสูง

วิธีการพนันกระทำได้ดังนี้ การเลือกตั้งเขตนี้ผู้สมัครที่มีโอกาสชนะคือ ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา บ่อนการพนันจะเปิดอัตราต่อรอง เช่น 1: 2 หรือ 2 : 4 ผู้สมัครคนใดต้องการเป็นผู้ชนะต้องเปิดตัวด้วยการเป็นรองหรือฝ่ายตามหลัง (ผู้สมัครต้องติดต่ออัตราต่อรองกับบ่อนการพนันผ่านคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง) ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยใช้วิธีนี้เริ่มต้นจากอัตราต่อรองเป็นรองคู่แข่งสำคัญ คณะกรรมการรณรงค์หาเสียงนำเงินจำนวนหนึ่ง สมมติ 100,000 บาท แบ่ง 10 ส่วนๆละ 10,000 บาท ผู้รับนำเงินเข้าบ่อนการพนันเลือกแทงผู้สมัครพรรคเพื่อไทย จุดสำคัญคือต้องเล่นพนันกับผู้ที่เลือกผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา เมื่อเกิดการลงเงินแทงผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนามากขึ้น ผู้เล่นในบ่อนการพนันจะให้ความสนใจและแทงตามจนอัตราต่อรองกลับมาเสมอกันเพื่อให้อัตราต่อรองผู้สมัครพรรคเพื่อไทยขึ้นนำ ผู้เล่นต้องพยายามทำให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้งให้ได้ ทุกคนต้องการได้เงินคนเหล่านี้กลายเป็นหัวคะแนนโดยมิได้ตั้งใจ เมื่อใกล้วันลงคะแนนมากเท่าใดความนิยมในตัวผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมากขึ้นเท่านั้น อัตราต่อรองในบ่อนการพนันสะท้อนความเป็นจริงของสถานการณ์ทางการเมืองช่วงเวลานั้นๆ ผลคือ อัตราต่อรองในบ่อนการพนันผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเป็นต่อผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาจนสิ้นสุดการเลือกตั้ง

ผู้วิจัยทราบข้อมูลจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและหัวคะแนนว่า อัตราต่อรองในบ่อนการพนันไม่ต่างจากผลการเลือกตั้งจริง เงินที่ได้รับจากคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งซึ่งจ่ายให้ผู้รับเงินนำไปเล่น

พินันไม่ได้สูญเสียแม้แต่บาทเดียว เพราะเงินนำมาใช้กระตุ้นและจูงใจเท่านั้น ในการเลือกตั้งนี้ยุทธวิธี การพินันทำให้ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาสูญเสียคะแนนค่อนข้างมากหลายพื้นที่

รูปแบบที่ 2 การซื้อบัตรประจำตัวประชาชน

วัตถุประสงค์ของวิธีนี้คือ การตัดคะแนนคู่แข่งสำคัญในเขตฐานคะแนนเสียงคู่แข่งหรือท้องที่ ที่มีความนิยมในตัวคู่แข่งสูง วิธีการคือ ให้คณะกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งติดต่อประสานหัวหน้าคะแนนในพื้นที่ระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้าน คนกลุ่มนี้ทราบดีว่าแต่ละหลังคาเรือนมีความนิยมตัวผู้สมัครคนใด แต่ละบ้านประกอบด้วยใครบ้าง การซื้อบัตรเลือกตั้งนิยมซื้อในช่วงก่อนวันลงคะแนน 4 - 5 วันและ คืนบัตรวันรุ่งขึ้นจำนวนเงินบัตรละ 300 - 500 บาท

ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาใช้วิธีการนี้ในอำเภอแม่ายซึ่งจ่ายเป็นปกติและป้องกันการมิให้ฐาน คะแนนเสียงเปลี่ยนใจ เพราะช่วงเวลานี้ความนิยมของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยสูงขึ้นมากและพบการ แทรกซึมฐานคะแนนเสียงของตนมากขึ้นเรื่อยๆ

ข้อดีของวิธีนี้คือ การตัดคะแนนคู่แข่ง การทำงานของหัวหน้าคะแนนภายในพื้นที่ต้องแม่นยำเพื่อ คาดคะเนว่า ถ้าใช้วิธีนี้แล้วตนเองจะได้รับผลกระทบหรือไม่และหัวหน้าคะแนนต้องมีความสามารถชักจูง ผู้ลงคะแนนเสียงให้มอบบัตรประชาชนแก่ตน ข้อเสียคือ ผู้ลงคะแนนไม่ได้เข้าคูหาซึ่งเขาอาจสนับสนุน ผู้สมัครหรืออาจเปลี่ยนใจลงคะแนนให้ก็ได้ ดังนั้นผู้สมัครต้องมั่นใจว่าตนมีคะแนนมากพอ ถ้าคิดจะใช้ วิธีนี้กับผู้ลงคะแนนเสียงปริมาณมาก การซื้อบัตรประชาชนเท่ากับว่าไม่มีคะแนนเลย

รูปแบบที่ 3 การจ่ายเงิน

การจ่ายเงินไม่นิยมจ่าย 1 - 4 วันก่อนลงคะแนนเลือกตั้ง เพราะเสี่ยงต่อการถูกจับผิดจาก ฝ่ายตรงข้าม ซึ่งนำไปสู่การได้รับไปแดงจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง ดังนั้นช่วงเวลาจ่ายเงินแบ่งได้ 2 ช่วงเวลาคือ

1. ก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง

คณะกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทราบข้อมูลในพื้นที่เป้าหมายทั้งหมดแล้วจึงมอบเงินแก่ หัวหน้าคะแนน ช่วงเวลาที่จ่ายคือ 30 - 10 วันก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง จำนวนเงินไม่กำหนดตายตัว ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่และความยาก ง่าย ปกติจ่ายประมาณ 300 - 500 บาทต่อคน ทั้งนี้ผู้รับอาจไม่ได้ เงินเต็มจำนวนเพราะหัวหน้าคะแนนมักหักไว้ส่วนหนึ่ง การจ่ายเงินในช่วงนี้เสี่ยงต่อการถูกหักหลังจากผู้ ลงคะแนนเลือกตั้ง

2. หลังวันลงคะแนนเลือกตั้ง

คล้ายก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้งแต่การจ่ายกระทำหลังทราบผลการเลือกตั้งแล้ว หรือให้ก่อน ครั้งหนึ่งและอีกครั้งหนึ่งให้หลังทราบผลการเลือกตั้ง ทั้งนี้เงื่อนไขมีอยู่ว่า คะแนนที่ผู้สมัครได้รับต้อง ได้ตามกำหนด ผู้สมัครที่ใช้วิธีนี้ต้องการให้ผู้ลงคะแนนเลือกตั้งซื้อสัตย์กับเงินที่ตนจ่ายไป ถือเป็น การคุมหัวหน้าคะแนนไปในตัว ข้อเสียเปรียบคือ ผู้สมัครถูกมองว่าไม่ใจกว้าง

เพื่อให้การทำงานของห้วคະแนมมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายที่กำหนด คณะกรรมการหาเสียงมีสถิติผลการเลือกตั้งย้อนหลังของตนเองและคู่แข่งคนสำคัญในทุกหน่วยเลือกตั้ง พร้อมรายชื่อห้วคະแนมเก่าทั้งหมดและห้วคະแนมใหม่ ก่อนการเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้ง ผลคะแนนต้องถูกตรวจสอบด้วยการสุ่มพื้นที่ที่มีสถิติคะแนนต่ำกว่าเดิม คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งแฝงตัวเข้าไปในพื้นที่สมมติหมู่บ้าน ก. ประเมินแล้วมีคะแนนต่ำกว่าเป้าหมาย หมู่บ้านแบ่งออกได้ 10 ส่วน ห้วคະแนมส่วนที่ 5 ได้รับเงิน 10,000 บาท รับผิดชอบ 20 คริวเรือนหรือ 100 คน ห้วคະแนมประเมินข้อมูลต้องจ่าย 40 คนๆละ 250 บาท ถ้าได้คะแนนส่วนที่ 5 เพียง 15 คะแนนจากการสุ่มตรวจและสอบถามชาวบ้าน อีกทั้งให้ห้วคະแนมตรวจสอบกันเอง เท่ากับว่าห้วคະแนมผู้นั้นยกยอกเงิน

ผู้วิจัยยอมรับว่ามี การซื้อเสียงเกิดขึ้นจริงในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้จากผู้สมัครทั้งสองพรรค แต่สิ่งที่มีความแตกต่างจากอดีตคือ การซื้อเสียงไม่ได้เกิดขึ้นแพร่หลายในพื้นที่ส่วนใหญ่ หากแต่กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญจากตัวอำเภอและพื้นที่ที่มีชาวไทยบนพื้นที่ราบสูงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ขณะที่ในเขตตัวอำเภอการซื้อเสียงอยู่ในลักษณะการจ่ายเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ลงคะแนนที่ยังไม่ได้ตัดสินใจเลือกผู้สมัครรายใดจะหันกลับมาเลือกตน ผู้วิจัยพบว่า ผู้ลงคะแนนในเขตเลือกตั้งนี้ส่วนใหญ่ได้ตัดสินใจแล้วว่า จะเลือกผู้สมัครรายใด ส่งผลให้การจ่ายเงินต้องกระทำด้วยความระมัดระวังและไม่ใช้จ่ายโดยปราศจากการตรวจสอบจากคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งและห้วคະแนมในพื้นที่ อาจกล่าวได้ว่า แทบไม่มีการทุ่มเงินเพื่อซื้อเสียงอย่างสิ้นดีเหมือนอย่างในอดีต ดังนั้นถ้าพึงแค่การซื้อเสียงไม่อาจสร้างผลการเลือกตั้งตามที่ต้องการได้ เพราะปัจจุบันผู้ลงคะแนนเลือกตั้งพิจารณาผู้สมัครจากผลงานและพรรคการเมืองที่สังกัด การหาเสียงด้วยนโยบายและผลงานจึงได้ผลและช่วยประหยัดต้นทุนในการหาเสียง

ดังนั้นเงินเป็นตัวแทนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง เงินแสดงถึงคุณสมบัติเบื้องต้นว่าผู้สมัครมีความสามารถที่จะดูแลพวกเขาหรือ “ใจนักเลง” ซึ่งต้องกล้าใช้เงินของตนเองจ่าย การใช้มนต์เสน่ห์ของชนชั้นกลางในเมืองใหญ่อาจไม่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นของท้องถิ่น

การทำงานของชมรมคนรักฝาง แม่ाय ไซยปรการในระยะเวลาสุดท้ายก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง

ก่อนอื่นต้องทราบก่อนว่า ชมรมฯกำหนดยุทธศาสตร์ในการเลือกตั้งครั้งนี้คือ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทยต้องชนะการเลือกตั้งทั่วไปเขตนี้¹⁶⁸ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การเลือกตั้งทั่วไปของพรรคเพื่อไทยในจังหวัดเชียงใหม่คือ “ชนะยกจังหวัด” ความร่วมมือระหว่างตัวแทนพรรคเพื่อไทย คณะกรรมการหาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและชมรมฯจึงเกิดขึ้น

¹⁶⁸ หนึ่งในแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่ाय ไซยปรการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2556.

ชมรมฯ ถือว่าพรรคเพื่อไทยเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ในระบบรัฐสภา **บุคคลใด**ก็ตามลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทย ชมรมฯ ต้องสนับสนุนทุกกรณี ทุกฝ่ายทราบดีว่าความนิยมของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเป็นรองผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ชมรมฯ ต้องสนับสนุนผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ขณะที่เขาก็ต้องการความช่วยเหลือจากชมรม ดังนั้นเมื่อความต้องการของทั้งสองตรงกัน การเป็นพันธมิตรทางการเมืองจึงกำเนิดขึ้น

แม้พรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยทั้งสามพรรคมีจุดเด่นอยู่ที่นโยบายประชานิยม แต่ในการแข่งขันที่รุนแรง ปัจจัยเรื่องการนำเสนอนโยบายและยุทธวิธีของคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครยังไม่เพียงพอที่จะกำหนดชัยชนะ เนื่องจากกระบวนการปฏิบัติงาน การวางแผน ทรัพยากรและกำลังคน ล้วนอาศัยสมาชิกของชมรมฯ ที่มีการจัดวางองค์กรที่ดี (องค์กรแนวร่วมกึ่งทางการ) มีประสบการณ์ทางการเมือง มีระบบเครือข่ายเข้าถึงประชาชนทุกระดับและมีสื่อวิทยุเชื่อมโยงข่าวสารระหว่างสมาชิก ทั้งหมดเป็นจุดแข็งของชมรมฯ ที่แตกต่างจากกลุ่มคนเสื้อแดงอื่นในจังหวัดเชียงใหม่

ดังนั้น การจัดองค์กรที่แข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่ทำให้ชมรมฯ มีความโดดเด่น ในช่วงเวลาเลือกตั้งการทำงานของชมรมฯ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้ง เพราะแทบทุกการกระทำของคณะกรรมการหาเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยล้วนได้รับความช่วยเหลือจากชมรมฯ ทั้งสิ้น ในส่วนนี้จะเน้นวิธีการทำงานซึ่งกระทำโดยสมาชิกของชมรมฯ แต่เพียงอย่างเดียวซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกับคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย

การสร้างคะแนนความนิยมจากชุดเฉพาะกิจเสื้อแดง

การเลือกตั้งครั้งนี้ชมรมฯ สร้างชุดเฉพาะกิจเสื้อแดงขึ้นทุกหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการหมู่บ้านเสื้อแดง ชุดการข่าว เป็นผู้รวบรวมรายชื่อชาวบ้านผู้มีความรู้ทางการเมือง สนใจการเลือกตั้ง ชอบและเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองทั้งของพรรคและกลุ่มคนเสื้อแดงต่างๆ เข้าสู่กระบวนการคัดกรองจนเหลือ 10 – 15 คนต่อหมู่บ้าน จากนั้นคัดเลือกกันเองเป็นประธานหนึ่งคน รองประธานหนึ่งคน จุดประสงค์การจัดตั้งเพื่อทำหน้าที่เป็นหัวคะแนนเฉพาะกิจ สร้างความนิยมและประชาสัมพันธ์ผลงานของผู้สมัคร สืบหาข่าวเชิงลึก ชุดเฉพาะกิจต้องทำคะแนนให้ได้ตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง หลังสิ้นสุดการเลือกตั้งชุดเฉพาะกิจต้องสลายตัว

ชุดเฉพาะกิจเสื้อแดงต้องประชุมกับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านเสื้อแดงและหัวคะแนนในท้องที่ เกี่ยวกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ตัวชี้วัดความสำเร็จ การทำงานของชุดเฉพาะกิจเสื้อแดงคล้ายกับหัวคะแนนแต่ข้อแตกต่างคือ การสืบข่าวเชิงลึก การสร้างข่าวทั้งด้านดีและด้านลบ

ผู้วิจัยของยกตัวอย่างการทำงานของชุดเฉพาะกิจเสื้อแดงเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ตัวอย่างหมู่บ้านหนองบึง (ชื่อสมมติ) มีชุดเฉพาะกิจเสื้อแดง 15 คน แต่ละคนรับผิดชอบตามเขตท้องที่ของตน

หรือห้องที่ถนัด ห้ามทำงานข้ามหมู่บ้านเด็ดขาด (แต่ละหมู่บ้านมีชุดเฉพาะกิจอยู่แล้ว) พวกเขาต้องทำหน้าที่สืบข่าวทุกอย่างที่เกิดขึ้นในเขตรับผิดชอบ (คล้ายชุดการข่าวและการประเมิน) พวกเขาต้องหยั่งคะแนนความนิยม แฝงตัวเพื่อทำงานโน้มน้าวเปลี่ยนใจผู้ลงคะแนนทั้งการแฝงตัวและการใช้งานมวลชน เกือบทุกคนได้รับการฝึกอบรมมาแล้ว¹⁶⁹ หลังจากนั้นต้องรายงานความคืบหน้าแก่ ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านสีแดง สมาชิกสภาจังหวัดทั้ง 3 คน ถ้าชุดเฉพาะกิจสามารถทำคะแนนได้ตามเป้า เขาจะได้รับผลตอบแทนพิเศษจากผู้ใหญ่บ้าน/หัวหน้าคณะภายในหมู่บ้านนั้น (ค่าตอบแทนไม่สูงมากนักอยู่ในระหว่างหลักร้อยปลายๆ ถึง หลักพันต้นๆ)

ตั้งแต่เริ่มต้นการเลือกตั้งจนถึงสิ้นสุดภารกิจจะมีชุดประเมินความสำเร็จจากคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ตัวแทนพรรคเพื่อไทย แกนนำพรรคในพื้นที่นั้นๆ (แกนนำของพรรคเพื่อไทยในพื้นที่ที่มีประสบการณ์ด้านการเลือกตั้ง ประกอบด้วยบุคคลหลายอาชีพ เช่น พ่อค้า อดีตรัฐมนตรี ข้าราชการ ท้องถิ่นและฝ่ายปกครอง ทั้งนี้แกนนำพรรคจำนวนหนึ่งเป็นหัวหน้าคณะด้วย) ทั้งหมดต้องกระทำด้วยความเป็นกลาง มิฉะนั้นผลการสำรวจไม่สะท้อนความเป็นจริง ถ้ามีข้อเกี่ยวข้องกับชุดปฏิบัติการอื่น ต้องแจ้งให้ทราบด้วย

การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ

ข้อได้เปรียบของชมรมฯคือ การมีสถานีวิทยุของตนเอง ถ่ายทอดความรู้ทางการเมือง การเกษตร ความบันเทิง สร้างสำนึกทางการเมืองผ่านการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ระดมมวลชนหากถึงเวลาจำเป็น ฯลฯ การใช้วิทยุเป็นสื่อกลางระหว่างสมาชิก การเปิดฟังในบ้าน ท้องทุ่ง สถานที่ทำงาน ทำให้พวกเขาเสฟสื่อเหล่านี้เป็นอย่างดี

ขณะเดียวกันการกระทำกิจกรรม การติดธงแดงหรือสัญลักษณ์ การปราศรัยและการสมาคมระหว่างคนในหมู่บ้านและเพื่อนบ้าน ไม่รวมถึงคณะทำงานมวลชนสีแดงของชมรมฯซึ่งมีหน้าที่หาสมาชิกและสร้างบรรยากาศเต็มไปด้วย “ความเป็นสีแดง”

ในช่วงเลือกตั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุหลักๆพูดถึง การขอให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนออกมาใช้สิทธิเลือก **คนมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยและรักความเป็นธรรมถูกต้อง** (ตัวหนา – ผู้วิจัย) เหตุที่ชมรมฯไม่ระบุงะจงว่าเป็นผู้สมัครพรรคเพื่อไทย เพราะชมรมฯไม่แสดงบทบาทชัดเจนในการสนับสนุนผู้สมัครซึ่งเป็นไปตามแนวนโยบายที่สร้างระยะห่างกับพรรคการเมือง ป้องกันข้อกล่าวหาจากบุคคลภายนอกและไม่ให้ชมรมฯสูญเสียผู้สนับสนุนอื่นๆ ดังนั้นความหมายของคำว่า “อุดมการณ์ประชาธิปไตยและรักความเป็นธรรม” ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของพรรคเพื่อไทย คำๆนี้ช่วยลดแรงต้านจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย

¹⁶⁹ ชุดเฉพาะกิจได้รับการฝึกอบรมจากสมาชิกพรรคเพื่อไทยภายในพื้นที่และชมรมฯ

การแทรกซึม

สมาชิกของชมรมฯทุกระดับโดยเฉพาะคณะกรรมการหมู่บ้านเสื้อแดงและชุดเฉพาะกิจเสื้อแดง มีหน้าที่แทรกซึมฝ่ายตรงข้าม ลักษณะการทำงานคล้ายคลึงชุดแทรกซึมของคณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยที่ทำงานร่วมกันคือ การสืบข้อมูลว่าใครคือหัวคะแนนผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาและมีการวางแผนเลือกตั้งอย่างไร

คณะกรรมการหมู่บ้านเสื้อแดง ชุดแทรกซึมและชุดเฉพาะกิจเสื้อแดง ทำงานร่วมกันทั้งการวางแผน การแลกเปลี่ยนข้อมูล การเสริมจุดแข็งลดจุดอ่อน ช่วงเวลาการก่อตัวของชมรมฯหลังการรัฐประหารหลายปี ทำให้ทุกคนทราบข้อมูลจุดต่างๆของพื้นที่ นิสัยมวลชน ความชอบทำให้การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองทำได้ไม่ยากนัก

การสร้างข่าว

การสร้างข่าวโจมตีคู่แข่งทางการเมืองเขตนี้มีความรุนแรง เนื่องจากชมรมฯจัดตั้งคณะกรรมการทุกระดับและชุดเฉพาะกิจเสื้อแดงวิธีการสร้างข่าวคือ การสร้างข่าวด้านลบต่างๆให้กระจายทั่ว 3 อำเภอจากสมาชิกชมรมฯและการขอความร่วมมือกับแม่ค้าหรือคนปากมากหลักสำคัญของการปล่อยข่าวคือ ใครมีบ้านเกิดที่ใดห้ามปล่อยข่าวที่นั่น เพื่อไม่ให้สืบสาวถึงตัวผู้ปล่อยข่าว เมื่อรวบรวมชุดปฏิบัติการครบแล้ว แบ่งออกเป็นชุดๆละ 3 คน กระจายทั่ว 3 อำเภอตามแหล่งชุมชนเช่น ตลาด ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสุรา งานวัดงานบุญต่างๆ การแข่งขันกีฬาเป็นต้นทุกชุดปฏิบัติการจะพูดเกี่ยวกับ

“การเลือกตั้ง ส.ส. ประชาชนทั่วไปเลือกนายประสิทธิ์ ถ้าตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาต้องเลือกนายไกร ถ้าพวกเราเลือกแบบนี้จะไม่เสียใครเลย¹⁷⁰”

อีกกรณีการปล่อยข่าวพบการทุจริตชื่อเสียงของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา บริเวณตำบลแม่สาว อำเภอแม่สาย มีหลักฐานเป็นบัญชีรายชื่อและเงินสด ข้อเท็จจริงไม่มีเงินสดในที่เกิดเหตุแต่กลุ่มคนเสื้อแดงกระจายข่าวอย่างรวดเร็วเพราะมีชุดปฏิบัติการต่างๆกระจายทั่ว

สงครามข่าวสารในการเลือกตั้งครั้งนี้มีผลต่อการได้รับความนิยมของผู้สมัครและเป็นหนึ่งในสาเหตุหลักความพ่ายแพ้ของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ยิ่งคณะทำงานมีจำนวนมากครอบคลุมพื้นที่สำคัญ โอกาสที่ผู้รับสารจะเชื่อข่าวยอมีมาก การครอบครองพื้นที่ข่าวสารผ่านสังคมแวดล้อมตัวผู้ลงคะแนนเสียงอาจเปลี่ยนแปลงความคิดเขาได้ จากสิ่งลวงกลายเป็นสิ่งจริง

การสร้างกระแสเสื้อแดง

การนำเสนอจุดเด่นของนโยบายพรรค ประกอบกับการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและการเรียกร้องให้อดีตนายกรัฐมนตรีกลับประเทศ ทั้งหมดครอบคลุมลักษณะกลุ่มคนเสื้อแดงทุกประเภทภายในชมรมฯ

¹⁷⁰ สมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่อำเภอฝาง ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2556.

ความเป็นพรรคเพื่อไทยถูกนำเสนอเพื่อการหาเสียงมากกว่าตัวบุคคล ความเป็นนายประสิทธิ์ ถูกทำให้เป็นตัวแทนพรรคเพื่อไทย การสร้างกระแสของสื่อแดงคือ การสร้างความนิยมต่อพรรคเพื่อไทยให้เกิดในพื้นที่ ชมรมฯและคณะกรรมการหาเสียงของนายประสิทธิ์เห็นว่าเป็นหนทางเดียวเท่านั้น ถ้าคิดจะชนะการเลือกตั้ง ลำพังความเป็นนายประสิทธิ์ไม่อาจต่อกรกับความเป็นนายไกร

หลังการมาเยือนของนางสาวยิ่งลักษณ์ช่วยทำให้ผลสำเร็จของการสร้างกระแสพรรคและกระแสคนสื่อแดงขึ้นสูงสุด ด้วยการทำงานร่วมกันของฝ่ายต่างๆทำให้ยังคงกระแสไว้ได้ ก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง 2 วัน ชมรมฯและคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งด้วยการเคลื่อนกำลังคนด้วยรถยนต์มากกว่า 200 คัน ส่งผลให้รถติดยาวนับกิโล พร้อมเสนอข้อความสำคัญคือ

“ให้เลือกคนดี พรรคการเมืองที่ฟังพาได้ โปรดใช้สิทธิของท่านในวันเลือกตั้ง”

ชมรมฯมิได้พูดโน้มน้าวผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้เลือกผู้สมัครพรรคเพื่อไทย แต่สื่อให้ “เลือกคนดี พรรคการเมืองที่ฟังพาได้” การใช้คำเหล่านี้เพื่อสร้างกระแสพรรคทั้งทำยแสดงจุดยืนสนับสนุนพรรคการเมืองมากกว่าบุคคล หนึ่งในแกนนำของชมรมฯกล่าวกับผู้วิจัยว่า

“คนดีจะดีแค่ไหน ถ้านโยบายพรรคไม่ดี คนนั้นก็ไม่ได้ พรรคสำคัญมากต่อการได้รับเลือก” หรือ

“ถ้าพรรคดี ผู้สมัครมีโอกาสชนะ แต่ผู้สมัครต้องไม่แย่นะ ผมยอมรับว่าพรรคสำคัญจริงๆ ส่วนพรรคหมอไกรไม่เห็นทำอะไรเลย พรรคไม่ลงพื้นที่ ต่างจากพรรคเพื่อไทยซึ่งให้การสนับสนุน ส.ส. ประสิทธิ์มากกว่า¹⁷¹”

วิเคราะห์ความฟ่ายแพ้ของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา

ความฟ่ายแพ้ของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา เป็นสิ่งที่คาดไม่ถึงสำหรับผู้ให้การสนับสนุน เกือบทุกคนคิดว่าความนิยมและผลงานในอดีต สามารถทำให้เขาชนะการเลือกตั้งได้อีกสมัย ผู้วิจัยสรุปสาเหตุหลักความฟ่ายแพ้ของนายไกรดังนี้

1. กระแสพรรคเพื่อไทยและการทำงานร่วมกับชมรมคนรักฝาง แม่ाय ไชยปราการ

คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยทราบดีว่ามีความนิยมน้อยกว่าผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาทุกด้าน การหาเสียงด้วยการเสนอนโยบายพรรคเพื่อไทย คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์หรือหลักการทางเลือกเชิงเหตุผล (rational choice) นำเสนอความภาพความสำเร็จของนโยบายในทางปฏิบัติ ถ้าเลือกพรรคเพื่อไทยนโยบายหาเสียงทั้งหมดต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ส่วนนโยบายพรรคชาติไทยพัฒนาจะไม่มีวันเกิดขึ้น เพราะพรรคไม่มีทางเป็นรัฐบาล พรรคนำเสนอความดีของตัวบุคคลเท่านั้น จะมีประโยชน์อะไรถ้าเลือกคนดีแต่ทำอะไรไม่ได้ การแข่งขันทางการเมืองเขตนี้จึงเป็นการต่อสู้ระหว่างการเมืองนโยบายกับการเมืองบุคคล

¹⁷¹ หนึ่งในคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2556.

ลำพังการสร้างกระแสพรรคจากคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งไม่เพียงพออย่างแน่นอน การสนับสนุนของชมรมชมรมฯ ซึ่งมีสมาชิกนับหมื่นกระจายตัวทุกหนแห่งซึ่งเต็มใจเป็นหัวคะแนน หาข่าว แทรกซึม ทำให้การทำงานของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยง่ายขึ้นและเต็มไปด้วยประสิทธิภาพ

คณะทำงานทุกฝ่ายและชมรมฯ พยายามทำให้ชีวิตประจำวันในช่วงเวลาเลือกตั้งให้มีแต่พรรคเพื่อไทยและคนเสื้อแดงทุกพื้นที่สังคม กระบวนการนี้จัดเป็นการขัดเกลาทักษะสังคม (socialization) อย่างหนึ่งอย่างเช่น การพูดคุยในที่ทำงาน การรับชมรับฟังสื่อต่างๆ การเข้ากลุ่มสังคมหรือกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่คนเสื้อแดงเข้าแฝงตัว การทำบุญ การปราศรัย ทั้งหมดปฏิบัติตามยุทธวิธีการแทรกซึมทุกหน่วยสังคมนั้นเอง ในช่วงก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง 2 วันการสร้างกระแสทั้งท้ายเสมือนการเปิดตัวต่อสาธารณะชนว่าชมรมให้การสนับสนุนใคร แม้ว่าทุกคนจะรู้กันแล้วก็ตาม ดังนั้นการวางแผนอย่างเป็นระบบ การนำเสนอทางเลือกบนอัตราประโยชน์สูงสุด การเป็นพันธมิตรร่วมระหว่างสองฝ่าย การสร้างกระแสพรรคร่วมกับกระแสเสื้อแดงทำให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยได้รับความนิยมความนิยมเท่าและแซงผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาในท้ายที่สุด

2.วิธีการหาเสียงเก่าและคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งประมาท

ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยจัดระบบการบริการงานอย่างดี มีตัวแทนพรรคให้คำแนะนำด้านการวางแผน ซึ่งพรรคคนดังงานแผนเลือกตั้งอยู่แล้ว การเน้นฐานคะแนนเสียงจากคนทุกกลุ่มไม่ใช่เฉพาะกลุ่มคนเสื้อแดงอย่างเดียว การสร้างจุดเด่นของผู้สมัครผ่านนโยบายพรรคไม่ใช่ตัวตนของผู้สมัคร กระบวนการหาเสียงเหล่านี้แทบไม่พบในคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ผู้วิจัยประเมินจุดอ่อนคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาได้ดังนี้

- การหาเสียงโดยใช้ความคุ้นเคย

ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนารับราชการอาชีพแพทย์มานาน ลงพื้นที่รักษาคนไข้ตามพื้นที่ทุรกันดาร ผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อชาวบ้าน 3 อำเภอ เมื่อเขาตัดสินใจเข้าสู่วงการการเมืองก็ได้รับเลือกตั้งตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ด้วยคุณสมบัติตัว อาชีพและผลงานในตำแหน่ง ทำให้เขามั่นใจมากกว่าจะได้รับเลือกในตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกสมัย ด้วยเหตุนี้ทำให้การหาเสียงลดความเข้มข้นลงทั้งการลงพื้นที่ การปราศรัย การปรับยุทธวิธีเพื่อตอบโต้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทย คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งหวังใช้ชื่อเสียงเก่าๆ ประชาสัมพันธ์ ขณะที่นโยบายพรรคก็ไม่มีโดดเด่น ทำให้ฐานคะแนนเสียงค่อยๆ เปลี่ยนใจเลือกผู้สมัครพรรคเพื่อไทยแทน

- คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งชะล่าใจและไม่มีประสบการณ์ทางการเมืองมากพอ

คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา รวมถึงหัวคะแนนมีความเกี่ยวข้องกับสายอาชีพของเขาโดยตรง แม้จะมีประสบการณ์ทางการเมืองบ้าง หากเปรียบเทียบกับคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของนายประสิทธิ์ซึ่งมีทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นักการเมืองท้องถิ่น อดีต

ข้าราชการสายงานที่ต้องลงพื้นที่พบปะประชาชนทำให้มีความชำนาญงานมวลชน ประกอบกับมีแรงสนับสนุนจากชมรมฯ ทำให้ได้ฐานคะแนนจากกลุ่มคนเสื้อแดงอีกจำนวนมาก

ด้วยการวางแผน การลงพื้นที่อย่างหนัก การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ การติดต่อผู้บริหารระดับสูงของพรรคให้ลงพื้นที่ทำให้ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาเพลิงพล้ำ เพราะการวางแผนหละหลวม ตั้งอยู่ในความประมาททั้งจากตัวเขาและคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง

-ผู้ใกล้ชิดมีประวัติและพฤติกรรมไม่เหมาะสม

ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนามีประวัติและภูมิหลังที่ดี (แต่ข่าวลือเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ค้ายาเสพติดยังคงเป็นที่สงสัย) แต่บุคคลใกล้ชิดกลับทำลายภาพลักษณ์ที่ดีงาม คณะกรรมการหาเสียงและลูกน้องหลายคนมักถือว่าตนมีเจ้านายเป็นถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงทำตัวอวดแบ่งโอ้อวดชาวบ้าน รวมถึงก้านัน ผู้ใหญ่บ้านบางคนในพื้นที่ ทำให้คนเหล่านี้หลายคนไม่ชอบลูกน้อง รวมถึงตัวของเขาด้วย ส่งผลให้ไม่สนับสนุน หลายคนมีตำแหน่งและอำนาจมากพอส่งผลกระทบต่อคะแนนได้

3.ฐานคะแนนไม่หลากหลาย

เกี่ยวข้องกับข้อที่ 2. คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนามั่นใจฐานคะแนนเสียงเก่ามากเกินไป ทำให้เน้นรักษาฐานคะแนนเก่าแต่ในการรักษากลับเป็นการรักษาแบบหละหลวม ผลคือฐานคะแนนเก่าค่อยๆถูกชุดปฏิบัติการของคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและชมรมฯเจาะ

ฐานคะแนนเสียงเหล่านี้ไม่มีความหลากหลายทั้งอายุ อาชีพ แต่ฐานคะแนนเสียงของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยนอกจากกลุ่มคนเสื้อแดงแล้ว ยังมีผู้ลงคะแนนที่มีความเป็นกลางทางการเมืองและผู้รักประชาธิปไตย สองกลุ่มนี้ทราบถึงการรณรงค์หาเสียงซึ่งเน้นเสนอ การทำลายประชาธิปไตยผ่านการรัฐประหาร การถูกรัฐกระทำด้วยความรุนแรงต่อกลุ่มคนเสื้อแดง การไม่กล่าวถึงพรรคตรงๆ แต่นำเสนอเชิงคำพูดเช่น “คนดี - คนรักประชาธิปไตย พรรคที่ฟังได้ - พรรคเพื่อไทย ไม่ใช่พรรคชาติไทยพัฒนา ” ที่สำคัญชุดปฏิบัติการต่างๆถูกตั้งขึ้นมาเพื่อขโมยข้อมูลสำคัญและหวังเปลี่ยนความคิดของฐานคะแนนเสียงของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาให้มาเลือกผู้สมัครพรรคเพื่อไทย

4.การไม่เข้าหาก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน

ก้านัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลท้องที่มาจากการเลือกของประชาชน พวกเขามีฐานสนับสนุนจากชาวบ้านระดับตำบลและหมู่บ้านคล้ายนักการเมืองท้องถิ่น ผู้สมัครคนใดสามารถขอความร่วมมือก้านัน ผู้ใหญ่บ้านในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ผู้สมัครคนนั้นย่อมมีโอกาสได้ฐานคะแนนเสียงของก้านัน ผู้ใหญ่บ้านท่านนั้น รวมถึงการช่วยเหลือต่างๆ

ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาและคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งมองข้ามความสำคัญข้อนี้ ไม่เข้าหาหรือถ่วงพื้นที่ก็ไม่บอกกล่าวล่วงหน้า ส่งผลให้ก้านัน ผู้ใหญ่บ้านจำนวนไม่น้อยไม่ชอบพฤติกรรม

ของผู้สมัครและพรรคพวก นอกจากนั้นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหลายคนในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับชมรมฯ และพรรคเพื่อไทย ขณะเดียวกันเขาได้พูดเชิงดูถูก ตีเตียนกำนัน ผู้ใหญ่บ้านว่ารับเงินจากพรรคเพื่อไทย การพูดเช่นนี้ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีความเกลียดชังถึงขนาดไม่ให้การสนับสนุนและพยายามขัดขวางไม่ให้ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาได้รับชัยชนะ

ช่วงเวลาใกล้วันลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครทั้งสองต่างใช้เงินซื้อเสียงด้วยกันทั้งคู่ แต่ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาไม่อาจจ่ายเงินให้ได้ตามเป้าหมายเพราะ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านรวมถึงกลุ่มคนเสื้อแดงในหมู่บ้านจับตามอง คะแนนที่เขาควรได้รับในส่วนนี้จึงถูกผู้สมัครพรรคเพื่อไทยแย่งไป

5. การแพ้ในสงครามข้าว

การเลือกตั้งในเขตนี้การเข้าถึงข้าวของคู่แข่งและการใช้ข้าวทำลายฝ่ายตรงข้ามสร้างความได้เปรียบแก่ผู้สมัครที่กุมข้อมูล ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยและคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งจัดตั้งชุดปฏิบัติการพิเศษต่างๆของตนเองซึ่งได้รับการสนับสนุนจากชมรมฯ ซึ่งมีสมาชิกแทรกซึมทุกพื้นที่ จุดร่วมที่ชุดปฏิบัติการต่างๆมีร่วมกันคือ การหาข้าวนั่นเอง

คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมีประสบการณ์ทางการเมืองและการเลือกตั้งเหนือกว่า โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกชมรมฯคือ กุญแจสำคัญของการข้าว แต่ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาไม่มีคณะทำงานเช่นนี้ พวกเขาไม่มีประสบการณ์รับมือกับการโจมตีอย่างเป็นระบบ การตั้งรับและสวนกลับ นอกจากนี้ไม่มีการสนับสนุนจากมวลชนลักษณะเดียวกับกลุ่มคนเสื้อแดง ดังนั้นการสร้างข้าวโจมตีผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาจึงกระจายตัวอย่างรวดเร็ว ประกอบกับมวลชนคนเสื้อแดงจำนวนมากโหมเล่นข้าว ส่งผลให้ข้าวที่ไม่จริงอาจกลายเป็นจริงเพราะการรับรู้ของผู้รับสารจำนวนมากอยู่ท่ามกลางคนของพรรคและกลุ่มคนเสื้อแดง

สรุปได้ว่าสาเหตุความพ่ายแพ้ของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนามาจากหลายสาเหตุซึ่งล้วนมีความเกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ได้ หลักๆคือ ความประมาทในการวางแผนซึ่งคาดว่าตนจะชนะ ประกอบกับการสังกัดพรรคการเมืองที่ไม่มีความโดดเด่นทั้งความนิยม นโยบายและการสนับสนุน ต่างจากผู้สมัครพรรคเพื่อไทยที่เลือกสังกัดพรรคเพื่อไทยซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากจากคนภาคเหนือ นโยบายโดดเด่น การสนับสนุนของพรรคต่อผู้สมัครและการเป็นพันธมิตรกับชมรมฯส่งผลให้ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาต้องประสบกับความพ่ายแพ้

สรุป

การเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้เกิดขึ้นภายใต้บริบทความขัดแย้งทางการเมืองระดับประเทศ คนเสื้อแดงสูญเสียชีวิตจากเหตุสลายการชุมนุมของรัฐบาลอภิสิทธิ์ ทำให้วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554 มีความหมายต่อกลุ่มคนเสื้อแดง จังหวัดเชียงใหม่เป็นบ้านเกิดของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณและนางสาวยิ่งลักษณ์ ก่อนการเลือกตั้งทั่วไปพรรคเพื่อไทยต้องการได้สมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรในจังหวัดเชียงใหม่ครบทั้ง 10 เขต เขตเลือกตั้งนี้พรรคเพื่อไทยมีโอกาสไม่มากนัก เพราะผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกับผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมีความนิยมสูงมากจากภูมิหลังและผลงานในอดีตทั้งในฐานะแพทย์ชนบทนักพัฒนาและอดีตสมาชิกวุฒิสภา

พื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 5 มีความโดดเด่นมากกว่าพื้นที่อื่นในจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของชมรมคนรักฝาง แม่อาาย ไชยปราการกลุ่มคนเสื้อแดงที่มีความเข้มแข็งมากที่สุดกลุ่มหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ ช่วงแรกของการจัดตั้งชมรมฯ ผู้ดำรงตำแหน่งประธานมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตและการขยายสมาชิก เพราะเป็นผู้มีฐานะดีและกว้างขวางในพื้นที่ การจัดวางโครงสร้างของชมรมฯ ช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ ด้วยมีลักษณะองค์กรแนวราบแบบกึ่งทางการที่ทำให้มีความยืดหยุ่นปรับตัวให้เข้ากับสภาวะการเมืองในช่วงเวลานั้นๆ การหาสมาชิกและการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมผ่านคณะกรรมการร่วม 3 อำเภอ ผนวกกับการวางยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีและขับเคลื่อนงานมวลชนที่ชัดเจน ส่งผลให้ชมรมฯ เข้าถึงประชาชนทุกระดับ

ในช่วงเวลารณรงค์หาเสียงเลือกตั้งการเคลื่อนไหวและการทำงานของชมรมฯ คือ ปัจจัยสำคัญที่สุดต่อชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเหนือผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา เพราะคณะทำงานส่วนหนึ่งเป็นสมาชิกของชมรม ส่วนชุดปฏิบัติการต่างๆ ล้วนอาศัยความช่วยเหลือของชมรมฯ ในการร่วมวางแผนหรือมีสมาชิกของชมรมเข้าร่วมและอาจระทำการแทนในบางพื้นที่ที่ยากที่จะบ่งชี้หรือแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างชมรมฯ กับคณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เว้นเสียแต่ชุดปฏิบัติการเฉพาะต่างๆ ที่ชมรมฯ เป็นผู้ดำเนินการคนเดียว

ผู้วิจัยพบว่า ทั้งชมรมฯ และคณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งต่างใช้จุดแข็งของพรรคเพื่อไทย นำเสนอนโยบายคล้ายคลึงกับพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชน ด้วยการสร้างความเชื่อมโยงกับอดีตพรรคทั้งสองและการทำงานของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ด้วยการดึงอัตลักษณ์ร่วมของผู้ลงคะแนนเสียงในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น 1. การเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบาย 2. การถูกฉ้อโกงสิทธิทางการเมือง 3. การสร้างความเป็นท้องถิ่นเพื่อสร้างความได้เปรียบแก่พรรคและผู้สมัครเป็นต้น ขณะเดียวกันก็เน้นย้ำการวางผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเป็นตัวแทนของคนเสื้อแดงทั้ง 3 อำเภอ พรรคเพื่อไทยและการต่อสู้ผ่านการเลือกตั้ง ด้วยการใช้อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มคนเสื้อแดงและประชาชนในพื้นที่สร้างความเป็นพวกเรา (we) (ingroup) ให้แตกต่างจากศัตรูร่วมทางการเมืองหรือคู่แข่งคนสำคัญ (us) (outgroup) ประกอบกับการช่วงชิงผู้ลงคะแนนที่ไม่ได้ตัดสินใจเลือกผู้สมัครรายใด (third party) ซึ่งใช้นโยบายและการเข้าร่วมกับภาคประชาสังคมเป็นเครื่องมือ

นอกจากการบริหารจัดการองค์กรของชมรมฯ ที่มีประสิทธิภาพ การวางแผนที่ดีและการจัดศูนย์อำนวยความสะดวกอย่างเป็นระบบของคณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ถือเป็นข้อได้เปรียบของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยกล่าวคือ 1. บุคคลในคณะรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและศูนย์อำนวยความสะดวกมีความหลากหลายทางอาชีพและมีประสบการณ์ในการเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ 2. พรรค

เพื่อไทยให้การสนับสนุนบุคลากรด้านการวางแผน การส่งคณะประเมินผลการดำเนินงานและเงินทุน 3. คณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งร่วมวางแผนการหาเสียงกับชมรมฯ เพื่อให้มีทิศทางเดียวกัน 4. การวางแผนจัดสรรบุคลากรในศูนย์อำนวยการเลือกตั้งตามความถนัด

อย่างไรก็ตามหัวหน้าคณะยังคงมีบทบาทในการเลือกตั้งแต่น้อยลงและมีความแตกต่างจากหัวหน้าคณะรูปแบบเดิมคือ นับตั้งแต่พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้ง นโยบายของพรรคการเมืองที่มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆจนเข้ามาแทนที่บทบาทของหัวหน้าคณะ ผู้สมัครต้องพึ่งพาพรรคการเมืองไม่ใช่หัวหน้าคณะ

แต่รูปแบบหัวหน้าคณะเดิมยังมีอยู่เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน รูปแบบเปลี่ยนแปลงมากพอสมควรกล่าวคือ หัวหน้าคณะกลุ่มนี้จำนวนมากเป็นหัวหน้าคณะพรรคเพื่อไทย เนื่องจากมีทัศนคติทางการเมืองสนับสนุนการทำงานของพรรค รวมถึงการต่อสู้หลังเหตุการณ์รัฐประหาร หลายคนไม่รับเงินจากพรรคและผู้สมัคร หลายคนไม่รู้จักหรือมีความสัมพันธ์กับผู้สมัครเป็นการส่วนตัวและหลายคนเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองที่กรุงเทพมหานคร พวกเขาต้องการช่วยพรรคเพื่อไทยเท่านั้น พวกเขาติดต่อกับหัวหน้าคณะระดับตำบล ระดับหมู่บ้านและคุ้มบ้านซึ่งเป็นสมาชิกชมรมฯ ร่วมกันหาเสียงแก่ผู้สมัครพรรคเพื่อไทย

หัวหน้าคณะที่ใช้ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์มักอยู่ในท้องถิ่นห่างไกลจากอำเภอหรือบริเวณอาศัยของคนไทยบนพื้นที่สูง ส่วนพื้นที่ตัวอำเภอจะแตกต่างออกไปหัวหน้าคณะจะใช้เงินจ่ายเพื่อป้องกันการเปลี่ยนใจของผู้ลงคะแนนเลือกตั้งเท่านั้น ระบบอุปถัมภ์แทบไม่มีผลในเขตนี้

ฉะนั้นรูปแบบการใช้ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์และการจ่ายเงินซื้อเสียงไม่ได้เกิดขึ้นทุกที่และทุกหลังคาเรือน การจ่ายเงินไม่สามารถเนรมิตผลการเลือกตั้งตามปรารถนา บางพื้นที่อาจใช้ได้แต่บางพื้นที่กลับใช้ไม่ได้เลย เพราะปัจจุบันผู้ลงคะแนนเลือกตั้งพิจารณาผู้สมัครจากผลงานและพรรคการเมืองต้นสังกัด การหาเสียงด้วยนโยบายและผลงานจึงได้ผลและช่วยประหยัดต้นทุนในการซื้อเสียง คำถามคือทำไมยังคงมีการซื้อเสียงอยู่ ทั้งจากผู้สมัครพรรคเพื่อไทยซึ่งพรรคมีความโดดเด่นหรือผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาที่มีประวัติ ภูมิหลังทางการเมืองและผลงานที่ดี คำตอบที่ผู้วิจัยประมวลจากการลงพื้นที่คือ เงินเป็นตัวแทนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง เงินแสดงถึงคุณสมบัติเบื้องต้นว่า ผู้สมัครมีความสามารถที่จะดูแลพวกเขาหรือ “ใจนักเลง” ซึ่งกล้าใช้เงินของตนเองจ่าย แม้การซื้อเสียงจัดเป็นพฤติกรรมเลือกตั้งที่เบี่ยงเบนจากความถูกต้องและศีลธรรมทางกฎหมาย แต่มันเป็นสิ่งที่ชาวบ้านพบเห็นประจำในการเลือกตั้งทุกระดับ การซื้อเสียงถูกทำให้เป็นปัญหาใหญ่แทนที่การพัฒนาประชาธิปไตย ความเหลื่อมล้ำของสังคมและการยอมรับความแตกต่างทางความคิด トラบไตที่ชัยชนะของการเลือกตั้งมาจากนโยบายพรรคและผลประโยชน์ของผู้ลงคะแนน มิใช่จากการซื้อเสียง การซื้อเสียงย่อมลดบทบาทลงไปด้วยตัวของมันเอง

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 ทำลายหลักการประชาธิปไตย ละเมิดเสียงของประชาชนและรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ความขัดแย้งภายหลังการรัฐประหารส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกเชิงความคิดทางการเมือง อันนำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรงหลายครั้ง จนกระทั่งเกิดเหตุสลายการชุมนุมคนเสื้อแดงบริเวณแยกราชประสงค์ในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2553 ฉะนั้นการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มคนเสื้อแดงเพราะเกิดภายหลังความขัดแย้งทางการเมืองครั้งใหญ่

หลังการรัฐประหารชาวบ้านในพื้นที่อำเภอฝาง แม่เอย ไชยปราการจำนวนหนึ่งตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมที่กรุงเทพมหานคร ช่วงเวลาดังกล่าวตรงกับการจัดรายการ “ความจริงวันนี้สัญญา” ครั้งที่ 2 ณ สนามราชวังคลาภิฬาสถาน เมื่อกลับมาถึงพื้นที่ 3 อำเภอพวกเขาจึงเริ่มก่อตั้งชมรมคนรักฝางแม่เอย ไชยปราการ สมาชิกส่วนใหญ่ของชมรมฯไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหาร แต่บางส่วนยังคงชื่นชอบอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร

สมาชิกส่วนใหญ่ของชมรมฯประกอบด้วยเกษตรกรแต่มีรายได้ค่อนข้างสูง ขณะที่สมาชิกจำนวนไม่น้อยประกอบอาชีพค้าขาย ข้าราชการและเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ ด้วยหลักการต่อสู้พื้นฐานคือ การเรียกร้องประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและปราศจากการแทรกแซงทางการเมืองจากทหารรวมถึงกลุ่มอำมาตย์ ตลอดจนสนับสนุนรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมมีหลากหลายทางกลุ่มอาชีพ ฐานะเศรษฐกิจและอุดมการณ์ทางการเมือง สมาชิกของชมรมฯ จึงมีลักษณะข้ามชนชั้น (cross class)

นอกจากนี้ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชมรมฯเติบโตอย่างรวดเร็วคือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบองค์กรจากองค์กรลำดับชั้น (vertical organization) เป็นองค์กรแนวนราบ (horizontal organization) ทำให้การบริหารมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ง่ายต่อการหาสมาชิกและสร้างแนวร่วมกับกลุ่มต่างๆ ผ่านการขับเคลื่อนด้วยฉันทามติจากคณะกรรมการร่วม 3 อำเภอ ดังนั้นรูปแบบของชมรมฯคือ องค์กรกึ่งทางการ สะท้อนจากแนวคิดพื้นฐาน การกำหนดยุทธศาสตร์ การจัดวางโครงสร้างอย่างเป็นระบบคล้ายคลื่นปช.แดงทั้งแผ่นดิน

การเลือกตั้งครั้งนี้พรรคเพื่อไทยต้องชนะการเลือกตั้งเพื่อจัดตั้งรัฐบาลที่มาจากเสียงข้างมากของประชาชน มันจึงเป็นเดิมพันที่สูงของพรรคเพื่อไทยและกลุ่มคนเสื้อแดงทั้งประเทศ แม้จังหวัดเชียงใหม่จะเป็นบ้านเกิดของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณและเป็นฐานที่มั่นสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของกลุ่มคนเสื้อแดง โอกาสชนะการเลือกตั้งครบทั้ง 10 เขต มิใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะเขตเลือกตั้งที่ 5 พรรคเพื่อไทยประเมินว่า ผู้สมัครจากพรรคชาติไทยพัฒนามีโอกาสชนะการเลือกตั้งมากกว่า

แม้ว่าทั้งสองจะเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกันก็ตาม ประกอบกับผลงานในอดีตและคุณสมบัติส่วนบุคคลที่มีความได้เปรียบผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมาก

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาว่า อะไรเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งนำไปสู่ชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ควบคู่กับการศึกษาการก่อตัวและการเคลื่อนไหวของชมรมฯ ทั้งนี้ได้สอดแทรกวิธีการและสาเหตุของความพ่ายแพ้ของผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาด้วย

อภิปรายผล

ก่อนประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการยุบสภาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป คณะรัฐมนตรีหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยได้เรียกประชุม ชุดทำงานฝ่ายต่างๆ รวบรวมหัวคะแนนทุกระดับและขอความช่วยเหลือจากชมรมฯ เพราะทราบถึงความนิยมที่น้อยกว่าผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา

ความน่าสนใจของเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่คือ พรรคเพื่อไทยคาดว่าจะไม่ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตนี้ อย่างไรก็ตามผลการเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554 ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยกลับได้รับชัยชนะเหนือผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา ผู้วิจัยพบว่า แม้นโยบายของพรรคการเมืองจะมีความสำคัญมากกว่าในอดีตนับตั้งแต่พรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชนเข้าดำรงตำแหน่งรัฐบาล แต่ในพื้นที่ที่มีการแข่งขันสูงลำพังนโยบายของพรรคอย่างเดียวอาจไม่ทำให้ผู้สมัครคนดังกล่าวได้รับชัยชนะ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งจึงต้องใช้มากกว่านโยบาย ด้วยเหตุนี้ การประสานขอความช่วยเหลือจากชมรมฯ ทั้งการวางแผน การสร้างคะแนนนิยมและการเป็นหัวคะแนนย่อมมีผลต่อชัยชนะของผู้สมัครมากที่สุด เนื่องจากชมรมฯ ถือว่า พรรคเพื่อไทยเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ของกลุ่มคนเสื้อแดงในระบบ บุคคลใดก็ตามลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามพรรคเพื่อไทย บุคคลนั้นย่อมได้รับการสนับสนุนจากชมรมฯ

ลักษณะเด่นของชมรมฯ คือ การรวบรวมมวลชนที่มีอุดมการณ์เดียวกันด้วยการสร้างอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ของคนเสื้อแดงในพื้นที่ได้แก่ 1.การเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบาย 2.การถูกกลืนรอนสิทธิทางการเมือง 3.การสร้างความเป็นท้องถิ่น 4.การอุทิศตนเพื่อองค์กร ผ่านการสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับวาทกรรมไพร่-อำมาตย์ การถูกทำให้เกิดความรู้สึกด้อยกว่าอีกฝ่าย และประชาธิปไตยซึ่งทำให้เกิดความเป็นศัตรูร่วม (adversarial attribution) ที่ช่วยรักษาระดับความเข้มข้นของการร่วมตัว การเคลื่อนไหวและอุดมการณ์ทางการเมือง

การสร้างอัตลักษณ์ร่วมจะเกิดขึ้นได้อย่างเข้มแข็งต้องมีการบริหารจัดการองค์กรที่ดี รวมถึงการกำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี การสร้างองค์ความรู้ การขยายสมาชิกอย่างต่อเนื่องและการเข้าร่วมกับภาคประชาสังคมต่างๆ เพื่อช่วงชิงพื้นที่ทางสังคมจากสาธารณชน (third party) ทั้งหมดส่งผลให้ชมรมฯ รักษาระดับการเคลื่อนไหวและความภักดีต่อองค์กรได้ ขณะที่ในช่วงเลือกตั้งชมรมฯ ร่วมกับ

คณะกรรมการคัดเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยสร้างกระแสพรรคและกระแสคนเสื้อแดง ในรูปแบบของหัวคะแนน ชุดปฏิบัติการต่างๆและชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจ ทั้งหมดเพื่อสร้างความนิยม จาก 1.กลุ่มคนเสื้อแดง 2.กลุ่มคนที่ได้ประโยชน์จากนโยบาย 3.ผู้รักประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้การสร้างอัตลักษณ์ร่วมให้เกิดขึ้นภายในพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ระหว่างกลุ่มต่างๆส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่แปรเปลี่ยนความชื่นชอบ อุดมการณ์ทางการเมืองหรือแม้แต่ผลประโยชน์อันพึงได้รับให้เป็นคะแนนเสียงในช่วงเวลาเลือกตั้ง อัตลักษณ์ร่วมจึงเป็นความพิเศษเฉพาะพื้นที่ที่ส่งผลให้ผู้สมัครพรรคเพื่อไทยได้เปรียบผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาและเป็นปัจจัยสำคัญต่อชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยมากที่สุด

ในส่วนของคณะกรรมการคัดเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยได้วางยุทธศาสตร์สำคัญคือการนำเสนอนโยบายของพรรคเพื่อไทยและผลงานในอดีตของพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชน เพื่อช่วงชิงคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกกลุ่ม ผู้สมัครถูกวางตำแหน่งเป็นตัวกลางที่เชื่อมประชาชนในพื้นที่กับพรรคเพื่อไทยเป็นสำคัญ คณะกรรมการคัดเลือกตั้งคาดหมายว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเลือกผู้สมัครที่สังกัดพรรคการเมืองที่มีโอกาสจัดตั้งรัฐบาล ยิ่งพรรคการเมืองที่มีผลงานในอดีตที่ประสบความสำเร็จเชิงรูปธรรม โอกาสที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับเลือกย่อมมีสูง ส่วนผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาซึ่งมีคุณสมบัติส่วนบุคคลและประสบการณ์ทางการเมืองมากกว่า แต่พรรคการเมืองต้นสังกัดไม่ได้รับความนิยมในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงไม่มีผลงานเชิงนโยบายที่ชัดเจน ทำให้ความแตกต่างระหว่างผู้สมัครทั้งสองน้อยลง

ดังนั้น จากบริบทความขัดแย้งทางการเมืองที่กลุ่มคนเสื้อแดงเป็นผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงจากรัฐสร้างความคับข้องใจแก่กลุ่มคนเสื้อแดงและประชาชนจำนวนไม่น้อยในพื้นที่ ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ขมขื่นและคณะกรรมการคัดเลือกตั้งทำงานร่วมกันโดยใช้จุดแข็งของพรรคเพื่อไทยนำเสนอนโยบายร่วมกับการสร้างอัตลักษณ์ร่วม เพื่อสร้างความเป็นพวกเรา (we) (ingroup) ให้แตกต่างกับฝ่ายตรงข้าม (us) (outgroup) ด้วยการเชื่อมโยงสมาชิกและผู้มีสิทธิเลือกตั้งบนฐานของการต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ทางการเมืองเดียวกัน ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้งนี้จากเดิม 3 คนเหลือเพียง 1 คน ส่งผลให้การแข่งขันในเขตเลือกตั้งนี้ยิ่งสูงขึ้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องพิจารณาเลือกระหว่างผู้สมัครสังกัดพรรคการเมืองที่ประสบความสำเร็จและมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลกับพรรคการเมืองที่นำเสนอคุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้สมัคร ชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้งครั้งนี้เกิดจากการสนับสนุนของขมขื่นที่มีการจัดองค์กรอย่างเข้มแข็งเป็นระบบ และการวางแผนยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเลือกตั้งของคณะกรรมการคัดเลือกตั้งที่นำเสนอโดยพรรคบนพื้นฐานของการสร้างอัตลักษณ์ร่วมและนโยบายของพรรคเพื่อไทย ส่งผลให้ผู้ลงคะแนนเขตเลือกตั้งที่ 5 เลือกพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคล (โดยพิจารณาจากผลคะแนนการเลือกตั้งพบว่า คะแนนแบบแบ่งเขตผู้สมัครพรรคเพื่อไทยได้ 37,913 คะแนน ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนาได้

26,753 คะแนน ส่วนคะแนนบัญชีรายชื่อผู้สมัครพรรคเพื่อไทยได้ 45,310 คะแนน ผู้สมัครพรรคชาติไทยพัฒนา 7,028 คะแนน)

ผลสะท้อนของชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย

ชัยชนะของผู้สมัครพรรคเพื่อไทยเกิดจากการสนับสนุนของชมรมฯ เป็นสำคัญ รวมถึงการวางยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีของคณะกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งซึ่งให้ความสำคัญกับการนำเสนอนโยบายพรรค อาจกล่าวได้ว่านโยบายเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงประชาชนกับพรรคการเมืองแทนที่ผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น หรือแม้แต่ลดความสำคัญของผู้สมัคร ด้วยรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ระบบอุปถัมภ์ ภายในชนบทดั้งเดิมอ่อนแอลงเพื่อให้พรรคการเมืองเข้าแทนที่ ความสัมพันธ์เช่นนี้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของคะแนนกลายเป็นผู้มีอำนาจต่อรองกับพรรคการเมืองและผู้มีอิทธิพลมากกว่าอดีต พวกเขา กลายเป็นจุดศูนย์กลางในการกำหนดนโยบายแทนที่คนกรุงเทพมหานคร

การเปลี่ยนแปลงข้างต้นส่งผลถึงการปรับตัวของหัวหน้าคะแนนในพื้นที่ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะคือ หัวหน้าคะแนนส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าคะแนนสมัครใจเพราะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากนโยบายหรือเป็นสมาชิกของพรรคและชมรมฯ ขณะเดียวกันหัวหน้าคะแนนแบบดั้งเดิมซึ่งใช้รูปแบบความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ เพื่อโน้มน้าวให้ชาวบ้านลงคะแนนแก่ผู้สมัครที่ตนสนับสนุนเช่น การใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว การอาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจหรือทางการเมืองและการอาศัยแนวคิดบาป-บุญ ยังคงเกิดขึ้นในพื้นที่ห่างไกล ด้วยเหตุนี้ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมือง ผู้สมัคร หัวหน้าคะแนนและผู้ลงคะแนนซึ่งในอดีตเป็นความสัมพันธ์แนบดังถูกแทนที่ด้วยความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันมากขึ้น โดยพรรคการเมืองและนโยบายช่วยขจัดความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้สมัครกับผู้ลงคะแนนหรือแม้แต่พรรคการเมืองกับผู้สมัคร พรรคการเมืองกับหัวหน้าคะแนน

พรรคการเมืองจึงทำหน้าที่เป็นผู้สร้างรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ใหม่ที่ควบคุมโดยรัฐ ผ่านนโยบายประชานิยมที่แทรกแซงการทำงานของกลไกในระบบตลาด ขณะเดียวกันชมรมฯ ได้สร้างรูปแบบความสัมพันธ์ใหม่เช่นเดียวกันกล่าวคือ ชมรมฯ กลายเป็นผู้สนับสนุนสำคัญของผู้สมัคร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเมืองท้องถิ่นตั้งแต่ระดับผู้ใหญ่บ้านจนถึงสมาชิกสภาจังหวัด เนื่องจากชมรมฯ มีการบริหารจัดการที่แข็งแกร่ง จำนวนสมาชิกที่ครอบคลุมมวลชนทุกชนชั้น คณะทำงานที่มีความหลากหลายและเงินทุน ทำให้ชมรมฯ ถือครองทรัพยากรที่จำเป็นต่อชัยชนะในการเลือกตั้งทุกระดับ อนาคตมีความเป็นไปได้สูงที่ชมรมฯ อาจขยายขอบเขตไปสู่การกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แม้ว่าปัจจุบันชมรมฯ ยังไม่มีแนวคิดนี้ก็ตาม

แนวโน้มการเมืองไทยในอนาคต

ความสำเร็จในการใช้นโยบายประชานิยมในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยส่งผลให้นโยบายประชานิยมกลายเป็นหัวใจหลักของการกำหนดนโยบายหาเสียงของพรรคการเมือง แม้กระทั่งพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งโจมตีนโยบายประชานิยมของพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชน เมื่อดำรงตำแหน่งรัฐบาลหลายนโยบายสำคัญของพรรคมีลักษณะคล้ายคลึงสองพรรคการเมืองข้างต้น

การเมืองเชิงนโยบายจึงมีความสำคัญต่อผู้ลงคะแนนเสียงมากกว่าในอดีต ประชาชนกลายเป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบาย ขณะที่ส่วนราชการมีความสำคัญน้อยลง ทิศทางการเมืองในอนาคตชั่วยุทธในการเลือกตั้งยังคงอยู่ที่การนำเสนอโยบายที่มีความเป็นรูปธรรมสามารถปฏิบัติได้จริงและรับฟังเสียงของประชาชน พวกเขาไม่ได้มองเห็นแค่เงินซื้อเสียงจำนวนเล็กน้อย เสียงของพวกเขามีความหมายในการกำหนดและเลือกพรรคการเมืองที่ทำให้พวกเขามีชีวิตที่ดีขึ้น จึงไม่น่าแปลกใจที่จำนวนการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อ ภาคเหนือมีจำนวนผู้ใช้สิทธิมากเป็นอันดับที่ 1 คือ 77.16 เปอร์เซ็นต์ (จังหวัดเชียงใหม่ 88.13 เปอร์เซ็นต์ มากเป็นอันดับที่สองรองจากลำพูน (83.13 เปอร์เซ็นต์) ส่วนเขตเลือกตั้งที่ 5 อยู่ในอันดับที่ 75 จาก 375 เขต (78.69 เปอร์เซ็นต์))

ผู้วิจัยเชื่อว่านโยบายประชานิยมยังคงถูกใช้ในการรณรงค์หาเสียงต่อไปแต่พรรคการเมืองควรคำนึงถึงผลดี ผลเสียทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการใช้นโยบาย เพื่อให้นโยบายเกิดประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุดมิใช่พรรคการเมือง ขณะเดียวกันมีแนวโน้มสูงที่การต่อสู้ระหว่างพรรคการเมืองหรือกลุ่มผู้สนับสนุนจะออกมาในรูปการแข่งขันกันสร้างมวลชนเพื่อตอบโต้หรือแสดงศักยภาพของฝ่ายตน อันจะนำไปสู่ความวุ่นวายต่อไป ถ้ากลไกการทำงานของระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาองค์กรตุลาการ ทหารและเครือข่ายอำมาตย์ไม่มีดีหลักประชาธิปไตยที่ยอมรับเสียงของคนส่วนใหญ่ยอมรับความเท่าเทียมและปรับตัวให้ทันต่อสังคมไทยที่เปลี่ยนไปแล้ว ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในห้วงเวลานี้ก็ไม่อาจแก้ไขได้

ข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีขอบเขตศึกษาการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554 เฉพาะเขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ แม้งานวิจัยจะกล่าวถึงการกำเนิด การบริหารจัดการและบทบาทของชมรมคนรักฝาง แม่ฮาย ไชยปราการในช่วงเวลาเลือกตั้ง อีกส่วนหนึ่งกล่าวถึงคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย แต่งานวิจัยชิ้นนี้ยังขาดการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นในจังหวัดเชียงใหม่หรือส่วนอื่นๆของประเทศ อันจะช่วยให้เข้าใจการเมืองเรื่องการเลือกตั้งได้ดียิ่งขึ้น รวมถึงการพิจารณาว่านโยบายประชานิยมยังคงถูกใช้อีกหรือไม่ในอนาคตและกลุ่มคนเสื้อแดงในพื้นที่

อื่นๆสามารถพัฒนาองค์กรจนมีความเข้มแข็งได้หรือไม่ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจและคาดว่าจะ
จะมีประโยชน์ต่องานวิจัยเกี่ยวกับการเลือกตั้งต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายการอ้างอิง

- Ake Tangsupvattana. (2011). "Political –Institutional Changes and De-democratization in Thailand." Retrieved 30 May 2014, from <http://www.scribd.com/doc/56296379/Political-Institutional-Changes-and-De-democratization-in-Thailand>.
- Bertelsmann Stiftung's Transformation Index (BTI) 2012 (2012). Thai country report.
- Brewer Marily, B. (2001). "The Many Face of Social Identity: Implication for Political Psychology." *Political Psychology* **22**(March 2001): 115-125.
- Central Intelligence Agency. (2012). "Distribution of the family income." Retrieved 12 October 2012, from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172rank.html>
- Chamber, P. (2010). "Thailand on the Brink Resurgent Military.Eroded Democracy." *Asian Survey* **50**: 836-858.
- McBride, E. (2002). A Survey of Thailand. *The economist*.
- Pasuk Phongpaichit and Chris Baker. (2003). "PLUTO-POPULISM IN THAILAND: BUSINESS REMAKING POLITICS." Retrieved 26 March 2013, from <http://pioneer.chula.ac.th/~ppasuk/plutopopulism.pdf>.
- Prudhisana Jumbala (1987). *Government and Politics of Thailand*. New York, Oxford University Press.
- Scott James, C. (1972). *Comparative Politics Corruption*. New York Prentice-Hall.
- Shigetomi Shinichi. (2010). "Political Turmoil in Thailand: The Historical Position." Retrieved 27 March 2013, from <http://www.ide.go.jp/English/Research/Region/Asia/20100524.html>.
- Simon bernd and Klandermans bert (2001). "Politicized Collective Identity A Social Psychological Movement." *American psychologist* **56**(April 2001): 319-331.
- United Nations Development Programme. (2007). "Thailand Human Development Report 2007 " Retrieved 13 May 2013, from <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HO/Rio20/images/Sufficiency%20Economy%20and%20Human%20Development.pdf>.
- Warr, P. (2009). *The Thai Economy after the Coup*. Singapore, Silkworm Book.
- Wilson David A (1962). *Politics in Thailand*. New York, Cornell University Press.
- Wolf, E. R. (1966). *The social Anthropology of Complex Societies*. London, Tavistack.
- Worawan Chandoevmit and Bawornpan Ashakul. (2007). "The Impact of the Village Fund on Rural Households." Retrieved 28 March 2013, from http://tdri.or.th/archives/download/quarterly/text/j08_2.pdf.

- กนก วงศ์ตระหง่าน (2530). การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์.
- กมล สมวิเชียร (2520). ประชาธิปไตยกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์.
- กระมล ทองธรรมชาติ (2531). การเลือกตั้ง พรรคการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล. กรุงเทพฯ, มาสเตอร์เพลส.
- กำนันอำเภอฝาง ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2555.
- ข้าราชการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2556.
- ข้าราชการโรงพยาบาลแม่เอย ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2555.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2554. กรุงเทพฯ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523). อุดมการณ์ทางการเมือง. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์บรรพกิจ.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2530). ปัญหาพัฒนาทางการเมืองไทย. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาวบ้าน ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2555.
- ฐิตินันทนา เวตติวงษ์ (2533). พฤติกรรมและกระบวนการหาเสียงของผู้สมัครที่มีโอกาสได้รับเลือกตั้ง: กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 2 ของจังหวัดแห่งหนึ่งทางภาคกลางด้านทิศตะวันตก 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2531. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัชชนท์ ลักษณะพรพงษ์ (2555). การจัดการการสื่อสารของกองบัญชาการตำรวจนครบาล(บข.น.)กับการเข้าควบคุมสถานการณ์กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ(นปช.)ในมุมมองของผู้สื่อข่าว. วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรยุทธ บุญมี (2531). ชาตินิยมและหลังชาตินิยม. กรุงเทพฯ, มาสเตอร์เพลส.
- ธีรยุทธ บุญมี (2533). ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทยหน่วยที่1-7. นนทบุรี, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2546). "4 ปี ระบอบทักษิณ ก้าวสู่การเมืองระบอบเผด็จการพรรคเดียวของไทยรักไทย มุ่งยึดสัมปทานประเทศ." Retrieved 26 October 2013, from <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9470000028495>.
- นภดล สุคนธวิท (2539). พรรคการเมืองไทยกับการเมืองท้องถิ่น:ผลประโยชน์และฐานอำนาจ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นายคมสัน อาชีพค้าขาย. สัมภาษณ์. 15 เมษายน 2555.
- บรรยายสรุปอำเภอฝาง แม่เอย ไชยปรกาการ.
- บุษอริ ยีหะมะ (2547). นโยบายหาเสียงแนวประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ:การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งอำเภอฝาง ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2556.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2542). เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาการเมืองไทย:การเลือกตั้งกับการพัฒนาทางการเมืองไทย หน่วยที่1-7. นนทบุรี, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.

- พฤทธิสาณ ชุมพล, ม. ร. ว. (2517). "แนวคิดในการรวมกลุ่มอิทธิพลหลัง 14 ตุลาคม 2516." วารสารธรรมศาสตร์ 3(พฤษภาคม 2517): 138-139.
- พิชัย เก้าสำราญ สมเจตน์ นาคเสวีและวรวิทย์ บารุ (2531). การเลือกตั้งปัดตานีปี 2529 ศึกษากรณีกระบวนการหาเสียงและระบบห้วคะแนน. กรุงเทพฯ, มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา.
- เพิ่มพงษ์ ขวลิต (2523). การบริหารคะแนนเสียงกับการเลือกตั้ง:กรณีศึกษาการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพิ่มพงษ์ ขวลิต และศรีสมภพ จิตภิรมณ์ศรี (2551). หาคะแนนอย่างไรให้เป็นส.ส. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- เพียงกมล มานะรัตน์ (2539). การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง:ศึกษากรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของเทศบาลนครเชียงใหม่ปี พ.ศ.2547. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. (2547). "ทักษิโณมิกส์ (Thaksinomics)." 30 ตุลาคม 2556, from <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9470000090390>.
- วรวิทย์ เจริญเลิศ (ม.ป.ท.). คนงานหญิง สหภาพแรงงานและเอ็นจีโอกับกระบวนการปฏิรูประบบสุขภาพ ความปลอดภัย. ลูกชิ้นสู่ขบวนการประชาชนร่วมสมัย. ผาสุก พงษ์ไพจิตร. กรุงเทพฯ, สำนักงานสนับสนุนกองทุนงานวิจัย: 1-45.
- วัชรวิทย์ ไชยสาร (2544). ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่. สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2553). "ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับประชาธิปไตย."
- สมบัติ จันทร์วงศ์ (2530). การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง:ศึกษากรณีการเลือกตั้งทั่วไปพ.ศ.2529. กรุงเทพฯ, มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตย.
- สมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่อำเภอฝาง ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2556.
- สมาชิกอาสาสมัครรักษาดินแดน อำเภอฝาง ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2555.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555). การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ.2555 กรุงเทพฯ, สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สืบสกุล กิจนุกร (2011). ประชาธิปไตยชายแดน:ประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมืองของคนเสื้อแดงในอำเภอฝาง แม่ข่าย ไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่. The 11th International Conference on Thai Studies 26 – 28 July 2011.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2545). แนวความคิดในการหาเสียงเลือกตั้ง กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ประสิทธิ์ภัณฑ์ แอนด์พริ้นติ้ง.
- หนึ่งในแกนนำชมรมคนรักฝาง แม่ข่าย ไชยปราการ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2556.
- หนึ่งในคณะกรรมการเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2556.
- หนึ่งในคณะกรรมการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครพรรคเพื่อไทย ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2556.

- อินทัย วัฒนาพร (2527). การเมืองและกระบวนการนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่น:ศึกษาเทศบาลนคร
แห่งหนึ่งในจังหวัดภาคเหนือ. สารานุกรมหลักสูตรปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิชาติ สกิตนิรมัย (2552). ชนชั้นกลางกับปรากฏการณ์เสื้อแดง. ประชาชาติธุรกิจ: 24.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2546). อัตลักษณ์. กรุงเทพฯ, ไทเกอร์ พรินต์ติ้ง.
- อมรา พงศาพิชญ์และปรีชา คูวินทร์พันธ์ (2543). ระบบอุปถัมภ์. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2553). ใต้กระแสพลังงานสีแดง:การจัดตั้งของภาคการผลิตที่ไม่เป็นทางการ.
กรุงเทพธุรกิจ: 10.
- อาทิตย์ วงศ์อติติกุล (2549). ชาวดอยไร้สัญชาติกับอัตลักษณ์:ศึกษากรณีกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าหมู่บ้านพญา
ไพรเล่ามา จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุเชนทร์ เชียงเสน (2552). "นับแต่ขึ้นไป ไม่เหมือนเดิม : กำเนิด “เสื้อแดง” ในฐานะขบวนการโต้กลับ
(Counter Movement)."
- อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์ (2553). การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ
แห่งชาติ(นปช). วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกสารประกอบการจัดศึกษาของผู้ปฏิบัติการนปช.แดงทั้งแผ่นดินพ.ศ.2555.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2550). ทักษิณา-ประชานิยม. กรุงเทพฯ, มติชน.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายสุรชัย ตังมกรา เกิดเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2530 ศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในระดับอุดมศึกษาสำเร็จการศึกษาปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต (การปกครอง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อพ.ศ.2553 ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่ง ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติการ) ณ ที่ว่าการอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY